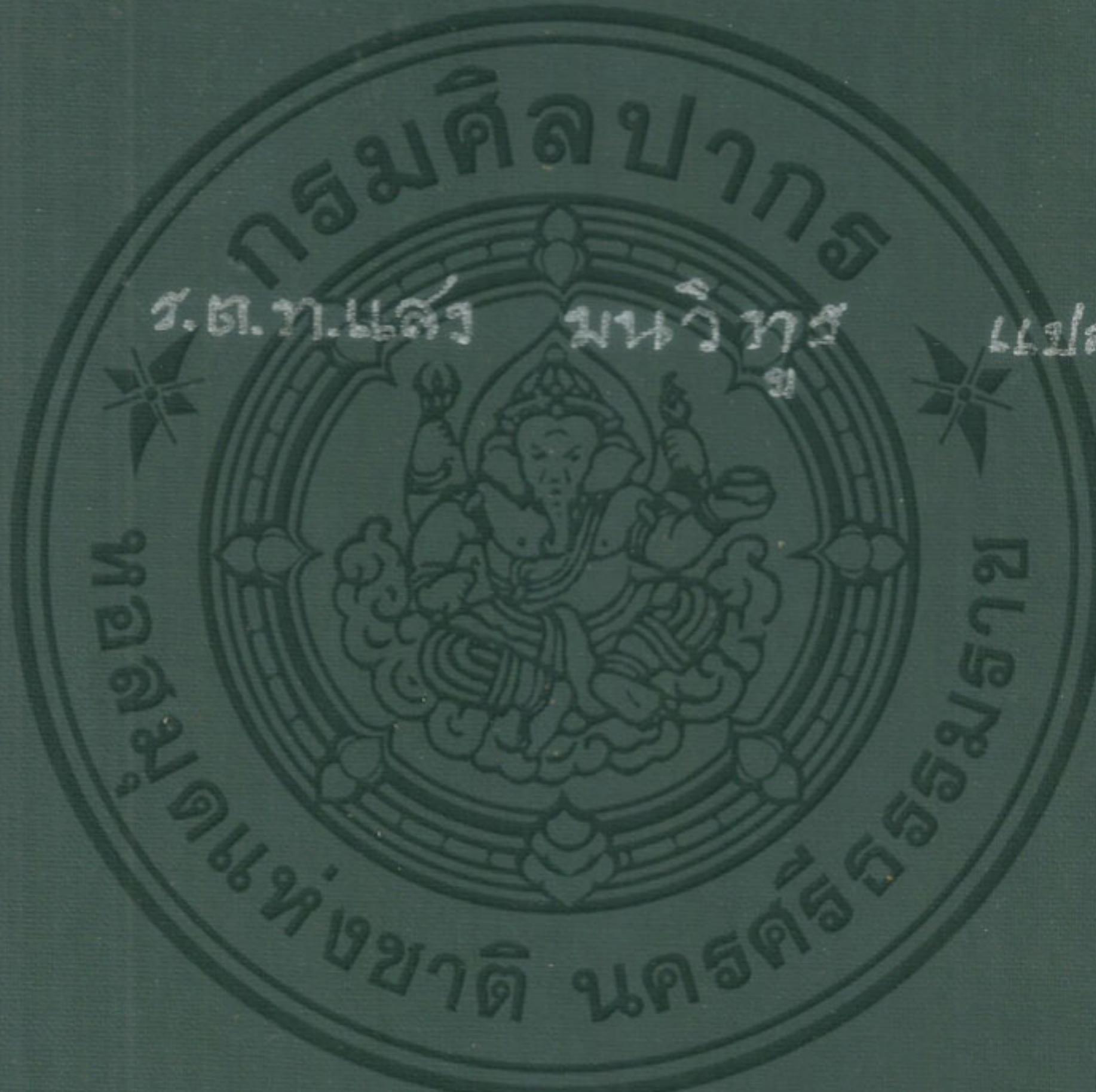

ชีวภาพมาลีปักรบ

294.309
ร. ๑๓๑ ซ.

ราคาเล่มละ ๓๐ บาท

ชื่นกามลมาลีปกรณ์
๑๖๘๗-๙๗๊๔ จ.เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช

94.3
3678

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณะชนซึ่งส่วนหนึ่งส่วนใด
หรือทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการ
คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา ฯลฯ หรือนำไปเผยแพร่ในรูปแบบใดๆ
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากการศิลปกร

All rights reserved

No part of this book may be reproduced in any
form or by any mean without prior written permission
from the Fine Arts Department.

“ทำซ้ำ” คือ การคัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ ฯลฯ
จากต้นฉบับ หรือสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

หรือ “ดัดแปลง” คือ การทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมงาน ฯลฯ ในส่วนที่เป็น
สาระสำคัญ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

หรือ “เผยแพร่ต่อสาธารณะชน” เช่น การแสดง การบรรยาย การจำหน่าย การทำให้ปรากฏ
ด้วยเสียง ด้วยภาพ ฯลฯ หรือโดยวิธีอื่นใด ซึ่งงานที่ได้จัดทำขึ้น

บันทึกหลักทรัพย์

๑๗๖๓

บันทึก

แก้คำผิด

หน้า	บรรทัดที่	คำว่า	
๑	๔, ๕	รัตน์	รัตน์
๒	๙๕	รับถัง	ครับถัง
๓	๑๖	ปุณฑริกอสังไชย ๑	ปุณฑริกอสังไชย ๑
๔	๒๕	ทิพโพสต์ค	ทิพโพสต์ค
๕	๒๕	ทพพจกชุ	ทพพจกชุ
๖	๑๕	ดีพพกหท	ดีพพกหท
๗	๑๖	มานิภัท	มานิภัท
๘	๑๗	ตั้พพมาตะอสังไชย ๑	ตั้พพมาตะอสังไชย ๑
๙	๑๙	ตั้พพกหท	ตั้พพกหท
๑๐	๑๐	ศบแต่ง	ศกแต่ง
๑๐	๑๙	ภทกภป	ภทรภป
๑๑	๙	พระองค์	พระองค์
๑๒	๙	พญาตั้คบวรรณ	พญาตั้คบวรรณ
๑๓	๑๕, ๒๑	ชฎิດ	ชฎิດ
๑๔	๑๕, ๑๖	ชฎิດ	ชฎิດ
๑๕	๗	ภทกภป	ภทรภป
๑๖	๒๑	กฤษฎากนิหาร	กฤษดาภินิหาร
๑๗	๓, ๑๑, ๑๒	ภทกภป	ภทรภป
๑๘	๒๕	ราชบันคคลา (วรรคแรก)	ราชบันคคลา
๑๙	๑๕	โถกชาตุ	โถกชาตุ ๑
๒๐	๙	ทพพจกชุ	ทพพจกชุ
๒๑	๔, ๕, ๑๓, ๑๔	ชฎิດ	ชฎิດ
๒๒	๑๗	บริสุทธิ	บริสุทธิ
๒๓	๒๐, ๒๑, ๒๔, ๒๕	ชฎิດ	ชฎิດ
๒๔	๑๒	ชฎิດ	ชฎิດ

หน้า	บรรทัดที่	คำว่า	แก้เบน
๔๙	๕	รัตน์	รัตน์
๕๐	๒๐	เกศชาตุ	เกศชาตุ
๕๑	๒๐	ระยะการ	ระยะการ
๕๒	๖	ต่อรอง	ช่อง
๕๓	๑๐	ส์เตหิ	ส์เตหิ
๕๔	๑๖	พระอุษฐ์โถ่ภีต戴上	พระอุษฐ์โถ่ภีต戴上
๕๕	๖	พระอุษฐ์โถ่ภีต戴上	พระอุษฐ์โถ่ภีต戴上
๕๖	๑๐	นาແດວ	นาແດວ ฯ
๕๗	๑๗	ในกรงก่อน	ในกรงก่อน ฯ
๕๘	๗	ราชากิจเชก	ราชากิจเชก
๕๙	๒๗	ดังก้าทวป	ดังก้าทวป ฯ
๖๐	๓๓	โรคเบยิดเบยิน	โรคเบยิดเบยิน ฯ
๖๑	๒๕	โถ่นุพิมคุณเก	โถ่นุพิมคุณเก
๖๒	๑๐	โรคชนบท	โรคชนบท
๖๓	๕	ไกรดาศ	ไกรดาศ
๖๔	๑๖	ไกรดาศ	ไกรดาศ
๖๕	๓๓, ๑๕	โภพิยะ	โภดิยะ
๗๓	๕	๓๐ ปี	๓๓ ปี
๗๔	๒๒	ภูกาม	พุกาม
๗๕	๒๔	มดยมารักษ	มดยมารักษ
๗๖	๗	รับดัง	ครรดัง
๗๗	๗, ๕, ๑๖	ชีรชาร	ชีรชาร
๗๘	๕	รำพราณ	รำพัน
๗๙	๓๓	หดทกวดดินนคร	หดทกวดดินนคร
๘๐	๒๔	ส่าต้นวงศ์	ส่าต้นวงศ์
๘๑	๒๓	เกิดชน	เกิดชน
๙๐๐	๑๔	๗๗๗	๗๗๗

หน้า	บรรทัดที่	คำว่า	แก้เป็น
๑๐๒	๓๗	ทุกคน	ทุกคน ๆ
๑๖๕	๒	รับตั้ง	ตรัสตั้ง
๑๖๖	๑๖	ราชีมังกร	ราชีมังกร ๆ
๑๓๐	๑๕	ราชีกุน្ត	ราชีกุน្ត ๆ
๑๓๑	๑๔	ราชีชนูป	ราชีชนูป ๆ
๑๓๒	๒๐	กระเบองนาค	กระเบองนาค
๑๓๓	๕	นักชัต្រ	นักชัต្រ ๆ
๑๓๔	๑๙	มหาวิหาร	มหาวิหาร ๆ
๑๔๐	๑๐	พุทธพระศรีสันนา	พระพุทธศรีสันนา
๑๔๕	๒๒	ราชีมนน	ราชีมนน ๆ
๑๔๖	๔	๑๐๐๐ ปี	๑๐๐๐ ปี ๆ
๑๔๗	๒๑	๒๒ ปีเดียว	๒๒ ปีเดียว ๆ
๑๔๘	๑๑	๔๕๕	๔๕๕ ๆ
๑๔๙	๑๗	วัดปุพพาราม	วัดปุพพาราม ๆ
๑๕๐	๖	เจ้าเชียงคง	เจ้าเชียงคง ๆ
๑๕๑	๑๐	มหาวิหาร	มหาวิหาร ๆ
๑๕๒	๑๕	ให้สมบูรณ์(ข)	ให้สมบูรณ์(ข) ๆ
๑๕๓	๕	เทอนญ	เทอนญ ๆ

๑๙๕๗

ขึ้นกາລມາສීປාරණ්

ร.ต.ท. แล่ง มนิธุร์ แฟรี่ย์ลู
แปล

มีแผนที่และภาพประกอบ

กรมศิลปากร
จัดพิมพ์เนื่องในการบูรณะ: โบราณสถาน
ห้าเกอเปียงแสน จังหวัดเปียงราย

ขันภากลามาลีปกรรณี

ร.ต.ท.แสง มเหศุร แปรญสู

แปล

294, 3
๕๓๖๗๔

๑๙๙๒/๑๗๗๖ ๒๙๔

R01225

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสบูรณะโบราณสถาน
อำเภอเปียงแสน จังหวัดเปียงราย

พิมพ์ครั้งแรก

เมือเดือนพฤษภาคม ๒๕๐๑

จำนวน ๑๐๐๐ ฉบับ

ผู้เขียนแพนที่

น.ส. จำเนียร ศุภศิริวัฒน์
นางสมสวัสดิ์ แก้วบรรพต
นายบุญเดช อินทรนภัส
นายจารัส เกียรติก้อง

ผู้ถ่ายภาพ

นายชลหมู่ คลานุเคราะห์

๑. พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

หน้า ๕๑, ๑๓๓

๒. วัดบุปผาราม หรือ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่
ภาคท่าຍก่อนปฏิถัติธรรม (ดูเปรียบเทียบกับภาพที่ ๔๕)

ຕຳນໍາ

หนังสือชินกามาดีปกรณ์ ท่านรตนบัญญาครรช ชาญม่องหมุน อุดตัน ได้เดชะรัตนไว้เป็น
ภาษาบาลี เมื่อระหว่าง พ.ศ. ๒๐๖๐-๒๐๗๑ แล้วต่อมาเข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก คงจะได้โปรดให้ท่านราชบันฑิต & ท่าน ในรัชกาดที่๑ ช่วยกันแปลไว้เป็นภาษาไทย
เมื่อตอนนั้นรัชกาดที่๑ นั่นเอง เพราะมีตั้งแต่ไทยคำนับหดหู่อยู่ ๑๒ เดือน เรียกชื่อไว้ว่า
ชินกามาดิน บอกนามราชบันฑิตผู้แปลและอาดักษณ์ผู้ตรวจทานและซุบ ตัวอักษรขอมเขียน
ภาษาบาลีด้วยเด่นทอง ตัวอักษรไทยด้วยเด่นหราด เมื่อบาดา ฉก จุดคักราช ๑๙๕๖ ทรงกับ
พ.ศ. ๒๐๓๗ ต่อมาในรัชกาดที่๒ ได้ตั้งพจน์เป็นเด่นหงษ์ฉบับภาษาบาลีและฉบับแปล เมื่อ
ร.ศ. ๑๙๗ ทรงกับ พ.ศ. ๒๕๕๑ และเรียกชื่อไว้ตามฉบับแปลในตั้งแต่ไทยว่า ชินกามาดิน
แล้วต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ (ค.ศ. ๑๘๗๓) ท่านศาสตราจารย์ ยอช แซเด็ต ได้แปลของ
เป็นภาษาฝรั่งเศสและตั้งพจน์หงษ์ฉบับแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสและฉบับภาษาบาลี ลงใน Bulletin de
l'École Française d'Extrême Orient, Tome. XXV เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ จึงเป็นหนังสือคู่มือ^๑
ที่นักศึกษาชาวต่างประเทศใช้เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์และโบราณคดี ของ
ประเทศไทย มาตลอดเวลาถึงปัจจุบัน แต่คงรู้จักกับการนิยมไว้ชื่อว่า ชินกามาดิน ตามฉบับตั้งแต่ พ.
ร.ศ. ๑๙๗ เหตุใด ให้ฉบับแปลและฉบับตั้งแต่ พ.ร.ศ. ๑๙๗ จึงเรียกหนังสือคู่มีการนิยม
ชินกามาดิน และเหตุใด ในการตั้งพจน์ครั้งนี้จึงเรียกชื่อว่า ชินกามาดีปกรณ์ โปรดคู
ในคำชี้แจงของผู้แปลในหน้าต่อไป

ข้าพเจ้า เกียร์ อานันดบุตร พมพ. ว.ศ. ๑๗๗ ทรงฉบับแปลเป็นภาษาไทยและฉบับภาษาบาลี
ครั้งแรกก่อนเพอทราบคำนวนทางพระพุทธศาสนา แล้วต่อมาอ่านเพอค้นคว้าต่ออบตัวเรื่องราว
อันเป็นคำนวนของประเทศไทยและบ้านเมือง โดยใช้ตรวจต่ออบเหตุการณ์และศึกษาข้าง ใช้
ต่ออบตัวเรื่องราวแต่ขอความ เช่นที่กด่าวถิ่นในศึกษาเรื่องสมัยตุ้นหัวกับคำนวน
และพึงศึกษาอันตามพึงศึกษาโดยนก เป็นตนบ้าง เมื่ออ่านและตรวจต่ออบความฉบับคำแปล
ภาษาไทย เกิดความตั้งตือขึ้น ก็พิจารณาไปคุณฉบับพิมพ์ภาษาบาลี เป็นการต่ออบงานกันไปในคราว
จังดังเกตเห็นได้ว่า ท่านผู้แปลในสมัยนั้น ไม่ต้นทัดในเรื่องภูมิประเทศและไม่ทราบเรื่องราว

ของเจ้าว้ายแตะบุคคลสำคัญ ทดสอบความเป็นไปของชาวเมืองหนือและประเทศไทยต่อไป
เช่น ที่ก่อตัวไว้ในพงศ์การโภนกและคำนับบังเร่อง จึงมักแปดซื้อบุคคลและสถานที่ทับศัพท์ไว้
เช่น พญาเมือง ท่านผู้ก็พท์ไว้เป็นภาษาบ้านดิว่า ปูรณาโภน ก็แปดทับศัพท์ว่า พระเจ้า
บุรณาธนราช เมืองเชียงແಡน ท่านผู้ก็พท์ภาษาบ้านดิว่า ชยເຕັນປຸຣ ກໍแปດທັບศັພທ່ວາ เมือง
ໄຊເຕັນບຸຮ ເບີນຕັນ ເມື່ອຂ້າວຄານຈົບປັບແປດເຄີນ ຈິງພາໃຫ້ຄວາມເຂົ້າໃຈຄາດເກີດອນໄປ ໄນຕຽງກັບ
ພงศ์การແດคำນັນອີ້ນໆ ທຳໃຫ້ຕອງເຕື່ອງເວດຕະຖາວຈົບກັນຫາ ປະກອບທັງຄຳແປດភາສາໄຫຍ
ນັກເປັນດຳນວນເກົ່າແປດໄວແຕ່ລົມຍົງກາດທີ່ ເມື່ອມາຄົງບໍ່ຈຸບັນນ ດຳນວນແຕະភາສາໄດ້ເກີດອນ
ຄວາມໝາຍຍ້າຍທີ່ໄປນັ້ນ ທຳໃຫ້ຢາກແກ່ຄວາມເຂົ້າໃຈຢູ່ຂັ້ນ ຈິງໄດ້ຄອຍໜີເຕັມອີ້ນທະໜາໂອກາສແປດ
ແຕະຖາວຈົບເດືອຍໃໝ່ ໃຫ້ຖຸກຕອງຕຽງກັບຂອບບุคคลແຕະສັດທີ່ເຊັນທີ່ກ່າວໄວ້ໃນພงศ์การແດ
ຕຳນັນອີ້ນ ພວອນທັງທ່າເຊັງອຣາດແຕະອົບຍາຄວາມໄວ້ໃຫ້ເຂົ້າໃຈ່ຍ ໄນຕັ້ງເຕື່ອງເວດຕາໄປຖາວຈົບ
ກັບພงศ์การແດຕຳນັນໆ ຊັ້ນຈະຊ່ວຍໃຫ້ກາຮັກກັນຄວາມເວົ້າຂັ້ນດ້ວຍ ແຕ່ຕົນເອັນກໍໄມ່ນ
ເວດຕາພອທະໜາແປດແຕະທຳເຊັງອຣາດອົບຍາໃຫ້ສໍາເລົ້າດຸດ່ວງໄປໄດ້ ຈິງໄດ້ແຕ່ເກັບຄວາມຕັ້ງໃຈໄວ້ແຕະ
ໄຟ້ຫາຜົນແປດມາຄດອົດເວດຕາຫາດຍີ່

วัตถุส่วนในจังหวัดภาคเหนือ โดยเฉพาะในท้องที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย หาดยครังชีงในการเดินทางนั้น ข้าพเจ้าได้ขอให้ ร.ต.ท. แสง มนวิตร ร่วมคนะเป็นมัคคุเทศก์ไปค่วย ร.ต.ท. แสง มนวิตร เป็นประจำ ๒ ปี โภค ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวตามท้องที่ สำหรับราชการอยู่ ในจังหวัดภาคเหนือมาเป็นเวลาหลายปี โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดเชียงราย และเคยดำรงตำแหน่ง ที่เป็นหัวหน้าตัวแทนคำร้องคู่กรณีและปลดกงคำร้องเชียงแสน หาดยครังชีง ปัจจุบันเป็นหัวหน้าแผนก ห้องชีรัญญา กองบรรณาคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ร.ต.ท. แสง มนวิตร จึงเป็นทั้ง มัคคุเทศก์และผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับตำนานและประวัติศาสตร์ในท้องที่จังหวัดเชียงรายแก่พวกเรานี้ รวมทั้งไปค่วยเป็นอย่างดี เมื่อเป็นเช่นนี้ ความตั้งใจของข้าพเจ้าในเรื่องที่จะหาผู้แปลหนังสือ ชนิดมาดีปกรณ์มาเป็นเวลาหลายปี ความคิดที่จะเดอกเพ้นหนังสือตำนานที่จะใช้เป็น หลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี ของจังหวัดภาคเหนือ เนื่องในการบูรณะ คำร้องเชียงแสนนัด ก็ปรากฏแล้วข้าพเจ้า จึงได้ปรารถนาความตั้งใจเหล่านี้จะได้ร้องให้ ร.ต.ท. แสง มนวิตร เป็นผู้แปลหนังสือชนิดมาดีปกรณ์ออกตู้ภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง ร.ต.ท. แสง มนวิตร ก่อนคราวแปลด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งทำเชิงอรรถและอธิบายความไว้โดยตลอด หนังสือชนิดมาดีปกรณ์ คำแปลภาษาไทย ฉบับของกรมศิลปากร จึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ร.ต.ท. แสง มนวิตร ที่ได้ช่วยกันตั้งร่างเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพิ่มพูนขึ้นในภาษาไทยอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งอาจใช้เป็นคู่มืออย่างดีในการศึกษาค้นคว้าตำนาน ทางพระพุทธศาสนา และ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ได้กว้างขวางออกไป

ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่า คำแปลและคำอธิบายในหนังสือเดมนถูกต้องและถูก เช่น ใจง่ายเพียงไร เพราะปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในเดิม ซึ่งท่านผู้รู้จะเบิดอ่านและพิจารณาได้ด้วย ตนเองอยู่แล้ว เมื่อแปลแต่คัดเป็นฉบับพมพคดเต็รจແຕກ ข้าพเจ้าจึงรวบรวมแผนที่และรูปถ่าย โบราณสถานบางส่วนที่ได้ดัดทำขึ้นไว้ ตามแนวคำเนินงานบูรณะ ในหน้าที่ของกรมศิลปากร นำเสนอด้วยน้ำเสียงเป็นเดิม คือพ่อครี เพชร นิมบุตร รู้สึ้นตรีช่วยว่าการกระทำ ภัยธรรม ประธานกรรมการบูรณะฯ ปัจจุบัน ซึ่งท่านก็ได้กรุณาอนุญาตด้วยเงินจากงบบูรณะ คำร้องเชียงแสน ให้เป็นค่าจดพิมพ์ หนังสือชนิดมาดีปกรณ์คงต้องเรียกเป็นเด่นชัยได้

ด้วยความอนุเคราะห์ของท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรมทังต่องท่านดังกล่าวผ่านมา
ข้างต้น ซึ่งรับหน้าที่ประธานกรรมการบูรณะฯ ด้วยต่อ กันมา ข้าพเจ้าจึงขออุบัติพิธีคน
ของท่านทังต่อง ให้ปรมากๆ ไว้ ณ ที่นั้น ด้วยแผนที่และแผนผังกับรูปถ่ายอันฯ ที่จะทำขึ้นไว้เนื่อง
ในการบูรณะครั้งนี้ จะได้หาโอกาสจัดพิมพ์เผยแพร่ในกาลต่อไป

หากหนังสือชนิดนี้มาดีปกรณ์ ฉบับเบ็ดเตล็ดของกรมศิลปากรนั้น จะพึงย่อวิทยปะโยชน์
ในการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และความรู้ด้านทางพระพุทธศาสนา แก่นักศึกษา
และประชาชนผู้สนใจได้หากความรู้ ด้วยปะการได้ฯ ข้าพเจ้าขออุทิศปะโยชน์นี้เป็นเกียรติ
ด้วยปะการนนฯ แด่ท่านผู้ร่วมพร้อมทั้งคนบูรณะฯ ข้าเงอยเชียงແດນและคนบูรณะฯ บด
ทุกชุด ซึ่งให้การดีนับถ้วนในการบำรุงรักษาโบราณสถานด้วยดีดดงาม ช่วยให้โบราณสถาน
เหล่านั้นคงอยู่ยังยืนเป็นมรดกโลกทบทอดคงอนุชนชาติไทยดีบไปในอนาคต.

กรมศิลปากร

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๙

น.ส. อดิเรก

สารบัญเรื่อง

คำนำ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	[๑]
◦ ๔ คำชี้แจงของผู้แปล	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	[๑๑]
หนังสือการพิมพ์ทั่วไป	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๑
พระโพธิ์สัก	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๓
คิดเห็นทางการเมือง	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๓
โน้นปนกาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๕
มหานิทาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๖
ตักษณะอตงไชย	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๗
เรื่อง อคิทูนิทาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๘
เรื่อง ทูนิทาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๐
เรื่อง อวิทูนิทาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๔
เรื่อง ตันติเกนิทาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๕
เรื่อง แต่คงเทศนาขธรรมจักร	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๕
เรื่อง โปรดภูมิ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๖
เรื่อง เต็จไปเมืองกบดพัคคุและแต่คงยกป่าภัยหารย	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๗
เรื่อง พุทธกิจก้าวด้วยเต็จต้านทั้ง ๆ รวมทั้งในดังก้าวตัว	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๘
เรื่อง อัครมหาត្តาภินิพพาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๙
เรื่อง พุทธปรินิพพาน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๙
เรื่อง พระบรมสาริกาจารุ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๙
เรื่อง เปตเตเดด	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๖
เรื่อง ตั้งค่ายนา ครองท ๑	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๖
เรื่อง ตั้งค่ายนา ครองท ๒	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	๙๗

เรื่อง ตั้งค่ายนา ครองท ๓	๕๐
เรื่อง พระมหินทเดรนาถังก้าทวป	๕๑
เรื่อง อัญเชิญพระมหาโพธิ์มาถังก้าทวป	๕๒
เรื่อง พระชาตุรากรขวัญมาถังก้าทวป	๕๓
เรื่อง มหาโพธิ์มาถังก้าทวป	๕๔
เรื่อง พระมหินทเดรนพาน	๕๕
เรื่อง การมาของพระเจยวนแก้วเบองขาวแต่พระชาตุนดาด	๖๐
เรื่อง มหาจักรกัลยาณมีเจดีย์	๖๕
เรื่อง มหาจักรกัลยาณมีเจดีย์	๖๖
เรื่อง โถหประสาท	๖๗
เรื่อง ศุภวรรณมาดิกเจดีย์	๖๙
เรื่อง การพระไตรบูชาขันธุ์ในบ้าน	๗๘
เรื่อง มหาวงศ์กษัตริย์ในถังก้าทวป	๗๐
เรื่อง พระเจยวนแก้วประดิษฐ์ฐานในถังก้าทวป	๗๔
เรื่อง พระพุทธโอมสารีไปถังก้าทวป	๗๐
เรื่อง ตัวร่างเมืองหริปุณชัย	๗๑
เรื่อง ราชตัมยของพระนางคณ์เทว	๗๔
เรื่อง ตัวคบกษัตริย์เมืองหริปุณชัย	๗๕
เรื่อง กษัตริย์เมืองหริปุณชัย	๗๗
เรื่อง พระมหาชาตุปราภูมิขันฑหริปุณชัย	๗๘
เรื่อง ราชวงศ์พระเจ้าอาทิตย์	๗๙
เรื่อง พญาเมืองราย	๘๒
เรื่อง พระสุนนเดรไก้พระชาตุ	๘๕

สารบัญรูป

หน้า

รูปที่ ๑	พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน	
รูปที่ ๒	วัดบุปผาราม หรือ วัดสุวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ (ก่อนปฏิสังขรณ์)	
รูปที่ ๓	เจดีย์ครึ่ง ประทせずกา	๑๗๗
รูปที่ ๔	ศรีเมืองไโพธิ ประทせずกา	๑๗๗
รูปที่ ๕	มริจาวัตติยเจดีย์ ประทせずกา	๑๗๘
รูปที่ ๖	โถหปราสาท ประทせずกา	๑๗๘
รูปที่ ๗	มหาယักนະเจดีย์ ประทせずกา	๑๗๘
รูปที่ ๘	สุวรรณมาติกเจดีย์ ประทせずกา	๑๗๙
รูปที่ ๙	ทวารศัณฑ์หารพระทันชาตุ ประทせずกา	๑๘๐
รูปที่ ๑๐	วิหารพระทันชาตุ ประทせずกา	๑๘๐
รูปที่ ๑๑	คายตุ้เทพ จังหวัดเชียงใหม่	๑๘๑
รูปที่ ๑๒	พระธาตุคายตุ้เทพ จังหวัดเชียงใหม่	๑๘๑
รูปที่ ๑๓	เจดีย์เหตยมวดกุḍ (วัดจามเทวี) จังหวัดลำพูน	๑๘๒
รูปที่ ๑๔	พระพุทธรูปในชุมชนเจดีย์วัดกุḍ จังหวัดลำพูน	๑๘๒
รูปที่ ๑๕	กำแพงศิลปะ กำแพงเมืองลำพูน	๑๘๓
รูปที่ ๑๖	สุวรรณเจดีย์ (กุ่คำ) วัดพระธาตุ จังหวัดลำพูน	๑๘๓
รูปที่ ๑๗	ทวารศัณฑ์แก่งหดวังและภูเขาพระศรี อําเภอศรีสัชนาดัย จังหวัดตุ้โลห์ ...	๑๘๔
รูปที่ ๑๘	ทวารศัณปaganāpo จังหวัดนราธิวาส	๑๘๔
รูปที่ ๑๙	คายตายตัว หรือ คาย ๓ เต้า อําเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	๑๘๕
รูปที่ ๒๐	เกาะคอมแท่น หรือ เกาะหดวัง ในแม่น้ำโขง	๑๘๕

รูปที่ ๒๓	พระศรีรัตนมหาธาตุ หรือ พระปรางค์เมืองเชดใหญ่	อำเภอศรีตราชานาดย
จังหวัดสุโขทัย	...	๑๙๖
รูปที่ ๒๔	พระเศศยกตราษฎร์ อำเภอพะ夷า จังหวัดเชียงราย	...
จังหวัดเชียงราย	...	๑๙๗
รูปที่ ๒๕	วัดพระยัน จังหวัดลำพูน	...
จังหวัดลำพูน	...	๑๙๘
รูปที่ ๒๖	พระพุทธรูปในชุมเจดีย์คพระยัน จังหวัดลำพูน	...
จังหวัดลำพูน	...	๑๙๙
รูปที่ ๒๗	วิหารถายคำ ที่ประดิษฐ์ฐานพระพุทธสีหงค์ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่	...
วิหารถายคำ	...	๒๐๐
รูปที่ ๒๘	พระพุทธสีหงค์ ในวิหารถายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่	...
วิหารถายคำ	...	๒๐๑
รูปที่ ๒๙	พระชาตุhoodang วัดพระบรมชาตุ จังหวัดชัยนาท	...
จังหวัดชัยนาท	...	๒๐๒
รูปที่ ๓๐	เจดีย์พระแก้วคอมเด้า จังหวัดลำปาง	...
จังหวัดลำปาง	...	๒๐๓
รูปที่ ๓๑	วิหารหลังวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย	...
จังหวัดเชียงราย	...	๒๐๔
รูปที่ ๓๒	เจดีย์หดัง วัดเจดีย์หดัง หรือ วัดพระเจ้าตนหดัง อําเภอเชียงแต่น	...
จังหวัดเชียงราย	...	๒๐๕
รูปที่ ๓๓	พระชาตุคุณมกิติ อําเภอเชียงแต่น จังหวัดเชียงราย	...
จังหวัดเชียงราย	...	๒๐๖
รูปที่ ๓๔	พระเครื่องพระพุทธรูป ที่ชุมคระนำทศตะวันตกของพระชาตุคุณมกิติ	...
จังหวัดเชียงราย	...	๒๐๗
รูปที่ ๓๕	วัดบ้านแดงหดัง อําเภอเชียงแต่น จังหวัดเชียงราย	...
จังหวัดเชียงราย	...	๒๐๘
รูปที่ ๓๖	ซากฝาผนังโบราณ วัดขอยเข้าแก้ว จังหวัดตาก	...
จังหวัดตาก	...	๒๐๙
รูปที่ ๓๗	เจดีย์หดัง วัดเจดีย์หดัง จังหวัดเชียงใหม่	...
จังหวัดเชียงใหม่	...	๒๑๐
รูปที่ ๓๘	ชุมประจำทศเจดีย์หดัง หรือ ราชภูมิ วัดเจดีย์หดัง จังหวัดเชียงใหม่	...
จังหวัดเชียงใหม่	...	๒๑๑
รูปที่ ๓๙	วัดบุพาราม หรือ วัดเมือง จังหวัดเชียงใหม่	...
จังหวัดเชียงใหม่	...	๒๑๒
รูปที่ ๔๐	วัดมหาโพธาราม หรือ วัดเจดีย์เจดีย์อุด จังหวัดเชียงใหม่	...
จังหวัดเชียงใหม่	...	๒๑๓
รูปที่ ๔๑	พระรตนปิฎมิมา หรือ พระแก้วมรกต	...
จังหวัดเชียงใหม่	...	๒๑๔
รูปที่ ๔๒	พระเจ้าแข็งกน วัดศรีเกด จังหวัดเชียงใหม่	...
จังหวัดเชียงใหม่	...	๒๑๕

ແຜນທີ່

แผนที่ ๑ แผนที่ประเทศไทยและประเทศไทยด้วยเส้นทางเดินทาง

แผนที่ ๒ แผนที่เมืองอนราชปะ ประเทศดังการ

แผนที่ ๓ แผนที่ประเทศไทยโดยตั้งเจป

แผนที่ ๔ แผนที่เมืองเชียงడែន

คำเข็มแขงของผู้แปล

หนังสือเรื่องนี้ ตนฉบับเดิมเป็นภาษาบาลี เรียกชื่อว่า ชินกามาลีปกรณ์ ต่อหนังสือฉบับ
แปลเป็นภาษาไทยฉบับแรก เรียกชื่อไว้ว่า ชินกามาลินี แต่ฉบับที่กำลังยังอยู่ในบจกุบหน
เรียกชื่อตามคันฉบับภาษาบาลีว่า ชินกามาลีปกรณ์

ในการแปลครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้อารักษ์ฉบับแปลเป็นภาษาไทยซึ่งท่านราชบัณฑิต & ท่าน^{๒๕}
ก็อ พรวิเชียรประรัตน์^{๒๖} พระยาพจนานุพินด^{๒๗} หลวงอุคุดินดา^{๒๘} หลวงราชภารົມ^{๒๙} และ^{๓๐}
หลวงธรรมากิมณฑ์^{๓๑} ได้แปลไว้แต่ครั้งรัชกาลที่๑^{๓๒} แต่ศพมพ^{๓๓} เป็นครั้งแรกเรียกชื่อไว้ว่า^{๓๔}
ชินกามาลินี^{๓๕} นั้นเป็นแนวทาง ทำให้การแปลสังคลากัน^{๓๖} ข้าพเจ้าขออนุญาตพระคุณของ^{๓๗}
ท่านราชบัณฑิตเหตันน์^{๓๘} ด้วยความเคารพอย่างสูง^{๓๙} เพราะฉบับแปลของท่านเป็นเต็มที่อนประทับ^{๔๐}
ที่ด่องทางให้ข้าพเจ้าแปลครั้งนี้ได้ต่อจากเป็นอย่างยิ่ง^{๔๑}

ถ้าจะถามว่า กเมธท่านราชบัณฑิตเหตันน์แปลไว้แล้ว จะแปลอีกทำไม? ขอตอบว่า^{๔๒}
การแปลของท่านในครั้งนั้น ขอทเกยกับฉบับคุด ต้านท และบ้านเมืองต่างๆ โดยมากท่านแปล^{๔๓}
ทับศัพท์ไว้ คือแปลตามรูปศัพท์บาลี เช่น กด้าวจังกษตรยพะรองค์หนงแห่งนครเชียงใหม่^{๔๔}
ศัพท์บาลีว่า ลกุขปุราโค นาม ราชา ท่านก็แปลว่า มีพระราชาทรงพระนามว่า ลักษบุราค^{๔๕}
คงไม่อาจทราบได้ว่า กษตรยผู้ครองนครพะรองค์หนงคือใคร ในภาษาเชียงใหม่ไม่มีพระนามกษตรย^{๔๖}
คงกตัวน ครอนมาถึงต้นยังบจกุบหน^{๔๗} ไม่มีการคนนำคมคิดคือกันให้ต่อจากทั้ง ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗^{๔๘}
ได้เพร่หดายขยายกว้างขวางออกไป เป็นเหตุให้รู้ข้อมูลคุณและต้านทครั้งโบราณคงบจกุบหน^{๔๙}^{๕๐}
โดยถูกต้องน ทั้งหนังตือเกยกับประวัติศาสตร์ตัวภาคต่างๆ คันหากันได้มากมาย พอจะพิจารณา^{๕๑}
ได้ว่าอะไรเป็นอะไร ประกอบกับเครื่องมือในการแปล เช่น ปทานุกรณ ภัมพอทจะช่วยเหลือ^{๕๒}
ให้ต่อจาก ทำให้มันใจว่า การแปลครั้งนี้ได้ความชัดเจน เป็นการถึงเติมเต็มฉบับต้นของการแปล^{๕๓}
ของท่านบูรพาจารย์ครั้งแรกให้เจ้มแจ้งยิ่งขึ้น มิใช่จะเจตนาอยาดอ้างว่า ตนเองมีความรู้ความ^{๕๔}
ต่ำมากถึงกว่าท่านบูรพาจารย์แม้แต่น้อย ก็หนีได้ และในการแปลครั้ง หากจะมีข้อผิดพลาด^{๕๕}
บอกพร่องประการใดก็ตาม ข้าพเจ้าเต็มใจที่จะน้อมรับคำชี้แนะและทักท้วงจากท่านผู้อ่านทุกท่าน^{๕๖}
เพราจะรู้ตัวเป็นการตุ่นติ่งของข้าพเจ้าที่จะทำให้ได้ใจกว้าง^{๕๗}

ข้าพเจ้าขอเด่าเรื่องการแปดหนังต่อเด่น เพื่อให้ทราบความจริงเกี่ยวกับหนังต่อเรื่องนี้
ไกด้วย ก็คือ ในการแปดหนังต่อเรื่องนี้ ข้าพเจ้าใช้หนังต่อฉบับพิมพ์ภาษาบาลีเป็นคันฉบับแปด
ชั้นคนแต่ก็มีการพระรัตนตรัยของผู้รุจนา โดยต้องกับคำแปดเป็นไทยของท่านราชบันฑิต
คำบางตัวให้ถูกต้องตามฉบับเดียวกันไป ทำดังนั้นคดออกมา จนมาถึงเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ
มีคำบางตัว โธตมุคุสทาส์ แปดตัว (พระบรมสารีริกธาตุ ขนาดกลาง) ตีเหมือนกับเขียวชาต
เกิดตั้งตีชนมา จึงเบ็ดคลุกคำแปดภาษาไทยของท่านราชบันฑิต ในนั้นท่านแปดตัว ตีเหมือนแก้ว
มุกดาวนี้ด้วย ยังทำให้สังสัยหนักนัก เพราะคำว่า มุคุดา ในภาษาบาลีนั้น แปดกันว่า
ถวาย แต่ท่านเอาท์ให้นามแปดตัว แก้วมุกดา คำว่าแก้วมุกดาวน์ ภาษาบาลีว่า มุตตตา^๔
ไม่ใช่ มุคุดา เมื่อตั้งตีมาก็จะดังนี้ ก็ทำให้อยากดูต้นฉบับเดิม ก็อยู่บันกอกนัดคพพนพน
อย่างไรเดีย ฉบับพนมพนกคงคดจากต้นฉบับมาตรฐาน พ่านคงแปดจากฉบับเดิมแน่นอน
 เพราะในสมัยท่านแปดนั้นยังไม่มีฉบับพนมพน ก็คันหนังต่อในหอยชิรญาณ ก็ได้มาตามประตั้งค์
หนังต่อคอมภารนเป็นหนังต่อใบดำเนารอักษรขอพิจารณาด้วยทราบไว้ว่า เป็นหนังต่อฯ ฯ
สมัยกรุงศรีอยุธยา เก่าแก่ในดำเนินรัฐฯ ครอบผู้ยิ่งเป็นบางตัวน เกราะหดหดหงส์อยังคง
ตัวภาพประกคดอยู่ ทรงคณภรณ์ & ผู้ ก็คือ ผู้กุศลท้ายเป็นผู้ก & แต่ผู้ ก หายไป คงเหลือ & ผู้
พยายามค้นเท่าไรก็ไม่พบ คงขอให้เจ้าหน้าที่ค้นหาดูในท่อนๆ ต่อไป ก่อนอนกได้เบ็ดคลุกฉบับ
ใบดำเนินเดิมคงคดตั้งตี ในนั้นคดฯ เป็น โธตมุตตุสทาส์ แต่เมื่อยหารคาดแทนแก้วอักษร ต
เป็นตัวอักษร ค เพื่อจะให้เป็น โธตมุคุสทาส์ เมื่อเป็นคงน จงคดว่า คงจะมีฉบับใบดำเนินรอง
มาอีกฉบับหนึ่งเป็นแน่ และฉบับพนมพนคงคดออกมากันฉบับใบดำเนินรอง คำบัดจึงเป็น
โธตมุคุสทาส์ ไม่ใช่คัดออกมากันฉบับใบดำเนิน แต่รอยแก้นั้นคงจะทำกันในสมัยคัดออก
จากฉบับใบดำเนิน คงให้เจ้าหน้าที่ค้นดูทั้งในหอยชิรญาณและในหอยพระมนเทียรธรรมใน
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในที่ดูก็ได้มาตั้งประตั้งค์จากหอยพระมนเทียรธรรมเป็นคัมภีร์ทองทับ^๕
๖ ผู้กเบ็ดคลุกในปากหน้าผู้กหนัง จารเป็นตัวเกษยนอักษรขอภาษาไทยไว้ดังนี้

“คุณมัสดุ พระพุทธศาสนาล่วงแล้วได้ ๒๓๓๑ พระวราชา บุวอกสัมฤทธิ์ศัก ครรช
เมื่อตั้งพระนัครัตน์โกลินทรอินทรอยุธยานั้น สมเด็จพระมหาเชตวิญญะบันมีกราชชิราช
ผู้เป็นพระเชษฐา แสลงเด็จอุปราชผู้เป็นพระอนุชา ทั้งสองพระองค์ทรงพระราชนักรัชษา^๗
ประทานพระปรมาภิไชยสัมมาลัมโพชิญาณ ทรงพระอุตสาหะนบำรุงพระบวรพุทธศาสนา
เป็นศาสนูปถัมภก ให้ประชุมพระสงฆ์దีราనุเคราะห์พระไตรนีก ๒๔๘ องค์ ราชบันฑิต

๓๗ คน พร้อมกันในพระมหาสุวรรณมงคล ณ วัดพระครรซ์สรรเพชรคานพนาราม^(๑) นำพระไตรนีกพระบลล์ และพระอธรรมกตา ภู่ก้าและอนุภู่ก้า โยชนา และที่ปั้น หั้งปวง แต่บรรดาที่มีอักษรแลบหันพิรุณนั้น ดสอบกันตกแต้มดัดแปลงให้ถูกต้อง ให้มีอรรถพยัญชนะ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์ แล้วให้จำลองขึ้นланใหม่ตักตัวหนังผลิตป্রาศจากเส้นหมึก บัดกองพ.^(๒) บัดกองในปากหน้าหลัง ห่อคัมภีร์ผ้ายก เชิญเข้าไว้ในเยาวมนากปรัตน์มุตตาอันประดิษฐาน ในพระมหาสุวรรณมงคลปัมนทิรธรรม ณ วัดพระครรตันศาสดาราม อุทิศส่วนพระราชาภุคลนี้ ให้แก่สรรพสัตว์ในอนันตจักรวาล พระบินกามาลินี ๔๕ ผู้ก (อ่านว่า ๔ ผู้ก ๔๕ ล้าน) พระทิปวงศ์ ๓๗ ผู้ก (อ่านว่า ๓ ผู้ก ๓๗ ล้าน) หงส่องนี้ อุ่คัมภีร์เดียวกัน นายเกส มหัดเลอกับหลวงธัมมาพิมลราชบัณฑิตเป็นผู้ช่วย พระอาจารย์เกิดเป็นผู้ท่าน นายอุ่ ช่างجار นายนาค ช่างجار เป็นผู้จำลองสำเร็จโดยสริสวัสดิ”

เห็นได้ว่า ฉบับทอยู่ในหอพระมนเทียรธรรมนั้น ดำเนามาจากฉบับทอยู่ในหอวชิรญาณ บอกไว้ด้วยว่า นับกับวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๙๘ ด้าน ด่วนฉบับหอวชิรญาณนั้น ผู้ก & นบคุ้ด๊ะ ๔ ผู้ก กับ ๔ ด้านตรงตามนั้น (๔๕ ล้าน เรียกว่า ๑ ผู้ก ๓๗ ล้าน เรียกว่า ๑ ผู้ก ๔๕ ล้าน) เพราะฉะนั้น หนังต่อเรื่องนี้ จึงมอยู่ ๓ ฉบับ ฉบับแรกเป็นฉบับต้นยักษ์กรุงศรีอยุธยา ขอเรียกว่า ฉบับใบดานเดิม ฉบับต่อมา ต้นยักษ์กรุงศรีฯ โภกเดินทร์ศรีนคัณรชากาดที่ ๑ ขอเรียกว่า ฉบับใบดานรอง และฉบับพนมพครังรชากาดที่ ๒ เมืองรัตน์โภกเดินทร์ศรีฯ ๔๙๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) ขอเรียกว่า ต้นฉบับพนมพ แทนฉบับพนมพน เห็นได้ว่า ได้ดำเนามาจากฉบับใบดานรอง เพื่อรวมมือรถพยัญชนะ ให้เห็นอนฉบับใบดานรองจะมีคดอยู่บางกี้เพียงผู้ช่วยแก้ไขความเห็น ผู้ช่วยฉบับพนมพไม่ได้ตรวจดูฉบับนี้ในดานเดิมเลย เพื่อจะขอความบังคับแต่บางตอนของต้นฉบับใบดานเดิม ผิดกับฉบับพนมพอยู่หลายแห่ง ข้าพเจ้ามีโอกาสได้อ่านเทียบต่อฉบับ ๓ ฉบับ เก็บฉบับท้าย หาไม่ได้ ถึงตอนที่มีข้อความไม่เหมือนกัน ข้าพเจ้ากثارาเชิงอรรถบอกไว้ค่อนท้ายของหน้านั้นว่า ฉบับใหม่กว่าอย่างไร ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังต่อเดิม

๑. คือ วัดมหาธาตุบุษราธิรังสฤษดิ์

๒. บัดกองข้างล้านไปตามๆ กัน

หนังสือชินกາดามาดีปกรณ์
มาระเบียบ คือ พระพูชั่งมพะนามว่า พระศากยโโคມ หรือ นัยหนง พระพูช องค์บັງຈຸບັນ
ซึ่งເດືອນຈຸບັນຕົມາໃນໂດກນປະມານກ່ອນ พ.ศ. ๔๐ ບີຕຽງ ພຣະອົງຄົມປະວັດຕີກາມເບື່ນມາຍ່າງໄຮ
ທ່ານຜູ້ຈາກໄດ້ກ່າວຄົງກາດກ່ອນທະນະໄດ້ຕຽດສູງເປັນພະພູທີຂໍໄວ້ຍ່າງພົດຕາວ ກ່າວຄົມ ກາດທິນເຈຕານ
ໄກຮ່າຈະເປັນພະພູທີ ກາດຕັ້ງ ໄຈຈະເປັນພະພູທີ ກາດເປັດງວາຈາແຕກກະຮ່າທ່າກອຍ່າງສະຕົມບານ
ເປັນພະພູທີ ຕດອຄົງໄດ້ຮັບຄາພາຍກຣັນຈາກພະພູທີຂອງຄົກ່ອນ ຫຼື ເປັນດຳບັນມາ ຈຸນກະຮ່າງໃນ
ພຣະชาຕີສຸດທ້າຍທີ່ເດືອນຈຸບັນມາເປັນນຸ່ມຫຍ່ຍ ຕະຮະກູດກົບຕະລີຍກ່າຍງວ່າ ໂຄມໂຄຕາ ຕຽດສູງ
ດັ່ພັ້ນມຸດຄູານເປັນພະຕົ້ນມາຕົ້ນພູທີ ແດ້ວທຽນນຳເພື່ນພູທີກິຈ ທ່ານຜູ້ຈາກດ່າວໄວ້ຍ່າງຄົດວັນ
ຈ່າປີໃຫ້ ພຣະພູທີທຽນທ່ານໄໝ ປະກັບອຸ່ນໃຫ້ ຕດອຄົນກະຮ່າງເຕື່ອຈຸບັນຂປຣິພພານ
ເນື້ອປຣິພພານແດວ ຄຳສັ່ງສັ່ອນຂອງພຣະອົງຄົມທີ່ເຮັດວຽກວ່າຮຣມວິນຍ ກິໂຄມຜູ້ນາມາຮວບຮວມປະມາດ
ເປັນໄຕຮົບວູກຂັນ ທ່ານຜູ້ຈາກໄດ້ບຽນຢາຍຄົງກາດຮວບຮວມພຣະຮຣມວິນຍນັ້ນເປັນດຳບັນມາ ເຮັດວຽກ
ທ່ານຄ້າຍນາ ຄົມ ບຽນຢາຍຄົນວ່າ ທ່ານເນື້ອໄວ ຖ້າໃຫ້ ຄຽງທ່າງໄວ ນອກຈາກນ ຊ່ວນ
ຕ່າງ ຫຼື ຂອງພຣະຕົ່ວຮ່າງເວີກວ່າ ພຣະບຣມຫາຕຸ ຢ່າງ ພຣະບຣມສ່າວິກຫາຕຸ ໄກມຜູ້ຈົດສ່ວນຍ່າງໄຮ
ອັນນເປັນຕົ້ນເຫດຸກເກີດພຣະສູງປົງເຈັດຍຕ່າງ ຫຼື ຂັນໃນໂດກ ທ່ານຜູ້ຈາກໄດ້ກ່າວຄົງກາດປັບປຸງຕັດຕ່ວຽ
ພຣະບຣມຫາຕຸນເປັນດຳບັນມາ ຂຮຣມວິນຍແຕກພຣະບຣມຫາຕຸ ໄດ້ຂໍາຍາຍຕົກວັງຂວາງແພວ່ຫດາຍອົກໄປ
ປະປີ່ສູ່ນໃນຕ່າງປະເທດໄກດອອກໄປຈຸນກະຮ່າງມາຄື່ງປະເທດໄທ ໄກປັບປຸງຕັດກົງທ່ານ
ຂຮຣມວິນຍແຕກພຣະບຣມຫາຕຸຍ່າງໄຮ ເນື້ອໄວ ທ່ານຜູ້ຈາກໄວ້ບັນອາໄວ້ຍ່າງດະເຍີດພົດຕາວ ໂດຍ
ບອກເວດາແຕກສານທີ່ໄວ້ເປັນຫຼັກ ດົງຫຼັນ ທ່ານຜູ້ຈາກຈົງທົ່ວໄວ້ວ່າ “ຊື່ນກາລມາດ”
ແປດຄວາມວ່າ ຮະເບີຍບັນກາດເວດາຂອງພະພູທີ ພົດພອຍໄດ້ຈາກຫັນຕ່ອເຮັດວຽກ ກົມ ນອກຈາກ
ໄດ້ກ່າວຄວາມເປັນໄປຂອງພະພູທີແຕກຂຮຣມວິນຍຫຼືພູທີກ່າຕ່ານແດວ ຍັງທ່ານໄຫ້ກ່າວປະວັດຕີເຮັດວຽກ
ຮວຂອງບຸກຄົດແຕກສານທີ່ຕດອຄົງເຫດຸກເກີດນຳນາເນື້ອງໃນຕົ້ນຍັນນອກຄ້ວຍ ທັນ ເພຣະຂຮຣມວິນຍ
ແຕກພຣະບຣມຫາຕຸ ໄດ້ຜ່ານບຸກຄົດ ສານທີ່ ແລະ ເຫດຸກເກີດນຳຍ່າງໄຮ ທ່ານຜູ້ຈາກເດົາໄວ້ຄົດວັນ
ທຸກກະຮ່າງກາດ ຄົນກວ່າພຣະຂຮຣມເດັ່ນຈົງກະດາຍເປັນປະວັດຕີກ່າຕ່າຍຂອງບ້ານເນື້ອງໄປຄ້ວຍ ປະວັດຕີກ່າຕ່າຍ
ຂອງບ້ານເນື້ອງທຳຄັນ ໃນທັງສອງເຮັດວຽກ ປະວັດຕີກ່າຕ່າຍຂອງແກວ້ນດານນາໄທຍ່ານີ້ ເນື້ອງເຊີງແດນ,
ເຊີງຮາຍ, ດຳພູນ, ເຊີງໃໝ່ ເປັນຄົ້ນ ຜົງເປັນປະວັດຕີກ່າຍໃນໆ ແພວ່ຫດາຍນັ້ນກໍລຳຮັບຄົນໄທຍ່າໄປ
หนังสือชินกາดามาดีปกรณ์ ແນະຈະເປັນຫຼັງສັ່ວັນໃນເນື້ອງໄທ ແຕ່ແປດດອອກເປັນ
ການພາກພານປະມານ ๑๕. ບີ ທັນໄດ້ຕົມພົດອົກເປັນເດັ່ນເປັນເວດາ ๕. ບົນາແດວກົມ ແຕ່ໄດ້ຮັບ

ความสันใจจากคนไทยน้อยเหตุเดิม ทั้งเป็นเพราะศัพด์ตามบัญญัติ ฉบับแปลเป็นไทย ก็แปลสำนวนโบราณอ่านเข้าใจยาก ขันคนก็เป็นเรื่องซึ้มนะรัมโน้มไม่สุก แต่ถ้าหันก็เห็นไป ว่าเป็นเรื่องเหตุเชื้อ คงไม่เห็นความสำคัญของหนังสือเดิมนั้น แต่ในต่างประเทศ หนังสือเรื่องนี้ได้แพร่หลายไปรกว่า ๓๐ ปีแล้ว คือ หันศัพด์ตราจารย์ ยอด เซเดร์ ประชญ์ฝรั่งเศส ได้แปล ออกเป็นภาษาฝรั่งเศสพร้อมทั้งบทคำนับฉบับพิมพ์ และคัมภีร์ไว้ในหนังสือ *Bulletin de l'Ecole Française d'Extrême Orient, Tome. XXV* (เล่ม ๒๕ พ.ศ. ๒๔๘๔) และพระภิกษุ ดังกาชื่อ พุทธทัต ได้คัดออกภาษาบาลีตามคำนับฉบับพิมพ์พร้อมทั้งแปลเป็นภาษาตีหัดและคัมภีร์ แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้รับความสันใจจากชาวต่างก้าวเป็นอันมาก

หนังสือชนิดมาดีปกรณ์ หันรดนบัญญाशฎาได้เรียนเรียงไว้เป็นหดักฐาน แสดง ภูมิบัญญາของหันว่าแตกฉานในภาษาบาลีมาก ทราบว่าในสมัยนั้น ด้านนาไทยรุ่งเรืองไปด้วย นักประชญ์บาลี เช่น พระตรีมังค์ดาจารย์ ราชนาคกรรมกุดคลักทปน พระโพธิรังษ์ ราชนาเร่อง งามเทวี เป็นตน พระรดนบัญญ่าหันราชนาชนิดมาดีปกรณ์ไว้เป็นภาษาบาลี เนื่อง พระยาจารย์อนุฯ ในสมัยนั้นบ้าง หันมีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีพอตัวที่เดียว จึงได้รณา ขันเป็นภาษาบาลีได้ มีฉะนั้น หากผิดพลาดบกพร่องอย่างใด ก็นำอปย์ศอดส์แก่พระยาจารย์ เหตุนั้น เห็นได้จากถ้อยคำสำนวน ความสุสัสด้วย เรียงถ้อยคำว่ารูปประโยค ของภาษาบาลี ที่หันราชนาชนน แม้จะนานก่อนก็มีกรรมกุดคลักทปน แต่ก็ไม่ค่างกับถ้อยคำสำนวนของ พระตรีมังค์ดาจารย์เดย จะว่าไครดีกว่าไครนั้น ยกที่จะพิจารณา นี้ขึ้นแปลกันอยู่บ้าง ในการเรียนเรียง คือ พระตรีมังค์ดาจารย์หันกดดึงขอความให้ ก็อ้างที่มาของขอความนั้น หันอ้างว่า มาจากคัมภีร์ไหน ถูตรอะไร ว่าอย่างไร แล้วก็ขอความนั้นมาด้วยพงท่าให้ ผู้อ่านทราบที่มาของขอความนั้น ได้ทุกแห่ง ล้วนพระรดนบัญญाशฎาหันไม่ได้บอกที่มา แม้หัน จะคัดออกมาทางเร่องหรือทางตอน เช่นเร่องชาดก หรือ เร่องอิตพุทธ กับพงมยอคคีเดินตาม ความประสงค์ของหันด้วย ผู้อ่านจะต้องรู้เรื่องว่า ขอความนั้นมาในคัมภีร์ไหน เร่องอะไร เป็นคัน หันของเดียวกับหนังสือไตรภูมิพระร่วงฉบับภาษาไทย หันผู้แห่งได้ก่อตั่งหดักธรรมต่างๆ แต่ไม่ได้บอกที่มา

หนังสือชนิดมาดีปกรณ์ ผู้อ่านจะต้องรู้เรื่องว่า ขอความนั้นมาในคัมภีร์ไหน เร่องอะไร ในคัมภีร์ต่างๆ ซึ่งเป็นที่มาของหนังสือชนิดมาดีปกรณ์นั้น พอกจะทราบได้บ้างว่า หนังสือ

เร่องนี้ได้อาศัยข้อความที่มาจากการแต่งต่างๆ เห่าที่ตรวจค้นดูแล้ว เห็นได้ว่าท่านได้คัดข้อความ
หรือหยิบยกเอาใจความมาจากคำบรรยายแต่หนังสือเหล่านั้น ก็ นำด้อมปaganถุตร วิสุทธชนวิดาลิน
พุทธวงศ์ มธุรัตนวิดาลิน อารถกถาพุทธวงศ์ จริยานีภูกและอรรถกถา นำด้อมคุตตรนิกาย
มหาปaganถุตร มหาปรินพพานถุตร ถุนงค์ดวิดาลิน ปั๊ญจสุทัน อารถกถามหาวรคทัชนิกาย
ชาดกสูกถา สมัคปานถากา มิดนทบัญหา มหาวงศ์ วัฒนาดินปกรัน สารสันวงศ์ ทับปองวงศ์
ชินาดังการและอรรถกถาชินาดังการ ชาดุวงศ์ ทาสูชาดุวงศ์ ถุปองวงศ์ โพธิวงศ์ ทั่งหมคน
เป็นภาษาบาลี และหนังสือเรื่องมดศรีสุนา ซึ่งเป็นภาษาไทยเห็นอ คำกรและหนังสือเหล่านั้น
พระตนบัญญาเตราท่านคงใช้เป็นคู่มือในการเรียนเรียง นอกจาก ท่านคงจะบันทึกเหตุการณ์
ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยของท่านไว้เป็นกราฟ ท่านลงจดหมายเหตุ แล้วรวมน้ำมาเรียบเรียง
บรรยายลงไว้ในหนังสือน แต่อาจมีกรณีอ่อนน้อกจากนอกก็ได้ ซึ่งขาดเจ้ายังคงไม่พบ

อนั้น ในสมัยที่ท่านทรงงานหนังสือชินาดินปกรันนี้ เป็นสมัยที่ด้านนาไทยมีพระภิกษุ
ชาวดังการและชาวรามัญอยู่มาก มีก่อตัวว่า ในสมัยนั้น มีพระภิกษุอยู่๓ คน คือ ตั้งหดคนะ
ได้แก่ พระภิกษุชาวดังการหรือนิกายต์หด นครวาตต์คนะ ได้แก่ พระภิกษุชาวพนเมืองหรือนิกาย
พนเมือง บุปผาต์คนะ ได้แก่ พระภิกษุชาวรามัญหรือนิกายรามัญ พระตนบัญญาเตราท่าน
เป็นนิกายต์หด บุรพาจารย์ของท่านคงเป็นชาวดังการ และท่านต้องใกล้ชิดกับชาวดังการมาก ดังนั้น
ถ้อยคำสำนวนในภาษาบาลีของท่านทรงงานหนังสือน จึงเป็นสำนวนมาด้วยดังก้า พอจะเทียบได้
กับคำกรมหาวงศ์หรือคำกรรศานหิน ซึ่งแต่งโดยพระภรรษาดังก้า

อนั้น โปรดทราบว่า ด้านนาไทยสมัยนั้น นับถือพระพุทธศาสนาตามคติดังก้าโดยสืบเนื่อง
รับช่วงไปจากเมืองตุ้นโจทย์ ท้าพเจ้ากดาวน กเพราอาศัยหดกสูรานในหนังสือชินาดินปกรัน
นี้เอง ในหน้า ๑๔๐ บรรทัดแรกตัวว่า ศรีสันนิกายต์หดมาถึงเมืองเชียงใหม่ได้ สลับ บันนเป็น
พ.ศ. ๒๐๗๒ ก็หมายความว่า ศรีสันนิกายต์หดมาถึงเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๔ และตอนที่ว่า
ด้วยพระภรรนา ภรรยาต์หด ไม่หนา ในการเมืองพระเจ้าพิตกปันคด้าชิราชทรงบำเพ็ญกุศล นี่
ก่อตัวว่า รามาทินาม ลงก้าที่ป่าคุณต์ เป็นต้น แปดใจความว่า พระภรรษาดังก้า
ของพระพุทธ ซึ่งกษตริยทรงพระนามว่า รามราชเป็นต้นเค้า นำมาราดตั้งก้าน ให้รุ่งเรือง
(ดูหน้า ๑๓๗) หมายความว่า พุทธศาสนาคติดังก้าแพร่มาถึงเมืองตุ้นโจทย์แล้ว ในรัชสมัยรามราช
คือ พ่อขุนรามคำแหง ภายหลังทางเมืองเชียงใหม่ได้รับช่วงออกต่อหนัง พ่อขุนรามคำแหงเป็น
กษตริย์ครองตุ้นโจทย์ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๑ ก่อนหน้านี้ ทางด้านนาไทยคงนับถือพุทธศาสนาคติ
นิกายอิน คือนิกายพนเมืองหรือนิกายรามัญ

ขอทว่าหนังสือฉบับนี้ ท่านรัตนบัญญาเตราได้เรียบเรียงไว้เป็นหลักฐานนี้ หลักฐานในหนังสือถึงหลักฐานตามคณิกรและหลักฐานตามที่ปรากฏในท้องถนน ทว่าหลักฐานตามคณิกรนี้ ได้ถูกบกบคณิกรต่างๆ ท้องมานาเดว มีข้อความไม่ชัดแจ้งกัน คือ มีข้อความตรงตามที่คณิกรนั้นๆ กذاไว้ ทว่าหลักฐานตามที่ปรากฏในท้องถนนนั้น จะเห็นได้ว่า พระรัตนบัญญาเตราเป็นชาวเมืองเหนือ มผุยนยนว่า ท่านเป็นชาวเมืองเชียงรายและเป็นเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าพงษ์ราย บัวชุมยุวคพระแก้วเมืองเชียงราย ต่อมาท่านไปอยู่เมืองเชียงใหม่และอยู่ที่ด้านหลังวัดมหาธาตุ คือ ที่เรียกว่า วัดเจดีย์เจดีย์อดเดียน ท่านได้รัฐนาคມภารชนกามาดีปกรณ์ในราชสมัยของพระเจ้าพงษ์ปันคชาธิราช ขณะเมื่อรัชนาคน เป็น พ.ศ. ๒๐๖๐ ขณะนั้นท่านว่า ท่านมีพระชาติได้๒๓ พระชาติ แต่ท่านจะบวชเนื้ออาชญาไม่ทราบ ถ้าจะคิดว่า ท่านบวชเนื้ออาชญาครบบวช คือ ตายย่างเข้า ๒๔ ปี ท่านก็คงมีอายุย่างเข้า ๔๔ ปี ประมาณว่าท่านคงเกิดในราช พ.ศ. ๒๐๗๖ ปี พ.ศ. ๒๕ ในระยะนี้เป็นราชสมัยของพระเจ้าพงษ์เจดีย์อดเดียน พระราชนบุตรของพระเจ้าพงษ์ หลังจากพระเจ้าพงษ์สวรรคต ๒๕ ปีเท่านั้น และท่านผู้รัชนาคได้อยู่มานานถึงแผ่นดินพระเกษาเกล้า (พระเกษาเกล้า ของราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๐) ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ท่านคงทันเห็น เร่องท่านนำมากถวาย จงควรเชื่อถือว่าเป็นความจริง แม้พระนาม “พดก” ซึ่งในแห่งอนเรียกว่า “ตโถก” นั้น ท่านคงเรียกได้ถูกต้องกว่า เพราวยังอยู่ในเวดาไกดีชีด ถ้วนเรื่องดำเนินบวงสรวงร่วงเมื่องสุโขทัยนั้น ท่านไม่สั่นหัว ด้วยเป็นสมัยโบราณสำหรับท่านในครั้งนั้น ท่านคงจะทราบจากคำบอกเล่าต่อๆ กันมา จึงดำเนินบังษัตริย์สุโขทัยมิได้ไป

ทว่าแต่เชิงกามาดีปกรณ์จบเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐ นั้น ข้อความปรากฏในตอนท้ายเรื่อง (ดูหน้า ๑๕๓) บอกไว้ชัดว่าจบบริบูรณ์ เมื่อบรรด จดคักราช ๔๗๙ ทรงกับพระค่าต่อสถาปัตย์พพาน แล้วได้ ๒๐๖๐ ปี แต่ในปีนั้น เป็นบทพระอภิญญาที่ทรงให้กับมหาตมานมิ่นเจ้าอาวาสวัดป่าแดง มหาวิหารมนภาพ ทางที่ภาวนากัมภรับ แต่ความจริงยังบันทึกขอความเก็นมาอิก คือ ยังบอกว่า ร่วงบนบดดู จึงได้ทำบัญญากับศพท่านมหาตมานมิ่น และว่าในระยะ ๒ ปี คือ ปี ๒๐๖๐ ถึงปี ๒๐๖๑ ตัวท่านผู้รัชนาคต้องไปรังบความยุ่งยากทวีป้าแดงมหาวิหารอิก ข้อความในเชิงกามาดีปกรณ์ยังมogenจบมาอิก ๑๐ ปีเดือน คือเดือนเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๐๗๑ จึงหมดความ แต่ก่อนจบ ได้บอกไว้ด้วยว่า ได้เพิ่มเติมตกแต่งคณิกรชนกามาดีปกรณ์ ให้เป็นคณิกรองดงงาม คือ ให้มีข้อความตั้งบูรณะขึ้น ซึ่งความจริงแห่งต่อเดือน ก็คุณรา จบบริบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๐๗๑ นั้นเอง หรือจะถ้าอย่างไม่เป็นทางการว่า หนังสือเชิงกามาดีปกรณ์ จบแต่เดียวไม่บริบูรณ์ คือ จบ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐ แต่บริบูรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๑

การเปิดชื่อที่เป็นวิถีน้ำมันปัจจุบัน ก็คือ ชื่อบุคคลหรือชื่อสถานที่โดยเนินพะนัน เป็นเรื่อง
ยกไม่น้อย วิถีน้ำมันในภาษาไทย ท่านแปลงเป็นภาษาบาลีโดยให้มีความหมายตรงกับ
วิถีน้ำมันนั้นๆ เมื่อผู้แปลไม่ทราบวิถีน้ำมันปัจจุบันในภาษาไทย เห็นแต่ศัพท์ภาษาบาลี จึงยก
ที่จะแปลให้ถูกต้อง เรื่องท่านของนั้น แม้ชาวพม่าหรือชาวรามัญช้างรุจนาหนังตื้อเป็นภาษาบาลีก็มัก
จะผูกศัพท์วิถีน้ำมันปัจจุบันเป็นภาษาบาลี คำ เช่น ถ้าในสมัยเดียวกันก็พอจะแปลได้ ถ้าต่างสมัย
นานานจนชื่อวิถีน้ำมันนถูกเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ไป ก็เป็นการยกแก้ผู้แปล เช่น ในหนังสือ
สารทัศน์ แต่งโดยพระบัญญาตานมีชาวพม่า มีความถูกต้องมาก แต่แปลงเป็นภาษาบาลีเต็ยเดียว
เช่น “นี่ปามะ นิสินโน อโกร มหาເດໂຣ” ถ้าจะแปลเป็นไทยก็ว่า “พระมหาธรรมราชาแห่งคหบง
อยุบ้านดู” (นี่ปะ ประคุ) แต่เราจะเรียกชื่อนี้ในเมืองพม่าไม่ใช่ “ไครรูดัก” คำว่า “บ้านดู” ในภาษา
พม่าว่าอย่างไร ผู้แปลที่ไม่รู้ภาษาพม่าหรือไม่คุ้นแก่ทางถนนก็หมดบัญญา ขอยกตัวอย่าง
เรื่องในเมืองไทย พระอาจารย์ขันชาตรามัญ อยุวัตตากในอดีตตัดหัวงำ สำเกอพระประแดง
จังหวัดศรีษะภรากร ท่านจดพิมพ์หนังสือพระไตรนิ姑อกษารามัญขันทวดนน ท่านแต่งคำนำ
ในหนังสือนี้ ท่านอยุวัตตากใน แต่รูปนาเป็นภาษาบาลี ท่านด่า “กุณุชรนทาวเส วิหารนุโต
แปลตามรูปศัพท์ กุณุชรนทาวเส วิหารนุโต” แต่ถ้าจะแปลจริงๆ อย่างนี้ก็ไม่มีใครทราบว่าวัดคดองช้าง
อยู่ที่ไหน จริงอยู่ วัดท่านอยุวัตตากท่านตั้งโรงพมพ ก็เรียกคนว่าวัดแก่ ไม่ตรงกับความ
หมายว่า วัดคดองช้าง แต่เมื่อคิดว่า ท่านเป็นรามัญ ก็จะต้องการให้ชาวรามัญด้วยกันเข้าใจ
จึงถามรามัญในปัจจุบันว่า วัดแก่ชาวรามัญเรียกว่าอะไร เขาวาดกเป็นภาษารามัญว่า
“เพียะเกุริงเจิน” ให้ความชัดเจน เพียง แปลว่า วัด เกุริง แปลว่า คง แปลว่า ช้าง
รวมความเป็น “วัดคดองช้าง” ก็เป็นอันถูกต้องตามความประตั้งค์ของท่านผู้ผูกศัพท์ คงนน
คำว่า “กุณุชรนทาวเส” ต้องแปลในภาษารามัญว่า “เพียะเกุริงเจิน” ไม่ใช่แปลว่าวัดแก่ ผู้รุจนา
ภาษาบาลีเป็นชาวรามัญหรือชาวพม่า ท่านก็ยกศัพท์ภาษาบาลี ตามความหมายในรูปภาษา
ของท่าน การผูกศัพท์ที่เป็นวิถีน้ำมันปัจจุบัน ท่านย้อมผูกศัพท์ตามความหมายในภาษาของท่าน
พระอาจารย์ผู้รุจนาต่างแห่งท่านก็ผูกทับศัพท์ ต่างแห่งท่านก็ผูกเดิงถึงความหมาย ในหนังสือ
ชินกາດมาดปกรณ์ ก็เช่นเดียวกัน ท่านผู้รุจนาเป็นชาวเมืองเหนือ ท่านก็ผูกศัพท์มาดตามความ
หมายหรือตามคำสำเนียงของชาวเมืองเหนือ ต่างแห่งท่านก็ผูกทับศัพท์ เช่น เมืองตพบุรี หรือเมืองตาก
ท่านก็ผูกศัพท์ว่า “ลวปุร” หรือ “ตากกุกปุร” แต่ต่างแห่งท่านเดิงถึงคำแปลเป็นคำสำเนียงชาวเหนือ
เช่นเช่นกันว่า “พลาลีสีเทวส” หมายถึงท้าวโน่ตามคำสำเนียงของเดิยง (ได้แก่ท้าวจักราชบุตรองค์ที่ ๕

ของพระเจ้าสามผู้แกน) ถางแห่งท่านผู้ก่อพื้นเดิมถึงความหมาย เช่น ตีสุโสด หมายถึงพระเจ้า
สามผู้แกน ลูกุบุรากโนม หมายถึงพระเจ้าแต่เนื่องมา ตริภานี หมายถึง หน่องขาวะ
ดงเป็นคน

ศักราชที่ด่าวไไวในหนังต่อเรื่องน ท่านบอกว่าด้วยความเชื่อของพุทธศักราชกับไว้ด้วย
แต่ปรากฏว่าคาดกับว่าห้าศักราชซึ่งใช้กันเป็นปกติไป ๑ ปี วิธีทางพุทธศักราชจากจุดศักราช
หรือหาจุดศักราชจากพุทธศักราชน เรียกว่า กหัมปายา กือใช้เดียวจำนวน ๑๗๙ บวกจุดศักราช
เป็นบุพพุทธศักราช ใช้ ๑๗๙ ดับพุทธศักราชเป็นบุจุดศักราช แต่ในหนังต่อเรื่องกัดปกรณ์
จะบอกหรือฉบับกตาม จำนวนบุสูงกว่าทำตามวิธีกหัมปายา ไป ๑ ปี เช่นกันด่าวไไวในหนังต่อ
เรื่อง “กมภรชนกัดปกรณ์... ฉบับรบบูรณ์เมืองชุม จุดศักราช ๑๗๙ ตรงกับพระค่ำต่อ
ปรินพานเดวได้ ๒๐๒๐ ปี บอกไว้วัดคง แต่ถ้าจะคิดความแบบ กหัมปายา กือ เอาเดียว
จำนวน ๑๗๙ บวกกับจุดศักราช ๑๗๙ จะได้จำนวนเป็นบุพพุทธศักราช ๒๐๕๘ จึงเห็นว่าปีใน
หนังต่อเรื่องนี้เกินไป ๑ ปี วิธีเทียบศักราชเช่นนี้เป็นปกติในภาคเหนือ แม้การในปัจจุบันยังต้อง
ก็คิดเทียบศักราชดังกันน ดังเช่นเมื่อปีตากี้เดือนมีนาคมศกัน ข้าพเจ้าได้ติดตามท่านอธิบดี
กรมศิลปากรไปตรวจราชการ พับพระพุทธรูปปั้นถ้วยเชียงแฉนทวัดศรีวรวิหาร อำเภอเชียงราย
จังหวัดเชียงราย ที่ฐานพระมีราภีอักษรไทยเชียงใหม่ อ่านได้ความว่า

“นเตาสี เดือน๔ แรม๗ ค่ำ วันเสาร์ ไก กด ไก่ ได้ฤกษ์ ๗๕ ตัวเทวีฤกษ์ สักขาด
(ศักราช) ได้๔๕๕ พุทธศาสนาพัฒนาแล้วได้๗๐๗๖ และส่วนนรังส์ลอกสิมบูญชูสร้าง” นกเห็น
ได้ว่า ศักราชเกินวิธีกหัมปายา ไป ๑ ปี เหมือนกัน ทำให้เข้าใจว่า ชาวдан拿ไทยตั้งยังนั้น
นับพุทธศักราชตามคิดถึงก้าวมากกว่าจำนวนพุทธศักราชที่ใช้อยู่ในประเทศไทยบ้านน ๑ ปี
ก็ ๔๕๕ บ้านนพุทธศักราชในประเทศไทยเป็น ๒๕๐๑ แต่ในประเทศไทยตั้งก้าวเป็น ๒๕๐๖

อนง หนังต่อเรื่องน ฉบับแปดของท่านราชบัณฑิต เรียกชื่อไว้ว่า “ชินกามาลิน”
ส่วนในฉบับภาษาบาลีเรียกชื่อเป็น “ชินกามาลีปกรณ์” ทุกฉบับ ทำให้สังสัยว่า คำว่า
“มาลี” กถูกต้องโดยเดียว ในหน้านั่งเตมไปอีกว่า “มาลิน” น ไม่ใช่คำแปด เป็นคำเรียกชื่อ
ทำใน ท่านเรียกชื่อยังน แต่เมื่อได้อ่านข้อความที่เป็นตัวเกษย์ยันในใบปักษ์กั้นบับไมดาลง
ดังกันด้วมาเดว[หน้า๓] กตัณตั้งตั้ย ในนั้นตอนบอกถึงจำนวนหนังต่อว่า “หนังสือชินกามา
ลิน ๔๙ ผู้ก” น เองเป็นเหตุให้ใช้ชื่อ “ชินกามาลิน” ความจริงควรจะอ่านได้ว่า “หนังสือ
ชินกามาลิน” ๔๙ ผู้ก น กเขียนโดยราชนักไม่นิยมใช้ในผน เขียน “น” แต่ผู้อ่านต้องอ่าน

‘᳚’ หรือ ‘᳚’ ตามความหมาย เมื่อผู้เขียนต้องการให้อ่าน ‘᳚’ แต่เขียนไว้เป็น ‘᳚’ ผู้อ่านก็อ่าน ‘᳚’ เข้าจริง ๆ เดยกถอยเป็น “ชินกากามาลิน” ไป เมื่อเรียกกัน เช่นนั้น มาแต่เดิมคงพากันเรียกชื่อนี้ หนังสือก็มีการนิยามว่า “ชินกากามาลิน” ตลอดมา ในการแปลครอง มีประถงก์จะให้ท่านผู้อ่านแต่งนักภาษาไทยจากความประถงค์ของท่านผู้รุจนาเดิมในภาษาบาลี จึงขอเรียกว่า “ชินกากามาลีปกรณ”

ในที่นั้น ข้าพเจ้าขอບพระคุณอย่างถึงท่านขอรับดิกรมศีดป่ากร ทึกรุณาสั่งให้ข้าพเจ้า
แปด และท่านรับเป็นชูระตราจแก่คำแปดให้ด้วยความอนเคราะห์ ทดลองดังคำเนนการจัดพิมพ์
และจดให้ถ่ายภาพกับพิมพ์แผ่นที่ประกอบหนังต่อเร่องนน奸สำเร็จบริบูรณ์ คงที่ปรากฏอยู่เนพะ
หนาน นิดนน หนังต่อเร่องนไม่มีครพยากรณ์ได้ว่า จะบังเกดขันมาเมื่อใด ท่านจึงเป็นอธิการ
โดยเนพะในหนังต่อเร่องน.

1193 2nd sh

၁၃၆ မြန်မာရိုး ၁၃၂၀၈

ขันกลาโหมสีป่ากัน

[นมัสการพระวราห์ทราย]

โภหนุธการ ติมัน ปหนตุว
บาลนุสุนา ชมนุวงสุนา โย^๑
เวเนยุบพนธุตุตยปงกชนต
โภเชสิ วนุเท ชินปสุมาลี ฯ

พระพุทธประองค์^๑ คลความมีดคือโมหอันหนาทับในภพทั้งสาม ด้วย
พระรัตน์ คือพระบัญญาตรสูร ยังເผาພันธ์เวไนยชน^(๑) เปรียบเหมือน
ดอกบัว ๓ เหล่า^(๒) ให้คลื่นบานคือให้ตรสูรด้วยพระรัตน์อันประเสริฐ
คือพระธรรม ข้าพเจ้า (ผู้ซึ่วารตนบัญญาถกร) ขอนมัสการพระพุทธ
ประองค์นน ผู้ทรงชนะแล้ว มีลักษณะบาทเบ็นระเบี่ยบ ฯ

๑. เวไนยชน ได้แก่ กันที่ชักจูงไปได้ หรือเมื่อได้ฟังธรรมเทศนาแนะนำแล้ว สามารถตรัสรู้ตามได้
๒. เปรียบเหมือนดอกบัว ๓ เหล่า คือ ดอกบัวเหล่านี้มีผุดอยู่เหนือพื้นน้ำ เหล่านี้อยู่ปั่นน้ำ อีกเหล่านี้
ปลายดอกอยู่ใต้พื้นน้ำ ดอกบัวทั้ง ๓ เหล่านี้ เหล่าที่ ๑ พอถูกแสงอาทิตย์ส่องกีบานในวันนั้น เหล่าที่ ๒ รอถึง
วันพรุ่งนี้ให้ผุดขึ้นเหนือน้ำก่อน กรณถูกแสงอาทิตย์ส่อง กีบานในวันพรุ่งนี้ เหล่าที่ ๓ ต้องรอถึงวันมะรืนน
จีบาน ส่วนเหล่าที่ ๔ คือดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำเพียงแค่จาก ก็ไม่รู้ว่าจะผลัดถึงผิวน้ำได้หรือไม่ อาจเป็นอันตราย
เป็นเหี้ยอเต่าปลาเสียก่อนที่จะผุดขึ้นพื้นน้ำ ความเปรียบดอกบัวนี้เหมือนคนที่ฟังธรรมแล้วตรัสรู้เดี่ยวตน
คือพร้อมที่จะตรัสรู้อยู่แล้ว รอแต่ฟังธรรมเท่านั้น ท่านเปรียบธรรมเหมือนดวงอาทิตย์ คนที่พร้อมจะตรัสรู้นั้น
เหมือนดอกบัวผุดขึ้นเหนือน้ำ พอดีด้วยแสงอาทิตย์ คือฟังธรรม ก็ตรัสรู้ได้ด้วย คนอีกจำพวกหนึ่ง เมื่อฟังธรรม
แล้ว ต้องพิจารณาไตร่ตรองและพยายามปฏิบัติตามหลักธรรม จึงตรัสรู้ เปรียบได้แก่ ดอกบัวจำพวกที่ ๒ ส่วน
ผู้ที่ฟังธรรมแล้ว พิจารณาแล้ว ปฏิบัติแล้ว ยังไม่ตรัสรู้ ต้องสวนะคนหากันสัตบุรุษโดยแนะนำพรั่งสอน
และประพฤติดตามเป็นตัวอย่าง เมื่อเห็นตัวอย่างและประพฤติตามจึงตรัสรู้ นี่ได้แก่ ดอกบัวจำพวกที่ ๓ คนทั้ง ๓
ชนิดนี้เรียกว่า เวไนยชน คือยังพ้อจะชักจูงได้ ส่วนอีกพวกหนึ่ง จะทำอย่างไรก็ตาม ไม่อาจตรัสรู้ได้ เป็นคน
ชนิดไม่เอาถ่าน เปรียบเหมือนดอกบัวจำพวกเพียงแตกออกจากเหง้า ไม่รู้ว่าจะผุดพันพันคำมารับแสงอาทิตย์
หรือไม่ คนจำพวกนี้ไม่ใช่เวไนยชน ฯ

ราคานุเร เสนาจกโท ตโโลเก
โนหนุนกาเร วราทีปมาลี
โทสคุคิโต โย รตนาวลี
มนุมากิตตุเต ปณามามิ ชมุน් ฯ

สภาพได เห็นอนยาอันประเสริฐบำบัดความกราภะวาย มีราคเป็นต้น
ทั้สามโลก, เห็นอนแสงประทีปอันประเสริฐส่องสว่างในที่มีคือไมห,
เห็นอนสายพานแก้ว ซึ่งพานออกจากไฟคือไถะเป็นต้น ในภาวะดังว่า
ความรุ่มร้อนในฤดูแล้ง ข้าพเจ้าขอนมัสการสภาพนั้น คือ พระธรรม ฯ

เขตต์ ว ปุลิเณสุนพุทธวิส
พุทธสุส พิมุพาว สมินุทริโย โย^๔
นรามรุน วราทกุณิเณยุโย^๕
คณุตุตโน ต ปณามามิ สำม ฯ

บุคคลไดสืบเนื่องมาแต่พระพุทธ เห็นอนเนือนนาบุญ, มีอนทริยสงบทะมีอนพระ
พุทธรูป, เป็นผู้ควรแก่ทักษิณากันอันประเสริฐของเทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย, เป็นผู้
สูงสุดกว่าคณาจารย์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอนมัสการซึ่งบุคคลนั้น ผู้เป็นพระสังฆ ฯ

ข้าพเจ้าไดต่อคบเร่องราวางของพระพุทธว่า พระพุทธทรงตรัสร่างดำดับ, ก้าด แดะ เทศ
อนวจิตรพิสดารต์ดับชีบช่อน พระองค์ต้านารถทัจฉาทำให้นักปรชาญหงหาดใหญ่เกิดแนวความคิดเห็น
มีความรู้โดยง่าย

ข้าพเจ้าให้ไว้พระพุทธ, พระธรรม, พระสัมมาได ขอให้ไดอานิสัตต์ด่วนบุญมากพอที่จะ
เป็นการกำจัดอันตรายต่าง ๆ ให้ด้วยบุญกุศลนั้น จะไดกด้าวถึงคณภารชนกามาต (เรื่องราว
อันเป็นระเบียบกลแห่งพระพุทธ) ต่อไป

ในเรื่องการแสดงและเทศน์ การที่บเนื่องคิดต่ออันมาแห่งพระค่าตนาของพระผู้มีพระภาค
โโคคณผู้เป็นค่าต่อของเราหงหาด นับคงแต่การที่พระองค์ทรงบรรณนาทีจะเป็นพระพุทธเป็น
ต้นมา ข้อว่า ชนกานต คือ การแหงพระชนหรือพระพุทธผู้ชนะได แด่ชนกานต นี้หมายอย่าง
พงหารบตามด้าดับดังต่อไปน

[พระโพธิสัตว์ ๓]

พระโพธิสัตว์ ๓ จำพวก โดยยึดหดกกาตทบ้ำเพญบารมี คือ พระโพธิสัตว์จำพวkn
บัญญาชิก ๑ พระโพธิสัตว์จำพวกต้าขากิ ๒ และพระโพธิสัตว์จำพวกวิริยาชิก ๓

พระผุนพระภาคของเรางหงหดาย ทรงบ้ำเพญบารมี & อสังไชยແตนกับ จังคำเรศ
เป็นพระพุทธ จดเบ็นจำพวkbัญญาชิก เพwareกัดั้งพระบัญญัณทรยแรงมาก ต่อไปนี้เป็นการ
ททรงปรารถนา โดยແຕลงອอกทางพระกายและพระวาจา

[จิตภูปบทกาด]

จริงอยู่ พระผุนพระภาคของเรางหงหดาย ทรงปรารถนาเป็นพระพุทธ ควยใจ อสังไชย
คัวยวาจา อสังไชย คัวยกายแต่วาจา อสังไชยແตนกับ พระโพธิสัตว์ของเรามีชานะจิต
ทคงความปรารถนาเป็นพระพุทธกรงแรก แต่ยังไม่ได้เกยพบเห็นพระพุทธของคุณฯ เดยนน นับชาติ
ไม่ถ้วนมาเดว เร่องนไปรดทราบดังต่อไปนี้

ในกรงอคตกาด พระโพธิสัตว์เกิดเป็นคนยากจนคนหนึ่ง อยู่ในเมืองคันชาร เก็บผัก
หกพันด้วยตนเองจากบ้านขายเดยนมาตรา อยุມาวนหนึ่ง กัดั้งแบกของหนักมาถูกแดดแพดเเพ
กระหายนา จึงนั่งพกทโคนศันนิโครช (ตนไทรหรือตนกวาง) แห่งหนึ่ง รำพงว่าชานนเรายัง
มเรียบแรงกัดั้งอยู่ ก็พอทนความทุกชรอนนให้ เมอเวลาแก่เม่ดงไปเดว หรือในเวลาเจ็บไข้
เราจะไม่อาจทนความทุกช์ได อย่ากระนนเดย เราไปเมื่องศุวรรณภูมิ ชนເຫາทองมาเดยนมาตรา
ไม่ให้มความตุขเกิด เมอคดดงແຕว คงพามารดาไปตงเรือต่ำเก่า โดยขอเป็นถูกจ้างประจำเรือ แล้ว
ไปเมื่องศุวรรณภูมิพร้อมกับพ่อคหงหดาย เรือต่ำเก่าไดอปปางดงในวันที่ ๗ ครงนพวกพ่อค้าได
ถงมหาวนาศกนต์น พระโพธิสัตว์แบกมารดาของตนว่ายานขามหาต์มุห ครงนน หัวมหารหน
ชนถูกษาว่าต์เดงແಡดูต์ตัวโดยทวไป กิตว่าต่ำง อสังไชยมาเดว บุรุษไดที่จะบังเกิดเป็นพระพุทธ
แม่ต์กของคุณน สำราถตรต์รเป็นพระพุทธ จะมีใหม จึงเห็นพระโพธิสัตว์กัดั้งต์ตัวชวตพามารดา
ของตนว่ายานขามหาต์มุหอนดากาจวังใหญูห้าท์ดูมได กรุว่า มหาบุรุษผุน มีความเพยร
นั่นคงนัก มือขยายศัยช่วยเหลือผุอน พระโพธิสัตว์ โดยพรหมคดได เกิดความคิดชันในใจว่า
เราครต์รเดวจะใหผอนครต์รคุย เรากันเดวจะใหผอนพนด้วย เรากันไดเดวจะใหผอน
ชานไดดวย คง กวายชานมหาต์มุห ๒—๓ วัน กถงผั้งพร้อมด้วยมารดา คงແคนนมา
พระโพธิสัตว์เดยงคุณมารดาจนต้นชัพ กไดไปเกิดในเทวโลก ฝ่ายมารดาของพระโพธิสัตว์ ไดไป
ตามยการรwm

นคอดกาดทคงความปรารถนาเป็นพระพุทธชันในใจเป็นกรงแรก เรียกว่าปฐมคิดคุปบทกาด

[มโนปนิธาน]

ในพระชาตินี้ คือแต่นี่นา พระมหาบุรุษๆ ที่จากเทวโลก เป็นพระราชาทรงพระนามว่า
พระเจ้าสัตตุคปน ในเมืองศิรินทร์ เมืองศิรินทร์ในกรุงนนก เมืองพารานส์ เป็นที่รู้กันว่า
พระเจ้ากรุงศิรินทร์คนนี้ โปรดประพาส์กดองช้าง ทรงทราบข่าวช้างที่พวนบ้าหูดบอกเด่า จึงเสด็จฯ
ไปกับเต้นาข้าราชการ กดองช้างเชือกนนได้ແลัวโปรดให้นำมาชนระหว่างเป็นช้างหดห่วง ครั้นหนอน
ความผูกเชยขานูดำรากษาเวทฝกหัดช้างเชือกนนด้วย ในวันที่ ๔ (หลังจากฝึกหัดแล้ว) พระองค์
ทรงฯ เดยบพระนคร ครองนั้น โฉดช้างเป็นอนามากมากบ้าในเวลาถูกด่าน เข้าไปในอุทยาน
หักห้ามพืชพันธุ์ต้นไม้ถ่ายมุตรคุณเดล้ำพากนกดับไป พระราชาเมื่อเสด็จฯ เดยบพระนครทรงทราบ
ข่าวนนจากพนักงานเฝ้าถ่วน จึงเสด็จฯ ไปทอกพระเนตร (ความเสียหาย) ถ่วน เสเด็จฯ เดยเข้าไป
ในถ่วน ทรงตรวจสอบว่าต้นไม้ถ่ายมุตรคุณเดล้ำพากนกดับไป พระราชาอย่างประทับใจบันช้างคุณนน
แม่ทรงกระซากชากไว้ด้วยขอแก้วก์ไม่อ้าวทำให้มันกดับได้ ถูกมนพ้าไป ทรงเห็นยกงมงเดือ
ไว้ได้ จึงประทับนงอยู่บันຍอดไม้ ฝ่ายเต้นาข้าราชการหงหดห่วง ติดตามรอยช้างนนพากน์ไปรับ
พระองค์คนเข้าพระนคร พระราชาตรัสเรียกหมอกวัญนนมาเดลว์ตรัสว่า “ คำหมอ แกดง
เอาเราไปช้ำหรือ ? ” หมอกวัญกราบหุดว่า “ ขอเคชะ ไนตร์ออย่างน ? ช้างเชือกน ข้าพระ
พุทธเจ้าหัดไว้อายางคหตุคเดลว มนไปด้วยความเรوارยันราคະ เมื่อตุนไจมนແಡວ มนกຈະกดับ
มาอັກ ” ช้างนนเข้าบ้าไปรุนรมย์กับนางช้างเสร็จเดลว ในวันที่ ๔ ก็ดับมายืนอยู่ในโรงของตน
พระราชาทรงทราบพุทธิการณนนແດວ เสเด็จฯ ไปถูโรงช้าง ทรงดูบงมนนเดลวตรัสว่า “ คำหมอ
ช้างเชือกออย่างน ทำไม่เราอาชื่อรั่มนไไนอยู่ ? ” หมอกวัญกราบหุดว่า “ ขอเคชะ ไน
ตร์ออย่างน ? ขันขอว่าราคະ ร้ายแรงยิ่งกว่าขอแก้วนก ร้อนยิ่งกว่าไฟฟัก นพழยงกว่าพิชัยนก
เพราะฉะนน พระองค์จึงไม่อ้าวเอามันอยู่ มนไปด้วยกำดังราคະ ชองช้าง แดวนกดับมาอັກ
ด้วยกำดังมนต์ชองข้าพุทธเจ้า ” “ ถากะรัณ แกແຕลงกำดังยาคิมគุชองแก ให้เราดู
ได้ไหม ? ” พระราชาตรัสตาม “ ได้ พระเจ้าช้า ” หมอกวัญหูดรับແಡວ ใช้กำดังมนต์บังคับช้าง
ให้ชับก้อนเหตุกให้ญี่ที่เฝ้าไฟดุกแดง ช้างเอ่องวงดับก้อนเหตุกແคงนนແணนไม่ปดอย เพรากด้วย
หมอกวัญ พระราชาทรงกดด้วช้างจะตาย แต่ช้างให้หมอกวัญบอกช้างให้ปดอยก้อนเหตุกนน
เดลวทรงดูดพระหทัย ทรงร้าพงว่า “ ราคະนหนอ ร้อนยิ่งนก ตัวบุคคลเหตาน อาสาฯ ราคະ ”

แล้วเติ่งทุกชนิดประการต่างๆ อายุกรณะเดย เรายังเป็นพระพุทธเปดองคนให้พ้นจากราคะเดิม ”
ความคงใจที่จะเป็นพระพุทธได้บังเกิดขึนแล้ว พระโพธิสัตว์ตรัสว่า

เราตรัสรู้แล้ว จักให้ผู้อ่อนตรัสรู้ด้วย เราพ้นจากกิเลสแล้ว จะให้ผู้อ่อนพันด้วย
เราข้ามโลกได้แล้ว จะให้ผู้อ่อนข้ามได้ด้วย มหาสมุทรคือวัวภูษังสารมีภัยมากฯ

พระองค์คงพระทัยอย่างนี้แล้ว ต์ดราชาต์มบตต เต็จเข้าป่าหินพาณต ทรงบรรพชาเป็น
พระฤษ ธรรมอยู่คุดอกพระชนมายุ เมื่อต้นพระชนม์ชพ ก็ได้ไปบังเกิดในโถกส่วนรรค

แต่นั้น ในเวดาต่อมา พระโพธิสัตว์ฯติจากเทวโถก บังเกิดเป็นคนคระกุดพระหมณ
นบดอยพระหมณ คำบดสำดททิยพระหมณแคว้นม坎 สอนไตรเพหแก่พระหมณมานพ ๕๐๐ คน
เมื่อบดามารดาต้นชพแล้ว ได้บริจาคทรัพย์คุณหมด ออกบัวเป็นพระฤษอยู่ที่เขาบันหาร ภูเขา
บันหารในกรุงนกเหมือนภูเขาเอราวัณ พระเมตไตรยโพธิสัตว์ได้เป็นหัวหน้าศิษย์ฤษของพระ
มหาต์ตัว อัญมณหั่น พระโพธิสัตว์เห็นแม่เตื่อตัวหั่นทำท่าจะกินดูกของคนที่เชิงภูเขาแห่งหนึ่ง
จึงมาคิดว่า “ทุด! ทุด! โถกເຍโถก” แต่พอกับหัวหน้าศิษย์ว่า “เราช่วยกันไปແດวงศหาหาร
ที่เป็นเดนลิงห์โถกเป็นต้น เอามาให้แก่แม่เตื่อตัวหั่น” เมื่อหัวหน้าศิษย์ไปแล้ว พระโพธิสัตว์
เดิงเห็นว่า “ร่างกายของคนเกิดอกกดวบปมใช้ช้อนอย แต่เห็นว่าร่างกายเป็นเหตุแห่งทุกข์ คันหา
อุบາຍที่จะปัดกับปัดของทุกขันน เห็นอยู่แต่พุทธการชารวม คือ ธรรมที่จะให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธ”
ครนเดงเห็นดงนนแล้ว จึงคิดว่า “ผู้ที่ไม่ปฏิบัติพุทธการชารวมอย่างไร ไม่ตัดติ่งที่ตัดยาก
ไม่ได้บริจารคั่งที่บริจารยาก ไม่อดทนต่อตั่งท้อดทนยาก ไม่อาจบรรลุพุทธภูมิได้” แล้วเกิด
ความคิดขึ้นในใจว่า

“ด้วยอันนาจบุญน ขอให้ข้าพเจ้าได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธในอนาคตภัยภาคหน้า
ขอให้ข้าพเจ้าช่วยสตว์หงหลายให้ถึงความดับสนิทจากสังสารทุกข์เดิม”

ช้าเวดาทศิษย์ยังไม่มา พระโพธิสัตว์หงคงตัวดงจากยอดภูเข้าบันหารคุกคงมาตรฐาน
แม่เตื่อ แม่เตื่อเห็นร่างของพระโพธิสัตว์แล้ว งกินดูกของทัวไว้ มากินร่างของพระโพธิสัตว์
นั้นแทน พระโพธิสัตว์ฯได้บังเกิดในเทวโถกด้วยกุศลกรรมน

ในเวดาต่อมาอีก พระโพธิสัตว์ฯติจากเทวโถก มาเกิดเป็นน้องหูงต่างมารดาของ
พระทบงกร ล้มมาต้มพุทธองค์ก่อน ด้วยเศษบำบัดที่เหลืออยู่ ในกรุงนน พระล้มมาต้มพุทธ

ทบัตรองค์ก่อน บำเพ็ญบารมณ์ ๑๖ อสังไชยແດນกับ ทรงเกิดในราชคราภูมิเมืองจันปภาดี ในปัจจุบันนี้ ต่อไป ทรงมีราษฎร์อยู่ ๑๐,๐๐๐ บุรุษ ทรงเห็นนิมิต (เหตุที่มีความหมาย) อย่าง แต่ว่าเต็จด้วยความหักเมษกรรมน์ (ออกบวช) ทรงกระทำความเพย์รอยด์ ๗ วัน จงครั้งพระศัพท์พญานุคณาณ ครองนั้น พระโพธิ์ตัวทบัตรองค์หด ออกจากคราภูมิพราหมณ์ บริเวชในพระพุทธศาสนา ไถอกัญญา ^(๑) สมนาคุณ ^(๒) ได้รับคำพยากรณ์ในสำนักพระพุทธ ทบัตรองค์ก่อนนน

ขอขมาวันหนึ่ง พระราชนิศาสดาจวยทานนามเนเดดพนชุผักกาดแก่พระมหาเถรทบัตรองค์หด แต่ว่าปรารถนาว่า ในอนาคตการจวยทานห้า ขอให้ข้าพเจ้าได้ครั้งเป็นพระพุทธ แต่ว่าให้ข้าพเจ้านี้ขอว่า ถิทัต (แปลว่า เมล็ดพันธุ์ผักกาด) ด้วยอาโนนตั้งต้นทานที่จวย นามเนเดดพนชุผักกาดเกิด แต่ว่าครั้งฝ่ากช่าวแก่พระธรรมไปว่า ขอพระคุณเจ้าโปรดอนกเวจ ความคงใจของคิดนแก่ยองค์พระศัพท์มามต้มพุทธชายของคิดดวย พระธรรมได้กราบทดข่าวสาร ของพระราชนิศาสน์ แก่พระผู้มีพระภาค พระค่าตถาครั้ว่า ในอนาคตครือ ๑๖ อสังไชยແດນกับ เมื่อเชื้อ (หมายถึงพระธรรม) ได้ครั้งเป็นพระพุทธมพระนามทบัตรองค์หด เนเดดเชื้อจะได้พยากรณ์ น้องหนิงของคลาคต พระธรรมพวงพระวาราชาของพระค่าตถาครั้ว มจดชันบาน ถวายบังคมพระผู้ พระภาคเดล้วทำประทักษิณหดกไป

การที่พระโพธิ์ตัวของเราราได้เห็นองค์พระพุทธ แต่เป็นดึงควิบต (เพศเสียหาย) คือ เป็นเพศหญิง มิใช่เพศชาย จึงมิได้รับคำพยากรณ์ในสำนักพระพุทธทบัตรองค์ก่อน

การที่ตัวถูกความคงใจ เรียกว่า มนโนปนิธาน โดยเดาเร่องรอนอก จมนรินทร์ ด้วยประการฉะนั้น

[มนโนทัน]

บคนจะเดาเร่องมนโนทัน (เรื่องใหญ่) คือไป

พระคันถรณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคาว่าว่า

จันติต สถาตส์เบยบ
กายวจสิก ชาติ

นว ส์เบยบวจก
พุทธตุต สมปาคม ฯ

๑. อภิญญา & คือ (๑) อิทธิวิชี แสดงฤทธิ์ได้ต่างๆ (๒) ทิพโสด หุทิพย์ (๓) เจトイปริญญาณ รู้ความคิดของผู้อ่อน (๔) ปุพเพนิวาสาณุสติญาณ ระลึกชาติหนหลังได้ (๕) ทิพจักขุ ตาทิพย์คือรู้การจุติและการเกิดของสัตว์ที่ว่าไป
๒. สมนาคุณ ^(๒) คือ (๑) ปฐมนิเทศ (๒) ทุคิยဏ (๓) ตติยဏ (๔) จตุตติยဏ (๕) อาการسانัณญาจายทนะ (๖) วิญญาณัญญาจายทนะ (๗) อาการจัญญาจายทนะ (๘) เนวสัญญาณานัญญาจายทนะ

ແປດວ່າ

พระโพธิສัตว์ ຂອງເຮົາທັງຫລາຍ ຄົດອູ້ໃນໃຈ ៣ ອສງໄໝ ທຳດ້ວຍວາຈາ ៥ ອສງໄໝ
ກັບທຳດ້ວຍກາຍແລະວາຈາ (ອື່ກ ៥ ອສງໄໝແສນກັບ) ຈຶ່ງໄດ້ຕຽບເປັນພຣະພຸກ ។

ຮະຍະກາດຕັງແຕ່ຄ່າຕ່ານພຣະພຣມເທວະຄົງຄ່າຕ່ານພຣະຕຄາຄຄ່າກຍມຸນໆອົງຄ່າອົນ ៥ ອສງໄໝ
ເປັນກາດປຣາດນາດ້ວຍໃຈ ຕັງແຕ່ພຣະຕຄາຄຄ່າກຍມຸນໆອົງຄ່າອົນຄົງພຣະຕົ້ມມາຕົ້ມພຸກທີ່ບັງການ ៥
ອສງໄໝ ເປັນກາດປຣາດນາດ້ວຍວາຈາ ຕັງແຕ່ພຣະພຸກທີ່ບັງການຄົງພຣະປຖຸມຸຕຣະ ៥ ອສງໄໝ
ຕັງແຕ່ພຣະຕຄາຄປຖຸມຸຕຣະຄົງພຣະພຸກກົດສັບ ແສນກັບ ຮວນເບັນ ៥ ອສງໄໝແສນກັບ ເປັນກາ
ປຣາດນາດ້ວຍກາຍແດະວາຈາ

[ດັກໜະໂອສົງໄໝ]

ອານ ອສງໄໝຢັນ

ເປັນອ່າງໄຣ

ອອນ ອສງໄໝຢັນ

ທ່ານປະພັນ໌ໄວ້ເປັນກາຕາດັນ

ນນຸໂທ ສຸນນຸໂທ ປຣື
ປຸ່ນຸໂທ ອົມ ສຕຸຕມນຸໂທ ຬຣນີ ສາດໄຣ
ອສໍເບຍຸຢາ ປກລີຕາ ។

ແປດວ່າ

ອສງໄໝແລ້ວນີ້ ທ່ານກລ່າວວ່າມີ ៣ ອ່າງ ຄື່ອ ນັນທອສົງໄໝ । ສຸນນຸທອສົງໄໝ ।

ປຣືວິ່ອສົງໄໝ । ມັນທອສົງໄໝ । ຬຣນີ່ອສົງໄໝ । ລາຄຣອສົງໄໝ । ປຸ່ນຸທຣິກອສົງໄໝ ।

ອສງໄໝທີ່ນີ້ ອສງໄໝຂອດຕົນ ຄື່ອ ນັນທອສົງໄໝ ໃນນັນທອຕົງໄໝມີກັບໜັງ ຢ້ອ
ຕົරກັບ ໃນຕົරກັນ ພຣະຕົ້ມມາຕົ້ມພຸກທຽງພຣະນາມວ່າ ພຣມເທວະ ເສົ່ດ້ຈອຸບ້ຕົມາໃນໂດກ ບຳເພີ່ມ
ນາມມື້ມາແດວ ៤ ៦ ອສງໄໝແສນກັບ ຄຣົງນີ້ ພຣະໂພທີ່ຕ່ວບ່ງເກີດໃນຕ່ວຽກໜັດຄຸ້ຕົດດ້ວຍອານິດັງ
ດວຍນ້າມນໍມີດັນຊັ້ນຸ້າຜົກກາດ ຈຸດົຈາກນັ້ນແດວ ນາເກີດເປັນພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນໃນກາງກວັນທກະ ທຽງ
ພຣະນາມວ່າ ອົດເທວະ ຄຣົງນີ້ ພຣະເນົມໄຕຮຍໂພທີ່ຕ່ວ ເກີດເປັນປຸ່ໂຮທີ່ຜູ້ດັ່ງສົນອຣຣາດຮຽນ
(ປະຈຳ) ຂອງພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນ ວາຈປຸ່ໂຮທີ່ນັ້ນນາມວ່າ ສົຣຸຄຸຕົກ ພຣະຜົມພຣະກາຄພຣມເທວະນັ້ນ
ເສົ່ດ້ຈີ່ປົງຕ່ານທີ່ຈະແຕ່ດັກທັນຈາກຮຽນຈຳກັງ ຊັ້ງພຣະພຸກທັງຫດາຍຈະດະເດືອນໄດ້ ຕ່ານທັນນອຍ
ໄກດັນກາງກວັນທກະ ເສົ່ດ້ຈີ່ປົງເພື່ອທຽງແຕ່ດັກທັນຈາກຮຽນຈຳກັງ

ຝ່າຍພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນ ໄດ້ທຽງທຽບຄຸນຂອງພຣະພຸກທັນຈາກຮຽນຈຳກັງ ທີ່ສົຣຸຄຸຕົກທີ່ປຸ່ໂຮທີ່ກວາບຖຸພຣຣານ
ດວຍນີ້ປະກາດຕັ້ງ ແລະ ເຊັ່ນຫຼຸດວ່າ

“ ข้าแต่มหาราช พระพุทธนั้นเป็นบุคคลดุลย์สุคในโลก พระองค์เด็จอุปัต्तิมาเพื่อประโยชน์
๕ เกอกต่อรรพศ์ตัว พระองค์เป็นพระอรหันต์^(๑) เป็นพระสุคต^(๒) เป็นผู้มีภาค^(๓) เป็นผู้จบฝังโถก
๖ ถึงพร้อมด้วยวิชาและธรรมะ^(๔) เป็นผู้ประทานอุปายजะให้ถึงภูตค” ดังนี้เป็นตน ”

พระองค์เด็จไปถูกที่ประทับของพระพุทธ ทรงบูชาด้วยเครื่องถักการต่างๆ ถวาย
๗ นมัสการด้วยเบญ្យจากปะระดิษฐ์แล้วตั้งปณิธานในใจว่า ในอนาคต ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ครรช์รู
๘ เหมือนพระองค์ จะได้ให้ผู้อ่อนหดุคพ้นจากภัยเด็จด้วย ขอให้ข้ามได้เหมือนพระองค์ จะได้
๙ ให้ผู้อ่อนช้านมได้ด้วย ”

พระโพธิ์ตัวของเรา ทรงบำเพ็ญอธิการ (สมบารมี) ในสำนักพระผู้มีพระภาค
๑๐ พระมหาเทวะ มีปณิธานในใจอย่างนกชนแಡວ ”

๑๑ ในนั้นทอยตั้งใจยันนเอง พระพุทธอนุฯ เด็จอุปัต्तิมาถึง ๕๕,๐๐๐ พระองค์ แม้พระ
๑๒ โพธิ์ตัว ก็ได้บำเพ็ญอธิการ ในสำนักพระพุทธทั้งหลายเหตุนั้น แล้วกระทำปณิธานในใจว่า
๑๓ จะขอเป็นพระพุทธ ”

๑๔ คงแต่นั้นทอยตั้งใจยันนถึงตุนนทอยตั้งใจ (อลงใจน์) มีพระพุทธเด็จอุปัต्तิมา
๑๕ ๕,๐๐๐ พระองค์ คงแต่ตุนนทอยตั้งใจยันนถึงปฐวีอุตตั้งใจ มีพระพุทธเด็จอุปัต्तิมา ๑๐,๐๐๐
๑๖ พระองค์ คงแต่ปฐวีอุตตั้งใจยันนถึงมัณฑอยตั้งใจ มีพระพุทธเด็จอุปัต्तิมา ๑๕,๐๐๐ พระองค์
๑๗ คงแต่เมณฑอยตั้งใจยันนถึงชรันอุตตั้งใจ มีพระพุทธเด็จอุปัต्तิมา ๒๐,๐๐๐ พระองค์ คงแต่ชรัน
๑๘ อุตตั้งใจยันนถึงต้าครอยตั้งใจ มีพระพุทธเด็จอุปัต्तิมา ๓๐,๐๐๐ พระองค์ คงแต่ต้าครอยตั้งใจยัน

๑. อรหันต์ แปลว่า ผู้ได้จากเข้าศึกคือเลส, ผู้ควรแก่ทักษิณากาน คือ ของความอุทิศให้แก่ผู้ด้วย ผู้เบ็ดเนย
๒. ไม่บีดบัง, ไม่มีความลับ ”

๓. สุคต ผู้เด็จไปดีเดลว, ผู้เด็จสุ่นพาน, ผู้ทรงดำเนินตามรอยพระพุทธองค์ก่อนฯ ”

๔. ผู้มีภาค คือ มีสมบัติ ๖ อาย่าง ได้แก่ (๑) ทรัพย์ (๒) วิริยะ (๓) บัญญา (๔) วิราคธรรม (๕) ยา (๖) สิริ หรือคือผู้หักกำกงแห่งสังสารจักร ได้แก่ผู้ทำลายล้างพฤติกรรมผื่นของโลก ”

๕. วิชาและธรรมะ วิชามี ๘ อาย่าง คือ (๑) วินิสสนาัญาณ ญาณนับเข้าในวินิสสนาณมีบัญญารู้จักรูปและนาม
๖ ตามความจริง (๒) โนโนมิธิ แสดงถุทึทางใจ (๓) อิทธิวิธิ แสดงถุทึได้ต่างๆ (๔) ทิพธิสต
๗ หุทิพย์ (๕) เจโทปริญญาณ รู้ใจผู้อื่น (๖) ปุพเพนิวาสานุสติัญาณ ระลึกชาติหนหลังได้ (๗) ทิพเจกุ
๘ ตาทิพย์ รู้ภารกุติและการเกิดของสัตว์ทั่วไป (๘) อาสวัญญาณ รู้ทำอาสวะให้ลื้นไป ”

๙ ธรรมะ มี ๑๕ อาย่าง คือ (๑) สีลสังวาร สำรวมอยู่ในศีล (๒) อินทรียสังวาร สำรวมอินทรีย์
๑๐ (๓) ไภชนเมตตัญญาตุ รู้ประมาณในการบริโภคอาหาร (๔) ชาคริยานุไขค ประกอบความเพียร (๕) สหชา เชื้อ^{๑๑}
๑๑ ด้วยเหตุผล (๖) หริ ละอายบาป (๗) โอตปปะ สะดึงกลัวบาป (๘) พานุสจจะ สดับตรับฟังมาก คงแก่เรียน
๑๒ (๙) วิริยะ ความเพียร (๑๐) สถิ มีสถิ (๑๑) บัญญา มีบัญญา (๑๒) ปฐมนิพาน เพ่งองค์ที่หนึ่งประกอบ
๑๓ ด้วยวิทก, วิจารณ์, บัตติ, สุข, เอกกัคคตา (๑๓) ทุติย尼พาน เพ่งองค์ที่สองประกอบด้วยบัตติ, สุข, เอกกัคคตา
๑๔ (๑๔) ตติย尼พาน เพ่งองค์ที่สามประกอบด้วยสุข, เอกกัคคตา (๑๕) จตติกนิพาน เพ่งองค์ที่สี่ประกอบด้วยอเบกขา,
๑๕ เอกกัคคตา หรือจะถือความว่า ผู้ประกอบด้วยวิชาและธรรมะนั้น คือ ผู้ที่มีทั้งหลักรู้และหลักปฏิบัติ ”

ถึงปุณฑริกอสังไชย มีพระพุทธเจตคดีขอปูชนมา ๔๐,๐๐๐ พระองค์ พระโพธิสัตว์ได้กระทำอธิการ
ในสำนักของพระพุทธเหตานนเดียว คงปัณฐานในใจตลอดมา พระโพธิสัตว์ของเราราได้บ้าเพญ
อธิการ ในสำนักของพระพุทธถึง ๑๖๕,๐๐๐ พระองค์ มีองค์พระพุทธพระมหาเทวะเป็นศัล แล้วทรง
ประราถนาด้วยใจ

กาดแห่งโนปนิธาน (ตั้งปัณฐานในใจ) โดยเด่าเรื่องมหาพินิธาน
ฉบับริบูร์ล์ ด้วยประการฉัน
เรื่องจิตตุปนາท (คิดในใจ) ฉบับ

[เรื่องอคิทวนิทาน]

บดินจะได้เด่าเรื่องอคิทวนิทาน (เรื่องไกลสุด) ต่อไป
พระกัณฑรณาจารย์ประพันธ์ไว้เป็นคำถาวร

สพุพกໂທຣ สพุพຸດຸລຸໂລ
ມານິກໂທຣ ປຖືໂມ ຈ
ຂນຸຫຼຸຕຸໂມ ສພຸພາໂລ

ຮດໂນສກຂນຸຫຼໂກ
ອຸສໂກ ຈ ອສໍ່ເບຍໍໂຍ
ນວໂມຕີ ປຸຈຸຂຕີ ຈ

ແປດຈໍາ

ท่านกล่าวว่างสังไชย ๕ อายุ คือ สัพพก็สองไชย ๑ สัพพมูลสองไชย ๑
รตนะสองไชย ๑ อุสกขันธกสองไชย ๑ มา尼ກก็สองไชย ๑ ปทุมสองไชย ๑
อุสภะสองไชย ๑ ขันธุตตมะสองไชย ๑ สัพพมาลสองไชย ๑

อสังไชยเหตาน พระโพธิสัตว์ของเรารู้ติจากเทวโลกในตัวภวัตตสอดสังไชย ถ้าหาก
ปุณฑริกอสังไชย ทรงอุบัติในราชคราภูดนครชัยณุญาติ ในการปัชชอร์ตารมณ์ทากับ ซึ่งในกัปนີ
มพระพุทธ พระองค์ ต้อจากชาตินามาอิกราชตหนง ให้ทรงบังเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ บำเพ็ญ
พระราชนิริยาณวัตรของพระเจ้าจักรพรรดิครบถ้วน พระองค์เป็นพระธรรมราชาทรงอยู่ในธรรม
มน้ำมนต์ ๔ เป็นขอปูชน เบ็นผู้ทรงชัย ทรงเป็นพระอาจารย์ผู้แนะนำดึงดันราชภูมิทัชชบท
พร้อมบูรณาไปค่วยแก้ว ๙ ประการ ทรงชนะแผ่นดินอนมน้ำมนต์ทรงเป็นขอปูชน โดยไม่ใช้
อาชญา และไม่ใช้ศัตตราภูต แต่ทรงชนะโดยธรรม ทรงปกครองโดยยุติธรรม เสวยศรัมบต
จักรพรรดิในทวีปทั้ง ๔^(๑)

๔๔
ครองนั้นพระคตภาคบุราณศักยมุนี (พระศักยมุนีองค์ก่อน) บำเพ็ญบารมี ๑๒ อสังไชย
แต่นกัปนาเดียว ได้ครั้งเป็นพระพุทธอุบัติชนมาในโลก พระองค์ครองมาราชาตอยู่ ๕,๐๐๐ ปี

๑. ทวีปทั้ง ๔ คือ (๑) ชมพุทวีป (๒) อเมริกายาทวีป (๓) อุตตรภูมิทวีป (๔) บุพพวิเทหทวีป

เห็นนิมิต & อย่าง เด็จด้อมหาภิเนษกรรมน์ (อุกบวช) ทรงกระทำความเพียรอญ ณ เดือน
คุ้งครตตุร ๔ ๘๙ พระผู้พิมพ์ภากตร์เทศนาขรรมจก ด้วยธรรมานุภาพแห่งธรรมจกธรรม
แผ่นดินใหญ่ให้ จักรรัตนะของพระเจ้าจกรพรรดิกพดอยดันส์เทือนไปด้วย

พระราชาจกรพรรดิ ตรัสถามให้หงหดาย ให้หกราบทูดว่า จักรรัตนะดันส์เทือน
ทรงน เป็นด้วยพุทธานุภาพ อันตรายจะมีแก่พระองค์หามได้ พระเจ้าจกรพรรดิทรงตั้งบ
พุทธคณฑพไว้ให้หงหดานนท์พรรนนาหดายอย่างหดายประการ ทรงบัดโดยมนต์ ตรัสถามให้ว่า
เดยวนพระองค์ประทับอยู่ที่ไหน ให้หูดว่า เดยวนพระผู้พิมพ์ภากอาศัยนกรชั้นนี้ดีประทับ
อยู่ในอุทيانชื่อมค่าจิรวัณ พระองค์ทรงตั้งบัดคำหูดของให้หด้วย เด็จด้อมหากไปด้วยความงามตั้ง
ของพระเจ้าจกรพรรดิอยู่ใน พร้อมด้วยทหหารมกิรบวนແດວຍา ๑๒ โยชน์^(๑) เด็จเข้าสู่
อุทيانมค่าจิรวัณ ทอดพระเนตรเห็นพระศักดิ์สิทธิ์ประทับบนพุทธอาตันอันดูดแต่งไว้ແດວ ทรง
ยอมพระองค์ดูดแบบพระบาทของพระค่าต่อ ทอดพระเนตรเห็นพุทธศิริหาทเปรียบไม่ได้ จักรรัต
ตัวเรติภุญพระพุทธคณมีประการต่างๆ ແດວหงหดอย่างนว่า ในอนาคตภัยหน้า ขอให้เราได
ตรตุร ແດວให้ผู้อ่อนครตตด้วย ขอให้เราพ้นจากภัยเดต ແດວให้ผู้อ่อนพนคาย ขอให้เราข้าม
ดังตัวรัว ແດວให้ผู้อ่อนชามໄคด้วย เห็นอินพระค่ากยมุนโโคคุมพระองค์เกิด ແດວหงหด
ดั้หดต้าน คือ หานตั้งของอย่างดะ ๑,๐๐๐ แก่พระภิกษุดังนี้มีพระพุทธเป็นประมุช ແດວเปดง
พระวจາແຕดคงความปรารณนาว่า ขอให้เข้าพเจ้าได้ตรต์เป็นพระพุทธมชื่อว่า โโคคุม ในอนาคต
เห็นอินพระพุทธทรงพระนามว่า โโคคุม ในบัดดูบันเกิดฯ

พระค่าต่อทรงตั้งบัดคำปรารณานนແດວ ทรงตั้งอนาคตตั้งนูยาน (ญาณหยั่งรู้ใน
อนาคต) ไปสำรวจน ทรงพบว่า ในอนาคตดังไปอีก ๑๒ อสังไชยແດນกับ มกปัหงชื่อกหสกบ
ชั่งมีพระพุทธ & พระองค์ พระราชาจกรพรรดิอยคณ จกได้ตรต์เป็นพระพุทธทรงพระนามว่า โโคคุม^(๒)
เห็นอินชื่อของศักดิ์ จักรรัตว่า ขอถวายพระพร ถ้ากราณนขอให้มหาบพิตรบำเพ็ญพุทธ-
การกธรรม (ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธ) เดิม

พระโพธิสัตว์ แม้จะได้พบเห็นพระค่าต่อในชาตินกจวิง แต่ยังไม่บริบูรณ์ด้วย
ธรรมตโภานมีบรรพชาเป็นศัพด์ จึงยังไม่ได้รับพยากรณ์ในสำนักพระพุทธปุราณค่ากยมุนโโคคุม
เมื่อได้ทรงตั้งบัดพุทธวจานนແດວ ปดมบดคงว่าจะตรต์เป็นพระพุทธในวนพรุงน จักรรัต
ตั้งบดศักดิ์การพรรดิหงนมดແດວ ทรงผนวชในพระพุทธค่าต่อ ครนต์นพระชนมายุ ที่ไปบังเกิดใน
พรหมโลก

อนึ่ง ในด้วยภารกิจของ นี่พระพุทธอันฯ เต็จอยู่บดีชนมาถึง ๔๕,๐๐๐ พระองค์
 ต่อจากนั้นก็มาถึงตัวพมุดตะอตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมาถึง ๒๐,๐๐๐ พระองค์
 ต่อจากนั้นก็มาถึงตัวพระคนะอตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมาถึง ๗,๐๐๐^(๑)
 พระองค์ ต่อจากนั้นก็มาถึงอตงไชยนั้นจะก่อตงไชย ในอตงไชยนั้น นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมา
 ถึง ๔๐,๐๐๐ พระองค์ ต่อจากนั้นก็มาถึงนานาภารกิจของ ตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมา
 ถึง ๘๐,๐๐๐ พระองค์ ต่อจากนั้นก็มาถึงปทุมอตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมา
 ถึง ๒๐,๐๐๐ พระองค์ ต่อจากนั้นก็มาถึงอสีกงะอตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมา
 ถึง ๑๐,๐๐๐ พระองค์ ต่อจากนั้นก็มาถึงขันทคอมะอตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมา
 ถึง ๕,๐๐๐^(๒) พระองค์ ต่อจากนั้นก็มาถึงตัวพมาดาอตงไชย ในอตงไชยนั้นพระพุทธเต็จอยู่บดีชนมา
 ถึง ๒,๐๐๐ พระองค์ การประรรณนาโดยแต่คงของการจากาได้มีแก่พระโพธิ์ตัว
 ซึ่งการทำอธิการในสำนักพระพุทธหงหดายเหตุนั้น พระโพธิ์ตัวของเรางหดาย ได้การทำ
 อธิการในสำนักของพระพุทธจำนวน ๓๔๗,๐๐๐ พระองค์ นี่พระปูรณะศากยมุนีเป็นศัล ใบอตงไชย
 ทั้ง ๔ ข้อว่าได้การทำการประรรณนาโดยแต่คงของการจากาดังนี้

การแสดงพระโพธิ์ตัวแต่คงความประรรณนาด้วยจากา ใบเรื่องอดีทุนิทาน

ฉบับนิบูรัณ ดำเนินการจะนี้
เรื่องเปล่งว่างาน

[เรื่องทุนิทาน]

บัดนจะเด่าเรื่องทุนิทาน (เรื่องใกล) ต่อไป

พระคันธราจาやりปะพันธ์ไวเป็นกาถาว่า

เสโล ภาร ชโย รุจ	จตุโร จ อสมัยเบ
กปุเป จ สตสหสุเส	ปตุณา กายวะจิกา ฯ

แปลว่า

อสังไชย คือ เสโลอสังไชย ภารสหอสังไชย ชโยอสังไชย รุจิอสังไชย

การประรรณนาเป็นพระพุทธด้วยกาಯและวาจามีใน อสังไชยแล้วกับฯ

๑. ในที่นับในล้านเดิมว่า สหสหสหสุสา แปลว่า ๑๐,๐๐๐

๒. มากกว่า ๑,๐๐๐

อสังไชยหงษ์ & นัน เนื่องพิพากษะอสังไชยต้นศุคุณแด้ว ก็มาถึงเบียงคนเตี๊ยะอสังไชยซึ่งเป็นอสังไชยแรกของ & อสังไชยนัน ก่อนที่จะถึง & อสังไชยແດນกปั่น นักปั่นหนังซือสารมัณฑกับมพระพุทธเจ้าดูบุศ & พระองค์ คือ พระศันหังกร ๑ พระเมืองกร ๑ พระศรันส์กร ๑ พระทบปงกร ๑

ในพระพุทธ & พระองค์นัน พระโพธิ์ตัวศันหังกร บำเพ็ญบารมี ๑๒ อสังไชยແດນกปั่นมาแด้ว ทรงเกิดเป็นพระราชนิยมรดก สำหรับอัครมเหศว์ของพระเจ้าอานันท ในการบุปผาดี ครองมาราชาติอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี เต็จของการหากินเนชกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรอยู่ ๗ วัน ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนศัพท์พญาต์ศบูรณ (ตนตั้นเบ็ดข่าว) คำร้องพระชนม์อยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงปรินพพาน

ในเดือน ตุลาคมนั้นมา พระโพธิ์ตัวเมืองกร บำเพ็ญบารมีมาแด้ว ทรงเกิดเป็นพระราชนิยมรดก สำหรับอัครมเหศว์ของพระเจ้าสุเมษ ในนครเมฆดะ ครองมาราชาติอยู่ ๔,๐๐๐ ปี เต็จของการหากินเนชกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรอยู่กงเดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนศัพท์กงตุกะ (ตนทองกวาว) คำร้องพระชนม์อยู่ ๔๐,๐๐๐ ปี จึงปรินพพาน

ตุลาคมนั้นมา พระโพธิ์ตัวศรันส์กร บำเพ็ญบารมีมาแด้ว ทรงเกิดเป็นพระราชนิยมรดก สำหรับอัครมเหศว์ของพระเจ้าสุเมงคล ในการศุภบุต ครองมาราชาติอยู่ ๗,๐๐๐ ปี เต็จของการหากินเนชกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรอยู่ประมาณ ๑ เดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนศัพท์ (ตนแคฝอย) คำร้องพระชนม์อยู่ ๔๐,๐๐๐ ปี จึงปรินพพาน

เพราะเหตุที่พระโพธิ์ตัวของเรา กระทำการในสำนักของพระพุทธทั้ พระองค์นั้นมาแด้ว แต่กยังไม่ได้รับคำพยากรณ์ พระธรรมต์ไม่ขาด ๔ อย่าง ยังไม่ครบคงคบบริบูรณ์ เพราะฉะนั้นขอให้ทราบว่า พระพุทธทั้ พระองค์นั้น เกินจำนวนพระพุทธ ๓๘๗,๐๐๐ พระองค์จึงต้องคัดໄว้ในเรื่องอติทูนิทาน (ไม่ใช่เรื่องทูนิทาน)

เดือนตุลาคม พระโพธิ์ตัวทบปงกร บำเพ็ญบารมี ๑๒ อสังไชยແດນกปั่นมาแด้ว ทรงเกิดเป็นพระราชนิยมรดก สำหรับอัครมเหศว์ สำหรับอัครมเหศว์เทวจันะ ในครรัมมาดี ครองมาราชาติอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี ทรงช้างศัพท์เต็จของการหากินเนชกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรอยู่ ๑๐ เดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนศัพท์บีปอด (ตนเลี่ยบ) คำร้องพระชนม์อยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานที่ส่วนหน้ารวม

ครั้นนั้น พระโพธิ์ตัวของเราเป็นพระมหาชนชือสุเมธอยู่ในเมืองอนรอด สำดะทรัพย์ หาดใหญ่เพื่อถวายทานแด่บรรพชาเป็นฤทธิ์ทวุฒิเชารามิก ไก่ป่าหินพานด์ ได้ดำเนินการดัง

อภิญญา	ห่านได้ค่าว่าหน้าคุ้มค้วงนอนในโคลนเพื่อให้พระผู้มีพระภาคทบั้งกร	พร้อมด้วย
พระภิกษุ ๔๐๐,๐๐๐	ที่แวดล้อมเหยียบไปบนร่าง (ไม่ต้องเป็นโคลน)	เมื่อห่านนอนลงบน
แผ่นดินเดียว	เกิดความประวัติการชนอย่างนั้น ซึ่งห่านประพันธ์ไว้เป็นភาต่อไปนี้	
อิจุนมาโน โลสห อชุช	กีเดเต ณape มม	
กิมุเม อณุณาตกเวเสน	ธมุม ศจุนกเตนิช	
สพุพณุลุต ป้าปุณิตุวा	พุทธิช เหสส สเทวเก	
กิมุเม เอเกน ตันุณณ	ปุริเสน ถามทสุสินา	
สพุพณุลุต ป้าปุณิตุวা	สนุต้าเรสสุส สเทวกำ	
อิมีนา อธิการเรน	กเตน ปุริสุตตเม	
สพุพณุลุต ป้าปุณาม	ตาเรเม ชันต์ พหุ	
สำสารโลสต นินุทตุว่า	วิทุช์เสตุว่า ตโย ภา	
ธมุมนาว สมารยุห	สนุต้าเรสสุส สเทวเก ฯ	

ແປດວ່າ

เราประณานาเพากิเลสของเราราให้ลืนไปในวันนี้ (ก็อาจทำได้) แต่จะมี
ประโยชน์อะไรด้วยการเป็นพระอรหันต์ เราจะกระทำให้แจงชงสัจธรรมใน
โลกนี้ บรรลุสัพพัญญาณ เป็นพระพุทธในโลกนี้กับทั่วโลก จะดีกว่า
ประโยชน์อะไรด้วยการข้ามพ้นคนเดียว ด้วยกำลังและทั้สสนะของบุรุษ เรา
จักบรรลุสัพพัญญาณ ช่วยเทวดาและมนุษย์ให้ข้ามพ้นได้ด้วย ด้วยอธิการ
ที่เราได้กระทำไว้แล้วในพระพุทธผู้เป็นอุดมบุรุษนี้ ขอให้เราได้บรรลุสัพพัญ-
ญาณ ช่วยประชุมชนเบ็นอนมากให้ข้ามพ้น เราจักตัดกระแสโลก ทำลาย
ภพทั้งสาม ขันสุธรรมนาวา (สำเภาธรรม) บรรทุกเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ໃຫ້ຂໍາມພັນສັງສາຮວກ

๔๘ พระบรมราชโองการ ตรัสพยากรณ์ว่า จากนี้ไปถึงทศกัณฑ์ ๔ ยังไวยังแสวงบัญชี เมฆคนนี้ จะเป็นพระพุทธในโลกทรงพระนามว่า โภค�

พระโพธิ์ด้วย เข้าบ้านพานด์เดวเจริญมาไม่ถึงอ่อน ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก
พระพุทธทบั้งกร เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์แรก

เมื่อถ้ามั่นทักษิปต์ว่างไปแล้ว มาถึงอย่างไวยหนง ขอเด็ตตะอยอย เมื่อถันศุด
เด็ตตะอยอยมาถังกับหนงชือสารกับ ในสารกับน มีพระศรัตตดาวยคเคียวเท่านน ทรงพระนาม

โภณทัญญะเต็จอุบตานมา พระพุทธโภณทัญญะนัน บำเพ็ญบารมี ๑๖ อสังไชยແດນกปนาແດວ
ทรงเกิดเป็นพระราชนอรตของพระนางดุชาดาเทวี อคัมเหติของพระเจ้าสุนันท ในครรัตนวัด
ครองขาวาศอยุ่ ๙๐,๐๐๐ ปี ทรงราชราถเต็จอุกหกวิเนชกรรมน ทรงกระทำความเพียรอยุ่
๑๐ เดือน ได้ครต์รุตพัญญุตัญานท โภณคนต้ากด้วย (ต้นข้าง) คำรังพระชนม์อยุ่
๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานทต้วนจนทราบ

๔๘ พระโพธิต์ทวของเรางabe็นพระราชาจักรพรรดิ ทรงพระนามว่า พระเจ้าชากา
เสวยราชสมบัติอยุ่ในครรัตนวัด พระองค์ได้ถวายทานแก่พระภิกษุตั้งม์ແດນໂກวิจิองค์ มีพระ
พุทธเป็นประมุข ครรน พรศค่าต์คาดตรตพยากรณ์พระโพธิต์ด่วนว่า จาคนี้ไปในอนาคตถึงท
สุด ๓ อสังไชยແດນกป พระราชาจักรพรรดิผุน ຈกเป็นพระพุทธทรงพระนามว่า โโคดม ແດວ
ทรงແດลงธรรมโปรดพระราชาจักรพรรดิ พระราชาจักรพรรดิทรงตัดบัตรมงคลของพระค่าต์ด
แล้ว ทรงมอบราชสมบัติเต็จอุกบรพชา ได้อกัญญา & มีมานไม่เดื่อม ทรงอุบติใน
พรหมโตก พระพุทธโภณทัญญะ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๒

๔๙ ครนตารกปนด่วงไปແດວ มาถึงอสังไชยหนึ่ง ชื่อภาตสะอสังไชย เมือถ้นภาตสะอสังไชย
ແດວ ก็มาถึงตารมณ์นักป ໃນตารมณ์นักป กปเดียว นพระพุทธทรงอุบติ & พระองค์ คือ
พระพุทธมงคล ๑ พระพุทธตุ้มน ๑ พระพุทธเรวด ๑ และ พระพุทธโถสก็ต ๑ ໃນ & พระองค์
น พรศพุทธมงคล บำเพ็ญบารมี ๑๖ อสังไชยແດນกปนาແດວ เกิดเป็นพระราชนอรตของพระ
นางอุคตราเทวี อคัมเหติของพระเจ้าอุคตรา ในการอุคตรา ครองขาวาศอยุ่ ๕,๐๐๐ ปี
ทรงม่าเต็จอุกหกวิเนชกรรมน ทรงกระทำความเพียรอยุ่ ๗ เดือน บวรดุตพัญญุตัญาน
ท โภณคนบุนนาค คำรังพระชนม์อยุ่ ๙๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานทต้วนເວດດก

๕๐ ครรน พระโพธิต์ทว บังเกิดเป็นพระมหาชนชื่อสุรุจ อยุ่ในหมู่บ้านสุรุจพระมหาชน์ ได
ถวายทานแก่พระภิกษุແດນໂກวิจิองค์ มีพระพุทธเป็นประมุข พระผุนพระภาคตรตพยากรณ์ว่า จาก
นไปถึงทสุด ๒ อสังไชยແດນกป สุรุจพระมหาชนผุน ຈกเป็นพระพุทธทรงพระนามว่า โโคดม ฝ่าย
สุรุจพระมหาชน์โพธิต์ดวนน ได้อกัญญา & มีมานไม่เดื่อม ทรงอุบติในพรหมโตก พระพุทธ
มงคล เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๓

๕๑ เมือพระผุนพระภาคปรินพพานແດວ ในการด้อมมาก คราวทอยุช่องมนุชย ๙๐,๐๐๐ ปี
เป็นอายุชัย ແດວดดลงมาโดยดับเหติอยุ ๑๐ ปีเป็นอายุชัย ແດວจากอยุ ๑๐ ปีเจริญชันไป
โดยด้ำดบถลงอายุอสังไชยเป็นอายุชัย ແດວดับดดลงมาอีกโดยด้ำดบถลงอายุประมาณ ๙๐,๐๐๐ ปี

เป็นอยุํชัย ในคราวนั้น พระโพธิ์ตัวทรงนามว่า ดุมน บำเพ็ญบารมีมาแล้ว เกิดเป็นพระราชนิรันดร์ชื่อ ไกรศรี ภารตะ หรือสหายของพระนางศรีมาเทวี อัครมเหศรีของพระเจ้าตุ่นทัพ ในนครเมฆะ ครองราชอาณาจักรอยู่
๕,๐๐๐ ปี ทรงช้างศักดิ์คือกนหาภิเนษกรรมณ์ ทรงกระทำความเพียรอยู่ ๑๐ เดือน ได้
ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนศักดิ์บุนนาค คำรงพระชนม์อยู่ ๕๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานที่ส่วนของความ

๘๘ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัว เกิดเป็นพญา낙ชื่อ อคุตะ อยู่กับจากเมืองนาค กระทำต่อการ
ให้ญี่งแก่พระภิกษุตั้งชื่อพระพุทธเป็นประมุข พระบูมพระภาครัตน์ ตรัพยากรณ์พญา낙
อคุตะนั้น โดยนัยคงถาวรแล้ว พระพุทธรัตน์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๔

เนื่องพระผู้มหาราชทรงบันทึกในกาลต่อมาอีก คราวที่อายุของมนุษย์ ๕๐,๐๐๐ ปี
เป็นอยุํชัย แล้วดูดลงมาโดยลำดับเหตุอย่าง ๑๐ ปีเป็นอยุํชัย แล้วจากอย่าง ๑๐ ปี เจริญขึ้นไป
โดยลำดับถึงอายุอสังไชยปีเป็นอยุํชัย แล้วดูดลงมาอีกโดยลำดับถึงอายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ ปี
เป็นอยุํชัย ในคราวนั้น พระโพธิสัตว์ทรงพระนามว่า เรวต์ บำเพ็ญบารมมานี้แล้ว เกิดเป็น
พระราชนิรันดร์ของพระนางวิปุลadevi อคิรเมห์ของพระเจ้าวิปุล ในการตุรุณญาติ ครองราชอาณาจักร
อยู่ ๖,๐๐๐ ปี ทรงราชราตรีศักดิ์ของมหาภิเนษกรรณ์ ทรงบำเพ็ญเพยรอยู่ ๗ เดือน ได้ครั้งรุ่ง
ทโคนคันบุนนาค คำรังพระชนม์อยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานในเมืองหดง

๔๘ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัวเดียว เกิดเป็นพระมหาชนชื่อ อคิเทวะ ได้ตรัสร�ติญพระคุณของพระพุทธเรวต์แಡ้วด้วยจักรหنم^(๑) พระผู้มีพระภาคตรัสรพยากรณ์พระโพธิ์ตัวนั้นว่า จากนี้ไป ในอนาคตคงที่ตุด ๒ อัตถงไขขยແດນกป พระมหาชนอคิเทวะน จ าเป็นพระพุทธในโลก ทรงพระนามว่า โภคตน คงน พระพุทธเรวต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๕

ค่าจากพระพุทธเรวต์เดียว พระโพธิ์ศรีทั้งพระนามโถสกิต บำเพ็ญบารมี & อสังไชย
เด่นก็ปั่นมาเดียว เกิดเป็นพระราชนิยมของพระนางศุภารามาเทวี อครมเหตุของพระเจ้าศุภาราม
ในนครศุภาราม กรองมาตรฐานอยู่ ๕,๐๐๐ ปี เด็กๆไปทั้งป่าสาท (คือล้อยไปทั้งป่าสาท)
ขอคนหาภิเนษกรรมน์ กระทำความเพียรออยู่ ๗ วัน ได้ครต์รุทโคงคันบุนนาค ดำรงพระชนม์อยู่
๕๐,๐๐๐ ปี ปรินพานท์ส่วนตัวหาราม

๘๘ ครองนน พระโพธดีศร เกิดเป็นพระมหาณีในเมืองรัมนาวดี ชื่อ ตุชาต ได้ถวายมหาทาน
แก่พระภิกษุสังฆมิพระพุทธเป็นปรมนู พระผู้นี้พระภิกษุทรงพยายามรณรงค์พระมหาณีตุชาตันนว่า

๑. จั่วรมี ๓ อปปัง เรือกไตรจั่ว คือ จั่วนุ่ง ได้แก่ผ้าอันตราวาสก์ ๑ จั่วห่ม ได้แก่ผ้าอุทตราสงค์ ๑ จั่วพาด ได้แก่ผ้าสังฆภิ ๑

ในอนาคต พราหมณ์สุชาต จักเป็นพระพุทธทรงพระนามว่า โโคดม ดังนั้น พระพุทธไสสก็ต เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่๖

เมื่อสารมันหากปั่นดันไปแล้ว มาถึงอสังไชยหนังซื้อ ชัยอสังไชย เป็นตุณณะอสังไชย ก็อยู่ในมีพระพุทธมาตรฐานต์ เมื่อตุณณะอสังไชยถ่วงไปแล้ว มาถึงกัปหนังซื้อ วรกับ ในวารกับเดียวนั้น มีพระพุทธเต็จดุบต๊ะ พระองค์ คือ พระพุทธอโนมทต์ พระพุทธปทุม และพระพุทธ นาราท ๑ ทง ๓ พระองค์นน พระผุนพระภาคอโนมทต์ บำเพ็ญบารม ๑๒ อสังไชยແตนกับ นาແด้ว เกิดเป็นพระราชโ/orตของพระนางยโสธรเทว ข้าร์มเหตุของพระเจ้าอสันต์ ในนคร จันทวดี ครองชราวาส อายุ ๑๐,๐๐๐ ปี ทรงเด่นยงเสด็จออกมหาภิเนษกรรมน ทำความเพย์รอ อายุ ๑๐ เดือน ได้ครั้งรุห์โคนตนรุกพ้า คำรังพระชนม อายุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานท์วันธรรมาราม

๔๘ พระโพธิ์ตัวเป็นยกษัตตนหนง มีคำแห่งเป็นเตนาบดี ได้เనรมิตมนษา งานเดิศ ถ่ายมหាឩานแก่พระภิกษุตั้งชื่มพระพุทธเป็นประมุช พระผุนพระภาคตรัสพยากรณ์ ยกษัตเตนาบดีตนนนว่า ในอนาคตเมื่อต้น ๑ อสังไชยແตนกับไปแล้ว ยกษัตตน จักเป็นพระพุทธ ในโลก ทรงพระนามว่า โโคดม ดังนั้น พระพุทธอโนมทต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๗

เมื่อพระผุนพระภาคอโนมทต์นน พรินพพานแล้ว มุขยมอายุถอยลงมาโดยลำดับถัง ๑๐ ปีเป็นอายุขัย แต่เดริญขันลงอายุ ๑ อสังไชยบีเป็นอายุขัย แต่เดดถลงมาอีกเหตุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย ต่ำยันน พระศ่าต์ค่าทรงพระนามปทุม บำเพ็ญบารมมาແด้ว เกิดเป็นพระราชโ/orต ของพระนางอต์มาเทว ข้าร์มเหตุของพระเจ้าอสันะ ในนครจันปก ครองชราวาส อายุ ๑๐,๐๐๐ ปี ทรงราชรัตเที่ยมนาเสด็จออกมหาภิเนษกรรมน ทรงกระทำความเพย์รอ อายุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี เดือน ได้ครั้งรุห์เป็น พระพุทธท์โคนตนห้าโถสันก (ตั้นคำมอก?) คำรังพระชนม อายุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานท์วันธรรมาราม

๔๙ พระโพธิ์ตัว เกิดเป็นพญาเนօ คือ ราชต์ห แห่งพระผุนพระภาคประทับ เช้านโหรต์มาบต้อ อายุ ในปี ๑ วัน จั่นนั้นต์การกระทำประทักษิณແด้วบันดูเตียงชัน ๑ ครั้ง นั้นเฝ้า พระองค์อยุ พระศ่าต์ค่าตรัสพยากรณ์ราชต์หนว่า ในอนาคต ราชต์หดวน จักเป็นพระพุทธทรง พระนามว่า โโคดม ดังนั้น พระพุทธปทุม เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๘

เมื่อพระพุทธปทุมปรินพพานแล้ว คราวที่มนุษยมายุขดดงແด้วเดริญชัน ในที่สุด มุขยมอายุ ๕๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย โดยนั้นดังก่อความແด้ว ครองนน พระศ่าต์ค่าทรงพระนามนาราท บำเพ็ญบารม ๔ อสังไชยແตนกับ เกิดเป็นพระราชโ/orตของพระนางอโนมาเทว ข้าร์มเหตุของ

พระเจ้าตุ่นเทวะ ในครรชัญญาดี ทรงมราวาตอยู่ ๕,๐๐๐ ปี เต็จพระราชนิรันดร์พรมบาท
ของมหาภิเนษกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรออยู่ ๗ วัน ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนต้นมหาโสณก
(ต้นคำมอก?) คำรังพระชนม์อยู่ ๕๐,๐๐๐ ปี ปรินพานท์วนธรรมาราม

๔๘ พระโพธิ์ตัว บัวเบ็นฤทธิ์ ได้ความหมายและบูชาด้วยไม้จันทน์แหงแก่พระ
พุทธพร้อมด้วยพระภิกษุตั้งมั่บวาร พระผุมพระภากทรงพยากรณ์ฤทธิ์ตนนว่า ในอนาคต ฤทธิ์ตนน
จะเป็นพระพุทธทรงพระนามว่า โโคดม ดังน พระพุทธนา Roth เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๔

เมื่อวารกปันนต้นไปแล้ว ต่อมาก็ถึงอย่างหนึ่ง ชื่อรุจิอสังไวย เป็นตุณญาณอสังไวย ก็ขอ
ไม่นี่พระพุทธมาตรฐานต์ กับที่พระพุทธหงหถาย มีพระคันหักร, พระโภณทัญญา, พระมงคล,
พระอนุมทัศน์ เป็นต้น เต็จฯอยู่ต้นไม้ได้อยู่ภายในตั้งอย่างหง ๔ ก็ได้เดชะอสังไวย, ภารด
อสังไวย, ชยะอสังไวย และรจิอสังไวย ก็จริง แต่ทว่า กับเหตุนี้ได้นบเนื่องเข้าในอสังไวย
๔ นี้ เมื่อเดชะอสังไวยเป็นต้น ทรงเพราะกับเหตุนน ด่วนแคมอยู่ตุ่ดอสังไวยเหตุนน เพราะจะนน
ขอให้ทราบว่าใน ๔ อสังไวยนี้ มีพระพุทธเต็จฯอยู่ ๑๒ พระองค์

เมื่อต้นรากอสังไวยแล้ว จากนามายางเข้าเบองต้นແດນกับ มกปหนงชือตารกป ในกปัน
นี่พระศรัสดาองค์เดียวเท่านั้น ทรงพระนามว่า ปทุมคตระ เต็จฯอยู่ต้น พระปทุมคตระนน
บ้ำเพญบารมมาแล้ว เกิดเป็นพระราชโยวต์ของพระนางตุ่ชาดาเทว ขครวมเหลือของพระเจ้าตุ่นท
ในครหงตัวค ทรงมราวาตอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี เต็จฯไปทั่วปราสาท (คือ ลอยไปทั่วปราสาท)
ของมหาภิเนษกรรมน์ กระทำความเพียรออยู่ ๗ วัน บรรดุตพัญญาณ ตรัสรู้เป็นพระพุทธ
ที่โคนต้นตุดพ (ต้นสน) คำรังพระชนม์อยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพานในตัวนนหาราม

๔๙ พระโพธิ์ตัว มีขอว่าชัยดี เป็นราชธ្ឋาราเมืองหดง ได้ความหมาย
ผ้าจวพร้อมด้วยภตตากหารแก่พระภิกษุตั้งมั่นพระพุทธเป็นประมุข พระผุมพระภากตร์พยากรณ์
พระโพธิ์ตัวชัยดินนว่า ในอนาคตที่ตุดແດນกับ บุรุษผุน จาครัตเป็นพระพุทธทรงพระนามว่า
โโคดม ดังน

อนึ่ง สารกปน ใบบัดกัด่าว่าเป็นมันทกปันนเอง เพราะเหตุว่าสารกปน เหมือน
มันทกปที่ประดับตกแต่งด้วยคุณต์มบต พระพุทธปทุมคตระ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๑๐

๕๐ ต่อมาน กัดกรงหง พระพุทธเต็จฯอยู่ต้นมา ๖๘,๐๐๐ พระองค์ แต่คือจากนาม
ย่างเข้าเบองต้น ๓๐,๐๐๐ กป ในมันทกปเดี่ยวนนเอง มีพระพุทธเต็จฯอยู่ต้นมา ๒ พระองค์
คือ พระพุทธตุ่เมธ พระพุทธตุ่ชาต พระพุทธ ๒ พระองค์นน พระผุมพระภากตุเมชบารม
บ้ำเพญบารม

มาเดว บังเกิดเป็นพระราชนิรันดร์ของพระนางศุทธาเทวี อัครมเหตุของพระเจ้าสุทัตต์ ในครุฑ์ต์ต้นะ ครองราชอาณาจักรอยู่ ๕,๐๐๐ ปี ทรงช่างค้นເດືອນການທ້າວິເນະກຣມນີ ກະທຳຄວາມເພຍຮ່ອຍຸກງານເດືອນ ໄດ້ຕັ້ງຮູບເປັນພະພຸທົກທໍາໂຄນທັນສະເດັບໆ ດຳຮັງພຣະຫນົມອຍຸ ๕๐,๐๐๐ ປີ ປຣິພພານທ່ານເນົາຮານ

๙๙ พระโพธิ์ตົດ ເປັນນານພຊອ ພົດຕະ ບວິຈາກທຣີ ୯. ໂກງີ ດວຍມຫາຖານ ແກ່ພະກິກຊີ່ງໝົນພະພຸທົກເປັນປະນຸງ ພຣະຜູ້ມພະກາຄຕຣີພຢາກຣນ໌ມານພັນວ່າ ມານພຸດຕະນະ ຈາກເປັນພະພຸທົກໃນເວດາອີກ ๓๐,๐๐๐ ກັບ ພຣະພຸທົກເມີນ (ຜັພຢາກຣນ໌) ອົງກົກ ๗๙ ໃນນັ້ນທຸກປັນເອງ ເນັນນໜ້ຍມອາຍ້ຂີດດົງມາ ແດວເຈົ້າງູ້ຈານ ແດວດດົງມາເຫດຂອງ ๕๐,๐๐๐ ປີ ເບີນອາຍ້ຂີດຕາມນຍດັງກຕ້າວມາແດວ ຄຣັງນັນ ພຣະຄ່າດີດາທຮັງພຣະນາມ ຕຸ້ຫາດ ບໍາເພັນບາຮົມ ມາແດວ ເກີດເປັນພະຮຽນໄອຮົດຂອງພຣະນາງປກາວດີ ອົກມເຫດ້ອງພຣະເຈົ້າອຸກຄຕ ໃນຄຣູ່ມົງຄດ ຄຣອງໝາວາດີອຍຸ ୫,๐๐๐ ປີ ທຽງນັ້ນເດືອນການທ້າວິເນະກຣມນີ ກະທຳຄວາມເພຍຮ່ອຍຸ ୫ ເດືອນ ໄດ້ຕັ້ງຮູບເປັນພະພຸທົກທໍາໂຄນທັນໄຟໄໝ^(๑) ດຳຮັງພຣະຫນົມອຍຸ ๕๐,๐๐๐ ປີ ປຣິພພານທ່ານສົດຕາຮານ

๙๙ พระโพธิ์ตົດ ເປັນພຣະວາຈັກພຣະດີ ໄດ້ດວຍຮາຈສົນບົດທັງ ៥ ກວບ ກວບທັງ ໧ ອົດນະ ໨ ອົບຢາງແກ່ພະກິກຊີ່ງໝົນພະພຸທົກເປັນປະນຸງ ແດວທຽງບວຣພາ

ພຣະພຸທົກທຸ້ຫາດຕຣີພຢາກຣນ໌ພຣະໂພທີຕວນວ່າ ບວຣພົຈົກຈົກພຣະດີຮັບປິນ ຈັກຕຣີເປັນ ພຣະພຸທົກ ໃນອານາຄຕອີກ ๓๐,๐๐๐ ກັບ ພຣະພຸທົກທຸ້ຫາດ ເມີນ (ຜັພຢາກຣນ໌) ອົງກົກ ๗๙

ໃນກາດດັດນາອີກ ຈາກນັ້ນທຸກປັນນາຍັງເຂົາເບອງຄນ ๑,๘๐๐ ກັບ ນັກປ່ອນຫຼວງກັບ ໃນ ດວກປັບເດືອນເອງ ນິພຣະພຸທົກ ๒ ພຣະອົງກົກ ພຣະພຸທົກນີ້ທີ່ ๑ ພຣະພຸທົກນີ້ທີ່ ๑ ພຣະພຸທົກ ຂົມທີ່ ๑ ພຣະພຸທົກທັງ ๒ ພຣະອົງກົກນັນ ພຣະຜູ້ມພະກາຄນີ້ທີ່ ๑ ບໍາເພັນບາຮົມມາແດວ ເກີດເປັນພະຮຽນໄອຮົດຂອງພຣະນາງຈົນທົດ ອົກມເຫດ້ອງພຣະເຈົ້າອຸກຄຕ ໃນຄຣູ່ຫຼັງໝູ້ຈານ ຄຣອງໝາວາດີອຍຸ ୫,๐๐๐ ປີ ທຽງຮັກພຣະທິ່ນເດືອນການທ້າວິເນະກຣມນີ ກະທຳຄວາມເພຍຮ່ອຍຸ ୨ ເດືອນ ໄດ້ຕັ້ງຮູບເປັນພະພຸທົກທໍາໂຄນທັນກັກຖຸ (ຕັ້ນກຸມ) ດຳຮັງພຣະຫນົມອຍຸ ๕๐,๐๐๐ ປີ ປຣິພພານໃນສົວນ ອົດໝູ້ງ່າຮານ

๙๙ พระโพธิ์ตົດ ເປັນພຣາມນ້ອກຕົດປິ ໄດ້ຮັງຕັ້ງໝາຮານ (ວັດພຣະສົງໝູ້) ຊັນເງິນ ๑๐๐,๐๐๐ ໂກງີ ມອບດວຍແກ່ພຣະພຸທົກ ພຣະພຸທົກຕຣີພຢາກຣນ໌ພຣາມນັກຕໍ່ປັນວ່າ ພຣາມນັຜົນຈັກເປັນພະພຸທົກ ໃນອານາຄຕອີກ ๑,๘๐๐ ກັບ

๑. ຕັ້ນໄຟໄໝ່ກ່າຍານາລື່ວ່າ ມານວຸ ແປລຄາມສັພທີ່ວ່າໄຟໄໝ່ ຜູ້ແປລເຄຍເຫັນໄຟໄໝ່ໜີດໜີ່ທາງກາຄເໜີນອ່າຍິກກັນ ວ່າໄຟໄໝ່ ວັດຜ່າສຸນຍໍກລາງປຣະນາມ ๖ ນັ້ວຸຖຸ ເນື່ອມີ້ນີ້ນີ້ດີເຕື່ອງກັນທີ່ຈົນສັນທຳເສື່ອໄຟໄໝ່ ໄນໄຟໄໝ່ໄຟຕົງ ໄນໄຟໄໝ່ເຫັນ ທາງກາຄກລາງຫວູ້ທາງກາຄໄດ້ ໄນໄຟໄໝ່ເຮືອກຂໍອະໄໄ ຈຶ່ງແປລໄປຕາມຮູປສັພທີ່

คำว่า ในอนาคตอีก ๑,๕๐๐ ก็ปน บรรดาภพทวงค์ อธิบายว่า จากก่อนไปอีก ๑,๕๐๐ ก็ป แต่ในบรรดาภพห้ามนาย อธิบายว่า คงแคนไปไม่ต่างกว่า ๑๙,๐๐๐ ก็ป ถ้าหากอธิบายว่า ทว่างแคนไปไม่ต่างกว่า ๑๙,๐๐๐ ก็ปน หมายความว่า อยู่ในระหว่างกัปของพระผุณพระภาคต์ชาตและพระผุณพระภาคบี้ทต์ ขาดไปจำนวนหนึ่ง ก็ป ๑๙,๐๐๐ ก็ป เป็นพุทธศุภกป คือ เป็นกัปว่างพระพุทธ แต่ในบรรดาภาริยาบี้ภูกตัวว่า ทว่า ๑,๕๐๐ ก็ปนถูกແດວ เพราะระหว่างกัปของพระทศพดต์ชาตกับพระทศพดบี้ทต์ซึ่งเป็นตุณภกปน เป็นเวลานานถึง ๒๕,๔๔๖ ก็ป พระพุทธบี้ทต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องคท ๑๓

เมื่อพระผุณพระภาคพระองค์นั้นปรินพพานແດວ คราวหนานชยนอยาตดัง ແດວเจริญ ชน ແດວดดงยกตามด้าบ เหตุเพียง ๑๐๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย ครองนั้น พระผุณพระภาค อคติทต์ บำเพ็ญบารมมาແດວ เกิดเป็นพระราชโ/orต์ของพระนางตุ่นทต์นาเทว อัครมเหศรีของพระเจ้าต่อคร ในการไถกัน ครองราชสมบติอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี ทรงมัคณเด็จขอภกษา กิเนษกรรมน กระทำความเพียรอยู่ ๔ เดือน ตรต์รูเป็นพระพุทธที่โคนตนจัมปาก (ตันจำปาบ) คำรังพระชนมอยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพพานในส่วนอ่อนมาราม

ครองนั้น พระโพธิตต์ด้วย ตุ่นิม เป็นนักพรตนิกายหนึ่งเรียกว่า ชฎา ได้นำอาไมทพยามาจากตัวรรค คือ ดอยมนหารพ ดอยปุ่น ดอยป่าวิชนตตอกะ บุชาพระผุณพระภาค พระผุณพระภาคตรต์พยากรณ์ตุ่นิมชฎาตนนว่า ชฎาตน จักได้เป็นพระพุทธ ในภายหลัง ๑,๕๐๐ ก็ป พระพุทธอคติทต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องคท ๑๔

เมื่อพระผุณพระภาคอคติทต์ปรินพพานແດວ ແດວอันตราภป คือ กัปว่างพระพุทธด้วง ไปແດວ สักดิษ์ด้วยน้ำใจมากແດວดันอ้ายดง โดยด้าบ ແດວมายุมากชั้นไปโดยด้าบ ແດວดคนอย ดงมาจนถึง ๑๐๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย พระผุณพระภาคทรงพระนามชัมมทต์ เด็จอุบัติในโลก พระผุณพระภาคพระองค์นั้น บำเพ็ญบารมมาແດວ เกิดเป็นพระราชโ/orต์ของพระนางตุ่นทนาเทว อัครมเหศรีของพระเจ้าต่อรัตนะ ในการต่อรัตนะ ครองราชอาณาจักรอยู่ ๔,๐๐๐ ปี เด็จประทับสุทต์สั่นสะ ปราสาท (คือปราสาทนั้นพาเลอนล้อยไป) ออกมหาภิเนษกรรมน กระทำความเพียรอยู่ ๗ วัน ตรต์รูเป็นพระพุทธที่โคนตนพมพดะ (ตันมะพลับ) คำรังพระชนมอยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินพพาน ในส่วนเกตุราราม

ครองนั้น พระโพธิตต์ เป็นพระอินทร์ บุชาพระผุณพระภาคด้วยเครื่องถักการทพย พระผุณพระภาคตรต์พยากรณ์พระอินทร์นว่า ราชากแห่งเทวดาตน จักเป็นพระพุทธ ในกัป ๑,๕๐๐ พระพุทธชัมมทต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องคท ๑๕

เมื่อวาระปั้นดันไปแล้ว จากนั้นนาย่างเข้าเบียงคน ๙๖ กับ ยังกับหนังชือ ต่ำรักษ์ ใน
ต่ำรักษ์ปั้นพระค่าต่ำทางพระนาม ต่ำที่ติด องค์เดียวเท่านั้น เต็ค์จุบต์ในโถก พระพุทธต่ำที่ติด
นั้น นำเพญบารม์มาแล้ว เกิดเป็นพระราชนิรันดร์ของพระนางดุปบี้ต่ำเทว์ อัครมเหศ์ของพระเจ้า
อุเทน ในนกรเวภาวดี ครองมราชอาติอยู่ ๑๐,๐๐๐ ปี ทรงประทับว่าอหงเต็ค์จุกหมายหักกิเนษกรรมน์
กระทำความเพียรออยู่ ๑๐ เดือน ตรัสรู้โภคต์การณ์ คำรังพระชนม์อยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
ปรินิพานในส่วนโน้มาราม

๔๘ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัว เป็นดับต์ชือ มงคล ได้นำผดหัวมานาถวายพระพุทธ พระองค์ทรง
ตรัสร์พยากรณ์ดับต์นั้นว่า ในกัปต่อจากนี้ไปอีก ๙๖ กับ ดับต์คนนี้ จะเป็นพระพุทธ พระพุทธ
ต่ำที่ติด เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๑๒

ในการด้วยมาอีก มีกับหนังเป็นพุทธตุ่นูนกับ ก้อ กับด่างพระพุทธ ต่อจากพุทธตุ่นูนู
กับปั้นมา ย่างเข้าเบียงคน ๙๖ กับ มีกับหนังชือ มันหากับ เป็นพะในมันหากับน นพะพุทธ
เต็ค์จุบต์ ๒ พระองค์ ก้อ พระพุทธติ่ต์ต์ ๑ พระพุทธปุ่ต์ต์ ๑ พระพุทธ ๒ พระองค์คน
พระค่าต่ำทางพระนามติ่ต์ต์ นำเพญบารม์มาแล้ว เกิดเป็นพระราชนิรันดร์ของพระนางปทุม
อัครมเหศ์ของพระเจ้าชนต์นต ในนกรเขมร ครองมราชอาติอยู่ ๗,๐๐๐ ปี ทรงม้าตนเต็ค์จุก
หมายหักกิเนษกรรมน์ กระทำความเพียรออยู่ ๘ เดือน ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โภคต์อสัน (ตั้นประดู่
ลาย) คำรังพระชนม์อยู่ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ปรินิพานในส่วนนี้หาราม

๔๙ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัว เป็นกษัตริย์ทรงพระนามดุชาต ต่ำราชต์มบติบรรพชาเป็นฤทธิ์
ได้นำดอกไม้พย์นาบูชาพะผัณพระภาค พระองค์ตรัสร์พยากรณ์กุษลนว ฤทธิ์คนน จะเป็น^๑
พระพุทธ ในกัปต่อจากนี้ไปอีก ๙๖ กับ พระพุทธติ่ต์ต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๑๓

๕๐ ต่อจากนั้นมา คราวที่มนชย์มอายุต้นอย่างไป แล้วเจริญขึ้น แล้วดคนอยดงตามด้ำคับ
จนเหติ ๙๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย ครั้งนั้น พระค่าต่ำทางพระนามปุ่ต์ต์ นำเพญบารม์มาแล้ว เกิด
เป็นพระราชนิรันดร์ต่ำ ๑๐๐ ปี ทรงช้างคันเต็ค์จุกหมายหักกิเนษกรรมน์ กระทำความเพียรออยู่ ๒ เดือน ตรัสรู้
ต์พญูนุคญาณที่โภคต์นนะชามป้อม คำรังพระชนม์อยู่ ๙๐,๐๐๐ ปี ปรินิพานที่ส่วนเต่นาราม

๕๑ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัว เป็นกษัตริย์ทรงพระนามวิชิตาติ ต่ำราชต์มบติแล้วบรรพชา
พระผัณพระภาคปุ่ต์ต์ต์ตรัสร์พยากรณ์บรรพชติคิวชติ บราฟชติ บราฟชตุน จะเป็นพระพุทธในกัป
ต่อจากนี้ไปอีก ๙๖ กับ พระพุทธปุ่ต์ต์ เป็น(ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๑๔

แต่เนื่องจากปัจจุบันไม่ได้ จากน้อย่างเข้าเบองคน ๙๑ กับ มกปหงษ์ ถ้ากับ
พระศรีสุธรรมราชนวิบูล นำเพญบารมมาแล้ว ทรงเกิดเป็นพระราชโ/or ของพระนางพันธุ์มด
อคัมเหต์ของพระเจ้าพันธุ์มด ในครพันธุ์มด กรองมาตรฐานต่ออยู่ ๔,๐๐๐ ปี ทรงราชรถ
เที่ยมมาเด็คด้อมหาภิเนษกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรออยู่ ๔ เดือน ได้ครต์รูเป็นพระพุทธ
ทโหนตนปภาคต์ (ต้นแคฝอย) คำรังพระชนม์อยู่ ๗๐,๐๐๐ ปี ปรินพานในส่วนตุ่มตาราม

๘๘ พระโพธิ์ตัว เป็นพญาคนนามว่า อคุตะ ไดบุชาพระผุ่มพระภาคด้วย
ศนตรีพย พระผุ่มพระภาคต์พยากรณ์พญาคนนามว่า พญาคนตน จักเป็นพระพุทธ
ในกับคือจากนไปอิก ๙๑ กับ พระพุทธวิบูล เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๑๙

๘๘ ต่อจากตัวกับปัจจุบันน้อยางเข้าเบองคน ๑๑ กับ มกปหงษ์ นั้นกับ เนพะมัณฑะปัจจุบัน
มพระพุทธเต็คจุบติ พระองค์ ก้อ พระพุทธตัว พระพุทธเจตต์ภู พระพุทธ พระองค์คน
พระผุ่มพระภาคต์ช นำเพญบารมมาแล้ว ทรงเกิดเป็นพระราชโ/or ของพระนางปภาวดี อคัมเหต์
ของพระเจ้าอยรุณวันด ในครอยรุณวันด กรองมาตรฐานต่ออยู่ ๗,๐๐๐ ปี ทรงช้างคนเด็คด้อมหา-
ภิเนษกรรมน์ ทรงกระทำความเพียรออยู่ ๔ เดือน ได้ครต์รูเป็นพระพุทธทโหนตนปุณฑริก
(ต้นมะม่วงบ้ำ) คำรังพระชนม์อยู่ ๗๐,๐๐๐ ปี ปรินพานทส่วนทุส่วนตาราม

๘๘ พระโพธิ์ตัว เป็นกษัตริยทรงพระนามว่าอินหมะ ไดถวายผ้าอย่างคือเป็นอนัมมาก
และพาหนะช้างทรงเครื่องแก่พระภิกษุสั่งฟั่นพระพุทธเป็นประมุข พระองค์ครต์พยากรณ์กษัตริย
อินหมะนนามว่า กษัตริยอินหมะผุน จักเป็นพระพุทธ ในกับคือจากนไปอิก ๑๑ กับ พระพุทธ
ตัว เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๒๐

๘๘ ต่อจากกับปัจจุบันมา คราวทมุชย์เตือนจำนวนอายุดัง แดວเจริญชัน แดວเตือนดงอก
โดยตัดบ จนถลงอายุ่มจำนวน ๒๐,๐๐๐ ปี เป็นอยุชัย ครงน พรผุ่มพระภาคเจตต์ภู นำเพญ
บารมมาแล้ว ทรงเกิดเป็นพระราชโ/or ของพระนางยลวต อคัมเหต์ของพระเจ้าปุปผาติกะ
ในครอยโนะ ครองมาตรฐานต่ออยู่ ๗,๐๐๐ ปี ทรงประทับวอทองเด็คด้อมหาภิเนษกรรมน์
ทรงกระทำความเพียรออยู่ ๔ เดือน ได้ครต์รูเป็นพระพุทธทโหนตนมหานาถด (๑) คำรังพระชนม์อยู่
๖๐,๐๐๐ ปี ปรินพานในส่วนเชมาราม

๑. มหาศาล พระอาจารย์ก่อนฯ แปลว่า ต้นรังไหสู่ แต่ผู้แปล ไดพบไม่ที่เรียกว่า "ศาล" ที่วัดมหาธาตุ
จังหวัดพระนคร ทราบว่านำมามาจากลังกา ไม้ชนิดนี้เรียกว่า "ศาล" เห็นแล้วทราบทันทีว่าไม่ใช่ไม้รัง ไม้
ชนิดนี้ตรงกับที่ภาคเหนือทางเชียงใหม่ เชียงราย เรียกว่าไม้ส้าน ดูก็ตรงกับคำพหัว "ศาล" ไม้มีส้านหาง
ภาคเหนือมี ๒ อย่าง ก้อ ส้านม้าและส้านหลวง ส้านหลวงคือต้นมะตาด น่าจะตรงกับคำว่ามหาศาลนี้เอง

๒๙ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัด ทรงพระนามว่าสุทัศน์ ได้ถวายมหาทานแก่พระพุทธ พระองค์ตรัสร์พยากรณ์กษัตริย์สุทัศน์เด่นนนนว่า กษัตริยองค์นี้ จะเป็นพระพุทธ ในกาลปัจจุบันไปอีก๓๑ กับ พระพุทธเจตสุก เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๒๔

ต่อจากนี้ไป ไม่มีพระพุทธมาอุบัติถึง ๒๕ กับ พนมถิ่นภารกับ จังมีพระพุทธเด็ດู ขุบคอกน้ำແಡ้ว ๔ พระองค์ คือ พระพุทธกุกุตันนะ พระพุทธไกนาคมนะ พระพุทธกัตตปุ๊ แต่พระพุทธของคบจุบัน ๕ ซึ่งเป็นพระพุทธของเรางดงาม ในอนาคต เมื่อคราวทมุชัย มีอายุ ๔๐,๐๐๐ ปี เป็นอยุํ ๖ จะมีพระผุณพระภาค พระนามเมตไตรย เส้าคิจขุบคอกน้ำ (ในภารกับ)

๗ พระพุทธ ๘ พระองค์นั้น พระผุณพระภาคกุกุตันนะ บำเพ็ญบารมีมาແດ้ว เกิดเป็นบุตรพระมหาชนบุรีหัตชัย ๙ อีกคหต ๑๐ เป็นผู้ตั้งต่อหนอธรรมชื่อพระเจ้าเขมร กษัตริย์คร ๑๑ เช่นเดียวกัน มาตราเป็นพระมหาชนชื่อ วิถีชา ๑๒ ครองมราวาตอยู่ ๕,๐๐๐ ปี ๑๓ ผู้รักเทียนม้าออกมหาภิเนชกรรณ ๑๔ กระทำความเพยรอยู่ ๑๕ เดือน ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธที่โคนตนติรัต (ตันชัก) ๑๖ คำรังพระชนน์อยู่ ๕๐,๐๐๐ ปี ๑๗ ปรินพานในตัวนเขมาราม

๑๘ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัด เป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า เขม ได้ถวายทานแก่พระพุทธ ๑๙ นิใช่น้อย พระองค์ตรัสร์พยากรณ์กษัตริย์เขมนนนว่า กษัตริย์เขมนะองค์นี้ จะเป็นพระพุทธ ในกาลปัจจุบัน พระพุทธกุกุตันนะ เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๒๖

๒๐ ต่อจากนี้ คราวทมุชัยมีจำนวนอายุ ๓๐,๐๐๐ ปี เป็นอยุํ ๒๑ โดยเด็ดดงแต่เพิ่มขึ้นตาม ๒๒ นัยดงกดาวແດ้ว ๒๓ ครั้งนั้น พระผุณพระภาคไกนาคมนะ ๒๔ บำเพ็ญบารมีมาແດ้ว เกิดเป็นบุตร ๒๕ ของนางพระมหาชนชื่ออุตตรา ๒๖ ภรรยาของพระมหาชนยัญญาท์ ๒๗ ในคริสต์กัล ๒๘ ครองมราวาตอยู่ ๒๙ ๓,๐๐๐ ปี ๓๐ ช้างขอมหาภิเนชกรรณ ๓๑ กระทำความเพยรอยู่ ๓๒ เดือน ๓๓ ตรัสรู้ที่โคนตนนะเดือน คำรังพระชนน์อยู่ ๓๐,๐๐๐ ปี ๓๔ ปรินพานในตัวนบพพาราม

๓๕ ครั้งนั้น พระโพธิ์ตัด เป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่าบพพด ๓๖ ได้ถวายมหาทานผ้าแพร และผ้าตักหดาดเป็นกัน ๓๗ แก่พระภิกษุตั้งชื่นพระพุทธเป็นประมุข พระองค์ตรัสร์พยากรณ์กษัตริย์ ๓๘ บพพดนะนั้น โดยนัยดงกดาวແດ้ว ๓๙ พระพุทธไกนาคมนะ เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๒๗

๔๐ ต่อจากนี้ คราวทมุชัยมีอยุํดดง ๔๑ แต่ว่าเจริญชัน ๔๒ แต่เด็ดดงเพียง ๒๐,๐๐๐ ปี เป็น ๔๓ อยุํ ๔๔ ตามนัยดงกดาวແດวน ๔๕ ครั้งนั้น พระผุณพระภาคกัตตปุ๊ ๔๖ บำเพ็ญบารมีมาແດ้ว เกิดเป็น

บุตรของพระมหาชนก ภรรยาของพระมหาชนกพระมหาทต ในคราวราชนี้ ทรงมีราชาติ
อยู่ ๒,๐๐๐ ปี ดำเนินเท้าออกมหาวิเนชกรรมน์ กระทำความเพียรอุ่น ๑ วัน ตรัสรูทโคนคัน
นิโครช (ตนไทรหรือตนกร่าง) คำร้องพระชนม์อยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี ปรินพานในเต็ปพยุทธyan
ในคราวเด็ปพย แคว้นกาสต์

ครองนั้น พระโพธิ์ตัว เป็นมนพชื่อ โซศิบาด ออกบัวดแล้วทำความคิงกันให้แก่
ก้าตนาพระพุทธ พระองค์ตรัสรพยากรณ์บรรพชิตโซศิบาดนั้นตามนัยคงถ้วนเด็ว คือ จักเป็น
พระพุทธ ในภัทติกปั้น พระพุทธกัตตสบ เป็น (ผู้พยากรณ์) องค์ที่ ๒๔

เมื่อพระผุณพระภาครกต์ดับปรินพานแล้ว อายุคน ๒๐,๐๐๐ ปี บันดัดงมาจนถึงอายุ
๑๐ ปี เป็นอายุขัย แต่ว่าเจริญจน์ไปอีกถึงอายุถึง๗๕ ปี เป็นอายุขัย แต่ว่าดัดงมาถึงอายุ ๑๐๐ ปี
เป็นอายุขัย ครองนั้น พระผุณพระภาครกของเรารเต็ดๆ อุบัติขึ้นมาในโลก

พระโพธิ์ตัวของเรา ได้รับคำพยากรณ์ ในถังกัพพระพุทธหงษาย ๒๔ พระองค์ ทรง
ตั้นแต่พระพุทธทั่วเมือง เพราะพระองค์ได้ชารมต์โนมาน ๙ อย่าง ดังต่อไปนี้ คือ

มนุสสสตุติ ลิงคสมบุตุติ
ปพุพชุชา คุณสมบุตุติ
อฉุจชุมนุมโนมานา

เหตุ สดุดารทสุสัน
อธิกาโร จ ฉนุฑตา
อภินิหาร สมิชุมติฯ

ธรรมลโนมาน (การประจวบเหมะ) ๙ อย่าง คือ เป็นมนุชย์ ๑ มีเพศ
เป็นชาย ๑ เหตุคือจิตที่อาจบรรลุพระอรหันต์ได้ในชาตินั้น ๑ ได้พบเห็น
พระพุทธ ๑ ได้บรรพชา ๑ มีคุณสมบุติ ๑ มีอธิการคือการสะสมบุญกุศล
โดยปราณاةจะเป็นพระพุทธ ๑ สมัครใจจะเป็นพระพุทธ ๑ เมื่อพร้อมด้วย
ธรรมลโนมาน ๙ อย่างนั้นแล้ว การแสดงตนว่าจะเป็นพระพุทธ ยื่นมั่นเร็วๆ

พระโพธิ์ตัว เมื่อได้รับคำพยากรณ์ เป็นผู้มีบูรณาด้วยกุณฑ์ภูวานหารแล้ว พึงทราบ
เดิดว่า ท่านได้ผ่านมาแล้ว ๔ อย่างใหญ่ແດນกัน ได้รับอาณัต์ความบำกัดก้าวได้ดังนี้

เอว อฉุจชุมนุมปนุนา
สัมสร ทัมมทุชาน
อวิจิมุหิ นุปุปชุชนุติ
นิชุามาตตุหิ ขุปุปีป่า

โพธิยา นิยตา นรา^๑
กปุปโกณิสเตหิป
ตตา โลกนุตเรสุ จ
น โหนติ กาลกุชิกา

ន ໄហនុពី ខុទ្ទុកា បាលា
ចាយមានា មនុស្សសេត្ត
តិត្យវេកលូតា នពុណិ
អិពុណិភាព ន គុណុតិ
ន រាយុពី ព្រឹយាបនុនា
មុតុតា ធម្មនុទិកោហិ
មិរុណាភិរុខិ ន សេវនុពី
រសាមានបី តគុគេសុ
សុទុទាហានសេត្ត ពេវេត្ត
និកមុនិនុនា សប្បប្រិសា
រនុពី តិត្យុតិជាយា

อุปปชุชนุตบี ทุคุคตี
ชจุนธาน ภวนตี เต
น ภวนตี มุคผกุขิกา
อุปโตพุยณุชันปณุฑกา
โภชิยา นิยตา นรา^๑
สพุพตุณ สุทธโคจรา^๒
กมุนกริยทสุสนา^๓
อสณุณ นุปปชุชเร^๔
เหตุ นาม น วิชุชติ^๕
วิสัมยุตุต้า ภวากเว^๖
ปุเรนุต้า สพุพปารม^๗

นรชนผู้เที่ยงทัจตรสูร สมบูรณ์ด้วยองค์ ๔ ดังนั้แล้ว ถึงจะเวียนเกิดเวียนตาย
ในวังสูงสารช้านาน ตั้ง ๑๐๐ โภภิกป ก็ได้บังเกิดในรากรอเวจิและใน
โลกันตร ไม่เป็นประตุกตันหาเพา ไม่เป็นประตหิวกระหาย ไม่เป็นประต
หน้าคำ ไม่เป็นสตวเล็กจิว ไม่เกิดในทุกครัต เมื่อเกิดเป็นมนุษย ก็ไม่เป็นคน
ตาบอดแต่กำเนิด ไม่เป็นคนหනวน ไม่เป็นไข ไม่เป็นงอยเปลี่ย ไม่เป็น
ผู้หลง ไม่เป็นคนสองเพศ และไม่เป็นกาวย นรชนทั้งนับเนื่องแน่นอนทัจ
ตรสูร ยอมพ้นจากอนันตริยกรรม มีความประพฤติบริสุทธิ ไม่เสพมิจฉาทีภูมิ
คือความเห็นผิด มีทั้สสนะในหลักกรรมและหลักจริยา ถึงไปเกิดในสรรค
ก็ไม่เกิดในอสัญญาภาพ และไม่มีเหตุทัจให้บังเกิดในสรรคชัณสุทธาวาส
เป็นสตบุรุษน้อมจิตไปในทางสันกรรม (นิพพาน) ไม่ติดอยู่ในภพน้อย
ภพใหญ่ ประพฤติแต่สั่งที่เป็นประโยชน์โลก บำเพ็ญบำรุงมีรบทุกอย่าง ฯ

การดี๊ด๊าที่ได้รับคำพยากรณ์ในทวนิทาน (เรื่องไกล)

ฉบับริบูรณาเพียง

ในการดแห่งทูรนิทาน มีกับ กับ กือ สุญญากับแตะขอสุญญากับ หง กับน กับไคพระพุทธ พระบัวเจกพุทธ และพระเจ้าจักรพรรดิ ไม่ได้บังเกิดชน กับนชื่อสุญญากับ เพราะว่าง

เปร่ำจากผู้มีคุณสมบัติ ต่วนอกกปหนังชื่อ อุดมญาณ กับ เพาะไม่ว่างเปร่ำจากผู้มีคุณสมบัติ
อุดมญาณปัน มี & อายุ คือ สารกป ๑ มนต์กป ๑ วรกป ๑ สารมัตต์กป ๑ และ
ภัททกป ๑ กปท ๕ นน พระพุทธโภณฑ์ญาณ พระพุทธปทุมุตตระ พระพุทธสิทธิ์ตัด
พระพุทธวิบูลล์ แค่ดะพระองค์ ฯ เกิดในกปได กปนชื่อสารกป พระพุทธตุเมช พระพุทธอุชาต
พระพุทธคิดต์ พระพุทธปุตต์ พระพุทธติ่ว พระพุทธเจตต์ญาณ เหดา ทุกๆ พระองค์เกิดใน
กปได กปนชื่อมัตต์กป พระพุทธอโนมท์ต์ พระพุทธปทุม พระพุทธนา Roth พระพุทธบี้ท์ต์
พระพุทธอคตท์ต์ พระพุทธชัมมท์ต์ เหดา ทุกๆ พระองค์ เกิดในกปได กปนชื่อวรา กป
พระพุทธตันหงกร พระพุทธเมธังกร พระพุทธต์รนังกร พระพุทธทบังกร พระพุทธมงคล
พระพุทธตุ่มน พระพุทธเรวต พระพุทธไส้ก็ต ทุกๆ พระองค์ เกิดในกปได กปนชื่อ
สารมัตต์กป พระพุทธกุกุลต์น พระพุทธโภณานะ พระพุทธกัตต์บ พระผูมพระภาครของเรา
พระพุทธเมตไตรย & พระองค์เหเดาน เกิดในกปได กปนชื่อภัททกป

ในเบองตนแห่งภัททกป ก่อนอนพระโพธิ์ตัวของเรา เป็นกษัตริย์มหาชนนบถอยมาก
จึงทรงพระนามว่า พระเจ้ามหาราชมนต แปดว่า มกนบถอยมาก ยงมกษัตริย์อก ๒๙ พระองค์
คือ พระเจ้าโภช พระเจ้าวโรช พระเจ้ากตญาณ พระเจ้าวราภตญาณ พระเจ้าอุปสต พระเจ้า
มัตต์ชาต พระเจ้าวนัชชาต พระเจ้าจารก พระเจ้าอุปจารก พระเจ้าเจติย พระเจ้ามุจจด พระเจ้า
มหามุจจด พระเจ้ามุจจดินท พระเจ้าถ้าก พระเจ้าถ้าครเทวด พระเจ้าภารต พระเจ้าภารติรต
พระเจ้ารุจิ พระเจ้าถุรุจิ พระเจ้าปตาก พระเจ้ามหปตาก พระเจ้าปนาท พระเจ้ามหปนาท
พระเจ้าถุท์ต์น พระเจ้ามหถุท์ต์น พระเจ้าเนรุ พระเจ้ามหานেรุ พระเจ้าอจฉน กษัตริย์เหเดาน
เป็นพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปนัคดา ของพระเจ้ามหาราชมนต มีพระชนมายุ ๗๐ ปี
ครอบครองราชทั่ว ๓ คือ นครกุต้าวต นครราชคฤห นครนิฎดา ตามลำดับ กษัตริย์ ๒๙ พระองค์
นน พระเจ้าอจฉน (องค์สุดท้าย) มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปนัคดา เป็นกษัตริย์
๗๐๑ พระองค์ ได้ครอบครองราชสมบัติในนครกุต้าวต กษัตริย์องค์ดุกท้ายของ ๗๐๑ พระองค์นน
ทรงพระนามว่า พระเจ้าอินหมะ พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปนัคดา
เป็นกษัตริย์ ๔๖ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองอโยซามปุร ๔๖ กษัตริย์องค์ตุคท้ายของ ๔๖
พระองค์นน ทรงพระนามว่า พระเจ้าทุปปสห พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชน
ปนัคดา เป็นกษัตริย์ ๔๐ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองพารานต ๔๐ กษัตริย์องค์ตุคท้าย

๙๐ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าอชต พระองค์มีพระราชบุตร พระราชนัดดา
พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๔,๐๐๐ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองกบดุร กาษตราย
องค์ตุ่กท้ายของ ๔,๐๐๐ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าพรหมทต พระองค์มีพระราชบุตร
พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ ๓๖ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองหกดุร กาษตราย
องค์ตุ่กท้ายของ ๓๖ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้ากัมพดปต พระองค์มีพระราชบุตร
พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ ๓๒ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในนครเอกบักษา กาษตรายองค์
ตุ่กท้ายของ ๓๒ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าปูรินทะ พระองค์มีพระราชบุตร พระราชนัดดา
พระราชปนกุฎ ๒๘ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองวชรอด กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ
๒๘ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าถ่าน พระองค์มีพระราชบุตร พระราชนัดดา พระราช
ปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๒๘ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในกรนธุร กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ ๒๘
พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าขัมคุต พระองค์มีพระราชบุตร พระราชนัดดา พระราช
ปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๒๔ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองอรัญประเทศ กาษตรายองค์ตุ่กท้าย
๙๐ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าสัว พระองค์มีพระราชบุตร พระราชนัดดา
พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๑๗ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในเมืองอนทบูร กาษตราย
องค์ตุ่กท้ายของ ๑๗ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าพรหมเทวะ พระองค์มีพระราชบุตร
พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๑๕ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในนครเอกบักษา
กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ ๑๕ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าพดทต พระองค์มีพระราชบุตร
พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๔ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติในกรกันน
โภจณ กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ ๔ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้านรเทวะ พระองค์
มีพระราชบุตร พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๗ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติ
ในกรไช กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ ๗ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้านหินท พระองค์
มีพระราชบุตร พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๑๖ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติ
ในกรจัมปาก กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ ๑๖ พระองค์นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้านาคเทวะ พระองค์
มีพระราชบุตร พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๒๕ พระองค์ ครอบครองราชสมบัติ
ในกรนิตา กาษตรายองค์ตุ่กท้ายของ ๒๕ พระองค์เหตานน ทรงพระนามว่า พระเจ้าสุนททต
พระองค์มีพระราชบุตร พระราชนัดดา พระราชปนกุฎ เป็นกษัตริย์ ๒๕ พระองค์ ครอบครอง

ราชสมบตในนครราชคฤห กษตรยองคตุดทัยของ ๒๘ พระองคณ ทรงพระนามว่า พระเจ้า
ติวงศ พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปดดา เป็นกษตรย ๑๙ พระองค
กรอบครองราชสมบตในนครตากถิดา กษตรยองคตุดทัยของ ๑๙ พระองคณ ทรงพระนามว่า
พระเจ้าต้าพตตระ พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปดดา เป็นกษตรย ๑๙ พระองค
กรอบครองราชสมบตในเมืองกุสินารา กษตรยองคตุดทัยของ ๑๙ พระองคณ ทรงพระนามว่า^{๑๙}
พระเจ้าตุกิ พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปดดา เป็นกษตรย ๔ พระองค
กรอบครองราชสมบตในกรมดิตติยะ กษตรยองคตุดทัยของ ๔ พระองคณ ทรงพระนามว่า^๔
พระเจ้าต้าครเทวะ พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปดดา ๔๕,๐๐๓ พระองค
๔ พพระเจ้านมเทเวะเป็นคน ครอบครองราชสมบตในกรมมิตา กษตรยองคตุดทัยของกษตรย
๔ เหตานน ทรงพระนามว่า พระเจ้านม เป็นพระเจ้าจารพรรดมก้าดงมาก พระเจ้าจารพรรดมนน
๔ พพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปดดา ๔๕,๐๐๓ พระองค์ มพระเจ้าพารชนก พระเจ้า
๔ ตัมังกร พระเจ้าอโถก เป็นคน ครอบครองราชสมบตในเมืองพารานตี กษตรยองคตุดทัยของ
๔ กษตรยเหตานน ทรงพระนามว่า พระเจ้าวหาสัว พระองค์มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชน
๔ ปดดา เป็นกษตรย ๑๖ พระองค์ กอ พระเจ้าวชตเต่น พระเจ้าชัมมเต่น พระเจ้านาคเต่น พระเจ้า
๔ ตัมัง พระเจ้าทัมปต พระเจ้าเรนุ พระเจ้ากุต พระเจ้านากุต พระเจ้า
๔ นพพรต พระเจ้าทสรต พระเจ้าราม พระเจ้าวพารรถ พระเจ้าจิตครงต พระเจ้า
๔ อนพวงต พระเจ้าตุชชาต พระเจ้าโอกกาภ ได้รากวิเชกตามดำเน็บในเมืองพารานตี
๔ พระเจ้าโอกกาภน เมื่อตีบดำเน็บวงค์กษตรยหดายແตนพระองค ก็ไดมาเป็นกษตรยทรงพระนาม
๔ ว่า พระเจ้าโอกกาภอก อันง พระเจ้าโอกกาภองคท ๒ นน เมื่อตีบดำเน็บวงค์กษตรยหดายพน
๔ พระองค ก็ไดมาเป็นกษตรยทรงพระนามว่า พระเจ้าโอกกาภ อิกครงหนง ตกว่างค์ของพระเจ้า
๔ โอกกาภนถ ๓ ครองคง พระเจ้าโอกกาภครองท ๓ นนพพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชน
๔ ปดดา เป็นกษตรย ๑๐ พระองค กอ พระเจ้าโอกกามุข พระเจานปุร พระเจ้าจันทมา ๑
๔ พระเจ้าจันทมุข พระเจ้าตัว พระเจ้าตเมชย พระเจ้าเวตต์นดร พระเจ้าชาต ๑
๔ พระเจ้าตัววานะ พระเจ้าตหตตระ ได้รากวิเชกในเมืองกบดปุร พระเจ้าตหตตระ มพระราชน
๔ บุตร พระราชนัดดา พระราชนปดดา ๔๕,๐๐๐ พระองค ได้รากวิเชกในเมืองกบดปุร กษตรย
๔ องคตุดทัยของกษตรยเหตานน ทรงพระนามว่า พระเจ้ายเต่น พระองค์มีพระราชนบุตรແด
๔ พพระราชนิดา ๒ พระองค กอ พระเจ้าตหหน แตะ พระนางยโถชรา ต่วนกษตรย ในครเทวหห
๔ ทรงพระนามว่า พระเจ้าเทวหหตักกง พระองค์มีพระราชนบุตรແดพพระราชนิดา ๒ พระองค กอ

พระเจ้าอยู่หัวแต่พระนางก็จานา พระนางก็จานาได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าต์หนุ พระนาง
ยิ่งราชราชนิคากษาของพระเจ้าชัยเด่น ได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าอยู่หัวต์กากะ พระเจ้าอยู่หัว
ต์กากะมีพระราช妃 ๒ พระองค์ คือ พระนางมายา ๑ พระนางปชรบดี ๑ และมีพระราชบุตร
๒ พระองค์ คือ พระทันฑปานิ ๑ พระศุปปพุทธ ๑ พระเจ้าต์หนุ มีพระราชบุตร & พระองค์
คือ พระศุทโขหนะ ๑ พระโโคตหนะ ๑ พระศุโภหนะ ๑ พระศุโขหนะ ๑ พระอมโนตหนะ ๑
และมีพระราช妃 ๒ พระองค์ คือ พระนางอมมิตา ๑ พระนางปาริตา ๑ พระนางอมมิตาได้เป็น^๑
อัครมเหสีของพระศุปปพุทธต์กากะ พระนางอมมานน นีพระราช妃และพระราชบุตร ๒ พระองค์
คือ พระนางตุลทักษิณานา ๑ พระเทวทัต ๑ พระราช妃ของพระเจ้าอยู่หัวต์กากะ คือ พระนาง
มายาและพระนางปชรบดี ได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าศุทโขหนะ ๒ พระองค์ พระนางมายามี
พระราชบุตร คือ พระโพธิ์ตัวของเรางแหงหลาย ทรงพระนามว่า พระลิทธิ์ตต พระโพธิ์ตัว
ของเราได้พระมเหสี คือ พระนางตุลทักษิณานา พระราช妃ของพระศุปปพุทธ และเป็นพระราช
ภคินี (น้องหญิง) ของพระเทวทัต พระนางตุลทักษิณานามีพระราชบุตร ทรงพระนามว่า
พระกุมารราหดภาร

๗๙๘ กษตรย์ทงหดายเหตุน ๗๙๙ คงตนแต่พระเจ้ามหามคธิพะเจ้าโอกกาภพะยงค์แรก
นีจานวนกษตรย ๒๕๒,๕๔๙ พะยงค์ ๗๖๐ แต่คงแต่พระเจ้าเวสสันดรถิพะเจ้าตุทโขหนะ จำนวน
๙๒,๐๐๖ พะยงค์ ๗๖๑ คงแต่พระเจ้าโอกกาภท ๓ ถิพะเจ้าตุทโขหนะนีจานวนกษตรย ๙๒,๐๑๓
พะยงค์ ๗๖๒ นบกษตรยคงแต่พระเจ้าโอกกาภองค์แรกถิพะเจ้าโอกกาภท ๓ มกษตรยหดายแต่น
พะยงค์ กษตรยทงหดายนบคงแต่พระเจ้ามหามคธิพะเจ้าโอกกาภองค์แรก ๗๖๓ นบคงแต่
พระเจ้าโอกกาภองคท ๓ ถิพะเจ้าตุทโขหนะ รวมทงหมดเป็นจำนวนกษตรย ๙๙๔,๕๒๑ พะยงค์
โปรดทราบว่า ๗๖๔ นคด พระราชนครชื่อพระโพธิศัตว์ชื่อเราหงหดาย

เรื่องกตัญญูพระราชนิพัทธ์ในกรุงศรีฯ (เรื่องไกล)

ฉบับปริบูรณ์

คงแต่พระผู้มีพระภาคก็ตั้งปดงมา เว้นพระศัลลานามาตั้นพุทธของเราระ ไม่มีพระพุทธของก่อน
เดี๋ยวบัดดี พระโพธิ์ตั้นตัวของเราทั้งหลายทรงกระทำอภินิหาร^(๑) แบบนาหมุดของพระพุทธที่บังกร

๑. อกินิหาร การแสดงตนว่าจะเป็นพระพุทธ

การทรงถงครองเมօเจตวյพระชาติเป็นพระเวสต์ตั้นกรอนเป็นราชวงศ์พระเจ้ามหานมคไม่นิวงศ์อน
ปะปน ก็ทำให้มหาปฐพเด่นตั้งเทือนถัง ๗ ครั้ง ได้ประทานพระราชนบุตร ๒ พระองค์ ก่อ พระราช
กุமารชาด ๑ พระราชนกมารกันหา ๑ ให้แก่พระมหาชน ทรงร่วบยอดบารมีด้วยต้ามาราด
ประทานพระมหัทธิให้แก่ท้าวตั้กกะในวนรุ่งขัน คงนเดว ในเวดาตั้นตุคพระชนมายุ จุติจาก
อัตคภาพพระเวสต์ตั้นกรอนเดว ได้บังเกิดในพิภพดิลก

การที่ปราดนาเป็นพระพุทธ ยังแต่คงอยู่ทางกายและทางว่าจาร

ในเรื่องทวนนิทาน ฉบับรินทร์

[เรื่องความทุรนิหาน]

บคนจะเดาเรื่อง อวิธานิทาน (เรื่องไม่ไกล) ค่อไป

พระโพธิ์ตัวประทับอยู่ในพิภพคุ้มครอง โภวี ๖ ด้านมี เพราะพระบารมเต็มเบี่ยมทุก
ประการแล้ว เมื่อยังเด็คด้อยู่ในพิภพคุ้มครองนั้น ได้เกิดความເອົກເກຣີດຕິນເຫັນເວລື່ອພະຫວານ
ເອົກເກຣີດຕິນອໍຍ່າງໄວ ? คืออย่างนั้น มีเทวคาผู้รักษาໂດกรรักษາไว้ อีก ๑,๐๐๐ ປີ ພຣະສັບພັນມູນ
ພຸທັນ ຈັກເຕີດຈົບຕົ້ນໃນໂດກ ຈຶ່ງເຫັນປະກາດໂນມະນາວ່າ ທ່ານຜູ້ຕົ້ນທຸກໆຂ່າງໜ້າ ຈາກນີ້ໄປອືກ
๑,๐๐๐ ປີ ພຣະສັບພັນມູນພຸທັນ ຈັກເຕີດຈົບຕົ້ນໃນໂດກ

ธรรมดามิว่า ยก ๗ วันนับตามวันมุขย์ หากเทวดาทรงหด้ายจากศั้งคุติเดียว บุพพนมิต
(ลงบอกเหตุล่วงหน้า) & อายังคงเกิดฐาน คือ ดอกไม้พยเหี้ยะ ผ้าทพย์เก่าว้าหมอง ๑
แห่งอรกแร่ให้ด ๑ ร่างกายหม่นหมอง ๑ นั่งไม่ติดท ๑

แม้พระโพธิ์ตัว เห็นปุพพนมคเหตานแล้ว รู้ว่า จักได้เป็นพระพุทธ ในชาติดีๆ จากนี้ไป
พระองค์มได้พรนพระทัย ครนปุพพนมคเหตานนปราภูแก่พระโพธิ์ตัวแล้ว เทวดาใน
หมู่นๆ การวัดได้พึงเตียงเอกเกริกตนเหนื่องพระพุทธชนน คงรวมประชุมแล้วพา กันไปเฝ้าพระ
โพธิ์ตัว ทดลองร้องว่า

ก้าวไปในสุนัข เมืองมหาสารคาม

ອຸປຸປ່ອມ
ພ່ອມສ່ວນ

แบบจำลอง

ข้าแต่เมืองไทย เวลาใด สมควรที่พระองค์จะไปบังเกิดในครรภ์การดาแล้ว
จะได้ตรัสรู้ทางไปส่อมต ช่วยเหลาและมนุษย์ให้ข้ามพ้นวังวนสงสารฯ

๒๔

เทวคathaหdayทุตขอร่องคง พระโพธิ์ตัวยงมไดรับคำเทวคathaเหด่านน แต่ได้ทรง
พิจารณาคุมหาวีโถกนะ (ตรวจดูหลักการใหญี่ปุ่น) & อายุ่งคือ กษา & ประเทศ & ทรงกูด &
ผู้ให้กำเนิด & แด่ก้าหนดอาชญา & กษา ได้แก่ ก้าหนดอาชญาพระพุทธ อายุ่งตั้งไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ ปี
เมื่ออายุ่ย อย่างต่ำไม่เกิน ๑๐ ปี เป็นอายุ่ย ในตั้นยทพระองค์จะเด็จดูบคน เป็นกาดแห่ง^{๑๕}
อายุ่ไม่เกิน ๑๐ ปีเป็นอายุ่ย พระโพธิ์ตัวทรงเห็นกาดว่า กาดนเป็นเวดาทพระมหาตัวเด็จฯ
อุบตได้ແດວ จากนั้นทรงครัวเห็นว่า ประเทศก็คือ มชัณมประเทศในชนพุทธปั้นเอง จึงคาดঃ
พระทัยว่า เรายังคงเกิดที่นั้นคงหนงซอกบิดพสตุในมชัณมประเทศนน จากนั้นทรงครัวคระกูด
ว่า ธรรมคaphรพุทธหday ย่อมบังเกิดในคระกูดกษัตรiy หรือไม่กคระกูดพระมหาณ ทได^{๑๖}
เขายกย่องนบถอ ขันนั้น โถกเขานบถอคระกูดกษัตรiy เรายังคงเกิดในคระกูดกษัตรiy น
มพระราชาพระองค์หนงทรงพระนามว่า พระเจ้าตุ่ทโขทนา จกเป็นพระบิดาของเรา กรณแต้ว ทรง
พิจารณาต่อไปว่า ธรรมคaphรพุทธ ย่อมไม่เป็นญี่ปุ่นไดเด ไม่เป็นญี่ปุ่นก็เดง^{๑๗}
ถุรา ต้องบานเพญบารมมนาແດวปรมาน ๑๐๐,๐๐๐ กปชากต มศต & ไม่ถ่างพร้อยนบดงແเดวนเกด
และญี่ปุ่นได้แก่พระนางมหามายาเทวตนแหะ จกเป็น^{๑๘}
พระมารดาของเรา จากนั้นทรงพิจารณาต่อไปว่า พระมารดาจกมีพระชนมายุเท่าไร? ทรงเห็นว่า^{๑๙}
หดงจากทรงพระครรภ์ ๑๐ เดือน ประสุตติແດก จกมีพระชนม์อยู่ได้อีก ๗ วัน พระโพธิ์ตัว
ทรงพิจารณาคุมหาวีโถกนะ & อายุ่นเดว จงให้ตัญญารับคำเทวคathaหdayว่า ท่านผู้ต้นทุกช
หday การดนเป็นเวดาทเรายตัวเป็นพระพุทธແດว ดงน ແດวเชญให้เทวคathaหdayกตบไป
พระองค์แวดด้อมด้วยเทวคathaในพิภพดุติคหday สำราญหดยในทิพพมานน จุติมาถือปฏิสันธิ^{๒๐}
ในพระครรภ์ของพระนางมหามายาเทว ในวันเพญเดือน ๔ จันทร์เต็วยอุคตราสารพหฤกษ์ ด้วยคิด
เป็นมากุศลวิบาก อถิงขาวิก ไตรเหตุ ญานต์มปบุต โถมนต์ตหรถ แต่พระมหาตัวเกร^{๒๑}
ผู้เชียรชานญพระไตรบีฐกตัวว่า อุเบกษาตหรถ

ท่านประพนช์ได้เป็นคากาว

จวิตว่า ตุสิตกาย
ทสสหสุส โลกชาตุ

ยทา โอคุกมิ กุจุนิบ
กมบีตุต ธรรม ตทาฯ

ແປດວ

พระโพธิ์สตัว จุติจากพิภพดุสิตแล้วลงสู่พระครรภ์ ทำแผ่นดินให้ไว้วันไปทัว
หมนโลกชาตุฯ

๘๙ ครั้งนั้น พระนางมหาฯราเทว ก่อนจะถึงวันเพญเดือน ๔ ได้เดิมค่าประพาต์นักชัต្រฤกษ์
๘๑๙๕ ลงเคาณจน ๔ ค่ำ ต่อไปอีก ๗ วันถึงวันเพญ พระนางต์มาทานอุ่นถูกค่าเดวเต็มค่าเข้าห้อง
บรรทม กำดังบรรทมหดบอยู่บนพระแท่น ได้ทรงพระตุบินว่า มีช้างເພົາພດາຍคວ້หน່ງດັນມາຈາກ
ດຸວຽນບຣາພດ ກະທຳປະກະທັນພຣະນາງແດວ ທ່າທ່າເໝັນອນຈະແຂວະພຣະປຣົວເບອງຂວາເຂົາໄປ
ໃນພຣະອຸທຣ ພຣະນາງຈົງຕຸ່ງຕົນ ແດ້ຖຸດເດົາພຣະຕຸ່ບິນນັ້ນແຕ່ພຣະເຈົ້າດຸທໂຮທນະ ທ້າວເຂອງຈົງຄວັດຄາມ
ພຣາມນັ້ນປະມານ ๒๔ ຄນວ່າ ຕຸ່ບິນນັ້ນມີເຫັນຈະດ້ວຍປະກາງໄດ ພຣາມນັ້ນທັງຫດາຍກຣາບຫຼຸດວ່າ
ໄຟເປັນໄຣນິໄດ ພຣະເຈົ້າຂ້າ ພຣະເທົວຈະທຽງພຣະຄຣກ ເມື່ອຊາຍ ມີໄຊ່ໜົງ ພຣະຮັກນຸ້ມາຮັນ ດັ່ບັນ
ໝາວາຕະຈະໄຟເປັນກົມໍຕຽດກົມໍພຣະຕົມ ດັ່ຕະຈາກໝາວາຕະເຕັດຄົງອົກບຣາພຊາ ຈະໄຟເປັນພຣະພຸທັນ
ໃນໂດກ ເປີດເຜົຍເຄືອງກຳນົງທັງໝົດ ເວດາທພຣະເທົວເຕັດຄົງປະພາຕ່ນກົມໍຕຽດກົມໍ ຕັງແຕວනູນ ๔ ค່າ
ໃນນຸ່ມຍໂດກນັ້ນ ຕຽບກັບເວດາທ່ານຸ່ມພົມມີຕ & ອຢ່າງ ປຣາກູແກ່ພຣະໂພຊົດຕົວໃນພົກພົກຕົ້ດີທີ່ເຄີຍວ
ພຣະມາດາຂອງພຣະໂພຊົດຕົວ ເສේຍຕົນບັດໃນປຶ້ມວັນ ມີພຣະອົງຄົບວຽກດູ້ທັງໝົດຄົດ ກຣນັດ
ດັ່ວນທີ່ ແກ່ໜ້າມີມວັນ ຖຽນບຣີຫາຮພຣະໂພຊົດຕົວອູ້ໃນພຣະຄຣກ ๑. ເຄືອນ ແດ້ປະຕິໃນວັນເພື່ອ^๑
ເຄືອນວິສາຂ (ລາວເຄືອນ ๖ ຖ້າຍ) ພຣະຄັນທີ່ເສේຍວິສາຂຖານີ້ ໃນຂະນະທີ່ພຣະໂພຊົດຕົວເຕັດຄົງອົບທັນ
ປຸ່ມພົມມີຕ ๓ ປະກາງ ກ່ຽວກັບກົມໍຕຽດກົມໍ

ພຣະຄັນຄຣາຈາຈາຍ ໄດ້ປະພັນໆໄດ້ເປັນຄາດວ່າ

ສພຸພຕຸລ ສີທຸລຕຸກເຮ ກຸມາເຮ
ສົງກເຮ ສນຸຕິກເຮ ຈ ຂາເຕ
ປກມຸນີ ສົງກມຸນີ ຕທາ ສມນຸຕາ
ສຫສຸສສຸງຊູ້ຍາ ທສ ໂຄສາຕຸ້າ

ແປດວ່າ

ເນື້ອພຣະກຸມາຮັບເກີດຂຶ້ນມາ ທຸກສົ່ງທຸກອ່າງສໍາເລົງປະໂຍ້ນນີ້ ທຸກສົ່ງທຸກອ່າງມັ້ງຄັ້ງ
ສມບູຮັນໆ ທຸກສົ່ງທຸກອ່າງສົງບສຸຂ ຄຣົງນັນແພ່ນດິນໄດ້ສັນສະເໜືອນໄປກ່ວ້າມັນໂລກຮາຕຸ້າ

ເດັ່ກນົກວ່າ ມາຮາດພຣະຮາຫຼ ຄົ້ມ ພຣະນາງຕຸ່ກ້ທັກຈານາ ພຣະອານທເດຣ ພຣະນັນທເດຣ
ນັກັນສູກ ຊຸມທັກພົມ ຕົນມາໂພຊີ ພຣະກຸຫາຍເດຣ ພົມ ນ ເກີພຣະນັບພຣະໂພຊົດຕົວ
ເຮັກກວ່າ ຕໍ່ຫ້າຕີ

ເນື້ອພຣະໂພຊົດຕົວເຕັດຄົງອົບທັດ ວັນ ພຣະນາງมหาฯราເທົວກທວງຄົດ ໃນວັນແຮນຜຄໍ ເຄືອນ
ວິສາຂ ເຕັດຄົງອົບທັດໃນພົກພົກຕົ້ດ ທັນເພຣະນິໄທພຣະນາງເປັນມາຮາທ່າວ່າໄປຂອງຕົວທັງຫດາຍອົກ

ต่อมานหนึ่งเป็นวันแรกนาขวัญ พระมหาต์ครัวทรงกำหนดงานปานติ เกิดปฐมมา
น ชั้น ครనวนที่ ๕ (นับแต่วันปีรัชต์) พระโพธิ์ตัวใหญ่ได้รับชานพระนามว่า ลิทธัต (แปลว่า
สำเร็จปีรัชต์) เพราะทำความดีเรื่องปีรัชต์ให้แก่โภคทั้งปวง ต่อมาระมาต์ตัว
ก็เจริญวัยโดยลำดับ จนมีพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา ฝ่ายกษัตริย์ศักกาลราชทรงหาดใหญ่แต่งประดับ
ประดาพระอิศากษของคนดังไปให้เป็นนางพ่อนรำ ๔๐,๐๐๐ องค์ บำเรอบาท พระอิศากษทรง
หาดใหญ่เหตุนี้ พระนางราหุมารดา ก็อ พระนางกัททกัจจานาได้เป็นพระอัครมเหศี พระโพธิ์ตัว
ได้รับบำเพ็ญด้วยนางกษัตริย์เหตุนี้ เสือราชตัมบต์ในปราสาท ๓ องค์ ก็อ จันทปราสาท ๑
ไอกนทปราสาท ๑ ไอกนุจนปราสาท ๑ ซึ่งหมายแก่ถูกดูหง ๓ ครนนิมพระชนม์ ๒๘ พรรษา เมื่อ
วันเพญเดือนอาสาพหะ (ราวดีอน ๔ ไทย) เสือคิจไอยราชรัตเที่ยมน้ำป่ายพระพักตร์อุทيان
ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่หง่อน จากนั้นด่วนมา ๔ เดือน เมื่อวันเพญเดือนกัตติกา (รา
วดีอน ๑๗ ไทย) ได้ทอดพระเนตรเห็นคนป่วย ตัวลงมาอื้ก ๔ เดือนในวันเพญเดือนผักคุณ
(ราวดีอน ๕ ไทย) ได้ทอดพระเนตรเห็นคนตาย แล้วเสือคิจกัดบ ต่อมานในบืนพระชนม์ได
๒๙ พรรษา เมื่อวันเพญเดือนอาสาพหะ กำถังเสือคิจประพาตอุทيانเข่นเกยมมา ก็ได้ทอดพระเนตร
เห็นบรรพชิต ทรงพอยพระทัยในบรรพชา จึงเสือคิจเดียเข้าในอุทيان วนนพระกุมารราหุดภัท
ประตุติ พระโพธิ์ตัวคงประพาตอยู่ในอุทيانนั้นจนเวลาเย็น แล้วตั้งต้นนานในสระมงคล
โภกชรณ เมื่อถึงค่ำวันดับแล้ว ทรงคอกแต่งประดับประดาของคบันพนแผ่นมงคลศิลา
แล้วเสือคิจขึ้นทรงราชรถ ขันนน ทรงทราบข่าวพระกุมารราหุดประตุติ จึงตรัสว่า เมาคำ
เกิดขันແດว เกรียงดองจำเกิดขันແດว คง แล้วเสือคิจเข้าสู่พระนครด้วยความส่งงามเดิร์ เสือคิจ
ย่างเข้าปราสาท ทรงบรรทุมบนพระแท่น ไม่ใช่ต่อการพ่อนรำขบรอง เพราพระทัยด่วน
กิเดตเตี่ยແಡว บรรทุมมอยไปครุ่นหึง กศนบรรทุมเมื่อเวลาเที่ยงคืน เสือคิจทรงอัครราชชื่อกันสูง
ตีขาวเหมือนตี้งช โปรดให้มหาคเต็กช้อ ฉันนະ เกาะหังอัศวราช เสือคิจขอภิกษุเนษกรรมน
ขันเสือคิจถึงพระทวารใหญ่ นำรักษ์ทุตพระมหาต์ตัว

มา นิกุณ มหาวี
ทิพุพ ตุ จกุรตน

อิโต เต สตุตเม ทีเน
อทุชา ป่าตุกิวิสุสติ ฯ

แปลว่า

ข้าแต่มหาวี อย่าเพิ่งเส็จ อีก ๗ วันจากนี้ จักรัตนะทิพย์จักราก
แก่พระองค์โดยแท้ๆ

พระมหาตตว์ ตรัตตคอบว่า

มาร ชานามิห์ มขุห
อนตุถิโภหิ รชุเชน
สกสสสสสสสสส
อุนุนาเทดุว่า ภวสสสามि

จกสสส ปน สมกว
คจุน ตุ่ว มาร มา ติภูร
โลภชาตุมหั่ ปน
พุทุโธ โลเก วินายโภฯ

แปดว่า

มาร เเรรู้อยู่ จักรรัตนะจะเกิดขึ้นแก่เรา แต่เราไม่ต้องการราชสมบัติไปเสียเกิดมา
ท่านอย่าอยู่เลย เราจะเป็นพระพุทธ เป็นผู้นำพิเศษบันลือไปทวีทั้งหมื่นโลกชาตุ ๆ

มารก็หายไปในทันใด พระองค์เต็จดุจคนเดียวต้นระบียงทาง ๓๐ โยชน์^(๑) ฝ่าแนวรัฐ ๗ รัฐ
(กบลพัสดุ, สาวัตถี, เวสาลี) บรรดุถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมานที่ พระมหาตตว์ทรงบรรพชาในที่
นั้นแล้ว ฝ่าความตุ้นในการบรรพชาตุดอก ๙ วัน ในส่วนมะม่วงซื้ออนบียอัมพัน ซึ่งมีอยู่ใน
ท้องทัน (ผึ้งอโนมานที่) แล้วเดินต่อไปยังทาง ๓๐ โยชน์ในวันเดียว ข้ามแม่น้ำอตังคคงกาแล้ว
เดินเข้าครรราชการ ในวันแรก ๘ ค่ำ เดือนอาสาพหะ เที่ยวนบินทบาท แล้วเดินด้วยทาง
จากนกรากทางประคุกเด็กเข้า ประทับนั่งเสวยหัวเมใจภูเขานบันทะ ทรงปฏิเสธราชสมบัติ
ทั้งหมดที่พระเจ้าพิมพ์สารตรัตน์มอบหมาย รับสัญญาพระเจ้าพิมพ์สารแล้วเด็กเข้าไปหาโยคชือ^(๒)
ยาหาร กากตามโโคตร และโยคชือ อุทกรามบตร ทำสำมาบัตให้เกิดขึ้นแล้ว ทรงทราบว่า
นี่ไม่ใช่ทางตรัตน์ จึงเด็กไปยังคำบดอุรุเวตุ^(๒) ทรงเริ่มคงความเพียรอนยิ่งใหญ่กระทำ
ทุกภารกิจ ให้ทันท่วง ๖ ปี

เดือน พรัมมาตตว์ มีพระชนมายุ ๓๕ พรรษา วันหนึ่ง ทรงพระตุบินนิมิต & ขอ
ครรชน ๑๔ ค่ำเดือนวิถี ได้เดวยข้ามรูปปายาต์ท่านางสุชาดาถวายในวันเพ็ญเดือนวิถี แล้ว
ทรงถือถาดทองคำไปด้วยทวนกระถางน้ำเนรัญชรา (ถาดทองคำนั้นจะมีไว้ไป) ปดุกพญาภานาค
ซื้อ ถุบันต ให้คนงาน ทรงพักกดังวันในบ้านสุดวันริมฝั่งน้ำเนรัญชรา พอตดเย็นทรงผันพระพักตร์
ทางไม่โพธิ เด็กไปตามทางที่เทวดาตักแต่งไว เมื่อตอนจะเด็กเข้าไป ได้ทรงดาดหน้าคาก
ที่โสศคิลพราหมณ์คนหนาบหน្សาถวาย ทรงทำประทักษิณพุ่มอั้ตตพฤกษ์ (ไม่โพธิใน)
ถัด ๓ รอบแล้วประทบวนบ่ายพระพักตร์ทางทศบูรพา ครั้นพระมหาบุรุษทรงกำจัดมารและ

๑. ๓๐ โยชน์ = ๔๕๐ ก.ม.

๒. คำบดอุรุเวตุ อยู่ริมฝั่งน้ำเนรัญชรา ห่างพุทธศา ๔๐ ไมล์เศษ ด้านตะวันตกเฉียงใต้ นครราชคฤห

เด่นมาในเวดาเย็นชานะที่คงอาทิตย์ยังอยู่
สำรัชทิพยาคักุในมัชามิยาน

ได้ตรัสรูปเพนิว่าสัญญาณในปฐมยาน ทรง

ทรงหยงพระญาณลงในบัวจายาการ^(๑) เมื่อเวลาบัวจุต์สมัย

ทรงทำจุดุตถณาณม่อนาปานต์ดีเป็นทองให้เกิดขัน

ทรงทำจุดุตถณาณนี้ให้เป็นภากพนแดด

เจริญวิบัต์ดีนา ก้าดต์รรพกิเตต์ด้วยมรรคท & ตามด้ำดับมรรค ตรัสรูต์พพัญญุตญาณประดับ

ด้วยพุทธคุณหงปวงในเวดาอรุณขัน

ทรงทำจุดุตถณาณนี้ให้เป็นภากพนแดด

กัดแห่งการตรัสรูปอพิญาณ ในเรื่องอดีทุนทาน

ฉบับริบูรณ์

[เรื่องสันติเกนิทาน]

บดุน ถึงกราวที่จะกด่าวเรื่องสันติเกนิทาน (เรื่องใกล้ๆ) สืบต่อไป

พระมหาต์ตัวทรงเป็นพระศัมมามาร्तमพุทธในเวดาอรุณขันดงนแดด ทรงผ่านเวดาเดวย
วิมุตติตุจข์ที่โพธิบดดงกนเนอง ๗ วัน คงแต่แรม ๔ ค่ำเดือนวิสาขทรงผ่านเวดาในการดัมพระเนตร
คุณไฟฟ้าไม่กระพริบ ๗ วัน คงแต่วันอุปเบตต์ต์เดือนวิสาขไปทรงผ่านเวดาในการเต็็จเดิน
คงรวม ๗ วัน คงแต่แรม ๔ ค่ำเดือนเชื้อชู (ราวดีอน ๗ ไทย) ไปทรงผ่านเวดาใน
เรือนแก้ว ๗ วัน คงแต่แรม ๘ ค่ำเดือนเชื้อชูไปทรงผ่านเวดาในการประทับนั่งที่โคนต้นอชปัด
นิโครา^(๒) ๗ วัน คงแต่วันแรม ๒ ค่ำเดือนเชื้อชูไปทรงผ่านเวดาในการประทับนั่งที่
โคนต้นจิก ๗ วัน แต่คงแต่แรม ๑๓ ค่ำเดือนเดียวกันนั้นไปทรงผ่านเวดาในการประทับนั่ง
ที่โคนต้นเกด ๗ วัน

เมื่อครบแห่งด ๗ วัน ๆ แล้ว ท้าวตักษิร (องค์อันธร) ได้รายไม้ต์พระทนต์และผล
ต์มอ เมื่อวนขัน ๒ ค่ำเดือนอาժาพหะ พรองค์ใช้ไม้ต์พระทนต์และฉันผดต์มอแดด ทรงรับบำบัด
ศีลอาบน้ำจากมหาราชถวาย แಡวนข้าวมนธุ์^(๓) ของพอกาชอ ศปตต์ กับ ภัตตากะ แดด
เต็็จไปประทับที่โคนต้นอชปัดนิโคราอิก พ่องวนขัน ๑๓ ค่ำ ๔ ค่ำ (๗ วัน) เสศค์ไป

๑. บัวจายาการ คือ อาการที่อาศัยบัวจัยสืบเนื่องกันตั้งแต่โวชชาเป็นบัวจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นบัวจัยให้เกิด
วิญญาณเป็นต้น

๒. อชปานนิโครา ต้นไทรมีเด็กเลี้ยงแกะอาศัยอาศัยพักอยู่ในเวลาเลี้ยงแกะ

๓. ข้าวมนธุ์ อาจารย์ไบรอท์ท่านแปลว่า ข้าวสตุ หรือ ข้าวตุ แต่ตามรูปศัพท์ มตุ แปลว่า น้ำผึ้ง มุก แปลว่า
กวน หรือ ข้าว หรือ คลุก จึงน่าจะแปลว่าข้าวกวนน้ำผึ้ง หรือข้าวขยำน้ำผึ้ง ข้าวคลุกน้ำผึ้ง ข้าวตุไบรอท์ใช้
น้ำผึ้งแทนน้ำตาลคลุกข้าวกระมัง

บินทางในหมู่บ้านบริเวณรอบ ๆ คงต้นโพธิ์นั้น ในวันกdagang เคื่องอาสาพะ ทรงบาทราชวร
แต่เข้าเต็kJ ไปรยะทาง ๑๙ โยชน์^(๑) ถึงป่าอิสปคนะ

[เรื่องแสดงเทคนิครวมๆ กัน]

ในเย็นวันนั้น ทรงแต่งชรรมจักรกปปวัตตนกถาโปรดพระธรรมบัญชาคคย์ ในคืน
พระจันทร์ เตวยอุตตราสามaphฤกษ์ พระอัญญาโภณทัญญาราได้ตั้งอยู่ในโถ่คาบปัตติผลพร้อมค่วย
พระมหาโกฐี ในเวลาจามเทศนาชรرمจักรกปปวัตตนสุตร

พระคันธรคุณฯ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคำถว่า

พุรหมุนา ยาจิโต สตุถ้า
อภูษารสันน์ โภภูน์ ชุมมจากก์ ปวตุตบี
ปรมากิสัมโย อหุ ฯ

แบบจำลอง

พระศาสดาอันท้าวมหาพรหมทูลอาราชนาแล้ว ได้ตรัสเทคนาพระธรรมจักร
พระมหาโกฐได้ตรัสรู้โภคตธรรมเป็นครั้งแรก

ในวันเดียวกันนั้น อุปาริษัทชื่อ อนุตตส์สวบด์สันกาพี (นางกาพีซึ่งได้ฟังและได้เห็น
โดยถ่ายทอดมาจากผู้อื่น) ก็ได้สำเร็จโสดาบันในคืนนั้น พระอวปปะเถร สำเร็จพระโสดาบันในวัน
แรก ๑ ค่ำ พระภพทัยเถร สำเร็จพระโสดาบันในวันแรก ๒ ค่ำ พระมหานามเถร สำเร็จพระ^๔
โสดาบันในวันแรก ๓ ค่ำ พระอัตตส์ชีเถร สำเร็จพระโสดาบันในวันแรก ๔ ค่ำ กรนถวันแรก
๕ ค่ำ พระบัญจวคคยเหด่านน เมื่อพึงเทศนาชนตัดกันจนครบดัง ก็ได้สำเร็จพระอรหันต์
ทั้งหมด

ในวันแรม ๙ ค่ำ ทรงแต่งโไมเนยยปฐปทาแก่พระนาถกธรรม ต่อจากนั้น พระศรีสุธรรม
ทรงแต่งชรรนแก่พระยศกุดบตรให้ทรงอยู่ในความเป็นพระโสดาบัน ในคืนท่านสตดบ้านเรือน
หนึ่อกมา ต่อรุ่งขันจิ่งให้ทรงอยู่ในความเป็นพระอรหันต์ กับต์หายเหต่าอนของพระยศกธรรมอีก
๔๔ คน ก็คงอยู่ในความเป็นพระอรหันต์ในวันนั้นด้วย เป็นอนันวา่ในตนบี้แห่งการตรัสรู้ได้มีพระ
อรหันต์ในโลก ๒๑ องค์ คือ พระศรีสุธรรมพุทธ ๑ พระบัญชาคคีย์ & พระยศกธรรม ๑ พระธรรม
ต์หายของพระยศกธรรม ๔๔

๑. ๙ ໂປ່ນ' = ແລະ ກ.ນ.

[เรื่องโปรดภูมิ]

พระผู้มีพระภาคได้ยังจักรคือธรรมอันประเสริฐให้เป็นไปเดียว (แสดงเทคนิคธรรมจักร) ในพระราชทันประทับอยู่ในป่าอิสต์ปานะ กรณีออกพระราชบัญญัติพระราชบัญญัตินี้ ด้วยพระอรหันต์ทรงหมก ๖๐ องค์ (แยกกัน) ไปในทิศทางเดียว ต่อพระองค์เต็จไปคำบทอุรุเวดะ ในระหว่างทางตรัสราษนาโปรดกุมารภทัยวัคคีย์ ๓๐ คนที่ร่วบปักปักติกวัน (บ้าไร่ผ้าย) ให้บวชด้วยເອົ້າ ກີບຊູບຮຽພາແຕວຕ່ົງ (ให้แยกกัน) ไปในทิศทางเดียว พระองค์เต็จถึงคำบทอุรุเวดะโดยลำดับประทับอยู่ทันเดือน อຍຸມາຄົນහນ ຕຣັສທະນາໂປຣພູນານາຄຫອຍຸໃນເຮືອນພົກຂອງຊົມືດອຸຮົງ ເວດກົດຕັບ กรณรงค์ອາຄົນහນ ทรงປຣມພູນານາຄຫອຍຸໃນໂຮງໄຟຂອງຊົມືດອຸຮົງເວດກົດຕັບປິມແນ່ເນົາມູ້ຮາໄຫ້ເຊື່ອງ ຮູ່ຈຳເສົາເສົ້າເສົ້າໄປປະທັບອູ້ທຽບມ້າແໜ່ງໜັງ ໄນໄກດກັບຊົມືດອຸຮົງເວດກົດຕັບ ອູ້ມາໃນເວດກາຕັງຄົນວັນຫນ ທ້າວນຫາຮາສທ່ານ & ນາເຟັ້ມພຣະຜູນພຣະການ ຕ້ອມາອາຄົນຫນ ທ້າວ ດັກກະຊົງເປັນໃຫຍ່ແກ່ເຫຼວດາທັງຫດາຍນາເຟັ້ມ ຮູ່ຈຳອາຄົນຫນ ທ້າວສໍ້ໜັບປັດພຣະມາເຟັ້ມພຣະຜູນພຣະການ ໃນວັນກາຕັງເຄື່ອນປຸ່ສສ (ຮາວເຄື່ອນຢ່າງໄທ) ພຣະຜູນພຣະການເສົ້າເສົ້າໄປລັດກາທົ່ວປິດ ໄດ້ຍິນວ່າ ຂົມືດອຸຮົງເວດກົດຕັບ ຄິດໜັກໃຈວ່າ ທໍາຍ່າງໄຮ້ນາ ພຣະມຫາດັ່ນນະຈະໄຟ້ຕ້ອງມາເພື່ອກັດຕາຫາຮ ໃນວັນພຽງນ ພຣະຜູນພຣະການທຽບປຣົວຕາຂອງຊົມືດັນ ຄຣນຽຸງຕ່າງທຽບນາທຽບຈົວງານເສົ້າເສົ້າໄປປ້າທຶນພານຕ໌ ຂໍ້ຮະພຣະຕ່ວຽກຈຳແດວ ທຽບນໍາອາຫາຮຈາກອຸທຕຣກູຮ່ວມປາຈັນທຣນຕ່ວອນໄນຕາຕ ທຽບພັກຜ່ອນກາຕັງວັນໃນທັນແດວ ເສົ້າເສົ້າໄປລັດກາທົ່ວປິດເມື່ອເວດາເຍັນເພື່ອຂໍ້ຮະດັງດັງກາທົ່ວປິດໃຫ້ດໍ່ອາຄ ບວິດຸທ່ານ ທຽບປະທັບຍືນອູ້ໃນອາກາສ ເບືອງບັນດັບຖ້າທັງຕໍ່ມາໄດ້ສ້າງເປັນມີຫັ້ງຄະນະຕໍ່ຄູປ ທຽບກະທຳກົດທຳກວ່າ ດັນທັນແດວ ຈົງເສົ້າດົມາຍັງຕັບດອຸຮົງເວດະໃນຄົນນອກ ໃນວັນຮູ່ຈຳ ມັງ ດວຍຜ່ານບັນດັບຖ້າກຸດແກ່ພຣະຜູນພຣະການ ຮູ່ຈຳອກວັນຫນ ພຣະອົງຄທຽບນຳພັດຫວ້າຈາກປ້າທຶນພານຕ໌ ນາປະການແກ່ຂົມືດອຸຮົງເວດກົດຕັບ ຮູ່ຈຳອກວັນຫນ ປະການພັດນະນົງ ຮູ່ຈຳອກວັນຫນ ປະການພັດນະໜານບັນດັບ ຮູ່ຈຳອກວັນຫນ ພວກຊົມືດຜ່າພື້ນ ៥๐๐ ຕຸ້ນຈຸດໄຟສຸມທັງ ៥๐๐ ແຕ່ຮະກໍ ມັດ (ຄົວຜ່າພື້ນໄມ້ອອກ ຈຸດໄຟໄມ້ຕິດ) ຕ້ອວນຮູ່ຈຳ ພຣະຜູນພຣະການທຽບບັນດາດໃຫ້ຜ່າພື້ນໄດ້ ຈຸດໄຟຕິດທັງ ៥๐๐ ອູ້ມາອົກວັນຫນ ພຣະຜູນພຣະການເສົ້າຈົງກົມບັນແຜ່ນດິນປຣາສຈາກຜູ້ນ ມັນ ທັນຂັນມາຮອບພຣະອົງຄ ທຽບແຕ່ຄົງປາວິຫາຍ ๓,๕๐๐ ພ່າຍ່າງ ດັງນີ້ ໂປຣຊົມືດ ๓ ຄົນພන້ອງ ມີຊົມືດ ອຸຮົງເວດກົດຕັບເປັນຕົນພຣັນມົດໝາຍຊົມືດບົວງານ ୧,୦୦୦ ຄົນ ໄທັງອູ້ໃນການເປັນພຣະອົງຄ ດ້ວຍ ແຕ່ຄົງອາທິດປະລິຍາຍ (ຄົວທຽບແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າຂັ້ນໆ ແລະ ເປົ້າຍເຫັນກັບໄຟວ່າ ເປັນຂອງຮັ້ນ) ທັນຕົບຄາຍຕໍ່ຕໍ່ ພຣະອົງຄນີມພຣະອົງຄ ୧,୦୦୦ ອົງຄົນແວດດົມແດວທຽບພຣະຄໍາວ່າ ຕົກາຄຖ ທັນຕົບຄາຍຕໍ່ຕໍ່ ພຣະອົງຄນີມພຣະອົງຄ ୧,୦୦୦ ອົງຄົນແວດດົມແດວທຽບພຣະຄໍາວ່າ ຕົກາຄຖ

จะไปเบ็ดองปัญญาณที่ให้ไว้แก่ราชาพิสรา จึงเต็จไปนกราชคุหโดยคำบัญชี (ตาม
ระยะทาง) ดุถิ่นอุทัยานขอถวายสุ่วันต่อเขตกราชคุห ในวันนั้น พระองค์ทรงแต่งนาราชาดก
ทอุทัยานถวายสุ่วัน เมื่อจบเทศนาดง พระเจ้าพิสรา ได้สำเร็จโถ่ดาบมีดคัดพร้อมด้วยราชบวิวาร
๑๙ นหต (๑๐,๐๐๐) ในวันรัตน์ ทรงรับด่วนເວັພຸນໃນวันเดือนປຸດ (ราวดีอนยี่ไทย)
กรกฎาคม ๑ ค่ำ ให้ถวากหงส์^(๑)บรรพชาพร้อมกับปริพาก (นักพรตนิกายหนึ่ง) ๒๕๐ คน
ในวันขึ้น๗ ค่ำ เดือนນາມ (ราวดีอน๓ ไทย) พระมหาโนมคัดดานได้บรรดุที่สุดแห่งถวากบารม
ญาน ด่วนพระมหาต้ารบุตรได้บรรดุถวากบารมญานในวันเดือนนາม ทำไม่จึงเป็น
เช่นนั้น? เพราะพระมหาต้ารบุตรมีเดือนมาก ในวันเดือนนາม คือมีพระจันทร์
ประกอบด้วยนามฤกษ์ พระค่าถูกต้องได้ดีประทับท่านมาดังพระภิกษุ ๑,๒๕๐ องค์ ทรงประทาน
คำแนะนำอကุณหาถวากหงส์ในวิหารເວັພຸນ ทรงกระทำดุครุ่งคถวากตันนิبات (ประชุมสาวก
ประกอบด้วยองค์๔) ทรงแต่งพระป้าวีโนกษ์ (หลักธรรมที่ยกขึ้นแสดงเป็นหัวข้อโดยคำบัญชี)
พระภิกษุ ๑,๒๕๐ องค์ นั้น คือ พระภิกษุที่เกยเบ็นชีวิตของพระกัตตปูງ ๓ มีอุรุเวตากัตตปูງ
เป็นคน ๑,๐๐๐ องค์ กับพระภิกษุที่เกยเบ็นบริวารของพระอคุณหาถวากหงส์ ๒๕๐ องค์ รวมเป็น
พระภิกษุ ๑,๕๐๐ องค์ จตุรงค์ (องค์๔) ก็อพระภิกษุทั้งหมดเป็นเอกภิกษุ พระภิกษุทั้งหมด
ได้อภิญญา^(๒) พระภิกษุทั้งหมดคามประชุมกันเองโดยมิได้นัดหมาย แต่วันนั้นเป็นวันอุปถัດ
ชน ๑๕ ค่ำ ความพร้อมเพียงด้วยองค์๔ ในตันนิبات (การประชุม) เรียกว่าจตุรงคตันนิبات
ตันนิباتครองແรกนกกำหนดในวันคลุมพระจันทร์ประกอบด้วยนามฤกษ์ บางคราวอาจจะมีเป็น
ครองทั้ง ๔ ค่ำ ก้าวหน่วง คงแท้พระค่าถูกต้องด้วยจากเมืองพาราณส์มาประทับอยู่ที่ตำบลอุรุเวต
ได้ ๓ เดือน ประทับอยู่ในพระนกราชคุหอีก ๒ เดือน รวมเป็น ๕ เดือนด้วยประการฉะน

[เร่องเต็จไปเมืองกบิดพสก์และแสดงymbปฎิหารย์]

ขณะเมื่อพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นั้นๆ ดังกล่าวเดวน พระเจ้าถูกโขทนะมหาราชทรง
ทราบข่าวว่า บุตรของเราทำทุกกรกิริยา ๖ ปี บรรดุปรมากิแซกต้มโพธิญาณ มีจักษุขอรรมาณ
ประเสริฐให้เป็นไปได้ (แสดงธรรมจักรแล้ว) เต็จไปนกราชคุห ประทับอยู่ในวิหาร
ເວັພຸນ จึงตรัสตั้งราชบุรุษว่า แนะนำ จงไปนกราชคุหพร้อมด้วยบวิวารชาด ๑,๐๐๐ คน

๑. สาวกหงส์ คือ พระมหาโนมคลลาน และ พระมหาสารบุตร

๒. อภิญญา ๖ คือ (๑) อิทธิวิธี แสดงถูกต้องได้ต่างๆ (๒) ทิพโยสด หุทิพย์ (๓) เจโตปฎิญาณ รู้ความคิดของ
ผู้อื่น (๔) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ รู้ระลึกชาติเห็นหลังได้ (๕) ทิพจักุ ทาทิพย์ คือ รู้การจุติและการเกิด
ของสักว่าที่ไป (๖) อาสาขยญาณ รู้ทำอาสาให้สั่น

บทกถาคำถึงของเราว่า พระเจ้าสุทโขทนมหาราช พระราชนิคากของพระองค์ ไกร่จะพบ
คงเดว พาพระราชนิคากของเรามา พระองค์ใช้อำนาตย์ไปถึง ๑ คน ๑๐ คน ๙๐ คน อำนาตย์
เหดานนพร้อมด้วยบริวารตัวเรือนเป็นพระอรหันต์กันหมด พระผุณพระภากประทานบรรพชาให้แก่
อัมนาตย์เหดานนค่วยເອົກຂັບຮຽນ

บรรดาอัมมาตย์เหด่านน พระกาพุทาย์ເດວເບີນອຳມາຕຍໍກນດຸດຫ້າຍ ພອດງວັກດາງເດືອນ
ຜົກຄຸນ ພັ້ນທັນໜາຫາວແດວຢ່າງເຂົ້າຖຸວັດນຕໍ^(๑) ຄິດຈ່າດັງເວດາທຈະສົງເກຣະໜໍພຣະນູາຕີຈອງ
ພຣະກໍສພດແດວ ຈຶ່ງເຂົ້າໄປເຝັ້ມພຣະກາຄ ຖົດພຣະນາຕ່ວວເດີນົງກາຣເຄີນທາງດ້ວຍບຫປະພັນຊ
໨. ບຫເບີນປະມານ ແດວກຮາບທຸດວ່າ ຂ້າແຕ່ພຣະອົງກັຟເຈົ້າ ພຣະເຈົ້າດຸກໂຫກນະມຫາຮາຊ
ພຣະພຸທຂົບດີຂອງພຣະອົງກ ໄກວ່ຈະເຫັນພຣະອົງກ ຂອງພຣະອົງກໄດ້ໂປຣທຽງສົງເກຣະໜໍພຣະປະຍູ່ນູາຕີ
ທັງຫດາຍເດີ ພຣະຝູມພຣະກາຄທຽງວັບຄໍາພຣະອຸທາຍເດຣແດວ ມີພຣະກັກຊູ້ຂານາດີພ ໩. ੦. ੦. ੦. ອົງກ
ແວດົດອົມເຕີດ້ຈາອກຈາກນກຣາຊກຖ້າໃນວັນແຮມ ၅ ກໍາ (ເດືອນ ၅) ເຕີດ້ຈາພທັນດຳເນີນໄປວັນຕະ
ໂຍຫນໍາເມື່ອເວດາ ၂ ເດືອນ ຕົ້ນຮະຍະທາງ ၃၀ ໂຍຫນ^(၃) ຈຶ່ງຄົງເນັ້ນ ກົບດົດພົດຖໍ່ ໃນວັກດາງເດືອນ
ວິດຕາງ

ในวันเดือนดังนั้นเอง พระศรีสุคติธรรมได้ทรงแต่งยมกปานีหาริย์ เพื่อบำราบพิชัย ก็มี
มานะของศรีสุคติธรรมที่ด้วยความตั้งใจและพยายามอย่างมาก จึงทรงเนรมิตที่เด่นงามกรรณ
ด้วยแก้วทั้งหมด กว้าง ๑๖ โยชน์ ยาวประมาณ ๑๐,๐๐๐ จักรวาล แล้วเดินทางกลับไปใน
ทัน เมื่อพระมหาศรีสุคติธรรมถวายภัณฑ์ให้กับพระบรมราชโองการแล้ว พระองค์ทรงตรัสเร่อง
พุทธวงศ์ แล้วเมื่อพระมหาศรีสุคติธรรมอึกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อปฏิบัติที่จะทำให้
เป็นพระพุทธเจดาน พระองค์บำเพ็ญมาแล้ว ในชาติใหม่ แต่ทรงบำเพ็ญอย่างไร พระองค์
ทรงตรัสจาริยาบัญญา เมื่อพระองค์เดินทางจากท้องกรุงแก้วเดลฯ เดี๋ยวจะประทับอยู่ในส่วน
นิโคราธรรมแวดล้อมไปด้วยพระจันทร์พ ๒๐,๐๐๐ องค์ เริ่มทำให้ฝันไปกับพระราชกฤษฎาเดลฯ ทรงตรัส
เร่องเวตส์ต้นครรชาก ศรีสุคติธรรมทรงหดหายพากันกดับไป โดยมีไก่ในหมู่พระผู้มีพระภาคให้รับ^๔
ภัตตาหาร รุ่งขันพระศรีสุคติธรรมเดินเข้าไปบันทາต ในเมืองกบดพ์ดุ โดยส่วนทางขวา ก็เที่ยว
บันทາตามด้านบนไม่มีเงิน

พระมารดาของพระกุมารราหุดเป็นพระแกดทอยศรีห์แห่งนครเห็นตั้งใจของพระพุทธ ตรัสร์คุณ
ด้วยบทประพันธ์ชื่อ นราต์หกดา ๔ บท พระผู้มีพระภาคทรงแต่ดงธรรมโปรดพระเจ้าตุ้กโขทนะ
มหาราช ด้วยคากา ๔ บทชนิดนี้ว่า อุตุตติวูเจ นปุปมชุเชยุ แบ่งว่า บุคคลควรดูกัน ไม่
ควรประมาทเป็นตน ไนเวดาจุบคากา ๔ บทนั้น พระเจ้าตุ้กโขทนะมหาราชคงอยู่ในพระ
โถดานันแด้วทรงแต่ดงธรรมคือไปอึกว่า ชุมนุมลุจเร สุจริต เป็นตน แบ่งว่า บุคคลควรประพฤติ
ธรรมให้สุจริต เมื่อคากา พระเจ้าตุ้กโขทนะมหาราชคงอยู่ในพระศักดิ์ศรัทธา พระผู้
พระภาคเต็จเจ้าตุ้กโขทบพระทับพระมารดาของพระกุมารราหุด ตรัสร์เร่องกิริยาดกเด้วดูกจากอาตัน
เด็คจักดับ นับตงแควนเด็คจักดงเมองกบดพ์ด้วยได้ ๓ วัน พระองค์ทรงให้หนังกุมารบรรพชา
และให้พระกุมารราหุดบรรพชาไนวันที่ ๗

การเป็นที่เต็คคไปตุ้กกรุงกบดพ์ด'

ฉบับนุรัตน์

นี่เป็นนี่แรก

[เร่องพุทธภิกขกถาวด้วยเสถียรสถานที่ทาง ๓ รวมทั้งในถังกาที่บ]

ในบีท ๒ บีท ๓ บีท ๔ พระองค์ทรงประทับอยู่ในวิหารเดพุณ บีท ๕ ประทับอยู่ใน
ศาลาภูษาการบ้านหัวน์ในเมืองเกต้าดี ในบันนเนอถังวันอุโน่ต์ตันเดือนคิด (รำเดือน
๔ ไทย) พระองค์เต็จจากวิหารเดพุณไปนาคที่บ (เกาะนาค) เพื่อปราบพญานาค ๒ ตน
คือ คุโโพธ ๑ แรมโมหะ ๑ ในบีท ๖ พระองค์ประทับอยู่ที่ภูเขามกุดะ ในบีท ๗ ประทับอยู่
ในพิกพดาวดง ๑ ในบันน เนอถังเดือนอาสาพะ พระคนทร์ประกอบด้วยอาสาพหุกษ
พระผู้มีพระภาคทรงกระทำยมกปักษ์หารยทโภคันธ์ม่วงช้อ กันทามพฤกษ์ ไกด์บระคุณเมือง
ถ้าดัด เมื่อประชานมาประชุมกัน ในบริเวณเนอท ๑๖ โยชน์ ทรงเนรมิตทั้งกรรมบันอาการ
ยาวยาประมาน ๑ จักรวาด พระผู้มีพระภาคทรงกระทำปักษ์หารยบนทั้งกรรมบัน ครันแด้วทรง
ยกพระบาทขาวเหยียบยอคภูเขาคนชรา ยกพระบาทอีกเบียงหนึ่งเหยียบยอคภูเขาตีเนรุ ระยะ
๙ ถึง ๑๙ ก้าว เป็นเนอท ๒๔,๐๐๐ โยชน์ พระศรัสดาประทับนั่งท่านกถางซุนนุ่มเทวดาทรงป่วย
พระมารดา (เบ็นเหตุ) ตรัสร์เหศานาพระอภิธรรมบีภูก พระองค์ทรงแต่ดงพระอภิธรรมบีภูก
ติดตอกันเรื่อยไป ตดอด ๑ เดือน ครันออกพรรษาป่วยด้วยอัตต์สุข (รำ
เดือน ๑๑ ไทย) พระคนทร์ประกอบด้วยอัตต์สุขฤกษ์ ในวันมหาป่วยนาได้เต็จดังจากพิกพ
ดาวดง ๑ ประทับอยู่ไกด์บระคุณครั้งกัตต์ ๑ ในบีท ๘ ประทับอยู่ในบ้ำกิงต์กัน (บ้ำไม้สีเสี้ยด)

แคนนักกง ในบันนเอง พระผู้มีพระภาคแผลด้อมด้วยพระมหาชนาส์พ ๕๐๐ องค์ ซึ่งเป็น
ชาวเมืองกบด็อกตุ้ดและชาวเมืองโกดิยะ มีพญานาครื่องตุ้มนพร้อมด้วยบริวารนาครของตนประมาณ
๖ โภธิ ถือศัลป์ประจำตัวที่ด้านหน้าและด้านหลัง พระองค์เดินทางไปบังแต่งแಡด พระงงค์เด็จ
จากวิหารเชตวันไปถึงประเทศไทยในวันเพญเดือนวิสาข เพอทรงอนุเคราะห์พญานาครชั้น
มณีอักษะ ครองนน พญานาคณีอักษะ ได้นิมนต์พระภิกษุสั่งฟั่นพระพุทธเป็นประมุช ฉัน
อาหารทพย์เดวนงเนื้อยุ่ค้านหนัง พระศรีสุธรรมชาติทรงอนุโมทนาการถวายอาหารนั้นแด่ ทรงประทับ^๔
รอยพระบาทไว้บนยอดภูเขาตั้งนานกว่า ทรงพากัดงานบนภูเขานน เด็กๆ ขอกราบทประทับนั้นแด่
กัทังเขียนโทรศั้นมาบติในทัชชงเป็นทัชชงเจดีย์ แล้วมอบให้มหาเต่นเทวบุตรดูแลรักษาทั้งนั้นไว้
กรนขอกราบทถานทั้นแด่ ทรงเขียนโทรศั้นมาบติในทัชชงเป็นกุปารามเจดีย์ ก แล้วมอบให้
ปุกุวามาดเทวบุตรดูแลรักษาทั้งนั้นไว้ กรนขอกราบทถานทั้นแด่ ทรงเขียนโทรศั้นมาบติในทัชชง^๕
เป็นมริจาเจดีย์ แล้วมอบให้ขันเทวบุตรดูแลรักษาทั้งนั้นไว้ กรนขอกราบทถานทั้นแด่ ทรงเข้า^๖
โทรศั้นมาบติอิกในทัชชงเป็นกุปารามเจดีย์ แล้วมอบให้มหาโอมเทวบุตรดูแลรักษาทั้งนั้นไว้ กรนขอ
กราบทถานทั้นแด่ ทรงเขียนโทรศั้นมาบติอิกในทัชชงเป็นติสต์มหาวิหารเจดีย์ แล้วมอบให้มนิกรา-
เทวบุตรดูแลรักษาทั้งนั้นไว้ กรนขอกราบทถานทั้นแด่ ทรงเขียนโทรศั้นมาบติอิกในทัชชงเป็นนาค
มหาเจดีย์แล้วมอบให้มหันทเทวบุตรดูแลรักษาทั้งนั้นไว้ กรนขอกราบทถานทั้นแด่ ทรงเข้า^๗
โทรศั้นมาบติอิกในทัชชงประดิษฐ์สุนพระราชกุรุตุกพระนดาด แล้วมอบให้สุมนนาคราชคุณดูแลรัก
ษาทั้งนั้นไว้ เมื่อเข้าสู่มาบติทุกแห่ง แผ่นดินใหญ่ก็ให้หวน (ทุกครั้ง) พระผู้มีพระภาคทรง
ประทานโภวทัยแก่พญานาคตุ้มน ไม่ให้ประมาทดด แผลด้อมด้วยพระภิกษุสั่งฟั่น ๕๐๐ องค์
เด็กๆ ไปวิหารเชตวัน ในบันท ๔ ประทับอยู่ในเมืองโภสัมพ ๕ ในบันท ๑๐ ประทับอยู่ในราวดีชัย
ปอดิไถยก ๖ ในบันท ๑๓ ประทับอยู่ในหมู่บ้านพราหมณ์รือตำบลนาดา ๗ ในบันท ๑๙ ประทับอยู่
ในเมืองเวรัญชา ๘ ในบันท ๑๓ ประทับอยู่ที่เข้าปอดิยะในครรราชกุฎุ ๙ ในบันท ๑๔ ประทับอยู่ใน
วิหารเชตวัน ๑๐ ในบันท ๑๕ ประทับอยู่ในเมืองกบด็อกตุ้ด ๑๑ ในบันท ๑๖ ประทับอยู่ในเมืองอาพวั่ง^๘
ปรับอาพวยกษ ยังประชุมชน ๔๖,๐๐๐ ให้หมนาอามฤคคือพระนิพพาน ๑๒ ในบันท ๑๗ ประทับ
อยู่ในครรราชกุฎุ ๑๓ ในบันท ๑๘ และบันท ๑๙ ประทับที่เข้าปอดิยะ ๑๔ ในบันท ๒๐ ประทับอยู่ใน
นครราชกุฎุ พระผู้มีพระภาคให้ประทับอยู่เป็นประจำ ที่ให้หนตະดວกส์บายกทรงประทับอยู่ที่
นั้น เช่นเดอเดา ๒๐ บันท ๑๕ ต่อจากนนมากเด็กๆ ประทับประจำอยู่ ๒๑ แห่งท่านนั้น คือ ทวาร
เชตวัน และทวารปุพพาราม

ทำไมจึงประทับอยู่ ๒๑ แห่งท่านนั้น ? เหตุที่พระองค์ประทับอยู่ในวิหาร ๒๑ แห่งนั้น เพราะ
ตระกูลทั้งต้อง (คือเศรษฐีอนาคตบินทิกกับมหาอุบลากิจวิสาข) นั้นมีคุณมาก

[เรื่องอุปกรณ์ทางการนิพพาน]

ในบุตรท้าย (แห่งพระชนมายุ) พระผู้มีพระภาคเต็็จจ้าวพระษาในคำบดเวพความกง
ไกดเมืองเวสต์ รัฐวชิร ชลบุรี กรุงนน. เมื่อถูกพระษาเด็ก พระผู้มีพระภาคเต็็จจ้าวจากคำบด
เวพความกงไปถึงครัวตักโภยตับเด็ก เข้าไปประทับอยู่ในวิหารเซศวน พราหมณ์เด่นนาบดี
ถ้วนบุตรพิจารณาดูว่า ธรรมด้าพระพุทธ ทรงนิพพานก่อนหรือพระอุคิรมาถ้วนกันนิพพานก่อน
ก็ทราบว่า พระอุคิรมาถ้วนกันนิพพานก่อนพระพุทธ จึงตั้งรำวงอายุตั้งขาวของคน ก็ทราบว่า อายุ
ตั้งขาวจะอยู่ได้เพียง ๗ วันเท่านั้น จึงคิดว่า อาทิตย์กันนิพพานที่ไหน รำพึงต่อไปว่า พระอัญญา
โภณทัญญะนิพพานธรรมต์ระนิทหนด พระราหูดเเรนนิพพานทพกพดากว้างต์ ต่วนอาทิตย์เกิดที่บด
นาดกาม จะต้องปรินิพพานในห้องคอดอนนเอง จึงไปทุดขออนุญาตค่ายพระผู้มีพระภาค ใน
ระหว่างเดินทางได้พกตั้งเคราะห์หั่งตื่อนมนุษย์หงหดาย แห่งตะคิน คาดอค ๙ วนถังคำบดนาดกาม
ในเวดาเย็นเดวเทศนาโปรดนางพราหมณ์ขอ รูปตัวริ ผู้เป็นมารดาของคน ครันเทศนาโปรด
มารดาเดลถึงเวดาบุคคลนิมายมค่อนรุ่งในวนเพญเดือนกัตตก นนกตบชันธปรินิพพาน

ฝ่ายพระผู้มีพระภาค มีพระภิกษุสั่งนี้แล้วต้อมเสื่อค้าขอจากนกราชสำราญไปนครราชคฤห์
โดยลำบับ ประทับอยู่ในวิหารเวพุวน กรุงนน พรมหามิคคด้านอาทัยอยู่ที่วิหารพากศิริข้าง
ภูเขาอิติกดี และท่านถูกพวกโจรทุบตีจนลับโดยกำลังกรรมเก่า พอกันได้สติจึงไปนมัสการ
พระศรีศาสดาเดียวบนปูนพาน ณ ที่วิหารพากศิริข้าง เมื่อวันอุโบสก์สัมเคนกติก พระอัคร
มหาสาวกคุณพราหมาได้ ๔๔ พราหมา ขอได้ทราบไว้คง

[เรื่องพุทธปรินิพทาน]

ฝ่ายพระศ่าต์ดา เมื่อพระอัครมหาต្រัพนิพพานแล้วไม่นาน พระองค์มีพระภิกษุตั้งมี
จำนวนมากแสวงด้อมแล้ว เดี๋ยวๆจากนกราชคฤห์ไปถึงเมืองเวตาดิ ทรงประทับอยู่ในกุฏิการ
ศ่าต์ดา บ้านหวาน ครองนน พระผู้มีพระภาคทรงบินหาบทในเมืองเวตาดิแล้วเดี๋ยวเข้าไปยัง
ป่าดัดเจดีย์ในเวดาหดงอาหาร เพื่อทรงพักผ่อนกดังวน ให้ทรงปิดพระชนมายุตั้งขารทัน

พระบรมราชโองการ ทรงค่าพระชามาโดยลำดับ กระหงออกพระราชครองศุภ ทรงมีพระศรี
ศัลป์ปั้นนูนปิดพระชนมายุตั้งขารทป้าวัดเจดีย์ฯ นับจากวันเพ็ญเดือนมกราคม พระจันทร์
ประกอบด้วยนามฤกษ์ไปอุก ๓ เดือน ตถาคตจักปรินพพาน ครบต่อจากนั้นมาอีก ๓ เดือน
วันนักการะเป็นวันเพ็ญเดือนวิสาข พระจันทร์ประกอบด้วยตัวชื่อรุกษ์ พระพุทธทรงบรรทม

๗๐๖ บันพระแทนมหาปรินพาน ในสัตว์ของมัดกษตรยทงหดายเมืองกุศินารา ตรัสร์แก่ท้าวศักกาล
ผู้เป็นราชากษัตริยาทว่า มหาบพิตร พระราชนบุตรของพระเจ้าสีหพาหุ ทรงพระนามว่า วิชัยกุมาร
ห้อมด้อมด้วยรายฉกรรจ์ ๗๐๐ กศน เต็จไปดังกาทวปในวันนั้น ขอให้มหาบพิตรคงอภิบาลรักษา
วิชัยกุมารกับบิวารและดังกาทวปไว้ด้วย เพื่อจะต่อไปดำเนินนาของคตากต จักคงมนอยุทดังกา
ทวปนน พระองค์ทรงดังมหาอิชฐานอีก & ประการคือ ขอให้พระเจ้าอโศกมหาราชอัญเชญ
มหาโพธิไปประดิษฐานที่ดังกาทวป ครั้งนั้น ขอให้ไม่มหาโพธิกงเบ่องขาวจงหักดงมาเอง คงอยู่
ในกาถางทอง นี่เป็นอิชฐานข้อ ๑ เมื่อกิ่งมหาโพธิคงอยู่ในกาถางทองแล้ว ขอให้หายเข้าไป
ในหดบเมฆฝัน นี่เป็นอิชฐานข้อ ๒ ในวันที่ ๙ ขอให้กิ่งมหาโพธิออกจากหดบเมฆฝัน แล้วกดับ
ด้วยในกาถางทองความเคลื่อน ฉพันณรังสี (รัศมี ๘ สี) คงเปิดด่องอกจากไปแต่ผดของมหา
โพธินน นี่เป็นอิชฐานข้อ ๓ ขอให้มหาโพธิจงกระทำymกปาฏิหาริย์ในวันบรรจุพระชาติพระ
รากขาว (ไบปลารัต) เบ่องขาวดงในองค์เจติยทวตถูปาราม นี่เป็นอิชฐานข้อ ๔ ขอให้พระ
บรมสารวารักษากษาดูของพระคตากต ในดังกาทวปประมานะนานหง ในขณะที่บวรจดในองค์
มหาเศียร จงมารวมกันสำแดงรูปเป็นพระพุทธแห่งชนไปบนอาภาระทำymกปาฏิหาริย์ นี่เป็น
อิชฐานข้อ ๕

พระผุณพระภาค ตรัสร์ถ้อยคำที่ควรตรัสร์และทรงกระทำกิจที่ควรกระทำ คงแล้ว ในเวลา
ไกตรึงยังอกประมาน ๙ นาทีจะต่ำว่าง กเต็จดับชันบปรินพานด้วยนิพานชาตุนั้นเป็นอนุปทิเต็ต
คือ ถ้าบากชนที่ไปกับต้นกิเต็ตสาคีษมได้

กาดเป็นที่สำเร็จ กิจ ในเรื่องต้นศิเกนิทาน

ฉบับริบูรณ์

ฉบับนิทาน ๖ อวย่าง

[เรื่องพระบรมสารวารักษากุศล]

๗๐๗ มัดกษตรยเมืองกุศินารา ได้จดให้มีงานบชาแด่ ถวายเพดิงตัวพระผุณพระภาค
ของเราทงหดายในวันที่ ๙ พระพุทธที่มีพระชนมายุยานาน พระศรรรเป็นแท่งเดียวเท่านั้นเหมือน
แท่งทอง แต่พระผุณพระภาคของเราทงหดาย มีพระบรมสารวารักษากุศลประมาน ๑๒ หงานเด็ก^(๑)
พระพระองค์ทรงอิชฐานให้พระบรมสารวารักษากุศลกระจาดออกจากรากโดยพระคำว่า คตากตอยู่
ไม่นานก็กับปรินพาน คตานาของคตากตจะไม่แพร่หดายไปทุกหนทกแห่ง เพื่อจะดูนเอม
คตากตปรินพานแล้ว มหาชนรับเอาพระบรมสารวารักษากุศลแม่เท่าเม็ดพันธุ์ผกากาคบบรรจุเศียรไก

๑. หงานเด็ก ท่านผูกศพทั่ว นาพิ หรือ นาลิ ๒ หงานเล็กเบื้อง ๑ หงานใหญ่

ในทอยู่ของตน ๆ แต่ว่ากราบให้วบูชา ด้วยไปก็จะได้บังเกิดในตัวรรค เพาะเหตุคง
พระบรมตัวริริกธาตุ จึงกระชายอกจากกันกม ไม่กระชายอกจากกันกม พระท้าสูง (เขียว)
๔ องค์ พระรากรขาว ๒ องค์ พระอุณหิต (กระดูกหน้าผากทรงรอยผ้าโพก) ๑ องค์
รวม ๗ องค์ไม่กระชาย นอยกจากนนกระชาย

พระบรมตัวริริกธาตุเหตุนั้น อย่างเด็กเท่านั้นดูพนิษักการ อย่างกางเตาเม็ดข้าวสาร
หักกง อย่างให้ญี่เท่าซักถักเจียวกะเทาะ แต่อย่างเด็กดีเหมือนดอกมะดิตูน อย่างกางเตาเม็ดเหมือน
แก้วมุกดำเนียร์ใน^(๑) อย่างให้ญี่ต์เหมือนหอยคำ

มัดดกษตรายเมืองกุสินารา บูชาพระบรมตัวริริกธาตุอยู่ ๗ วัน แต่ว่าแบ่งกันในวันที่ ๗

พระคันธรอนานาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

พระบรมสาริริกธาตุ มืออยู่ในนครราชคฤห ๑ ส่วน มืออยู่ในเมืองเวสาลี ๑ ส่วน
มืออยู่ในเมืองกับลพสต ๑ ส่วน มืออยู่ในเมืองอัลลกปปะ ๑ ส่วน มืออยู่ในต่ำบล
รามคำ ๑ ส่วน มืออยู่ในเมืองเวชสุทิปะ ๑ ส่วน มืออยู่ในเมืองป่าวของ
มัลลกษัตรย์ ๑ ส่วน และมืออยู่ในเมืองกุสินาราของมัลลกษัตรย์ ๑ ส่วน
โภณพราหมณ์ ได้ท่านนั้นดวงพระธาตุ ให้สร้างสถาปัตยกรรมห่มอับรรจุท่านนั้น
นั้นไว เรียกชื่อว่า กุณกโภณสูป ภษัตรย์เมืองโนร์ได้พระองค์การ (ถ่านเด้า)
ไปค์ใจมาก ให้สร้างสถาปัตยกรรมอังการไว พระสูปที่บรรจุพระบรมสาริ-
ริกธาตุ ๕ แห่ง กุณกโภณสูปเป็นแห่งที่ ๕ อังการสถาปัตย์แห่งที่ ๑๐
ซึ่งมืออยู่ในครองกรรณนั้น พระท้าธยัรธาตุ มืออยู่ในสวารคชนดาวดงส ๑ องค์
มืออยู่ในเมืองนาคบุรย ๑ องค์ มืออยู่ในเมืองคันธาร ๑ องค์ มืออยู่ในเมืองกลิงค์
๑ องค์ พระทันตธาตุ ~~๔~~ ๔ องค์เท่าๆ กัน และเส้นพระเกศาธาตุกับพระโลมา
ธาตุทั้งหมดเทวน้ำไปแยกกัน เทพอลงค์หัวจักรวาล นาตร, ชารพะกร,
และจัรของพระผู้มีพระภาคมืออยู่ในเมืองวัชช ผ้าสบงมืออยู่ในรัศกร ผ้าปู
บรรทมมืออยู่ในเมือง (ตักก) สล่า ชุมกรก (เครื่องกรองน้ำ) และ
รัดประคดเอวมืออยู่ในนครป่าตลบุตร ผ้าผลด้านหลัง มืออยู่ในเมืองจันปา
พระอุณาโลม (ขนอันที่หัวงค์) มืออยู่ในรัฐโภศล ผ้าสังฆารี มืออยู่ใน

๑. ศัพท์นี้คืนฉบับพิมพ์ว่า ใช่คนคุกสหษา แปลว่าเหมือนคลื่นเขียวชัด เข้าใจว่า น่าจะเป็น ใช่คนคุกสหษา
จึงแปลไว้ว่า เหมือนแก้วมุกดำเนียร์ใน เผร่าถ้วนเขียวชันน้ำสีเขียว ไม่เคยได้ยินว่าพระบรมสาริริกธาตุ
สีเขียว ได้อินแต่ว่าสีแก้วมุกดำเนียร์ คงจะคัดออก มุตุต เป็น มุคุต ไป ความหมายก็เล็กคล้ายไปด้วย ส่วนดู
ฉบับในล้านเดินเขียนเป็น มุตุต แต่ไม่ร้อยถูกแก้เป็น มุคุต

พระมโลก พระอุณหิสม์อยู่ในสวรรค์ชั้นดาวคีรี^๑ รอยพระบาทอันประเสริฐ
ยังนั้น มีอยู่ที่แผ่นศีลา (๕ แห่ง) อาสนปูนปั้นมีอยู่ในเมืองอวันตี ผ้าปูplatz
มีอยู่ในรัฐเทวะ เครื่องขิดไฟมีอยู่ในเมืองมีถิลา ผ้ากรองน้ำ (สำหรับใช้กับ
ธมกรก) มีอยู่ในเมืองวิเทหะ มีดและกล่องเข็มมีอยู่ในเมืองอินทนบาก្រុ บริหาร
นอกจากมีอยู่ในชนบทใกล้เคียง พระบรมสารีริกธาตุมีอยู่๔ ท่านานใหญ่^(๑)
อยู่ในชนบทวิปัต ท่านานใหญ่ พญาဏกนำพระธาตุนั้นไป^(๒) บำบัดรามคำ
๑ ท่านานใหญ่ฯ

พระราชนารีองพระบรมศํารวจราชาติ

၁၂

[เรื่องเบ็ดเตล็ด]

บดิน จะได้ก้าวเรื่องเบ็ดเตล็ดที่ไป

ธรรมดามิว่า พระพุทธทั้งหลาย ลงถือครรภ์มาแล้ว เดี๋ยวออกมห้ากในเมืองนั้นเท่านั้น
ธรรมจักร และทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ ด้วยคณพระจันทร์เต็มข้อตตราตัวพหุฤทธิ์ และ
พระศัลมาต้มพุทธ ครั้นรูปประจำ ด้วยคณพระจันทร์เต็มข้อตัวชุภฤทธิ์ การประชุม
พระตัวกครองใหญ่ การปดงพระชนมายุสังฆาร ด้วยคณพระจันทร์เต็มข้อมาชุภฤทธิ์ การเต็มดัง
จากตัวรากที่เรียกว่าเทโวโรหะ ย่อมมีด้วยคณพระจันทร์เต็มข้อต์ต์ชุภฤทธิ์ นเป็นการกำหนด
นักษัตรฤทธิ์

โปรดทราบว่าพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่า “ มนุษย์ที่มีความแตกต่างกันอยู่ & อย่าง ก็ขอ แตกต่างระยะกาด
บ้าเพญบารมี ๑ แตกต่างอายุกาด ๒ แตกต่างระยะการบุพพนิมทประภูมิ ๓ แตกต่างระยะวัย ๔
แตกต่างระยะกาดบ้าเพญความเพียร ๕ ”

ทรงพระโพธิ์ศรัทธา จำพวก คือ บัญญาชิก ๑ ตัวชาชิก ๑ วิรยาชิก ๑ บัญญาชิก
โพธิ์ศรัทธา บำเพ็ญบารมี ๔ องค์ ไวยแส่นกับ ตัวชาชิกโพธิ์ศรัทธา บำเพ็ญบารมี ๔ องค์ ไวยแส่นกับ
วิรยาชิกโพธิ์ศรัทธา บำเพ็ญบารมี ๑๒ องค์ ไวยแส่นกับ นกอุความแตกต่างระยะกาดบำเพ็ญบารมี

พระพุทธ ๔ พระองค์ ๕ พระพุทธบัมกร ๑ พระพุทธโภณทัญญา ๑ พระพุทธ
อนันต์ต์ ๑ พระพุทธปทุม ๑ พระพุทธปทุมดตร ๑ พระพุทธอตถทตต์ ๑ พระพุทธชัมมทตต์ ๑

๙. ห่านนกในญี่ปุ่นผูกศัพท์ว่า ไก่. ๑๐. ห่านนกในญี่ปุ่น ๒ ห่านนกเลือก

๒. ศึกษาพิมพ์เมือง หรือ คำ แปลว่าคำภาษาตุนน์ไป แต่ในฉบับใบลานเดิมเมื่อ มหาชัย คำ แปลว่า บุชา

พระพุทธดิทกัตต พระพุทธดิตรตต นี่พระชนมายุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย พระพุทธ พระองค์
นกอ พระพุทธมงคล พระพุทธดัมນ พระพุทธไถ่ภัตต พระพุทธนาวาราท พระพุทธดัเมช พระ
พุทธดุชาต พระพุทธบิยทต พระพุทธปุตต นี่พระชนมายุ ๕๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย
พระพุทธชีบตต นี่พระชนมายุ ๔๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย พระพุทธดิช นี่พระชนมายุ ๗๐,๙๐๐ ปี
เป็นอายุขัย พระพุทธ พระองค์ นกอ พระพุทธเรวต พระพุทธเวตสกุ นี่พระชนมายุ
๖๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย พระพุทธ พระองค์ นกอ พระพุทธกุกุกต นช พระพุทธโภนาคมน พระ
พุทธกต นป นี่พระชนมายุ ๔๐,๐๐๐ ปี ๓๐,๐๐๐ ปี ๒๐,๐๐๐ ปี เป็นอายุขัย โดยคำบัญชี
พระพุทธของเรางหงหดาย นี่พระชนมายุ ๑๐๐ ปี เป็นอายุขัย พระพุทธหงหดาย แบงพระชนมายุ
ตามอายุขัยออกเป็น ๔ ตัวน คำรังพระชนมายุ ๔๐ ๔๐ ๔๐ ๔๐ พอย่างเข้าส่วนท ๔ กปีรนพพาน
นกอความแตกต่างอายุกาด

พระโพธิตตวหงหดายคำพอกม อายุยน ต่อเมื่อตัว ๑๐๐ ปี จึงเห็นบุพพนมต เช่นคนแก่
ครองหนง แต่พระโพธิตตวหงหดายเด็ดๆ อุบตนาในเวลาที่มนุษย์ม อายุน้อย เด็ดๆ
ประพาต อุทيان & เดือนต่อครอง จึงเห็นบุพพนมต & เดือนต่อครองหนง โดยคำบัญชี
นกอความแตกต่างระยะการดูบุพพนมตท ประกร

พระพุทธทบักร พระพุทธโภนทัญญา พระพุทธอโนมทต พระพุทธปทุม พระพุทธ
ปทุมคตระ พระพุทธอคตทต พระพุทธดิทกัตต ครองมราวาต อุย ๑๐,๐๐๐ ปี พระพุทธมงคล
พระพุทธดัมນ พระพุทธไถ่ภัตต พระพุทธนาวาราท พระพุทธดัเมช พระพุทธดุชาต พระพุทธบิยทต
พระพุทธปุตต ครองมราวาต อุย ๕,๐๐๐ ปี พระพุทธมัมทต พระพุทธวบตต ครองมราวาต
อุย ๔,๐๐๐ ปี พระพุทธคตต พระพุทธดิช ครองมราวาต อุย ๗,๐๐๐ ปี พระพุทธเรวต พระพุทธ
เวตสกุ ครองมราวาต อุย ๒,๐๐๐ ปี พระพุทธกุกุกต นช ครองมราวาต อุย ๔,๐๐๐ ปี พระพุทธ
โภนาคมน ครองมราวาต อุย ๓,๐๐๐ ปี พระพุทธกต นป ครองมราวาต อุย ๒,๐๐๐ ปี พระผูน
พระภากชของเรางหงหดาย ครองมราวาต อุย ๑๘ ปี
นกอความแตกต่างระยะวัย

พระพุทธทบักร พระพุทธโภนทัญญา พระพุทธดัมນ พระพุทธอโนมทต พระพุทธ
ดุชาต พระพุทธดิทกัตต พระพุทธกุกุกต นช บ่เพญเพยร ๑๐ เดือน (จังตรสัร) พระพุทธ
มงคล พระพุทธดัเมช พระพุทธคตต พระพุทธดิช บ่เพญเพยร ๔ เดือน (จังตรสัร) พระพุทธ
เรวต บ่เพญเพยร ๗ เดือน (จังตรสัร) พระพุทธบิยทต พระพุทธปุตต พระพุทธเวตสกุ
พระพุทธโภนาคมน บ่เพญเพยร ๒ เดือน (จังตรสัร) พระพุทธปทุม พระพุทธอคตทต

พระพุทธวิบัติ บำเพ็ญเพียรกงเดือน (จังตรสุร) พระพุทธไสยาด พระพุทธนา Roth พระพุทธ
ปทุมุตตรา พระพุทธชัมพันธ์ต์ พระพุทธกัสตตป บำเพ็ญเพียร ๗ วัน (จังตรสุร) พระผู้
ประภาครของเรางหดาย บำเพ็ญเพียร ๒ ปี (จังตรสุร)
นกอความแตกต่างระยะกาลบำเพ็ญเพียร

ฉบับร่องเบื้องเตล็ด

พระราชนมารพิมพ์สาร แด่พระราชนมารสีหศดหง ๒ พระองค์ เป็นพระตัวหายกัน
แม้พระราชนิศาดาของพระราชนมารหง ๒ พระองค์ กับเป็นพระตัวหายกันมาเหมือนกัน พระโพธิดีกว
แก่กว่าพระราชนมารพิมพ์สาร & บี พระองค์เต็จด้วยอกหักในเนื้กรรณ เมื่อพระชนมายุ ๒๕ ปี
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๒ ปี ตรัสรูเมื่อพระชนมายุ ๓๕ ปี เด็จไปถึงรัฐของพระเจ้าพิมพ์สาร ฝ่าย
พระเจ้าพิมพ์สาร ทรงราชภัยเชกเมื่อพระชนมายุ ๑๕ ปี พระองค์เต็วราชย์แล้วได้ ๑๖ ปี
พระค่าต่อค่าทรงแต่คงธรรมโปรด พระเจ้าพิมพ์สารกรองราชตั่นบัดได้ & บี คือ กรองราช
ตั่นบัดมาแล้ว ๑๕ ปี จึงได้ร่วมกับพระพุทธ แด่หงคากนกรองราชตั่นบัดต่อมาอีก ๑๙ ปี
ฝ่ายกุลมารอชาตค์ต្រ ผู้เป็นพระราชนิศาดาของพระองค์ ได้ปดพระชนม์พระองค์แล้ว กรองราช
ตั่นบัดอยุ๙๙๙ ปี เมื่อพระเจ้าอชาตค์ต្រเต็วราชตั่นบัดแล้วได้ ๙ ปี พระผู้มีพระภาคปรินพพาน
หงคากนน พระเจ้าอชาตค์ต្រกรองราชตั่นบัดต่อมาอีก ๒๔ ปี

[เร่องตั้งคายนา ครองท ๑]

เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินพพานแล้วได้ ๗ วัน พระมหากัตตปะกระดูกลงค้ำของพระภิกษุ
ดุกหงบวชเมื่อแก่ พุดห้มพระตั่งม้วว่า อย่าเคราโศกครั่วราณไปเดย เรายได้พ้นจากการ
บังคับบัญชาของพระตั่นบันนนแล้ว คงนเป็นตน จึงทำให้ภิกษุหงหดายชั่มนกเข่นนวนเพอ
ตั้งคายนาพระธรรมกิจ

เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินพพานแล้ว มีงานบุชาพระศพ ๗ วัน และมีงานบุชาพระบรม
ศรีวิริยาคุณ ๗ วัน เต็ร์วัตต์นแล้ว กรองนพระธรรมหงหดาย นิพพระมหากัตตปะเป็นประธาน
ปรึกษา กันว่า เวดาตั่งไว้เดวกงเดือน ยงเหดอยุคุรอนอกเดือนกง กຈะเข้าพระราเดว จึงปรึกษา
กันว่า เรายควรไปทำตั้งคายนาพระธรรมกิจที่นกราชคุหเดิ ดังนั้น จึงพา กันไปนกราชคุห
ทำการปฏิรูปตั้งชรน์วหารที่หักพังทรุดโกรนตดเดาตนเดือน (ตนเดือนเชกจุ รัวเดือน

๗ ไทย) กรณถกทางเดือนตุลา (ราวดีอน ๕ ไทย) ก็ประชุมกัน แต่ว่าช่วยกันรวมพระธรรมวินัยทำตั้งค่ายนาในมณฑปเดาไม้แก่น ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูสร้างถาวรไก้ถ้าตัดคบบรรณคุหข้างภูเขาเวภาะ

ฝ่ายพระเถระทั้งหมดนั้น จำนวน ๕๐๐ องค์ เป็นตนว่า พระมหากัตตปพระอุบัติ พระอนุรุทธ พระอาบนที่ เป็นพระชนนาตพ การทำตั้งค่ายนาครองนกเวดาถึง ๗ เดือนจึงเต็รรค และเมื่อเต็รรคถึงค่ายนา แผ่นดินใหญ่นกเกิดก้มปนาทให้วหวน ประหนงว่าต้องตากุารเกิดความปรามัยยืนเทิงใจว่า พระเถระทั้งหมด มีพระมหากัตตปเป็นคน ได้ทำตั้งค่ายนาเพื่อให้คำสั่นนาของพระทศพอดำรงไปได้ตลอดกาลประมาณ ๕,๐๐๐ ปี

พระกัณฑราจาวย กาด่าดถงตั้งค่ายนา ได้ประพนธไว้เป็นคถาฯ

สักเตหิ ปณุหิ กตา เตน ปณุสตติ จ
ເຕເຮວ ກຕຕຸຕາ ຈ ເຕຣິກາຕີ ຈ ວຸຈຸຕີ ၇

ແປດວ່າ

สังคายนาพระธรรมวินัยนี้ ทำโดยพระเถระ ๕๐๐ องค์ เพราเหตุที่ทำโดยพระเถระ และมีจำนวน ๕๐๐ องค์ สังคายนาน จึงเรียกว่า เຕറิก แปลว่า ทำโดยพระเถระ หรือ ทำกันอย่างมั่นคงถาวร ฯ

กาดแห่งตั้งค่ายนา ครงท ๑
ฉบบริบูรณ์

[ເວັບສັນຄາຍนา ครงທ ๒]

ต่อจากนี้ไป พระราชบุตรของพระเจ้าอชาตศัตรู พระนามว่าอุทัยกัฟท ได้ประหารพระเจ้าอชาตศัตรูเดວครองราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี พระราชบุตรของพระเจ้าอุทัยกัฟท พระนามว่าอนุรุทธ ได้ประหารพระราชบุตรเดวครองราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี พระราชบุตรของพระเจ้าอนุรุทธ พระนามว่ามุณทะ ได้ประหารพระเจ้าอนุรุทธเดวครองราชสมบัติ กษัตริย ๒ พระองค์ คือ พระเจ้าอนุรุทธและพระเจ้ามุณทะได้ครองราชสมบัติอยู่ ๔ ปี พระราชบุตรของพระเจ้ามุณทะ พระนามว่านาคทาส ได้ประหารพระเจ้ามุณทะเดวครองราชสมบัติอยู่ ๒๐ ปี ได้ยินว่า ประชนพากัน去找他แล้ว กษัตริยวงศ์นัดวนแต่ฆ่าบิดา คงจะได้พระเจ้านาคทาสเสีย

ແດວຍກິເຊກ້ານມາຕີຍຂອງ ສູ່ສັນນາຄ ທີ່ເຫັນດີພຣັນກັນໃຫ້ກຣອງຮາຊສົມບັດ ພຣະເຈົ້າສູ່ສັນນາຄ ກຣອງ
ຮາຊສົມບັດໂຍ້ໄດ້ ໂລ ປີ

ກະທຽບ ๒ ພຣະອອກເຫດ່ານ ຄື ພຣະເຈົ້າອ້າຄຸກຕູ, ພຣະເຈົ້າອຸທິກທ່າ, ພຣະເຈົ້າອຸ່ນຮູຖາ,
ພຣະເຈົ້າມຸນຫະ, ພຣະເຈົ້ານາຄທາດ ຜູ້ຕົ້ນຕົວງໍາຕ່ອງໆ ກັນມາກັບທັງພຣະເຈົ້າສູ່ສັນນາຄໄດ້ເສົ່ວຍຮາຊ
ສົມບັດໃນກຣປາຕົດບຸຕົຣ^(๑) ດັ່ງໆ ກັນມາ

ອັນກຣປາຕົດບຸຕົຣ ພຣະເຈົ້າພິມພົມກະທຽບຢັນກຣມຄຣ ສັ່ງໃຫ້ສູ່ຂອ້າມາຕີຍກັບວັດສົກາຮ
ໝາຕີຍ ສ່ວນຂັນເປັນອ່າງດີໃນທີ່ໃນໄກດແນ່ນໝາມຫາກຄາ ເພື່ອນັ້ນກັນຄົດຮາວເນື່ອງວົງຈູ້ ເນື່ອ
ພຣະເຈົ້າສູ່ສັນນາຄດ່ວງດີມໄປແດ້ວ ພຣະຮາຊບຸຕົຣຂອງພຣະເຈົ້າສູ່ສັນນາຄ ພຣະນາມວ່າກາພາໄສກ ກຣອງ
ຮາຊສົມບັດໂຍ້ໄລ ໂລ ປີ

ເນື່ອພຣະເຈົ້າກາພາໄສກ ກຣອງຮາຊສົມບັດທີ່ນາໄດ້ ๑. ນີ້ ຄຣົງກັບພຣະດົມມາດັ່ນພຸຖະປຣິນພານ
ແດ້ໄດ້ ๑๐๐ ປີ ບຣິນຮົນ

ຂະ ອັນເນື່ອງເກົດມີພຣະກິເຊ ๑๐,๐๐๐ ຮູບ ກຳດັ່ງດຳແຫັງວັດຖຸ ๑. ປະກາງ
ກຣາວນ໌ພຣະຍົກເຕົກ ບຸຕົຣກາກັນທພຣາຮນ໌ ໄດ້ກຣາບຂ່າວຄາຕົນາພິປະຕິແປປປຣວນ ຈົງປະຮູນພຣະ
ກິເຊ ๑,๖๐๐,๐๐๐ ຮູບ ໃນບໍ່ມ້ານຫາວັນ ອັນເນື່ອງເກົດມີພຣະກິເຊຫາວເນື່ອງເວົ້າດີ ຜູ້ໄນ້ດະຍາຍນາປັບເປັນ
ພຣະດາມກ ໄປເນື່ອງປຸ່ປັຜປຸ່ປະ (ປາຕລືບຸຕົຣ) ຄວາຍພຣະພຣແກ່ພຣະເຈົ້າກາພາໄສກວ່າ ມහາບິຫර
ອາຄມາກາພທັງຫດາຍ ພາກນຳມາປັບປຸງທີ່ບໍ່ຮູ່ງພຣະຄົນຂອງກູ້ທພຣະພຸຖະທຣງປະທັນມາແດ້ວໃນບໍ່ມ້ານຫາວັນ
ເນື່ອງເວົ້າດີ ແຕ່ວ່າເຫັນ ພຣະກິເຊຄານວາດ^(๒) ປະຮູນນັດໜ້າຍກັນວ່າ ຈະຍືດນ້າວິຫາຮ
ຂອມຫາບພົກທຣງທັດທານຫັນກັນພຣະກິເຊທັງຫດາຍເຫດ່ານເດີເກີດ ດັ່ງ ພຣະຮາຫທຣງດຳກັນພົດ
ຈົງຕົກສີໃຫ້ໝາຕີຢູ່ໄປໜ້າມປຣາມພຣະກິເຊທັງຫດາຍເຫດ່ານ ຝຳມາຕີຢູ່ເຫດ່ານຫດທາງຄວຍອານຸກາພ
ເທວດາ ຈັບເຕັ້ນທາງທີ່ໄປຕູ້ປະເທດຂອນເຕີຍ ຜ້າຍພຣະຮາຄຣນັ້ນຕົ້ນໝາຕີຢູ່ເຫດ່ານໄປແດ້ວ ຕກເວດາ
ກດາງຄືນທຣງດຸບືນນິມີເຫັນພຣະອອກຄົກຈົບໄສ່ໜ້າໂດກຸນກີ່ (ໜ້າຫອງແດງນຮກ) ທຣງຕະຄຸງຕົນ
ບຣຣາມ ຕກພຣະທັບຍ້ອຍ່າງຍິງ ປະຈວບກັບພຣະນັ້ນທາເຄີ່ງພຣະກົນ໌ (ນ້ຳໜູ້ງ). ຂອງພຣະອອກ
ໝັ້ນອາສົວແດ້ວ ເຫະນາເຟ້າພຣະນັ້ນທາກະທຽບ ແດ້ວຄວາຍພຣະພຣວ່າ

๑. ນອກປາຕົດບຸຕົຣ ເນື່ອງເນື່ອງສຳຄັນຂອງຮັນຄຣ ຕັ້ງອູ້ທີ່ແຄວແມ່ນ້ຳຄົງຄາກັນແມ່ນ້ຳໄສລ ເຮືກກັນວ່າ ເນື່ອງປຸ່ປັຜ
ຫຼືເນື່ອງປຸ່ປັຜປະ ຫຼືເນື່ອງກຸ່ສຸນປຸ່ປະນັ້ງກົ່ນ

๒. ຄານວາສີ ກິກຍຸ້ມື້ອູ້ໃນໜຸ້ນ້ຳ ຕຽບຂ້ານກັນອັນຫຼຸງວາສີ ຜູ້ອູ້ໃນນ້ຳ

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคติ แปดความว่า

มหาบพิตรให้กำลังแก่พระภิกษุอลังชี้ (ผู้ไม่ล่อยาวยาป) จะทำให้วินัยของ
อาทิตย์เสื่อมเสีย มหาบพิตรยังทรงพระชนม์อยู่แท้ๆ ความลึกของโลกมหภาค
ได้ปรากฏขึ้นแล้ว มหาบพิตรทรงกระทำนาปหนักเสียแล้ว ขอมหาบพิตร
จะขมาโทมนั้นประพฤติเป็นธรรม มหาบพิตรจะเข้าข้างฝ่ายท่านผู้ประพฤติ
เป็นธรรม ช่วยกันยกย่องพระศาสนาเดด เมื่อทำดังนั้นแล้ว ความสวัสดิจกน
แก่มหาบพิตร พระนันทาเดริถวายพระพรดังนั้นแล้วก็กลับไป ।

ครนรุ่งเช้า พระราชาเด็ค์ขอจากเมืองบุปปะรุ ไปยังบ้านหวานในเมืองเวศดาด
ทรงพระชนมพระภิกษุสั่งมีเดว ทรงตัคบัวทะ^(๑) ของพระภิกษุทาง ฝ่าย ทรงทราบว่าพระ
ภิกษุชาวเมืองป่าวเป็นฝ่ายถูก พระภิกษุวัดชุมคราดเมืองปักษ์น (ช่าวตะวันออก) เป็นฝ่าย
ไม่ถูก จึงตรัตว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ข้าพเจาขอคงอยู่ในฝ่ายถูก อาณาจักร^(๒) เป็นการ
ของข้าพเจ้า ธรรมจักร^(๓) เป็นการของพระคุณเจ้า ดังนั้นเดว นมัสการพระภิกษุสั่งมี
เด็ค์จกดบไปยังเมืองบุปปะรุ

หดงจากนน พระภิกษุสั่งมีได้ประกาศแต่งคงพระเดร ณ องค์ เพื่อรังบอธิกรณ์ คือ

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคติ แปดความว่า

พระสัพพกามมีเดร พระสาพหเดร พระอุชชุโลภิตเดร พระวาสกามมิกเดร
๔ องคันเป็นชาวเมืองป่าจันษ พระเรวตเดร พระโสมสัมภูตเดร พระยคเดร
ผู้เป็นบตรกากนากพราหมณ แลพระสุมนเดร ๔ องคันเป็นชาวเมืองป่าว
พระเดรทง ๔ องคันเป็นผู้สูนอาสาวะแล้ว ได้พากันไปวัดวาลิการาม ซึ่ง
ปราศจากเสียงอ้ออิง และไม่มีคนพลุกพล่าน เพื่อจะรังบอธิกรณ์ วัดดู
๑๐ ประการ เหล่านั้น ।

บรรดาพระเดรานน พระเรวตเดรได้ถามถึงวัดดู (๑๐ ประการ) เหด่านน พระมหา
เดรตัพพกาม กวตซชนาว่า วัดดูเหเดานนไม่ตัมควร ครนเดว พระเดรานจงพาณ์ไป
บ้านหวานพระชนมพระภิกษุทาง พระภิกษุ ๑,๒๐๐,๐๐๐ ได้ประชุมกัน ในครองนพระเรวตเดร

๑. วะทะ คือ การトイเดียงระหว่าง ๒ ฝ่าย เพื่อหาความจริงหรือให้ทราบข้อผิดถูกอันแท้จริง และบังมีการトイเดียง
อีก ๒ อย่าง คือ ชับปะ เดียงโดยตนคิไม่ลงรอยกัน หักล้างทุยถี่ของฝ่ายอัน ตั้งทุยถี่ของตนขันแทน
วิตัพท่า เดียงโดยฝ่ายหนึ่งมีทุยถี่ แต่อกฝ่ายหนึ่งไม่มีทุยถี่
๒. อาณาจักร คือ กระบวนการฝ่ายกฎหมาย
๓. ธรรมจักร คือ กระบวนการฝ่ายพระธรรม

๘๔ คงบัญหาความถ้วนดุ ๑๐ ประการ ในท่ามกลางพระภิกษุสั่งชนนอก พระเด็พกามเมือง
พระราชาได้ ๑๒๐ พระราชา เคยเห็นพระทศพอดมาแต่เด็ก เป็นตัวที่ทรงวิหาริกของพระอานන്ദฯ ได้
๑๓๐ วันต่อไปน้ำตกดินว่า ดุ๑๐ ประการนั้น มีครรภ์มิคิวณ์ นอกค่าต้นของ
พระศรีสัตตนา แต่ว่าพิจารณาคิดดีนกว่า ดุ๑๐ ประการนั้น มีครรภ์มิคิวณ์ นอกค่าต้นของ
พระศรีสัตตนา แต่ว่าอธิกรณ์ได้ระบุไว้

พระคันธราจนาจารย์ ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า
พระสัพพกามเมือง พระสภาพเมือง พระเรวต์เมือง พระอุชช์โสวต์เมือง
พระยศเมือง ผู้เป็นบุตรกากัณฑ์พระมหาชน พระลัมภุต์เมือง ชาวเมืองสาณ ๑
๑๔ องค์ เป็นสหชิงวิหาริกของพระอานන्दฯ พระวاسกามิกเมือง พระสุมนเมือง
๒ ๑๕ องค์ เป็นสหชิงวิหาริกของพระอนุรุทธเมือง เป็นทรุกนในทันว่า ท่านทั้ง
๙ ๑๖ องค์ เป็นผู้มีพระราษฎร์มาก ทันเห็นพระทศพอดมาแล้ว

พระกระเหดาน เดอกสรพระภิกษุทั้งพระไตรนีกับบรรดปูริต์มกษาได้ ๗๐๐ องค์
ประชุมกันในวัดวาราภารามเมืองเวสต์ สำราญดินแห่งพระศรีสัตตนาหงส์ ทำการรวมบริษัท
พระธรรม นี่พระเจ้ากพาโถกเป็นผู้ทรงอุปถัมภ์ และทำอยู่ ๔ เดือนคงเดือน

พระคันธราจนาจารย์ ประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า
สังคายนาทำโดยพระธรรม ๗๐๐ องค์ เพราจะนั้น สังคายนาครองนั้นจึงเรียกว่า
ว่า สัตตสติ แปลว่า ทำโดยพระธรรม ๗๐๐ และเรียกว่า ทุติยา แปลว่า
๑๗ สังคายนาครองที่ ๔ เพราเที่ยบกับสังคายนาที่ทำกันมาในครองก่อนๆ

กาดแห่งตั้งคายนา ครองที่ ๒

ฉบับนี้

[เร่องสังคายนา ครองที่ ๓]

แม่พระเจ้ากพาโถก ต่อจากเดาทำตั้งคายนาไปอีก ๑๙ ปี ก็สร้างศาลาพระเจ้ากพาโถก
๑๙ ๑๒๐ นี่พระราชนบุตร ๑๐ องค์พนอง คือ เจ้ากพท์เด่น ๑ เจ้าไกรณ์ทวัณณ ๑ เจ้ามังกร ๑
๑๓๐ เจ้าต์พญชัย ๑ เจ้าชาติก ๑ เจ้าต์ญชัย ๑ เจ้าอุภาค ๑ เจ้าไกรพย ๑ เจ้านทวัณ ๑
๑๔๐ เจ้าบัญชุมต ๑ ได้ครองราชตั้มบดี ๒๖ ปี

๑๕๐ ต่อจากนี้ไป มีกษัตริย์องค์นั้นทั้ง ๔ พระองค์ ซึ่งเคยเป็นโกรนาแต่เด็ก คือ พระเจ้า
๑๖๐ อุคคเต็นนนท พระเจ้ากันกนนท พระเจ้าจันทกนนท พระเจ้าภคปตานนท พระเจ้ารัฐปตานนท

พระเจ้าวิถีวนนท์ พระเจ้าทศติ�กันนท์ พระเจ้าเกวัญนท์ พระเจ้าชนนท์ ได้กรง
ราชตัมบตํในเมืองปักดบุตรอยู่ ๒๖ ปี

ต่อมา พระมหาชนชื่อ หนักกง (หนักกง) ปดพระชนม์เจ้าชนนทกษตรยองค์ที่ ๔
ແດວອภิเชกพระเจ้าจันทคุต (จันทรคุปต์) เกิดในวงศ์โนริยะ ได้สืบราชตัมบตํทวชุมพูทวป
พระเจ้าจันทคุตคนน ครองราชตัมบตํ ในเมืองปุปปบุร คือ นครปักดบุตรอยู่ ๒๔ ปี พระราชนบุตร
ของพระเจ้าจันทคุต พระนามว่า พินทุสาร ครองราชตัมบตํ ๒๙ ปี พระเจ้าพินทุสารนี้พระ
ราชบุตร ๑๐๓ พระองค์ บรรดาพระราชนบุตรจำนวนนน พระราชนบุตรซึ่งเกิดจากพระนาง
ลุ่มมาเทว ผู้เกิดในวงศ์โนริยะ ทรงพระนามว่า อิสก ได้ปดพระชนม์พระราชนบุตร ๔๘
พระองค์ เว้นไว้แต่เด็กกุนาร ผู้รวมพระมารดาภพพระองค์ແດວ เสียราชตัมบตํอยู่ ๓๗ ปี

ยัง พระเจ้าอิสกนน เสียราชตัมบตํก่อนราชภิเชก ๔ ปี ครนด่วง ๔ ปีไปແດວ
คงได้รับราชภิเชกเป็นเอกสารชาหวชุมพูทวป ครองกับบีพระคําสํดากปรินพพานແດວได ๒๗ ปี
(พ.ศ. ๗๑๔) ในเวลาที่พระเจ้าอิสก ทรงอภิเชกແດວได ๔ ปี พระนิโคธเนรได้ทำให้พระองค์
พร้อมควยราชบริพารลงมั่นในพระพุทธศาสนา ให้มีความเดือนใจมั่นคง

ครองนน คิตกุนาร พระราชนิชชูของพระองค์เป็นพระอุปราช และพระราชนกุนาร พระ
นามว่า อัคคิพรหมาพระส่วนของพระนางตั้งชื่นตตาได้บวชແດວในบันน พระเจ้าอิสก โปรด
ให้สร้างวิหาร ๔๕,๐๐๐ วิหาร ในนคร ๔๕,๐๐๐ นคร เมื่อวันจันทร์ป្រvacika ต่อมาอีก ๓ ปี เป็น
บีทพระองค์ทรงราชภิเชกແດວได ๒ ปี เกเร่องบรรณาการทางหดายมาແ่นกรค่าง ๆ ในวันจันทร
ป្រvacika นี้ ด้วยความเดียวกันนั้นเอง ต่อจากนั้นมา ในวันฉุดองวิหารวันที่ ๙ พระองค์ทรงประทาน gereong
ทายาท (ผู้รับมรดก) พระคําสํนา จึงทรงจัดการบวชพระนิหนทกุนารพระราชนบุตรของพระองค์
ซึ่งมีพระชนมายุครบ ๒๐ ปี กับพระราชนิคิทา พระนามว่า ตั้งชื่นตตา ซึ่งมีพระชนมายุ ๑๙ ปี
ในบีทพระคําสํดากปรินพพานແດວได ๒๖๔ ปี พระองค์ทรงตั้งร้างเจดีย ๔๕,๐๐๐ องค์ทวชุมพูทวป
และบรรจุพระบรมตัวริภกษาศุให้แพร่หดายออกไปด้วย

ครองนน พระโนมคํดดบุตรคิตสํเตร มีพระชาได ๒๑ พรรษา ในเวลาเมื่อพระเจ้าอิสก
ได้รับราชภิเชกແດວ ๔ ปี พระองค์ทรงพระคํานงว่า คงແتنคอไป เมื่อเราครองราชตัมบตํ
อย่าค้องให้พระภิกษุหงหดายขัดดาภบคคจยอยางเดย ดงนແດວ ทรงตั้งพระราชนทวพญวันดะ
๕๐๐,๐๐๐ ให้แก่พระคําสํนาทุก ๆ วัน ครองนน ดาภตํกการใหญ่ยังได้บังเกิดขึ้นในพระคําสํนา
ควยประการฉะน

ฝ่ายพวกเดียรถย อยากได้ดาวต์การบัง จึงยอมคดวัวช ในพระพุทธศาสนา แล้วแต่คง
แนวความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งในตั้งชั้นกรรมทาง怛ายมีอุปถัດธรรมเป็นตน พระภิกษุทาง怛ายไม่
ร่วมอุปถัດต์ชั้นกรรมกับพระเดียรถยเหตานั้น วัดอโศการามขาดอุปถัດต์ชั้นกรรมถึง ๑ ปี

ครองนั้น พระโมคคัลลุบุตรคิสເගຣ เป็นหัวหน้าพระภิกษุชั้นนาตพประมาน ๑,๐๐๐ รูป^๔
สำรัมดททงปวงแห่งพระศาสนา ได้รับการอุปการจากพระเจ้าอโศกธรรมราช จึงทำกรรบท^๕
รวมพระธรรมวินัย ในเดือนปุสต (รวมเดือนยี่ไทย) ที่วัดอโศการาม นครปักดิบุตร และ^๖
บันน ทรงกับบุพพระคัตตาปวินพพานແດວໄດ ๒๗๔ ปี (พ.ศ. ๒๗๔) การทำตั้งคายนาครงหน^๗
ทำอยู่ ๔ เดือนจึงเต็รร เพราะฉะนั้น ตั้งคายนาจึงถือสุดถงในวันปจารณาเพญเดือน ๑ ปี ๒๗๔^๘
ครองนั้น พระเจ้าอโศกทรงอภิเชกແດວໄດ ๑๗ ปี พระมหาເගຣ (พระโมคคัลลุบุตรคิสເගຣ)^๙
มพระชาໄได ๗๒ พระษา

พระคนธรรมนาจารย ประพันธ์ไว้เป็นคada แบดความว่า

สังคายนา (ครั้งนี้) ทำโดยพระภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป^{๑๐} เพราะฉะนั้น สังคายนา
ครั้งนั้นจึงเรียกว่า สหัสสิกา แปลว่า ทำโดยพระภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป^{๑๑} และ^{๑๒}
เรียกว่า ตติยา แปลว่า สังคายนาครงท ๓ เพราะเที่ยบกับทที่ทำมาแล้ว ๒ ครั้ง^{๑๓}
ในการลก่อน ฯ

กาดแห่งตั้งคายนา ครงท ๓

ฉบับริบุรษ

พระพุทธปวินพพานในบีทพระเจ้าอชาตคต^{๑๔} เสดยราชย์มาແດວໄດ ๔ ปี^{๑๕} ในบันนเอง
พระราชนบุตรของพระเจ้าอีหพาหุ ทรงพระนามว่า วิชัยกุมาร^(๑) ทรงเป็นกษัตริยองค์แรก ในดังกา^{๑๖}
ทวีปครองกับนปวินพพาน พระองค์เด็กจามถังกอาทปน ทรงทำถังกอาทปนให้เป็นทอยอาศัยของ^{๑๗}
มนุษย พระเจ้าอชัยน ครองราชสมบต ในดังกอาทปนໄດ ๑๙ ปี^{๑๘} จึงสรรคต ดำเนินนดงกอาทป^{๑๙}
ว่างกษัตริย อุํ ๑ ปี^{๒๐} จากบีทพระเจ้าอชัยสรรคตແಡວถงบก ๓ พระราชนคค (หลาน)^{๒๑} ของ^{๒๒}
พระเจ้าอชัย ทรงพระนามว่า บันทุวัตเทพ ได้ครองราชสมบต พระเจ้าบันทุวัตเทพน ครอง^{๒๓}
ราชสมบต ๑๐ ปี^{๒๔} เดิม ก๊สรรคต ในบันนเอง พระราชนบุตรของพระเจ้าบันทุวัตเทพ ทรงพระ^{๒๕}
นามว่า อภัย ได้ครองราชสมบต เมื่อพระเจ้าอภัยอภิเชกແດວໄດ ๒๐ ปี^{๒๖} พระราชนคคของ

๑. ประวัติศาสตร์ลังกาล่าวว่า วิชัยกุมารเป็นชาวเนงคอด ไปตั้งเมืองหลวงชื่อว่า สีหปุรในคุชราษฎร์ อินเดีย^{๒๗}
ต่อมาจึงสถาปนาลังกอาทปน

พระเจ้าอยู่ห้ ทรงพระนามว่า บันทุกากย เป็นขับดังเชาราชต์มบต ครนชิงราชต์มบตได้เดว
ศดอคเดา ๑๗ ปี ยังมไดอกเชก แต่พระเจ้าบันทุกากยนเนอไดราชากเชกเดว ครอง
ราชต์มบตอุญา ๙. ปี จงศ์วรคต ในปั้นนเอง พระราชนูตรของพระเจ้าบันทุกากย
ทรงพระนามว่า มุญตัว ไดครองราชต์มบต และพระองค์ครองราชต์มบตอุญา ๒๐ ปี จงศ์วรคต

พระเจ้าอยู่ห้ทรงเมืองอุญา ๓๔ ปี แควางอุญาหนัง พระเจ้าบันทุกากย์เทพครองเมือง
อุญา ๓๐ ปี พระเจ้าอยู่ห้ทรงเมืองอุญา ๒๐ ปี พระเจ้าบันทุกากย์ทรงเมืองก่อนราชากเชก
๑๗ ปี หลังราชากเชกอุญา ๙. ปี พระเจ้ามุญตัวทรงเมืองอุญา ๒๐ ปี รวมทั้งหมดเป็นเวดา
๒๖๖ ปี

ในปีที่พระเจ้ามุญตัวศ์วรคตบนเงื่อน พระราชนูตรของพระเจ้ามุญตัว ทรงพระนามว่า
เทวนมบยิดต์ ไดราชากเชกครองที่ เมื่อเดือนมีนาคมตีร (ราวดีอนอ้ายไทย) และนับว่า
พระเจ้าเทวนมบยิดต์นั้น เป็นพระตัวหายที่ยังไม่เคยเห็นกับพระเจ้าอโศก ข้างฝ่ายพระเจ้าอโศก
ไดประทานราชกุญจน์ท่อนเป็นเครื่องประภอบพชรราชากเชกคือ แข่นหางต์ต์ พระอุณห์ต
นต์ต์ พระชรรค์ ๑ ฉดของพระบาท ๑ และประทานพระรัตนตรัยอันเป็นธรรมบรรณาการ
ถวายแก่พระเจ้าเทวนมบยิดต์นั้น อามาตย์ทรงปวงແಡพระนางเชือกษตรย์ทพระเจ้าอโศกตั่งไป
ให้ทำการอภิเชกพระเจ้าเทวนมบยิดต์เป็นครองที่ ๒ ในวันเพ็ญเดือนกิตติษา พร้อมด้วย
ราชกุญจน์ท่อนเป็นเครื่องประภอบพชรราชากเชกที่พระเจ้าอโศกตั่งไปถวาย

พระคันธราฯ ปะพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า
อามาตย์ผู้มีความภักดีต่อเจ้านาย และยินดีที่จะให้เกิดประโยชน์แก่เจ้านาย
ไดพึ่งพระราชดำรัสของพระเจ้าธรรมไสกแล้ว ไดกระทำการอภิเชกชา
ชั่งจอมลังกาผู้ไดอภิเชกมาแล้ว เมื่อวันจันทร์ต้นอันเป็นตนเดือนมีนาคมสิร
เพื่อให้มีความยินดีในประโยชน์และความสุขของชาวลังกาทั่วไป

[เร่องพระมหินทเดรามาดังก้าทวีป]

๕๘ ครั้น ท้าวตักษิหธรรม เข้าไปหาพระมหินทเดรແດว กด่าว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า
พระเจ้ามุญตัวศ์วรคตเดว พระเจ้าเทวนมบยิดต์ครองราชต์มบต พระต์มมาต์มพุทธไดทรง
พยากรณ์พระคุณเจ้าไว้ว่า ต่อไปในอนาคต จะมีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อ นิหินท จักทำให้ชาวลังกา
เดือนไส เพราฉะนั้น ขันจะเป็นเวดาทพระคุณเจ้าควรจะไปเกาอันประเติฐ ก็ ถังก้าทวีป

และข้าพเจ้าจะขอรับช่วยเหลือพระคุณเจ้า ฝ่ายพระมหินทเดր ท่านเป็นผู้ทรงไตรบูชา และเป็น
ประชาชนแห่งคณะตั้งนี้ ในกิจการนี้ ในการเดื่อพระราชบิราชาภิ夷กแด่ไว้ได้ ๙ ปี ๑๘๘๗ ค.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๕๐๔ ตามเดือนเชิงสุริยนทรรศ ในดังก้าวไป ทรงกับ大臣เดือนเชิงสุริยนทรรศ (ในอันเดียว) ฝ่ายพระเจ้าเทวนัมบี้คิด ได้ราชภิ夷ก
แด่ ๑ เดือน เดือนก่อนจากพระนรรษณ์พร้อมคัวราชบริพาร ๔๐,๐๐๐ คน มีพระประทัศน์
จะทรงประพาสด้านนอก เดือนไปถึงกุฎามิลต์กัง ครั้นนี้ พระมหินทเดร ซึ่งมีพระยาได้ ๑๖
พระยาแด่ ถูกพระบัญชาเมียและตั้งชั่งคง ทรงท้าวสักกัง กเชือเชิญจะให้ไปดังก้าวไป ท่านจึง
พร้อมคัวพระอัญชิยเดร พระอุญาณิยเดร พระภัทท์ต้าแต่เดร พระสัมพดเดร กับสามเณรดุณ
และอุบาสกภันฑะ เหงาจากกุฎามิลต์กัง ไปดังก้าวไปในบืนน แต่ในวันนั้น พระเจ้า
ทรงอยู่ เมื่อพระศรัสดาปัรนพานแด่ไว้ ๑๖๒๖ ปี เป็นบทพระเจ้าอโศกราชภิ夷กแด่ไว้ ๑๙๘ ปี
และกับเป็นบทพระมหินทเดรนั้นพระยาได้ ๑๖ พระยา ไปดังก้าวไปในบืนน แต่ในวันนั้น พระเจ้า
เทวนัมบี้คิด ราชภิ夷กแด่ได้เพียงเดือนเดียว เดือนไปกุฎามิลต์กัง กำดังรำพิงถึงเรื่อง
ศ่าต้นนายุ ที่ได้ยินเสียงพูดขันว่า พระศรัสดาหายของค์เป็นสาวกของพระภรรยา และพวกข้าพเจ้า
กับเป็นสาวกของพระพุทธ จึงเข้าพระทัยว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงหดายมาลงแด่วัดหนอ ในวันนั้นเอง
พระมหินทเดร ได้แต่คงจุพหัดถือปีกปมตุตร แก่พระเจ้าเทวนัมบี้คิด พอยุบค่าตัว พระองค์
กับราชบริพาร ก็ตงอยู่ในไตรส่วนากมัน แต่พระภรรยาได้แต่คงต์มจิตตุตรแก่เหวคายกด้วย
เมื่อจบดงแด้ว ทำให้เหวคายหดายนับไม่ถ้วนได้คุณรดอมค คือ พระธรรม แล้วท่านยบยงอยู่ที่
กุฎามิลต์กัง (ครบที่ ๓)

กัดมาดูดังก้าวไปของพระมหินทเดร ฉบับริบูรณ์

[เรื่องอัญเชิญพระมหาโพธิ์มาดังก้าวไป]

ในวันที่ ๒ พระราชาครัวตั้งขึ้นสำหรับปีนี้ ให้ปูอ่าสันทพนกิณถวายพระภรรยาและพนกิณ
ทักษิณ ให้ปูอ่าสันครอง คุณหดายพยากรณ์กันว่า พระภรรยาเด่น จักได้เป็นเจ้าของเก้า
คนฝ่ามือแดง^(๑) (เกาลังกา) วันนั้นเอง พระภรรยาให้ฝัน คือ ชารນรัตนะ ตกลงมาโปรดตัว
๒,๕๐๐ คน ให้คุณนำขึ้นถูก คือ พระธรรม แล้วพกอยู่ในเมฆกวันอุทيانและรับมอบศรัณเมฆวัน
ในวันแรก ๒ ค่ำ เดือนเชิงสุริยนทรรศ ในวันนั้นแผ่นดินไหวพร้อมกับฝนตกหนักใหญ่ พระมหาเดร

๑. คนฝ่ามือแดง คำนึงจากศพที่มาลีว่า ตามพปญ. เล่ากันมาอย่างหนึ่งว่า พระราชาองค์แรกเสด็จมาถึงกาลังกา
ต้องคลานผ่านกพงมาด้วยเมือง ฝ่ามือที่ใช้เหาพนกิณเมื่อคลานเบื้องรอยแดงห้อเลือดข้มมา เลยเป็นชื่อของคน
กาลังกาว่า คนฝ่ามือแดง

ສ້າງນອສຸມດແໜ່ງຫຳ

ອູ້ໃນເມນວັນອຸທຍານ ແລ້ວ ວັນ ພອຄົງວັນຈີນ ຕະ ກໍາ ເດືອນອັກຄາຕ່າພະ (ຮາວເດືອນ ໫ ຕັ້ນ) ໄປນັກຕ້າຫາຣໃນພຣະວາຊວງ ແດ້ດອງອັປັນມາທຸກຸມ ໂປຣພຣະວາຊາແລວດັບໄປເຈດີຍຄຣ ເນື້ອ ວັນເພິ່ນເຄືອນອາສຳພະໄດ້ບວກຖຸກຸມ ດົກອຳນາຄຍ ແລ້ວ ດົກພັນອິນນ ອົງງຽ່ວ່າມາຕຍເປັນຄັນ ກັບບຣວາຣອິກ ແລ້ວ ພຣະທບວຊແດວເຫດ້ານ໌ ຕໍ່ເຮົ່າເປັນພຣະອຣ້ານ໌ໃນປົມນາຫດ່ານທ ອຸປົມນບທນເອງ ຄຣົງນັນ ພຣະມໍານາມທິພເດຣ ໄດ້ເປັນປຣະຫານແກ່ພຣະອຣ້ານ໌ ໨ ຍັກ ຈຳພຣະຫາ ແຮກທເຈດີຍຄຣ

ວັນເນື້ອພຣະເຄຣະຮັບຕ່ວນມໍານາມຂາມຂວັນ ພຣະນາງອນຸພາພຣະວາຊທ່ວ່າອງພຣະເຈົ້າເຫວັນນີ້ຢືດສ ທຮງປຣາດນາຈະບວຊ ຈຶ່ງທຸດພຣະວາຊໄ້ທຮງທຣາບ ທ້າວເຂອໂຕຣັບອກພຣະເດຣວ່າ ຂ້າແຕ່ພຣະຄຸນເຈົ້າ ແຫວອນຸພາຍາກບວຊ ພຣະຄຸນເຈົ້າບວຊໄ້ເຮືອດ້ວຍເດ ພຣະເຄຣະຄວາຍພຣະພຣະວາຊວ່າ ມາຫ ບພົກ ຊາມມານອິນຫຼົງເປັນກັກຊຸນອູ້ກຸນຫັນ ຂອງ ຕັ້ງໝົມມືຕາເດຣ ອິນ່ ເກະດັງການເປັນທ ປະຣີ່ຈຸ່ານຄັນໄພທີຂອງພຣະພຸກຂມາ ຢ ພຣະອິກແດວ ແນຄັນໄພທີຂອງພຣະຜູ້ນພຣະກາຄຂອງເຮາ ທັງທດຍ ກໍ່ກວນນຳມາປະຣີ່ຈຸ່ານໄວ້ດ້ວຍ ເພຣະຄະນັນ ຂອງໃໝ່ຫາບພິຕຣົມພຣະວາຊຕ່າດັ່ນສົ່ງໄປຄວາຍ ພຣະເຈົ້າຄົ້ງຮຣມາໄຕກ ໃຫ້ດັ່ງນາງຕັ້ງໝົມມືຕາເດຣເສີ່ງຄັນໄພທີມາດ້ວຍ ພຣະວາຊທຮງເຫັນຊອບດ້ວຍ ຈຶ່ງທຮງຮັບຄໍາພຣະເດຣ ກາຍໃນພຣະຫານພຣະວາຊໄດ້ສົ່ງອົງງຽ່ວ່າມາຕຍ ຜົບເປັນພຣະວາຊກາຄໃໝ່ (ຫລານ) ຂອງພຣະອິກໄ້ໄປຮັບນາງຕັ້ງໝົມມືຕາເດຣກັບຄັນໄພທີ ຜ່າຍອົງງຽ່ວ່າມາຕຍໄປລິ່ງກາ ປາກດົກຸມ ຖຸດຄວາມນັນແກ່ພຣະເຈົ້າໄອໄຕກແດວນາງຕັ້ງໝົມມືຕາເດຣ ພຣະເຈົ້າໄອໄຕກທຮງອາຮານາເສີ່ງ ຂວານພຣະອິຍຕັ້ງນີ້ໄປຢັ້ງຄັນໄພທີ ວັນນີ້ເປັນວັນເພິ່ນເຄືອນອັດສູ່ຂ (ຮາວເດືອນ ໑ ໄທຍ) ພຣະວາຊ ທຮງທັງຕໍ່ຕຍາຂີ່ຈຸ່ານວ່າ ດ້າໃນຕັ້ງກາທວ່າປົມກວປະຣີ່ຈຸ່ານຄັນມໍາຫາໄພທີ ແລະຂ້າພເຈົ້າຕົ່ນກວານ ກິນແໜ່ງໃນພຣະຕັນຕຽ້ງຈິງແດວ ຂອງໃໝ່ຫາໄພທີຈະປະຣີ່ຈຸ່ານອູ້ໃນກະຕາງທອງຄານເດີດ ຄຣ ເວດາເຢັ້ນ ມາໄພທີກໍປະຣີ່ຈຸ່ານໃນກະຕາງທອງຄໍາເປັນຄວງແຮກພຣອນຄວຍຄໍາຕໍ່ຕຍາຂີ່ຈຸ່ານຂອງ ພຣະວາຊ ແລະຂອນະນັນມໍາໄພທີໄດ້ເຂົ້າໄປໃນຫຼົບເນັ້ນອູ້ ວັນ ເນື້ອຫຼັງຈັກວາດກະຈຳ ເນັ້ນໃນວັນທີ ມໍາໄພທີກົບວຽບຸຮົນຄວຍຕຳຄັນກົງການ ປະກົບດ້ວຍຜົດ & ປະການ ປະຣີ່ຈຸ່ານ ປາກງອ່ອງໃນກະຕາງທອງຄໍາ ພຣະເຈົ້າໄອໄຕກຮຣມວາຊທອດພຣະເນຕຣເຫັນມໍາໄພທີແດວ ເກີມີ ປຣາໂນທີ ທຮງທ່ານກົມເກສນໄກສ ດ້ວຍພຣະວາຊຄົນບັດທວ່າມຸກທຸກໆ ເຕັມປະທບອຍູທປະຣີ່ຈຸ່ານ ມໍາໄພທີ ວັນ ຂອນະເນັມມໍາໄພທີອູ້ໃນຫຼົບເນັ້ນ ທຮງທ່ານກົມເກສນໄກສ ວັນ ຮວນ ເປັນເວດາເຝັ້ນໄປ ວັນແດວ ດັ່ງວັນອິບສດຕິນເດືອນ ພຣະວາຊເຕີ່ຄົນເຂັ້ນກວາດກຳປາດົກຸມ ໂດຍ ເວດາວັນເຕີຍວ ທຮງປະຣີ່ຈຸ່ານມໍາໄພທີໄວ້ທີ່ໂຄນຄົນມໍາຫາສົດ ໃນວັນຈີນ ກໍາເດືອນກົດຕິກ ຫດ້ຈາກ

วันที่มห้าโพธิประดิษฐ์สานอยู่ในกระถางทองคำได้ ๑๙ วัน ก็แตกตາขื่อนอกมา พระเจ้าอโศก
ทรงพระเนตรเห็นตากล่องมหาโพธินั้นแล้ว ก็ทรงอภิเชกบูชาด้วยราชสมบัติทัชชพูที่ป้อม
กต่อกันว่า การบูชาที่เกิดขึ้นในเดือนกตติกนน ทำกันมากทางแคว้นแลฯ ค่า จนถึงกตติก

กาจอัญเชิญมหาโพธามาลงกาทวีป

ฉบับริบูรณ์

[เร่องพระชาตุรากรขวัญมาลงกาทวีป]

ในวันนั้นเอง พระมหินทเกร ตั่งตุ่มนถามเนรไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ว่า
ไปเดิบพ่อถามเนร ไปขอเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากพระอยกา (ตา) ของพ่อถามเนร และ
ขอเชิญพระชาตุรากรขวัญเบองขาวท้าวตักกะและพระมหาชนชตระบูชา แล้วจะต่อว่าพระอยกา
ว่า เหตุใดมหابพิตรตั่งพວกอาคมมาภาพหงหดายไปลงกาทวีปแล้วทรงดืมเตี้ย ถามเนรตุ่มน
รับคำตั้งของพระภรรยาเดิบทรงบาทรัจวิไหน์ไหน์ แหะดงมาทประคุณครปตดบุตร เข้าเฝ้า
พระราชาเดิบถวายพระพรตามพระภรรยาตั้ง แต่ได้เห็นการบูชาของประชาชน^(๑) ในเดือนกตติก
นนดวย พระราชาทรงดพระทัย ทรงรับบาทรากามมอถามเนรแล้ว ได้พระบรมสารีริกธาตุ
ตั่นหนอนแก้วมุกดาวย่างด^(๒) จนเต็มบาทรากเดิบถวายแก่ถามเนร ถามเนรรับบาทรันเดิบ
จึงไปหาท้าวตักกะเทวราชบุกขาวขอความดามพระภรรยาตั้ง ท้าวตักกะจอมเทวารับว่าถ้า แล้วก
เบิดกรุพระศูนย์แก้วมณฑลตั้ง โยชน์ อัญเชิญพระชาตุรากรขวัญเบองขาวามอบถวายแก่ตุ่มน
ถามเนร ถามเนรรับพระชาตุนั้นแล้ว นำมไปประดิษฐ์เจดีย์คร กรุงนน พระมหินทเกรได้
ประดิษฐ์มหาบรมสารีริกธาตุที่พระเจ้าอโศกทรงราษฎรภายนั้นไว้ เจดีย์ครแล้ว อัญเชิญ
พระชาตุรากรขวัญเบองขาวไปยังมหานาคอุทยาน เมื่อเวลาเที่ยงวันพระเจ้าเทวนมบี้ดีตั่งทรง
อัญเชิญผลบบารดุพระบรมสารีริกธาตุ (พระชาตุรากรขวัญเบองขาว) ไปประดิษฐ์บนคระ
พองช้าง

- คำว่าห่านผูกศพที่ว่า กตุคิชนปุช แต่ในฉบับในล้านร่องว่า กตุคิกฉณปุช แปลว่า การบูชาอันเป็นงานมหรสพ
ในเดือนกตติก
- คำว่า แก้วมุกดาวย่างด แปลความที่ฉบับในล้านเดิมที่ใช้ภาษาบาลีว่า วรมุคุลสหสาน แต่คำมาเลใน
ที่ฉบับพิมพ์และฉบับในล้านร่องเป็น วรมุคุลสหสาน แปลว่า เหมือนกับเขียวอ่างดี เข้าใจว่าเมื่อกัดลอก
กันต่อมา คำว่า “มุคุล” กลายเป็น “มุคุค” ความหมายเล็กๆ ไปด้วย

พระคันธรคณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคตานา แบ่งความว่า
 พระราศุรากรขวัญเบื้องขวา เสด็จจากเทวโลกมาสู่โลกนี้ในวันเพญเดือน๔
 ประดิษฐานบนครองช้าง พญาช้างกับนกเทิงใจมีความยินดีเปล่งเสียงก้อง^๕
 โภญจนทาง และเมฆฝนมิใช่กุศลกาลกตงขัณمارอบทิศ ตกเป็นฝนปoyer
 พระราษฎร์^(๑) ลงมาในที่ชุมชนบ้านนั้น แผ่นดินเกะเม่นลาด้อมรอบได้ไหวแล้ว ฯ

พระเจ้าเหวนมบี้ดิต ทรงทำถักการให้ญี่งอยุ๒—๓ วัน จนเสร์วิจิเรืองพระสุกปಡด้วย
 จังประดิษฐานพระราศุรากรขวัญเบื้องขวาไว้ในวัดถุปาราม

พระคันธรคณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคตานา แบ่งความว่า
 พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างพระสุกป้อนประเสริฐไว้ในวัดถุปารามทรงบำเพ็ญ
 พระราชกุศลในครั้งนั้น ด้วยเครื่องบูชาในรัตนะเป็นตนเป็นอนันมาก ฯ

กัดเต็จามาตู้ดงกาทวปของพระราศุรากรขวัญ
 ฉบับริบูรณ์

[เร่องมหาโพธิมาถังกาทวป]

ในวันที่มหาโพธิมาถังครปตบุตร นางตั้งนมิตาภาร ได้ถ่ายพระพรแด่พระเจ้าอโยธยา
 ว่าจะไปเกาคนฝ่ามือแดง พระเจ้าอโยธยาทรงห้ามไว้ มิให้ไป นางคงถวายพระพรว่า ถ้อยคำ
 ของพชรยมนาหันกมาก จะต้องไปให้ได้ พระราชาจึงครั้งว่า ถ้าจะไปให้ได้จริงๆ ก็ขอให้เชิญ
 มหาโพธิไปด้วย ครนถ่วงแรม ๑ ค่ำ เดือนกตถอก พระองค์เชิญมหาโพธิถังเรือที่แม่น้ำคงคา
 แต่พระองค์เองเด็ดขาดบ้านน้ำทบไปโดยลำบากช่วงวัน กถังท่าตามพดตด^(๒) พระองค์ประดิษฐาน
 มหาโพธิไว้ทรมผงมหาตมุทร ๗ วัน ทรงบูชาด้วยราชตัมบกทวัชพูทวป พระเจ้าอโยธยาธรรมราช
 ได้ถึงมหาโพธิไป เมื่อวันชัน ๑ ค่ำ เดือนมีนาคม (รากเดือนอ้ายไทย) ต่อหนกวันนากเห็น
 เหตุการณ์ปรากฏเข่นนั้น จึงขอร้องพระนางเกื้ออัญเชิญมหาโพธิไปบูชาด้วยราชตัมบกอยู่
 ๙ วัน แล้วนำประดิษฐานในเรืออ้อก ในวันนั้นเองเรือได้ถังท่าชัมพูโภดปูน (ที่เกาลังกา)

๑. ฝนปoyerพระราษฎร์ คือ ฝนตกถูกคนเห็นอ่อนถูกในน้ำ ให้ลื่นไปหมดไม่เนียก แต่ถ้าอ่อนให้เนียกก็เนียก

๒. ฉบับในความรองเบื้อง ตามพลิตุตติ

ฝ่ายพระเจ้าเทวนมบุคคล เต็จดังไปรับมหาโพธิ์ลงมหาตมุนี นำมาระบุชฐานไว้ท้ายฝั่ง แล้วทรงบูชาด้วยราชสมบัติในเก้าต้นกาหงส์นคตอยด ๓ วัน ในวันที่ ๔ เป็นวันขึ้น ๑๐ ค่ำเดือนมีนาคมต่อ ได้อัญเชิญมหาโพธิ์เต็จดังเมืองอนุราชบุรี กรณถลงบนฐาน ๑๔ ค่ำ เดือนเดียวกัน พนมมหาโพธิ์ผ่านแม่น้ำสุค ๑๒ คนไปเดียว ก็ถอยขับน้ำตั้งประมาณ ๔๐ ศอก เปดตั้งฉพพรรณรังสี ทรงตัวอยู่ในอาภาร์จนค่ำ เมื่อต้องอาทิตย์ตกแด่ว ก็ลงมาประดิษฐานอยู่ ณ แผ่นดินในมหาเมฆอุทัยานพร้อมกับคาดศากุบดงมา แผ่นดินใหญ่มหาด้อมรอบให้กระเทือน ให้พร้อมกับมหาโพธิ์ตั้งต่อ พระนางอนุพาเทวพร้อมด้วยบริวาร ก็ได้บรรพชา ในสำนักนางตั้งชนิดตาเตร ไม่นานก็ดำเนินเป็นพระอรหันต์ เจ้าอริญญา พระภาคินย (หลวง) ของพระราชา พร้อมด้วยบริวารได้บรรพชาในสำนักพระมหาทินท์ เนื่องจากได้ดำเนินเป็น พระอรหันต์ ในปีที่ ๒ พระมหาอริญญาได้อุปสมบทที่เจดีย์คร แล้วเทศนาพระวันยบูชาในวัน ปภารณา ก่อนเดือนกตคิก (ก่อนเดือน ๗ คือ เดือน๑๑ ไทย)

พระคันธารณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคanto แปลความว่า

ต้นมหาโพธิ์ประดิษฐานอยู่ท่อมหาเมฆวนาราม (ครบที่ ๔) เมื่อพระเจ้าศรีธรรมาราโศก
ครองราชสมบัติได้ ๓๔ ปี คงนี้ ๆ

การมาแห่งมหาโพธิ์
บนริบูรณ์

จากนั้นไปอีก ๑๖ ปี พระนางอตันชนิดตา พระบัลลังเหตุของพระเจ้าศรีธรรมาราโศก ตั้งพระชนม์ จากนั้นไปอีก ๔ ปี พระเจ้าศรีธรรมาราโศก ได้แต่งตั้งพระนางคิตเทว ในคำแห่ง อักษรบัลลังเหตุ จากนั้นไปอีก ๓ ปี พระเทวตน์เป็นพادشاهค์กว่ามีรปี โกรธแก้นั้นมหาโพธิ์ว่า พระราชนรักตน์มหาโพธิ์ยังกว่าเรา จึงเอาเงยงปดาษมาตั้นมหาโพธิ์นนเดียว พระเจ้าศรีธรรมาราโศก ทรงเป็นทุกชื่อ ไม่นั้นเดยกุพยาธเบียดเบียน ก็เต็ดด์ส่วนรคต หดังจากต้นมหาโพธิ์หาย ได้ ๕ วัน ๆ

พระคันธารณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคanto แปลความว่า

พระเจ้าอโศกครองราชสมบัติ ๓๗ ปี ส่วนรคต (นอกจากพญาแม่จุราชาแล้ว
คนอื่น) ใจเล่าจะล้อเอาร่องค์ผู้กล้าแข็งนั้นไปได้ฯ

เมื่อพระค่าตัดดาวินพานแด่วได้ ๒๕๕ ปี พระเจ้าศรีธรรมาราโศกส่วนรคต

[เรื่องพระมหินทเดวนิพพาน]

พระคันธารณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคัมภีร์ แบ่งความว่า
ฝ่ายพระเจ้าเทวนัมบี้ดิส ได้สะสมบุญกุศลไว้เป็นอันมาก ครองราชสมบัติ
อยู่ได้ ๔๐ ปี ก็สวรรคต เมื่อสนพระเจ้าเทวนัมบี้ดิสแล้ว พระราชนูชา
ของพระองค์ พระนามว่า อุตติยะ เป็นพระราชนูตรของพระเจ้ามหามาส
ได้ครองราชสมบัติ เมื่อพระเจ้าอุตติยะครองราชสมบัติได้ ๕ ปี ทรงกับปุ่น
พระมหินทเดร ผู้ทำให้เกาลังการรุ่งเรือง มีพระชาได้ ๑๐ พระชา อัญถี
เจติยบรรพต ได้ปรินิพพานในวันขึ้น ๕ ค่ำเดือนอัสสุขภายในเข้าพระชา ฯ

พระมหินทเดวนิพพานในบันทพระคัมภีร์นิพพานແດว่าได้ ๒๘๔ ปี

พระคันธารณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคัมภีร์ แบ่งความว่า
เมื่อพระเจ้าอุตติยะล่วงลับไปแล้วได้ ๕ ปี นางสังขมิตาเดรผู้เป็นทพงของโลก
อาคัยอยู่ในสำนักกิษุณิช ชื่อ หัตถภาพกaram ๕ ปี นิพพานแล้ว พระเจ้า
อุตติยะนั้นครองราชสมบัติอยู่ ๑๐ ปี สวรรคตด้วยโรคเบี้ยดเบี้ยน ฯ

กาดพระเดรนิพพาน

ฉบับรินรุณ

พระคันธารณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคัมภีร์ แบ่งความว่า

เมื่อพระเจ้าอุตติยะล่วงลับไปแล้ว พระกุมารชื่อ มหาสัวผู้เป็นพระราชนูชา
ของพระเจ้าอุตติยะ ได้ครองราชสมบัติอยู่ ๑๐ ปี ประชาชนคงหาสามาคมมาก ฯ

เมื่อพระเจ้ามหาตีวงศ์ตั้งเตบไปແດว พระกุมารชื่อสุริดิศ ผู้เป็นพระอนุชาของพระองค์
ได้ราชภิเษก เมื่อพระชนมายุ ๕๐ ปี ครองราชตั้นบัดติอยู่ ๑๐ ปี

พระคันธารณาจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคัมภีร์ แบ่งความว่า

พระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า สุริดิศ นับถือพระรัตนตรัย ครองราชสมบัติ
ได้ ๑๐ ปี มีพระชนมายุ ๕๐ ปี ฯ

ยังมีบุตรของทมิฬพ่อค้าดำเนา ๒ คน พนอง คนพชร เต่นะ คนนองชื่อ กุตติกะ ทั้ง ๒ คน
มีกำลังมาก ได้ปดพระชนม์พระเจ้าสุริดิศແດว ครองราชตั้นบัดติอยุธีธรรม ๒๒ ปี

พระเจ้ามุหัติวะ มีพระราชบุตร ๔ พระองค์ คือ พระเจ้าอภัย พระเจ้าเทวนมปยคิด
พระเจ้าอุตติยะ พระเจ้ามหาราช ได้มีโศก พระเจ้ามหานาค พระเจ้าสุรคิด เจ้ากนก ต้อมา
พระราชบุตรของพระเจ้ามุหัติวะ องค์ที่ ๔ ทรงพระนามว่า เจ้าเตต ได้มาทมพ คนพ้อง
นนเตย แಡวเตวยราชตัมบด้อยให้ ๑๐ ปี

พระคันธราจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคถา แบ่งความว่า
ยังมีทมพชื่อ เอพาล ได้ปลงพระชนมพระเจ้าเสลง แล้วครองราชสมบดอย ๔๕ ปี

๒๙ [เร่องการตามหาของพระเขียวแก้วเบองขาวและพระชาคุณดาต]

๒๙
บดินจะกดาวถึงเร่องการตามหาของพระเขียวแก้วเบองขาวและพระชาคุณดาต (กรุงศรี
หน้าผาก)

ได้ยินว่า เมื่อเดטאแบ่งพระชาคุณ พระชาคุณดาตของพระค่าส์ดาตกเป็นส่วนได้ของ
มัดดกษตรยเมืองกุตินรา พระมหากัสต์ปเตր ได้แจ้งให้พวกรรมดดกษตรยทราบว่า เมื่อกรุง
พระบูพะภาคยังทรงพระชนมอยู่ ทรงอนุญาตพระชาคุณดาตไว้ในเก้าอี้ถังกา เพราะฉะนน
มหาบพครหงหดายไปรคณุญาตให้พระชาคุณดาตคนนี้แก้อาคมมาເດີ ແດວບເຫຼາພຣະชาคุณดาต
นนໄວ គຽນແດກມອບໃຫ້ແກພຣະນໍທເດຣ ຜູ້ເປັນຕິທິງວິຫາວິກຂອງທ່ານ ແດ້ແນະແນວຂອງພຣະ
ชาคุณดาตคนนว่า พระราชากองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า กากวัณณคิต ຈັກອັນເຊີນພຣະชาคุณดาตຍິນ
ໄປປະດີສູ່ນໄວ້ເຫື້ອແອງນ້າຂອງວກສົດ^(๑) ອູ້ດຸດຕະຮູບເຊົ່ວຄຳນ້າຂວາແນ່ນ້າມຫາກາໃນ
ດັກກາທິປີ ແລະພຣະອົກທ່ານຕົ້ງມາຮາມພຣອມດວຍເຈດຍ គົງ ແດ້ຕົ້ງພຣະນັທເດຣອົກວ່າ
ເຂອງຈປະດີສູ່ນພຣະชาคุณดาตຍິນໄວ້ໃນพระคันຫຼັງກູຖພຣະคາສົດຕາທ່ານປະທັບ ຄ່າດາກູຖາກາ
ປ້ານຫາວັນໄກຕັນຄຣເດົດ ກະທຳສົກການບູ້ຫາ ເນື້ອຫາປັດຍອຍຸ້ສົ່ງຂາວແດວ ເຂອງແນະແນວ
ພຣະชาคุณແກ່ຕິທິງວິຫາວິກຂອງເຂອໃຫ້ກ່າວປົ້ງກັນໄປ ແດ້ທ່ານ (พระมหาກັສສປເດຣ) ກໍ
ປົກິພພານ

ฝ້າຍພຣະນັທເດຣ ได้ปฏືບຕົກມພຣະນັທເດຣສົ່ງໄວ ແລະຕິທິງວິຫາວິກຂອງພຣະ
ນັທເດຣ ຂອຈັນທຸກຕເດຣ ກົບປົງບົດເຫັນເຄີຍວັນ ຄົ່ວປະດີສູ່ນພຣະชาคุณดาຕໄວ້ໃນພຣະ
ຄົນຫຼັງກູຖພຣະກົດປະທັບໃນວິຫາຮັດວັນຄຣຕ່າວຕໍດ ບູ້ຫາໄປຈົນປົກິພພານ ແລະຕິທິງວິຫາວິກ

๑. ຈົບນັງກາຊື່ຈຳຈະໄດຍພຣະພຸທທັກເດຣ ວ່າ ວຣາහນາມ ໄສ້າຫຼິມຄຸລເກ ແປລວ່າ ແຫຼ້ອແອ່ງນ້ຳ ຊ້ອ ວຣາຫ
(ໜ້າຍຄື່ງແອ່ງນ້ຳທໍ່ໜູ້ທຳຂຶ້ນ)

ของพระคันธคุตเตรา ชื่อพระภททเด่นเตรา ก็ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ ประดิษฐานพระชาตุนดาต
ไว้ในพระคันธกุญช์บ่าอิตปท่านครพารามต์ บูชาไปจนปรินพาน ถ้าทิงวิหาริกของพระภท
เด่นเตรา ชื่อยเด่นเตรา ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ ประดิษฐานพระชาตุนดาตไว้ในพระคันธกุญช์
อันเป็นที่ประทับของพระพุทธในวิหารเวพุณนครราชคฤห บูชาไปจนปรินพาน ถ้าทิงวิหาริกของ
พระชยเด่นเตรา ชื่อพระมหาตังชรักษิตเตรา ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ ประดิษฐานพระชาตุนดาต
ไว้ในพระคันธกุญช์วิหารโไมติดารามเมืองโกตัมพ์ บูชาไปจนปรินพาน และถ้าทิงวิหาริกของ
พระมหาตังชรักษิตเตรา ชื่อพระมหาเทวเตรา ได้อัญเชิญพระชาตุนดาตนหนะไปในอาการ
แฉดังอาการาสต์ ประดิษฐานพระชาตุนดาตนหนะไว้ที่โคนต้นมหาสาร (ไม่แก่นใหญ่ คือ
ไม่ตระเคียน) ณ ทุบเขากุกุญช์ในหัตโภชนบท ทรงกับต้มยำเนื้อพระเจ้าอุปราช ทรงพระนามว่า
เจ้ามหานาค ได้ยกเศวตชนต์ร เสวยราชย์ในโภชนบทมากามเกะดังก้า ในการตนน อุบาสก
ผู้หนัง ชื่อมหากาด พร้อมด้วยบุตรภรรยาปฏิบัติบํารุงพระมหาเตรา (พระมหาเทวเตรา) กับ^๔
พระชนชาต (พระบรมชาตุของพระพุทธ คือ พระชาตุนลาต) อัญชานาน อนึ่ง ในวันอุปถัດ
นพระชนพวรรณรังด์พดุงขันจากพระชาต แต่ถ้าคนที่แห่งหน ได้เป็นเหมือนเดาทพระพุทธทรง
พระชนนอย

กพระเจ้ามหานาคนน คือ ไกร ? พระเจ้ามหานาคนน คือ พระอนุชาของพระเจ้าเทวา
นัมบี้ดีมหาราช ซึ่งเป็นพระอุปราช

พระเจ้ามหานาคนนกดวพระเทวผู้เป็นพระมเหตุของพระเจ้าพ (พลสะไภ) จึงพาพระเทว
ของพระองคกับไฟร์พดพานะไปยังโภชนบท พระมเหตุของพระเจ้ามหานาคนนประตุติพระ
ราชโอรต ที่ต่ำบดดังกิหารในระหว่างทาง พระโอรตคิ่มพระนามว่าตังกอดี โดยถือเอาพระนาม
ของพระเจ้าเทวนัมบี้ดี ผู้เป็นพระเชษฐา (ของพระนิศา) และขอวิหารผลตนกัน พระ
อุปราช เมื่อถัดคิ่มไปจากเมืองอนุราช ประทับอยู่ในคำบดมหากาล เสวยราชตนบดีในโภชน
บท อัญมานหนัง พระอุปราช ทรงทราบว่าพระชาตุนดาตจากมหากาดอ่ำมาตย จึงครั้ง
ให้มหากาดอ่ำมาตยเป็นมคุเทศก์ ยกพดฯครุรงคเต้นไไปยังด้านพระมหาเทวเตรา ถวายนมต์การ
แฉดครั้งว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ทราบว่าพระชาตุนดาตของพระมณพระภาครของเรางหดใหญ่นอย
ทพระคุณเจ้า ข้าพเจ้ามารวงน กเพอยจะขออัญเชิญพระชาตุนนไป พระมหาเทวเตรา ถวาย
พระพรว่า ดีด้ว มหาบพิตร แฉดนำพระชาตุนดาตออกมานให้ทอดพระเนตร พระราชาท袖ด
พระเนตรเห็นปาฐีหารย์ของพระชาตุแต่วนมพระทัยชนชນไส์มนต์ ครั้งขอพระบรมชาตุนน พระเตรา
ถวายพระพรว่า ได้ มหาบพิตร เมื่อพระตัมมาต้มพุทธทรงพระชนนอย ได้ครั้งพยากรณ์
พระชาตุของคุณไว้ว่า พระราชาของคุณ ทรงพระนามว่ากาภวันนคิ่ส จักทรงตัวรังพระสกุบใหญ่

บรรจุพระชาติไว้เห็นอ้างนาข้อควรคิด อยู่ต่ำรัฐอยู่บูรพาผู้ข้าแม่น้ำหาดูกองกา
ในกาลต่อไป แต่ว่าพระพุทธก็เตือนมาบ้างว่า ในทันนี้ เพราะฉะนั้น มหาบพิตรทรงรับเอาไปเกิด
ตน แล้วถวายพระชาติของตนไป พระราชาพร้อมด้วยราชบุริวาร อัญเชิญพระชาติไปยังคำบด
มหาคมด้วยตักการให้หน่าย แล้วโปรดให้สร้างมนทปประดิษฐานพระชาติ ในที่ไม่ไกลพระราช
นิเวศน์ ประดิษฐานยอดแก้วบวรจุพระชาติไว้ในมนทปนั้น ทรงตักการบูชาอยู่เนื่องนิตย์เป็น
เวลาช้านาน ในการตัดหัวท้ายพระชาติตั้งพระกุมารดังกติ์พระราชบุตรของพระองค์ว่า พ่อคิด
พ่อคงบูชาพระชาติที่พอกเรานุชากันมานานแล้วต่อไปเกิด แล้วพระองค์ครั้งบุกโภวงค์ของพระชาติ
พระส่อนไปจนตัวรรค ก็ไปบังเกิดในตัวรรค เมื่อพระเจ้ามหานาคด่วนดับไปแล้ว ภูมารถงกติ์
ได้เด่วยราชตัมบตี้ ทรงกระทำตักการบูชา (พระชาติ) อย่างให้หน่ายด้วย ในครั้งตุ่นท้ายพระองค์
ให้มอบพระชาติไว้แก่กุมาโคชาภัยพระราชบุตรของพระองค์ ครั้งตั้งให้บูชาพระชาติดังกต่าวด้วย
แล้วพระองค์ก่อตัวรรค เมื่อพระเจ้าถังกติ์ด่วนดับไปแล้ว พระเจ้าโคชาภัยครองราชตัมบตี้
ก็ได้ทรงปฏิบัติเช่นเดียวกัน ในการตัดหัวท้าย พระเจ้าโคชาภัย ครั้งแนะนำพระชาติแก่กุมา
หากวันนันดิ์พระราชบุตรของพระองค์แล้วตั้งว่า เมื่อพิเศษด้วยแล้ว พ่อคงประดิษฐานพระชาติ
ของตนไว้ในทันนี้ แล้วพระองค์ก่อตัวรรค เมื่อพระเจ้าโคชาภัยด่วนดับไปแล้ว พระกุมาร
หากวันนันดิ์ ก็ได้ครองราชตัมบตี้ ได้ยินว่า พระเจ้าหากวันนันดิ์นั้นพังภาชากาออก จึงทรง
พระนามอย่างหนึ่น พระองค์มีคุณเมตตา ทรงพระนามว่า พระนางวิหารเทว เป็นพระธิดาของ
กษัตริย์เมืองกัตยานนิย แต่พระนางนั้นประตุติพระราชโอรส พระองค์ ก็เป็นเจ้าคนน้อย
แต่เจ้าตั้ง เด็กนั้นว่า พระเจ้าหากวันนันดิ์มหาราชมนีพระภกน (น้องหญิง) ทรงพระนามว่า
พระนางโถมเทว ได้เป็นอัครมเหตุของเจ้าอภัยราชกุมาผู้เป็นพระราชภคิทัย (หลาน) ของ
พระเจ้าลัมหาราชเมืองกัตยานนิย เมื่อพระราชนกุมาอภัยครองราชตัมบตี้ในคริบวนครนั้น พระเจ้า
หากวันนันดิ์ ครั้งเรยกเจ้าทุกสุคามนิพราราชบุตรของพระองค์มาแล้ว ครั้งตั้งให้ไปอยู่คริบวนคร
แล้วทรงคงอาณาจายผุดหนัง ให้มรุ่นนั้นเป็นบิดาของเจ้าทุกสุคามนิเดลตั้งไปคริบวนคร ต่อม้าพระเจ้า
อภัยกับพระราชนกุมาคามนิอภัยเกิดวิวาทแก่งแย่งกัน เพราเหตุอาศัยชาติเป็นกษัตริย์ พระเจ้า
อภัย จึงพาไฟร์พอดพาหนะกับพระเทวของพระองค์เด็ดๆไปนครเตี้ย กษัตริย์นครเตี้ย ทรงพระนาม
ว่า สีราชเป็นพระตัวห้ายของพระเจ้าอภัย และกษัตริย์นครเตี้ยได้รั่งนครแห่งหนึ่งในต้นทาง
มกุฎภากนารณ์อยู่ต่ำบึงให้หน่าย แล้วประทานให้แก่พระเจ้าอภัย พระเจ้าอภัยทรงคงชื่นครนั้น
ให้เหมือนพระนามของพระเทวว่า โถมนคร และโถมนครนั้นบริบูรณ์ด้วยข้าวนาหารและทรัพย์
ดินเงินทอง พระเจ้าอภัยครองราชตัมบตี้ในโถมนคร ครันค่อนมา พระนางโถมเทวปรึกษากับ

พระราชนิพัทธ์ว่า ในนครของเรา ยังไม่มีเมืองใดที่มีความเจิดจรัสเท่ากัน จึงควรสร้างพระศรีฯ แห่งนี้ ให้เป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดในอาณาจักร พระเจ้าอยู่หัวทรงรับคำว่า ดีเด่น จึงแต่งหาตถานที่จะสร้างวิหาร ท้องพระเนตร เห็นป่าตัดวนแห่งหนึ่งภายในอกนคร ไม่ได้ไม่ได้ดันก็ ได้ยินว่า มีพระภูมิที่หงส์ในวงศ์ นหាលวีชัย พระมหาธรรม พระมหาธรรม ได้มารู้ในวิหารนักบพระภูมิประมาน ๒๐ รูป พระราชาทรงพอพระทัยถานที่นี่ จึงทรงคัดให้เป็นถานที่สร้างวิหารแตะห้องประดิษฐ์สุนพระชาตุ แล้วตรัถถานพระเดรภ์ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าจะได้พระชาตุที่ไหนเด้อ ? พระภูมิจึงถายพระเขียวแก้วเบองขาวของพระคุณตามรักษาไว้ พระราชาทรงโถมนต์ยิ่ง เมื่อไถูกษัติ ยามดี จึงประดิษฐ์สุนพระเขียวแก้วเบองขาวนั้นให้ห้องพระชาตุ แล้วโปรดให้สร้างวิหาร ค่อนนาหรือทรงยกเศียรมาด้านซ้ายด้านขวา พระราชา กับพระเทวครองราชสมบัติทรงตั้งการบูชา พระชาตุเป็นการใหญ่ และถ่ายมหាដานแก่พระภูมิสั่งชื่มพระมหาธรรมให้เป็นพระมุข ๑

พระคันธราจารย์ ได้ประพันธ์ไว้เป็นคด้า แบ่งความว่า

พระเจ้าคริรากาโลก ผู้เป็นใหญ่แก่ประชาชน และพระมหาธรรมเป็นวงศ์
(เชื้อสาย) อริภูมิ ได้ประดิษฐ์สุนพระทันตราตุ (พระเขียวแก้ว)
เบองขาวในเมืองโสมบุรุษ ซึ่งเป็นเมืองอันน่ารักนรมย์บรรบูรณ์ด้วยข้าวนาอาหาร
กาดประดิษฐ์สุนพระชาตุ (เชื้อสาย) เบองขาว
จนบริบูรณ์

คือจากนั้น จะก่อตั้งพระบูพินทปภาคติ่งเรอผู้เป็นพระภูมิ (พี่ชาย) ของพระนาง วิหารเทว คือ อัญมณีวนหงส์ ท่านได้พิจารณาคุ้ยอย่างชำนาญพระเจ้ากากัณนิดิตมหาราช ทราบว่า อายุตั้งของพระเจ้ากากัณนิดิตย์เดือนอันดับเดียว ครันรุ่งขัน จึงไปถวายพระพรแก่พระราชาว่า มหาบพิตร เมื่อพระคุณด้วยทรงพระชนม์อยู่ ตรัพยากรน์ไว้ว่า พระชาตุนดาคนนี้ มหาบพิตร จะเป็นผู้รักษา คือคือไปในอนาคต จะมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่ากากัณนิดิต จะประดิษฐ์สุนพระชาตุนดาคนไว้เหนือแองนาราชต์อยู่ต่ำ ต่ำ เดรศรัตต์ด้านขวาแม่น้ำมหาดุกคงคา (ลังกาทวีป) พระบูพินพระภูมิ ทรงหมายถึงมหาบพิตร แล้วพระองค์เข้าสัมภาษณ์ในทันนั้น บคน มหาบพิตร ควรคำนึงถึงพุทธพยากรณ์นั้น อันที่จริง พระเจ้ากากัณนิดิต แม้จะระดับถังคากาทพระราชนิพัทธ์ว่า พระองค์ตรัพย์บันพระแท่นมรณะ แต่ไม่ได้ทรงไว้พระทัยที่จะประดิษฐ์สุนพระชาตุ ครั้นมาได้ยินคำของพระภูมิ ก็ทรงร้าดถังคากาทพระราชนิพัทธ์ ตรัพย์ตั้งไว้ จึงทรงรับคำพระเดรภ์ว่า สารุ (ดีแล้ว)

ความจริง พระเจ้ากากกัณณดิศน์ เป็นใหญ่กว่ากษัตริย์ทั้ง ๓ พระองค์ คือพระเจ้า
สิริแห่งนครสรุ พระเจ้ามหานาคแห่งนครโถมน พระเจ้าคริอภัยแห่งนครโถมน เมื่อพระองค์จะ
ประดิษฐ์นานพระชาติ จึงประชุมกษัตริย์ทั้ง ๓ พระองค์นั้น กรณถวันเพญเดือนวันตรี พระคันทร์
ประกอบด้วยวิถีชาชุกษ์ จึงทรงวางอิฐเมืองคดฤกษ์ แต่เมื่อห้องประดิษฐ์นานพระชาติสร้าง
เสร็จแล้ว พระเจ้ากากกัณณดิศ จึงทรงหารือกับพระกระว่า ห้องประดิษฐ์นานพระชาติสร้าง
เสร็จแล้ว พรุ่งนี้ได้ฤกษ์โรมินิ ข้าพเจ้าจะบวบพระชาติ แต่พระคุณเจ้าทราบเรื่องพระเกศชาติ
บังไหม ตรัสด้วย ทรงมอบหน้าที่ให้พระจุพบินทปภาคดิศเตรา ถึ่งหาพระเกศชาติต่อไป
ฝ่ายพระกระ ได้ตั้งพระสิริภารผู้เป็นตัวหงวหาริกของท่านว่า มีราชานาคทรงพระนามว่าชัยเด่น
ประทับอยู่ในวิมานภูมินทราวด ชัยเด่นนาคราชน บุชาพระเกศชาติซึ่งคบปุตตส์กับภัตติภพอค
๒ คนพนองรักษาไว้ พรุ่งนี้ เขอจงไปอัญเชิญพระเกศชาติหนามาถวายพระมหากษัตริย์ กรณ
วันรุ่งขัน พระสิริภาร ไปยังภูมินทราวดพิพพ อัญเชิญพระเกศชาติ ในสำนักของชัยเด่น
นาคราช มาถวายแก่พระเจ้ากากกัณณดิศ พระจุพบินทปภาคดิศเตรา พระมหาสำคัญเตรา^๔
และพระมหนทเตรา ทั้ง ๓ ท่านนั้น ต่างมีบรรหารอย่างคดะหดายร้อย กับทางพระมหากษัตริย์ ^๕
พระองค์ มีพระเจ้ากากกัณณดิศเป็นประธาน ได้ประดิษฐ์นานชาติของพระผุ่มพระภาก
ณ เห็นอ่อนนาชื่อกรภัตต์อยู่ตุ่ดตุ่ดชื่อเจรุคันชาวแม่นามหาวุกคงคาก กรณประดิษฐ์นาน
เสร็จแล้ว พระเจ้ากากกัณณดิศ โปรดให้สร้างต่ำบุปใหญ่ทรงค่อมนาหรือทรงยอดเจ้าไกรดา^๖
(ครอบไว้) และพระองค์ทรงกระทำกิจที่ควรกระทำทั้งหมดแล้ว ทรงบุชาด้วยความคุ้ยการ
แต่คงราชควรจะเป็นอนุภาพการฯ

พระคันทร์ราษฎร์ ได้ประพนธ์ไว้เป็นคanto แปลความว่า

พระเจ้าดิส ผู้รู้เสียงกา ได้ราชากิเมกอยู่ในโรมชนบท ทรงเลื่อมใสใน
พระพุทธ ได้ประดิษฐ์นานพระชาติหนลาต ซึ่งเป็นพระบรมสารริริกชาติของ
พระพุทธ ผู้ประเสริฐฯ

พระเจ้ากากกัณณดิศ ทรงบำเพ็ญพระราษฎร์ด้วยบันดาลใจ ๖๔ ปี แล้ว
ทรงรักรด

การแสดงของพระชาติหนาด
ฉบับริบูรณ์ ด้วยประการฉะนั้น

[ເວັບມື້ອນທີ່ຢູ່]

ເນື້ອພຣະເຈົ້າກາກວັນຄົສດ່ວງດັບໄປແດ້ ພຣະຮາບຸຕຣອງຄໍເຕັກຂອງພຣະອົງຄໍ ທຽງ
ພຣະນາມວ່າ ເຈົ້າຄົດ ເຕັ້ງມາຈາກທີ່ຂວາບ້າ (ຫນອງຍາວ) ທຽງຈັດກາພຣະສົມພຣະວາຊີຕາເຕົ່ງແດ້
ຈົງພຣະນາມາຄາ (ພຣະນາງວ່າທ່າຮ່ວງ) ກັບຂ້າງຂອງ ກຸນາດ ໄປຢັ້ງທີ່ຂວາບ້າ ເພຣະເກຣງກົດວ່າ
ພຣະເຊີ່ງສູງ

ພຣະກຸມາຮຖຸສູງຄາມນີ້ກໍຍັງ ພຣະຮາບຸຕຣອງຄໍໃໝ່ ໄດ້ເຕັ້ງໄປຢູ່ມະນະປະເທດ ຂະນະ
ເມືອນພຣະຫັນນີ້ ១៦ ປີ ເພຣະເກຣງກົດວ່າພຣະວາຊີຕາບັນ ຂະນະນີ້ ພຣະກຸມາຮຖຸສູງຄາມນີ້ກໍຍັງ
ເຕັ້ງຈາກມະນະປະເທດນາທຽງກະຮ່າກົມພິເສດຖານ ດຳບັນດາການ ພຣະກຸມາພັນອັງທິງ ២ ນັ້ນ
ວິວາທິກິດວ່າເຮືອງຂ້າງຂອງ ກຸນາດ ເຈົ້າຄົດຜົນພຣະອັນຫຼາທຽງຂະໜະກ່ອນ ໃນກາວທີ່ຍຸ້ທີ່ສົງຄວາມ
ທີ່ສົນນາມຈຸ່ງພັງຄົມນີ້ ແຕ່ໃນຄວັງທີ່ ຈ້າຍກໍຍັງຜູ້ເປັນພຣະເຊີ່ງສູງຄຸມພດ ២០,០០០ ອົກຮັບຊັນ

ພຣະເກຣງທັງຫດາຍ ຍັງພຣະກຸມາພັນອັງທິງ ពຣະອົງຄໍ ໃຫ້ຮັບໂທໜັງກັນແດກນີ້ ເຕັກັນວ່າ
ພຣະເຈົ້າກໍຍັງສູງຄາມນີ້ ນຽວຄຸພຣະບຣມຮາຕຸໄວ້ໃນພຣະແຕ່ງໂທກ ແວດດັ່ນດ້ວຍພົດພາහະເຕົ້ຈໍໄປ
ວັດທິສ່າຮາມ ທຽງນມ້ສກາວພຣະສົງໝໍແດ້ ຕຣັດວ່າ ຂ້າແຕ່ພຣະຄຸນເຈົ້າ ຂ້າພເຈົ້າຈັກຂ້າມຝາກໄປ
ຜົນໂນ້ນ ເພື່ອຈະຍັງພຣະສົນນາໃຫ້ຮ່ວງເຮືອງ ລາຍພຣະຄຸນເຈົ້າໄດ້ໄປຮອດນຸ່ມາຕີໃຫ້ພຣະກິກຊຸ່ງທັງຫດາຍໄປ
ກັບຂ້າພເຈົ້າ ເພື່ອເປັນແນອນາບຸນຍໍຂອງຂ້າພເຈົ້າ ພຣະສົງໝໍຈົງອັນນຸ່ມາຕີໃຫ້ພຣະກິກຊຸ່ງ & ០. រູບໄປ ພຣະຮາ
ພາພຣະກິກຊຸ່ງສົງໝໍໄປແດວຂັນທຽງຂ້າງກຸນາດນິ້ມທ່ານ ១. ກອງພົດແວດັ່ນ ເຕັ້ງຈໍອອກຕັ້ງຄວາມດ້ວຍ
ຊຸ່ງຄົດເດັ່ນ ເຕັ້ງໄປຕຸ້ນນາມມີ້ຍັງຄນະ ທຽງຮັບກັບພວກທີ່ມີໃນຕຸ້ນນາມນີ້ໄດ້ຂະໜະແດ້ ໂປຣ
ໃຫ້ຮັງກັນຈຸກສູບ^(១) ໃນຕຸ້ນນາມມີ້ຍັງຄນະນີ້ ໄດ້ຍິນວ່າ ພຣະຜົນພຣະກາກ ຮັດຈາກຕຣັດແດ້
ໄດ້ ៥ ເດືອນ ໄດ້ເຕັ້ງມາເກາະດັ່ງການ ທຽງປະທັບຍິນໂຍຸບນອກກາຕີເບັນບັນຕົງສັນກົມມີ້ຍັງຄນະ
ສູບເດືອນ ໃນໜາກວັນຊຸ່ຍານ ວິນຟັງແມ່ນ້ຳກົງກາ (ລັງກາ) ທຽງປະບັບຍັ້ງໃຫ້ດິນພຍກ່ຽວ
ແດ້ເຕັ້ງຈົກດັບໄປ ກວ່ານພຣະສົນນາຕາປິຣິພພານແດ້ ຍັງມພຣະເຄຣະອົງຄໍໜັງຮອດຮູ້ ເປັນອັນເຕັກ
ຂອງພຣະສົນນາຕາ ໄດ້ອັນເຫັນພຣະຄວ່າຕຸ (ກະຊຸດກັນຄອ) ຈາກເຊີງຕະກອນແດ້ ທົ່ວມ
ດັ່ນດ້ວຍພຣະກິກຊຸ່ງສົງໝໍມາປະກິຈສູງໄວ້ໃນທີ່ຂ້າພົບ ຕ່ວັງສູບສັງ ៤. ຕ່ອກຄຣອບໄວ້ແດ້ກໍໄປ ພຣະເຈົ້າ
ຊຸ່ພາກຍັງພຣະກາຕາຂອງພຣະເຈົ້າເຫວັນນິບຍົດ ໄດ້ທຽງຕ່ວັງເຕີມອົງຄໍເຈົດຍິນຕົ້ງຂັນ ៣. ຕ່ອກ ນາ
ຄວັງພຣະເຈົ້າຮຖຸສູງຄາມນີ້ກໍຍັງໄປຮັດໃຫ້ຮັງກັນຈຸກເຈົດຍື່ງ ៤. ຕ່ອກ (ດູຮປ່ິ້ ៧)

ກາດກ່ອນມີ້ຍັງຄນະສູບ

ຈົນຮົບຮົມ

១. ກັນຈຸກສູບ ສູບເສື່ອເກຣະ ຄື່ອ ເຈົດຍື່ງຄຣອບເຈົດຍື່ງອົງຄໍໃນໄວ້

[เรื่องมริยาเจดีย์]

ฝ่ายพระเจ้าทุกสีคามน้อย จับตัวนศตคนพท์นามหียงคนะนี้ได้แล้ว จึงจับราชานิพงห์หาย ก็อ ราชากัมพนิพ ใช้เวดา & เศื่อนจังจับได้ ทรงใช้เวดาจับราชานิพแห่งละ & เศื่อนโดยลำดับ จากนั้นก็เต็มใจไปอนุราชบุรุษต่อสั่งให้พักกองทพทภูเขาอย่างต่อ แล้วรับสั่งให้ชุดสระในทันน ทรงว่ายนาเด่นในคืนเดือนเชยู (ราวดีอน ๗ ไทย) แล้วโปรดให้สร้างป้อมครุฑในทันน พระองค์ทรงประหารเจ้าทันพ เอพาราชาภิบทหารหงหดายเดวเต็มใจเข้าสู่นกร พระเจ้าทุกสีคามน้อย ได้ทรงประหารเจ้าทันพ เต็ย ๓๒ พระองค์ โปรดให้ยกเศวตชนครุฑเป็นเอกสารเดียวทว่าเกะดังก้า เมื่อพระราชพิธี ฉัตรมงคลต่วงไปแล้ว ๗ วัน พระราชาโปรดให้สร้างมริยาตตวหารพร้อมหงเจดีย์ (ครบที่ ๕) สร้างอยู่ ๓ บจจเดรฯ ครนั่ต์รดแล้ว พระราชาทรงนัดลงเป็นการใหญ่

[เรื่องมริยาเจดีย์]

ฉบ

[เรื่องໄດ乎ปราสาท]

ต่อจากนั้น พระเจ้าทุกสีคามน้อย ทรงตราจด ก็หอดพระเนตรเห็นอกษารวาร์กในสุพรรณบัญชีวางอยู่ในขอบในพระราชวัง จึงอ่านคำริบันน ให้ความดังนี้ว่า ในอนาคต เมื่อ ๑๔๐ ปี ผ่านไปแล้ว พระราชนบุตรของพระเจ้าหากวันณัตติ ทรงพระนามว่า พระเจ้าทุกสีคามน้อย จักโปรดให้กระทำการอย่างน จึงทรงพระรำพึงว่า ดาวเรน พระมูเป็นเจ้ามหินทเทรผู้เห็นกาดไกด ไกดองเห็นถูกต้องแล้ว ทรงพระโถมนต์ยันดยังนก ครองนน พระองค์หอดพระเนตรเห็นแบบเขียนทิพวนาน จึงโปรดให้สร้างໄด乎ปราสาทตามแบบนน ด้านกว้างแตะคันถุงแต่ละคัน ๑๐๐ ศอก มชัน ๔ ชัน มหอง ๑,๐๐๐ ห้อง ตั้งต่างๆ เช่น สีหบัญชร (หน้าต่าง) มีดาวด้วยวิจิตรคงงามเป็นเอก (ครบที่ ๖) แล้วทรงหดงนาทกิจโินทกถวายแก่พระภิกษุตั้งช

เรื่องทกดาวมาน มีหดายคณภร เช่น คัมภร์หางค์เป็นตน แม้ในบทคัณสุรัง ๓ ท่านก็กล่าวว่า พระเจ้าเทวนมบยิดต์เท่านน จักทรงสร้างໄด乎ปราสาท แต่อนทัริง ในต้นย ของพระเจ้าเทวนมบยิดต์นน ไม่มีໄด乎ปราสาทเดย ท่านได้ใช้คำว่า “ จก ” ซึ่งบ่งถึงอนาคต

[เรื่องໄด乎ปราสาท]

ฉบ

[เว่องศุภวรรณมาลิกเจดีย์]

อยู่มานานนั้น พระเจ้าทูลกระหม่อมน้อย เต็็จไปบูชามหาโพธิ์แล้ว เมื่อเต็จเข้ากราบพระเนตรเห็นเต่าศีดา ซึ่งพระราชอยักษรังได้ราชาภิเศกแล้ว บีบีโปรดให้บักไว้ที่ฐานสูง จึงทรงระดับถังคำของพระมหินทเดร กรณถังวนอุโบสต์เพญเดือนวิสาข พระจันทร์ ประกอบด้วยวิสาขฤกษ์ ทรงเริ่มตกแต่งพนทเพื่อร้างมหาสูง กรณแต่ถังวนอุโบสต์เพญเดือนอาษา พระจันทร์เต็ยวอุคตราต่ำพหฤกษ์ จึงทรงวางอิฐเมืองคงฤกษ์ในองค์เจดีย์ พระราชทานทำกิจที่กราบไหว้ในห้องบรรจุพระธาตุเต็ร์รี่แล้ว ทรงนั้นถือพระภิกษุสั่งชี้แต่ครั้นอบหมายว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า กิจการในห้องบรรจุพระธาตุเต็ร์รี่เรียบร้อยแล้ว พรุ่งนี้เป็นวันอุโบสต์เดือนอาษา พะบารุ่งพระธาตุ ขอพระคุณเจ้าโปรดครัวทรายเรื่องพระธาตุด้วยเด็ด ดังพระองค์ทรงมอบหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสั่งช้อย่างแล้ว เต็จจากดับนกร พระตั้งมัจจุลงบนงานให้แก่ โถ่นุตตะเภาเณรสำนักชบวิเวณอยุ ๑๖ นิ้ว พ่อเณรไส้สนุตตะ พรุ่งน JACK บารุ่งพระธาตุ คริริย์ เมื่อพระค่าถัดดาวรมบนพระแท่นปูนพาน ตรัสเรียกท้าวสักกะเทวราชนาเฝ้า แล้วตรัสว่า ชาตุของทากตามอยู่ ๔ ท่านนั้นให้ยุ่ง กษัตริย์โกสุริยะเชิญไปบูชา ๑ ท่านนั้นให้ยุ่ง ต่อไปภายหน้า เขาว่าจะเอาไปประดิษฐ์ฐานในเจดีย์ให้ยุ่งทั้งกาทวป กรณพระผู้นั้นพระภาคปูนพานแล้ว กษัตริย์โกสุริยะได้บารุ่งพระบรมส่วนริริยาตุ่นไว้ในเจดีย์ให้ยุ่งที่คำบูรณะ กรณเจดีย์ถูกกระแต่น้ำให้ยุ่งเช้า ผลบพระบรมส่วนริริยาตุ่นคงแห้งเดือดไป พญามหากาดนาค นำพระบรมส่วนริริยาตุ่นนั้นไปมั่นเชริกนาคพิพพ เก็บรักษาไว้จนกระทั่งทุกวัน เพราะฉะนั้น พ่อเณรจังไปมั่นเชริกนาคพิพพ แจ้งเรื่องราวนั้นให้พญานาคทราบ แล้วอัญเชิญพระบรมส่วนริริยาตุ่นมา โถ่นุตตะเภาเณรรับคำถังแล้ว รุ่งขันทรายว่า พระมหาชัตติร์เต็คด้อมา เพราะได้ยินเดี๋ยงตนครับประโภคกักอย จึงเข้าคุคลามานมือกัญญาเบื้องรับ คำดินลงไปแล้วโปรดชันตรองหน้าพญามหากาดนาคทมั่นเชริกพิพพ ต้านเณรได้อัญเชิญพระบรมส่วนริริยาตุ่นพญามหากาดนาค ถวาย นามอบให้แก่พระเจ้าทูลกระหม่อมน้อย ฝ่ายพระราชทานทำกิจบูชาทรายแล้ว พระบรมส่วนริริยาตุ่นนั้นได้รับพระบรมส่วนริริยาตุ่นไว้ (ดูปกที่๔) พระเจ้าทูลกระหม่อมน้อยทรงบำเพ็ญพระราชนุสุดเบื้องหนา เต็วราชตั้มบ๊ะอยุ ๒๔ ปี ทรงมอบพระตั้รร่วงกายของพระองค์ถวายต่ำหรับพระตั้งชี้ ทรงระดับถังบุญกุศลเต็มอิ่มให้ขาด จุติเดียวได้บังเกิดในรถทิพย์ที่มาจากการคุสติพิพพ มีพระองค์ประคับด้วยเครื่องอาภรณ์พิพพ เมื่อมหาชนกำดังดูอยุ ได้ทรงทำประทักษิณสูงใหญ่ ๑ รอบนั้นถือ

พระภิกษุสังฆ์แล้วเดี๋ยวจัดบันไปยังคุณติพิภพ ต่วนพระเจ้ากากวันนันดิศจักได้เป็นพระพุทธบิดาของ
พระผู้มีพระภาคเมตไตรย พระนางวิหารเทว จักได้เป็นพระพุทธมารดาพระเจ้าทุฏฐุคามโนภยน
จักได้เป็นพระสาวกของคท. ต่วนพระเจ้าสัทหชาดิศ ผู้เป็นพระราชนูชาติได้เป็นพระสาวกของครอง
พระนางอนุพาเทว ผู้เป็นพระบีฐุจนา (อว.) ของพระเจ้าทุฏฐุคามโนภย จักได้เป็นพระอัคร
มเหศรีของพระเมตไตรย เจ้าต้าตรากุนาร ผู้เป็นพระราชนูชาติของพระเจ้าทุฏฐุคามโนภย จัก
ได้เป็นพระราชนูชาติของพระเมตไตรย ชุนคงดงชือตั้งมอามาดย จักได้เป็นยอดพุทธอุปฐาก ข้า
ของคตอามาดย จักได้เป็นยอดพุทธอุปฐากัยกา ได้ยินว่าคนทรงหดายเหด่านน ด่วนแต่มอยธิการ
อนทำไว้เดวทางดันควายประการฉะนแต

ต่วนพระเมตไตรยบรม โพธิ์สัก ได้รับคำพยากรณ์ในสำนักพระพุทธของคบจุบัน
บำเพ็ญบารมี ๑๖ อดังไชยແตนกป์มาแล้ว ขณะนั้นบังเกิดอยู่ในคุติปุระ ต่อไปภายหน้า จักได้
ครั้นเป็นพระพุทธในโลกโดยแท้

ท่านได้ประพันธ์ไว้เป็นคanto แปดความว่า

พระราชทุฏฐุคามโน กล่าวสุพรรณมาลินิสัง ๗๘๐ ศอก แล้วข้าย
เนื่องนิตย์ พระวราชนภัย (ทุฏฐุคามโน) เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียว
ประเสริฐยิ่งในເກາະอันประเสริฐ (ลังกา) ทั้งหมด ทรงสมสมบุญบารมี
อันประเสริฐ ทรงครอบครองราชสมบัติอันประเสริฐ ๗๔ ปี และเสด็จไปสู่
สวรรค์เทวปุรุษอันประเสริฐ ฯ

กาดกอยเจดีย์สุวรรณมาดิก
ฉบับรินุรัฟ

[เรื่องการพระไตรบีภูกขันถุใบдан]

เมื่องานยกตั้มหาน้ำต้มปังไม่เต็ร์ค พระเจ้าทุฏฐุคามโนภัยส่วนตัวเดี้ยดแล้ว พระราชา
ทรงพระนามว่า พระเจ้าสัทหชาดิศ ผู้เป็นพระอนุชาของพระเจ้าทุฏฐุคามโนภยนน ได้ทรงราช
ตั้มบต แดพระเจ้าสัทหชาดิศนน ทรงยกตั้มตระนาบทาปูนขาวของคณาเจดีย์เดี้ยดแล้ว ทรง
ตั้มบุญตั้มภารเบื้องเนก ครองราชตั้มบตซุ่ย ๗๙ ปี ได้ยินว่า พระเจ้าสัทหชาดิศ นี่พระราชนูชาต
พระองค์ ก็อย เจ้าดัญชิดีก ก เจ้าถุดนะ เจ้าตาภานาค และเจ้าทุฏฐุคามโน เมื่อพระเจ้า
สัทหชาดิศตั้งตัวไปเดี้ยด เจ้าถุดนะ พระอนุชาของพระเจ้าดัญชิดีก ได้ทรงราชตั้มบต เดือน
กัน ๑๐ วัน เจ้าดัญชิดีกพระเชษฐ์ได้ปดงพระชนม์พระเจ้าถุดนะนนแล้ว ครองราชตั้มบต

๔๕ บี๊ก ๔ เดือน เมื่อพระเจ้าดับชุติ์ภารตะศรีราชาเดว เจ้าขดากนาก ได้ทรงราชสมบัติอยู่ ๖ ปี แต่เสนาบดีของพระเจ้าขดากนากนั้น ปลงพระชนม์พระองค์เดียวแต่ว่ายิดເຫັນຄຣ ເຈົ້າ ດັງກຳມານຸ່ມເປັນພຣະອນຫາຂອງພຣະເຈົ້າขດາງນາກນີ້ ໄດ້ມ່າເສັນນາບດີກວຽຍນແດວຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດ ອູ້ ແລະ ເຄືອນ ມີທິພ້ອມ ປຸດທັດ ຂີງເອຣາຊ່ມບັດແດວຄຣອງອູ້ ๓ ປີ ທິພ້ອມ ພາທີຍະ ຈັບ ທິພປຸດທັດໄດ້ແດວຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດອູ້ ๒ ປີ ທິພ້ອມຈຸນຍາມຮກ ຈັບທິພພາທີຍະໄດ້ແດວ ຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດອູ້ ๔ ປີ ທິພ້ອມ ມີດີຍາມຮກ ຈັບທິພຈຸນຍາມຮກໄດ້ແດວຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດອູ້ ๗ ເຄືອນ ທິພ້ອມ ທາວຍະ ຈັບທິພມິດຍາມຮກໄດ້ແດວຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດອູ້ ๒ ປີ

ครົງນີ້ ພຣະຮາຊ່ມດັງກຳມານີ້ ທຽງຫດບໍ່ອຸ່ນອູ້ໃນມະຍະປະເທດ ๔๕ บຶກ ๔ ເຄືອນ ຄົງເຕີດົກໄປເນື່ອງອນຸຮາຫປຸຮະ ຈັບທາວຍະທິພໄດ້ແດວເຕີດົດຈາຂັນຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດອູກ ແດວໂປຣດໃຫ້ສ່ວັງ ວິຫາຮອກຍົກຄຣ

ທ່ານປະພັນທີໄວ້ເປັນຄາດ ແປດຄວາມວ່າ

ເນື່ອພຣະເຈົ້າວັນກຳມີນີ້ຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດໃນເນື່ອງອນຸຮາຫປຸຮະ ພຣະກິກຊູ່ຮຸ່ນກ່ອນ ມີບໍ່ຄູ່ນູ່ມາກ ໄດ້ຈຳພຣະໄຕຮັບງຸກແລະອຣດກຄາພຣະໄຕຮັບງຸກນີ້ໄວ້ດ້ວຍປາກ ເປົ່າ ພອດກມາດົງສມຍັນນີ້ (ຮັບສມຍັພຣະເຈົ້າວັນກຳມີນີ້) ພຣະກິກຊູ່ທັງຫລາຍ ມອງເຫັນຄວາມເສື່ອມແໜ່ງສົດບໍ່ຄູ່ນູ່ຂອງສັດວິທີທັງຫລາຍ (ຄນ) ຈຶ່ງປະໜຸນກັນ ເຊິ່ນພຣະຮຣມໄວ້ໃນໃບຕານ ເພື່ອໃຫ້ພຣະຮຣມນີ້ຄວາມຕລອດກາລານາ ພຣະຮາຫ ວັນກຳມີນີ້ນີ້ຄຣອງຮຣາຊ່ມບັດອູ້ ๑๗ ປີ ນັບທັງຄຣັງແຮກ & ເຄືອນ ຮວມເປັນ

๑๗ ບຶກ ๔ ເຄືອນ ດ້ວຍປະກາຮນີ້ ।

ອາຄີຍເຫດຸນ ຄົມກົງຕ່າງດັ່ງກ່າວ (ຂອງພຣະນັກທາຈາຮຍ) ຈຶ່ງກຳດ່ວວ່າ ຕັ້ງແຕ່ພຣະຄ່າຕາ ປຣິນພານມາໄດ້ ๔๕. ປີ ພຣະກິກຊູ່ທັງຫດາຍັງປະກອບໄປດ້ວຍນູ່ນູ່ ຈຳພຣະພຸທ່ວງຈຸນະທັງດັນ ພຣ້ອມທັງອຣດກຄາດ້ວຍນຸ້ງປາສູ່ (ຄື່ອງ ວ່າປາກເປົ່າໄດ້) ກຽນຕ່ອມາ ພຣະອວຫ້ນດີ ๕๐. ພົງກ ຈຶ່ງປັດເປດຂອງກາຮະໄດ້ແດ້ວນອີງເຫັນຄວາມເສື່ອມແໜ່ງສົດບໍ່ຄູ່ນູ່ຂອງສັດວິທີທັງຫດາຍ (ຄນ) ຈຶ່ງປະໜຸນກັນທີ່ຫຸ້ນເຂົາໂດກເດັນໃນມະຍະປະເທດເກະດັກ ພຣະຜູ້ເປັນໄຫຍ່ໃນຊັນບຖກ ຄື່ອພຣະເຈົ້າ ດັງກຳມານີ້ທຽງຮັກຊາຄຸນຄຣອງ ໄດ້ເຊິ່ນພຣະພຸທ່ວງຈຸນະພຣ້ອມທັງອຣດກຄາດັງໃນໃບຕານ ຄໍາທິກດ່ວວ່າ ດັ່ງກ່າຍນາຂັນດູໃບຕານດີເປັນເໜີອັນກັບທ່າດັ່ງກ່າຍນາພຣະຂ່ວາມຄຣົງທີ່ ແກ້້ມາຍັດກາຮກຮ່າທໍາອິນນ ນັ້ນເອງ

ກາດແໜ່ງພຣະຂ່ວາມຂັນດູໃບຕານ
ຈົບບິນບຸຮົມ

[เรื่องมหางศ์กษัตริย์ในลังกาทวีป]

เมื่อพระเจ้าวृษุกามน้อยถวายส่วนรอดแด่ พระราชนูตรของพระเจ้าจตานาค พระนามว่า
เจ้ามหาพิภก ครองราชสมบัติโดยความเป็นธรรมอยู่ ๑๔ ปี ทรงดันพระเจ้ามหาพิภกเด็ວ
พระราชนูตรของพระเจ้าวृษุกามน้อย พระนามว่า เจ้าโกรนาค ได้ครองราชสมบัติอยู่ ๑๒ ปี
และพระเจ้าโกรนาคนั้น ถูกวางแผนพิชิตการกิริยา โดยพระนางอนุพาพะราชาเทวีของพระองค์
ทรงนพระราชนูตรของพระเจ้ามหาพิภก พระนามว่าดิศกุมา ครองราชสมบัติได ๑ ปี
พระนางอนุพาพะราชาเทวีเกิดพอพระทัยนายประคุชชื่อสุรัส จึงปดงพระชนม์พระเจ้าต่อไปด้วยยาพิชเด็ວ
มอบราชสมบัติให้นายประคุชไว้ในอำนาจ นายประคุชตัวเองทรงราชสมบัติอยู่ ๑ ปีกับ ๒ เดือน
ทรงน ยังมีหมพคนหนึ่งชื่อ วุฒิกะ เป็นซ่างไม้ประจำสำนัก แต่เป็นคนสนิทของพระเจ้าตัว
พระนางอนุพาพะราชาเทวีเกิดพอพระทัยซ่างไม่นานมา จึงปดงพระชนม์พระเจ้าตัวเดี่ยด้วยยาพิชเด็ວ
มอบราชสมบัติให้ซ่างไม้วุฒิกะนั้นครอบครอง ซ่างไม้วุฒิกะนั้น ครองราชสมบัติได ๑ ปีกับ
๒ เดือน ทรงน ยังมีชายรับจ้างห้ามพื้นคนหนึ่งชื่อ ดิศ พรบังอนุพาพะราชาเทวีเกิดพอพระทัยดิศ
ขณะมาจงประหารวุฒิกะทมพนเดี่ยด้วยยาพิชเด็ວ มอบราชสมบัติให้นายดิศครอบครอง นายดิศ
ผู้ด้วยเป็นพระเจ้าแผ่นดินไปนั้น ครองราชสมบัติได ๑ ปีกับ ๑ เดือน ทรงน ยังมีพระมหาณ
ปุโรหิตหนึ่งชื่อนิตยะ พระนางอนุพาพะราชาเทวีเกิดพอพระทัยนิตยะพระมหาณนั้นมาอีก จึงมีนายดิศ
นนเดี่ยด้วยยาพิช แล้วมอบราชสมบัติให้หนดยะพระมหาณนั้นครอบครอง แต่พระมหาณนิตยะ
ครองราชสมบัติได ๒ เดือน ทรงน พระนางอนุพาพะราชาเทวีเกิดพอพระทัยพดทหารถ ๓๙ คน จึงมา
นิตยะพระมหาณปุโรหิตเดี่ยด้วยยาพิช แล้วครองราชสมบัติเอง ๔ เดือน

ทราบว่า ทรงน พระศรีดาปวินิพพานเด็ວได ๕๐๐ ปีบริบูรณ์ พระราชนูตรองค์ที่ ๒
ของพระเจ้ามหาพิภก พระนามว่าเจ้ากันณดิศกุมา นิความกดวพระนางอนุพาพะราชาเทวี หน้าไปบัว
เด็ວซ่องตุ่มกำดังไว้พร้าพร้อม จึงประหารพระนางอนุพาพะราชาเทวีเด็ວครองราชสมบัติอยู่ ๒๒ ปี
พระมารดาของพระองค์ก็ไดบวชเหมือนกัน พระราชาโปรดให้สร้างเรือนประกอบงำในดำเน็ก
ภิกขุนิสถานให้เป็นที่ประทับของพระมารดา เมื่อพระเจ้ากันณดิศเสียราชสมบัติในอนุราชปุระ^๗
ทางด้านซมพุทวี (อินเดีย) มีพระมหาษัตริย์เมืองสำคัญ ทรงพระนามว่า พระเจ้ามินท
แต่เมื่อพระมหาเตรษชื่อ พระนาคเต็น ท่านแห่งนั้น เป็นกบปราชญ์ ประชุมกันพนฟุความดกซัง^๘
แห่งศรีนาขของพระทศพดให้รุ่งเรืองด้วยการโคคอบบัญหาทางด้วย ต่อกับทพระมหาศรีนาคบวช
ภัยเอกสารด่าวไวนมิดนทบัญหาว่า ในกาดเมื่อตากคบวินิพพานเด็ວได ๕๐๐ ปี ราชามินท
และนาคเต็นเกร้ากเกอกัน

เมื่อต้นพระเจ้ากัลยาณมิตรแล้ว พระราชนูตรของค์ใหญ่ของพระองค์ พระนามว่า เจ้าอภัย ได้ทรงราชสมบัติ ๒๙ ปี เมื่อต้นพระเจ้าอภัยแล้ว พระอนุชาของพระองค์ พระนามว่า เจ้ามหาค ได้ทรงราชสมบัติ ๑๖ ปี เมื่อต้นพระเจ้ามหาคแล้ว พระราชนูตรของพระองค์ พระนามว่า เจ้าอามันทกานิน ทรงราชสมบัติ ๔ ปี กับ ๔ เดือน เมื่อต้นพระเจ้าอามันทกานินโดย พระอนุชาของพระองค์พระนามว่าเจ้ากริชานุคิตปดงพระชนม์พระองค์เด็กราชสมบัติอยู่ ๓ ปี เมื่อต้นพระเจ้ากริชานุคิตแล้ว พระราชนูตรของพระเจ้ากานินอภัย พระนามว่า เจ้าจุพาย ได้ทรงราชสมบัติอยู่ ๑ ปี เมื่อต้นพระเจ้าจุพายแล้วพระกนิษฐ์ภักดิ์ (น้องหญิง) ของพระเจ้า จุพายพระนามว่า เจ้าหญิงสิริเดชเทว ได้ทรงราชสมบัติอยู่ ๔ เดือน พากเดมพกันนะหงหดาย ทรงราชสมบัติอยู่ ๗ ปี พระภาคในย (หลาน) ของพระเจ้ากานินอภัย พระนามว่า เจ้าอพนาค ทรงราชสมบัติอยู่ ๖ ปี เมื่อต้นพระเจ้าอพนาคแล้ว พระราชนูตรของพระองค์ พระนามว่า เจ้าจันท努ชต์จะทรงราชสมบัติอยู่ ๘ ปี กับ ๗ เดือน พระอนุชาของพระองค์ พระนามว่า เจ้าดังกิต ปดงพระชนม์พระเจ้าจันท努ชต์จะแล้วทรงราชสมบัติอยู่ ๗ ปี กับ ๘ เดือน บุตรนายทัศ นำยประดุ ซึ่งตุ่กะ ปดงพระชนม์พระเจ้าดังกิตแล้วทรงราชสมบัติอยู่ ๖ ปี ต่อจากนั้น บุตรของ พากเดมพกันนะคนหนึ่งชื่อ วต์กะ ประหารนายตุ่กะบุตรนายประคุณเสี้ย แล้วทรงราชสมบัติ แล้วพระเจ้าวต์กะนนทรงคุณตุ่รุตดอต ๗ วัน ระหว่างงานราชภิเชกทพระองค์ได้รับ ต่อจากนั้น พระองค์ไคร่จะทราบกำหนดพระชนมายุของพระองค์ เสื้อคืบประทบบั้นในทุดบกบิหรพยากรณ์ ตรัสรถามให้ทราบว่า เรายากรับกำหนดพระชนมายุของพระองค์ ได้ทุก ทั้กทานไว้ เมื่อถูกรับเร้าบ่อยเข้า ให้ทราบว่า จึงทรงทุกกำหนดพระชนมายุของพระองค์ในทุดบ ตามคำราไชคิศาสตร์ว่า ขอเดชะ พระอาชญาไม่พั่นเกต้าฯ กำหนดพระชนมายุของพระองค์ ยังเหตุออก ๑๖ ปี พวยะคะ เมื่อให้ทราบว่า ทุกตั้งนแล้ว พระราชาจึงตรัสรถามว่า จะมีทาง แก้ไขเพื่อให้อายุยืนบ้างไหม? เมื่อให้ทราบว่า พระภิกษุทั้งหลายย้อมทราบ พระองค์ จึงประทานเงินให้ให้ทราบว่า ๑,๐๐๐ เพื่อให้ปักบิ๊ดไว้เป็นกำหนด แล้วโปรดให้ประชุม พระภิกษุสงฆ์ เสื้อคืบเข้าไปหา นั้นถ้าการแล้ว ตรัสรถามว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า มีให้ เหตุที่จะ ให้อายุยืน?

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถาวา

อตุถุติ สุโนม อาจิกุช
ปริสาวนทานณุ
คิลานวตุตทานณุ

อนุตราย วิโนจน
อาวส�านเมว จ
ทาตพุพ มณุชาชิป

กາຕພຸໍ ຂືນຸມກາວສ
ປລຸງສ່ລສມາທານ
ອຸໂປສຖຸປວາໄສ ຈ

ປົງສໍ່ຂຣນ ຕຕາ
ກຕຸວາ ຕໍ່ ສາຫຼຸ ຮກຸບຍ
ກາຕພຸໂພໂປເສດ ອີຈີ ຖ

ແປດວ່າ

ພຣະສອງຊື່ໄດ້ຄວາຍພຣະພຣວ່າ ແຫຼ່ງທີ່ຈະໃຫ້ອ້າຍຸຍືນນິ້ນນີ້ມີຢູ່ ແລ້ວຈຶ່ງນອກວິຊີແກ້
ອັນຕຣາຍວ່າ ມຫາບພິຕຣ ກາຮຄວາຍເຄື່ອງກຣອງນໍາເປັນທານ ຄວາຍອາວາສເບັນທານ
ປົງປົນທົກເຈັນນໍ້ວຍເບັນທານ ປົງສັງຂຣນ໌ຊ່ອມແໜມອາວາສທ່ານຳຮຸດທຽດໄກຣມ
ສມາທານຄືລ ແລະ ຮັກໝາໄວ້ໃຫ້ດີ ແລະ ກາຮຮັກໝາອຸໂປສຄືລໃນວັນອຸໂປສ ນີ້ແລ້ວ
ເປັນເຫຼຸ່ງທີ່ຈະໃຫ້ອ້າຍຸຍືນ ຂອດຄວາຍພຣະພຣ ।

ພຣະຣາຊາດວັດທີ່ ດຳເນີນ ແດ້ວທຽງກຣະທ່າຄານທ່າພຣະກິກຊຸ່ສົງມັບອາໄຫ້ກັ່ງໜົດ ແລະ
ທຽງນຳເພີ່ມາກຸ່ດອນ ທ່ານ ພົມດ້ວຍ

ພຣະຣາຊານເຕົວຍາຮຕ່ມບັດໃນອຸນຸຮາຂປ່ຽນ ୧୫ ປີ ໄດ້ທຽງທ່າພິຂວ່າຕ້າງປຸ້າຕດອດ ୧୫ ປີ

ຕົກນແດ

ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າວົດກະແດວ ພຣະຣາຊບຸຕຣຂອງພຣະອົງກໍພຣະນາມວ່າເຈົ້າວັກການຕີກິດສ
ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୩ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າວັກການຕີກິດແດວ ພຣະຣາຊບຸຕຣຂອງພຣະອົງກໍ ພຣະນາມວ່າ
ຕກພາຫຼຸການນີ້ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୨୦ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າຕກພາຫຼຸການນີ້ແດວ ເຕັນບົດຂອງ
ພຣະອົງກໍອົນຫັດດກນາຄ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୨ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າອົນຫັດດກນາຄແດວ ພຣະຣາຊບຸຕຣ
ຂອງພຣະອົງກໍ ພຣະນາມວ່າ ເຈົ້າກິດຕີ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୨୯ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າກິດຕີແດວ
ພຣະອຸນຸ້າຂອງພຣະອົງກໍພຣະນາມວ່າເຈົ້າກິດຕີ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୧୯ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າ
ກິດຕີແດວ ພຣະຣາຊບຸຕຣຂອງພຣະອົງກໍພຣະນາມວ່າເຈົ້າອຸ້ນາຄ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୧୮ ປີ
ພຣະອຸນຸ້າຂອງພຣະເຈົ້າອຸ້ນາຄ ພຣະນາມວ່າເຈົ້າກຸນທານາຄ ປັດພຣະໜົນໆພຣະເໜ້ງສູງແດວກຣອງຮາຊ
ຕ່ມບັດທີ່ ୧ ປີ ເຕັນບົດຜູ້ເປັນພ້າຍພຣະເທດຂອງພຣະອົງກໍອົບດີວິນາຄໂຈຣ ຂັ້ນໄດ້ພຣະເຈົ້າກຸນທານາຄ
ໄດ້ຂັ້ນແດວກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୧୯ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າດີວິນາຄໂຈຣແດວ ພຣະຣາຊບຸຕຣຂອງ
ພຣະອົງກໍພຣະນາມວ່າເຈົ້າດີຕີ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୨୯ ປີ ພຣະອຸນຸ້າຂອງພຣະເຈົ້າດີຕີພຣະນາມວ່າ
ເຈົ້າກິດຕີ ຂັ້ນໄດ້ພຣະເໜ້ງສູງໄປແດວ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୨୯ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າກິດຕີແດວ ພຣະຣາຊບຸຕຣ
ພຣະເໜ້ງສູງຂອງພຣະອົງກໍ ພຣະນາມວ່າເຈົ້າດີວິນາຄ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୨୯ ປີ ເນື້ອດື່ນພຣະເຈົ້າດີວິນາຄແດວ
ພຣະຣາຊບຸຕຣຂອງພຣະອົງກໍພຣະນາມວ່າເຈົ້າຂໍ້ຍກຸນາຮ ກຣອງຮາຊຕ່ມບັດທີ່ ୧ ປີ ໄດ້ຍິນວ່າ ພວກ

ด้วยพกันจะนั่นนั่น กน คือ ถังชุดต์ ๑ ถิรตั้งจะโพธิ ๑ และ โคงาภัย ๑ เด่นบดีแต่สำมาคาย
 ปดพระชนม์พระเจ้าวชัยเดวอภิเชกถังชุดต์ในจำนวน ๑ กนนั่นให้กรองราชตั้นบด๑ แต่พระเจ้า
 ถังชุดต์นกรองราชตั้นบด๑ได้๔๙ ปี เมื่อต้นพระเจ้าถังชุดต์เดว อิรตั้งจะโพธิกรองราชตั้นบด๑อยู่๒ ปี
 เมื่อพระเจ้าอิรตั้งจะโพธิกรองราชตั้นบด๑อยู่นั้น พระยาจารย์อุปเต่นได้รานาหารรถกามหานิเกตซ์ขอ
 สหบุญปชุโชคิกา ๒๘ และกรงนนทางนกรบุณนกาน^(๑) มีกษตริยองค์หนึ่งทรงพระนามว่า
 พระเจ้านรุทธะ ครองราชตั้นบด๑ พระมหาເගຣในเมืองนนช้อ โซศิปaat ใช้ศิษย์ ๒ องค์ คือ^๒
 พระอาນันท ๑ พระເດຣไม่ทราบชื่ออีก ๑ ไปดังกาทวปให้ศิกษา^(๒) บทกันสุวินัยตามพระราช
 คำร้องของพระมหาກษตริยนเดว ตัวท่านกับด้วยจากดังกาทวปไปดูนกรบุณนกาน ทางดังกาทวป^๓
 เมื่อต้นพระเจ้าอิรตั้งจะโพธิเดว โคงาภัยกรองราชตั้นบด๑อยู่๓๐ ปี เมื่อต้น
 พระเจ้าเชื้อสุคิดต์เดว พระอนุชาของพระองค์ พระนามว่า เจ้ามหานเด่น ครองราชตั้นบด๑๒๗ ปี
 พระเจ้ามหานเด่นเสวยติรราชตั้นบด๑ในลังกาทวปได้ ๒๗ ปี แล้วตัวรอด ทรงกับเวดาทพรศาสตร์ดา
 ปรินพานด่วงແດວได้ ๘๓๐ ปี กับ ๔ เดือน ๑๐ วัน

ประมวลกาดเรยงดำเนินกษตริยในลังกาทวป พงทราบดังต่อไปนี้

พระเจ้าวชัยกรองราชตั้นบด๑ ๓๔ ปี ແດວว่างกษตริยไป ๑ ปี พระเจ้าบันทุกวัสดุ^๔
 ครองราชตั้นบด๑ ๓๐ ปี พระเจ้าอภัยกรองราชตั้นบด๑ ๒๐ ปี ແດວว่างกษตริยไป ๑๗ ปี พระเจ้า
 บันทุกวัสดุ^๕กรองราชตั้นบด๑ ๗๐ ปี พระเจ้ามุนีสวะกรองราชตั้นบด๑ ๖๐ ปี พระเจ้าเทวนัมบี้ดิศ^๖
 กรองราชตั้นบด๑ ๕๐ ปี พระเจ้าอุคติยะกรองราชตั้นบด๑ ๑๐ ปี พระเจ้ามหานเด่นกรองราชตั้นบด๑
 ๑๐ ปี พระเจ้าอุรุตติกรองราชตั้นบด๑ ๑๐ ปี พระเจ้าเต่นะและพระเจ้าคุตติกะเฝ่าทมิพ ๒ พระองค์^๗
 กรองราชตั้นบด๑ ๒๒ ปี พระเจ้าอเตดะกรองราชตั้นบด๑ ๑๐ ปี พระเจ้าເພารະกรองราชตั้นบด๑
 ๔๔ ปี พระเจ้าทุกุสุคามินกรองราชตั้นบด๑ ๒๔ ปี พระเจ้าสัทชาติกรองราชตั้นบด๑ ๑๙ ปี พระ
 เจ้าถุดนะกรองราชตั้นบด๑ ๑ เดือนกับ ๑๐ วัน พระเจ้ารัญชิดตสก^(๓)กรองราชตั้นบด๑ ๙ ปี กับ
 ๔ เดือน พระเจ้าจตัญานาคกรองราชตั้นบด๑ ๖ ปี พระเจ้าวุฒิคามินกรองราชตั้นบด๑ (ครังแรก)
 ๕ เดือน พระเจ้าบุญดหตุกรองราชตั้นบด๑ ๓ ปี พระเจ้าวารียะเฝ่าทมิพกรองราชตั้นบด๑ ๒ ปี

๑. บุณนกาน แปลว่า สมบูรณ์ไปด้วยสิ่งที่ต้องการ ในหนังสือสาสนวงศ์กล่าวว่า พระเจ้าอนุรุทธเปลี่ยนชื่อบุณนกาน เป็น บุณนกาน ใน พ.ศ. ๑๖๐๐ ต่อมารឹកตามภาษาพม่าว่า ပျက် ไทยเรียกว่า แขก คือ เมืองพม่า
๒. คำนี้ท่านผู้อศพที่บาลีว่า สิกุขาเปตุว่า แต่ในฉบับในланรองว่า สิกุขาเปตุว่า แปลว่า ให้เขียน
๓. ที่แล้วมาเป็น ลัญชิดสก

พระเจ้าฯ นยมารักษ์เฝ่าทมิพกรองราชสมบัติ ๗ ปี พระเจ้าบีดิยมารักษ์^(๑) เฝ่าทมิพกรองราชสมบัติ ๙
 เดือน พระเจ้าทาวิยะเฝ่าทมิพกรองราชสมบัติ ๒ ปี พระเจ้าวชิรากามินทร์กรองราชสมบัติ (ครังหลัง)
 ๑๖ ปี พระเจ้ามหาราชพิกะกรองราชสมบัติ ๑๔ ปี พระเจ้าไจรานครกรองราชสมบัติ ๑๒ ปี
 พระเจ้าคติกรองราชสมบัติ ๓ ปี พระเจ้าถววง^(๒) ทรายเป็นนายประคกรองราชสมบัติ ๑ ปี กับ ๒ เดือน
 พระเจ้าวชิรากามินทร์เฝ่าทมิพกรองราชสมบัติ ๑ ปี กับ ๒ เดือน พระเจ้าคติทรายเป็นคนรับจ้างแบกพื้น
 กรองราชสมบัติ ๑ ปี กับ ๑ เดือน พระเจ้านายทabenพราหมณ์กรองราชสมบัติ ๒ เดือน พระนาง
 อนุพาเทวกรองราชสมบัติ ๔ เดือน พระเจ้ากันณิต์กรองราชสมบัติ ๒๒ ปี พระเจ้าภารกิจกษัย
 กรองราชสมบัติ ๒๘ ปี พระเจ้ามหาราชกรองราชสมบัติ ๑๒ ปี พระเจ้าอามันทกามินทร์กรอง
 ราชสมบัติ ๕ ปี กับ ๔ เดือน พระเจ้ากริชานุดิศ्तกรองราชสมบัติ ๓ ปี พระเจ้าจุฬาภัยกรอง
 ราชสมบัติ ๑ ปี พระนางตัวดีเทว^(๓) กรองราชสมบัติ ๔ เดือน พากดมพกันณะกรองราชสมบัติ
 ๓ ปี พระเจ้าอพนาคกรองราชสมบัติ ๒ ปี พระเจ้านมุขติ่งกรองราชสมบัติ ๔ ปี กับ ๗ เดือน
 พระเจ้าถังกติ์กรองราชสมบัติ ๗ ปี กับ ๘ เดือน พระเจ้าถุภะกรองราชสมบัติ ๒ ปี พระเจ้า
 วต์ภะกรองราชสมบัติ ๔๔ ปี พระเจ้าวงศ์กนาดิกิต์กรองราชสมบัติ ๓ ปี พระเจ้าตพพาห
 คามินทร์กรองราชสมบัติ ๒๐ ปี พระเจ้ามหัดอกนาคกรองราชสมบัติ ๒ ปี พระเจ้าภารกิจกษัย
 กรองราชสมบัติ ๒๔ ปี พระเจ้ากันชสูดิศ्तกรองราชสมบัติ ๑๙ ปี พระเจ้าอุชนาคกรองราช
 สมบัติ ๒ ปี พระเจ้ากุณฑนาคกรองราชสมบัติ ๑ ปี พระเจ้าธรนาคกรองราชสมบัติ ๑๙ ปี
 พระเจ้าคติกรองราชสมบัติ ๒๒ ปี พระเจ้าอภัยนาคกรองราชสมบัติ ๙ ปี พระเจ้าธรินาคกรอง
 ราชสมบัติ ๒ ปี พระเจ้าวชิรกรองราชสมบัติ ๑ ปี พระเจ้าถังชุดิศ्तกรองราชสมบัติ ๔ ปี
 พระเจ้าถรดงษ์โพธิกรองราชสมบัติ ๒ ปี พระเจ้าเมฆวนนาภัยกรองราชสมบัติ ๑๓ ปี พระ
 เจ้าเชญสูดิศ्तกรองราชสมบัติ ๑๐ ปี พระเจ้ามหาราเต่นกรองราชสมบัติ ๒๗ ปี

กษัตริย์กรองราชสมบัติในดังก้าทวป ตั้งตนแต่พระเจ้าชยংพระเจ้ามหาราเต่นเป็นที่ด
 รวม ๒๐ พระองค์ กินเวดาถึง ๔๓๓ ปี กับ ๓ เดือน ๑๐ วัน ขอให้ทราบดังนี้

การแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการยกด่าวถลงมหางค์ของกษัตริย์ในดังก้าทวป
 จนบริบูรณ์ ด้วยประการฉัน

[เว่องพระเขียวแก้วประดิษฐ์ฐานในดังก้าทวป]

บดุน ถงตอนที่จะกด่าวถลงมาบนมหาศูนย์ของพระท้าสูรยาศตุ (พระเขียวแก้ว)
 เมื่อพระเจ้ามหาราเต่นตัวรอดเดว พระราชนบุตรของพระองค์พระนามว่า เจ้ากตติรเมฆ เป็น

๑. ที่แล้วมาเบื้นนิลิยมภาษา
๒. ที่แล้วมาเบื้นสีสวะ
๓. ที่แล้วมาเบื้นสีลีเทว

กษัตริย์ครองราชสมบัติในเมืองอนุราชปุระ ๔๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒
ทรงนน พรหานทศชาติเบงชัยของพระผู้มีพระภาค
ไม่มาถึงดังกาทวป

เร่องนี้ จะได้เดาตามคติบับ คงคติไปปั้น

โดยนิว่า เมื่อพระศัมมาต์มุหเจ้าของเรางหดายปวนพวนแล้ว พระมหาเคร
ชนาสพองคหงษ์ เจมเดร ได้อัญเชิญพระทศชาติเบงชัยจากคิตาชาร (เชิงตะกอน)
เดือนอบให้ไว้แก่พระเจ้าพรหมทต นครทันตปุระ แคว้นกัลังค์ ฝ่ายพระเจ้าพรหมทตได้บูชา
พระชาติเบงชัยนนทดอดคุณทดอดคุณ ด้วยเกรงองต์การบูชาเป็นเงก ในหอพระชาติอนุวัตร
อย่างยิ่ง เมื่อพระเจ้าพรหมทต่นพระชนน์ ก็ได้ไปบังเกิดในตัวรรค ครนแล้ว พระราชนบุตร
ของพระองคชูงเป็นกษัตริย์แคว้นกาต์ได้ทรงบูชาพระชาติหน (ต้อม) เมื่อต่นพระชนน์ ก็ได้
ไปเกิดในตัวรรค ครนแล้ว พระราชนบุตรเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าตุนนท ทรงบูชา
พระชาติเบงชัยนนโดยเคราะพ เมื่อพระเจ้าตุนนทเดอกการทำดายชันแล้ว ก็ได้ไปเกิดในตัวรรค
ต่ำแคนนมา พระทศชาติเบงชัยได้ยกอยู่ในกรหันตปะนันร้านโดยตืบเนื่องกษัตริย์ต่อ ๆ
กันมา เมื่อพระเจ้ามหานาถนกรองราชสมบัติอยู่ในดังกาทวป ทางกรหันตปะ ภมกษัตริย์ทรง
พระนามว่า พระเจ้าคหติวะ ทรงครองราชสมบัติรวมตั้นยเดียว กษัตริย์ทง พระองค์เป็น
พระศัทายที่ยังไม่เคยเห็นกัน ฝ่ายพระเจ้าคหติวะทรงหันบ่รุ่งพวงนิกรนด พระองค์ไม่นับถือพระ
พุทธศาสนा เพาะทรงถือดทនกรนถกจรง แท้ชวนกรหงหดาย ได้กระทำกรบูชาพระ
ทศชาติด้วยพชบูชาเป็นเงกเนื่องนิตย์ เพาะเป็นการดำเนินไปตามทางคิมก่อนแล้ว เมื่อ
มหาชนปฏิบัติอยู่อย่างนั้น วนหนงพระราชาทรงเผยแพร่หนบัญชร (หน้าต่าง) ทอดพระเนตรเห็น
เกรงบูชาอันใหญ่ยิ่ง จึงตรัถามอ่มาติว่า กนหงหดายเขามิงานอะไรกัน อ่มาติยคันนน
เป็นพุทธนามกະ (นับถือพระพุทธศาสนา) จึงตั้รรเติญพระคุณของพระพุทธอย่างมากมาย
แล้วทุดพระมหากษัตริย์ว่า ขอเดชะ พระบารมีปักเกด้าฯ พระมหากษัตริยองคก่อนฯ ทรง
ปฏิบัติคำนมาอย่างททอดพระเนตรเห็นน เมื่อร่างกายແຕกดับแล้ว ก็ได้ไปเกิดในตัวรรค ครน
พระราชาได้ทรงตัดบับคำทุตันแล้ว ได้ทรงปดดเปดองแนวความเห็นที่เป็นมตินเดียได (กลับ)
ทรงเดือนใจในพระหันต์รรย จึงทรงขึ้นได้พวงนกรนถกหงหดายเหตานนไปเดี่ยวจากแคว้นของ
พระองค์ ครองนพวงนิกรนถกหงหมดพากนเข้าไปหาพระเจ้าบันทุตุได้ทรงอภิเชกเป็นเอกสารใน
ชัมพูทวป ซึ่งประทบอยู่ในกรปตดบูตร แล้วทุดยิ่งว่า มหาราช เจ้าประเทศราชชุม
พระเจ้าคหติวะ ให้กระดูกาชาดศพ ศเตยนพระผู้เป็นเจาหงหดายมพระศิริจะแต่พระพุทธเป็นศัน^๗
ชัมเป็นทันบถอบูชาของพระองค์ ฝ่ายพระเจ้าบันทุตุ ได้ตัดบับคำของนกรนถกหงหดาย กบันดาด

ให้ตั้งมา จึงรู้สึกกับเจ้าพระเทศาชองค์หนึ่งพระนาม จิตดยัน ว่า ท่านจะไปแคว้นกิติ์
ไปนำเอาเจ้าคุหส์กะบกกระดูกชาักษ์พทเข้าบูชานาม พระเจ้าจิตดยันจัดแจงครุฑ์เด่นได้
เด็ดขาด ใจไปแคว้นกิติ์ แจ้งเรื่องเหตุนี้แก่พระเจ้าคุหส์กะบกเดว นำพระเจ้าคุหส์กะบกพระทัศ
ราชุทพระเจ้าคุหส์กะบกบูชานาแต่คงแก่พระเจ้าบันทุ ฝ่ายพระเจ้าบันทุครุส์ตั้งนิกรนถว่า
พระคุณเจ้าคงเฝ้ากระดูกชาักษ์ในกองไฟ^(๑) เสียเดด นิกรนถเหตุนักใจมาก กระทำตาม
พระกระแสคำรัตต์ ใจขณะนั้นดูกบัวโถเทาด้วยร้อนรบพระทัศราชุทไว คนหงหดายเห็น
อีกจารย์นนเดว ต่างก็ชื่องสาขากล่าวอยู่กว่าพันและได้ตระเต็ริญบูชาด้วยเครื่องตักการเป็น
อนุก เมื่อเป็นคงนน พระราชาจึงวางพระทัศราชุทไวบนหน้าทัศน์แล้วตรัตต์ดังให้อำนือนเหตุก็
คงไป พระราชุทได้จมลงไปในหน้าทัศน์ประมาณกึ่งองค์ ไม่ให้เห็นกงตัวน ปรากฏเหมือนคง
จันทร์โผล่จากยอดเขาประมาณกงดว พระราชาทอกพระเนตรเห็นอีกจารย์นนเดว ทรง
หดากพระทัยเป็นกำดง ครองนนกรนถผู้หนึ่งมีใจริษยา ได้ก้าวคำนแก่พระเจ้าบันทุว่า มหา
ราช ทัศราชุคนเป็นล้วนหนังแห่งกายของพระนารายณ์ จึงไกมอาบภาพมากอย่างน ถานีฉะนน
อาบภาพเช่นนี้มีไอย่างไร พระราชาจึงตรัตต์ดังนิกรนถหงหดายด้วย ถ้ากรนน ท่านคงดง
ทัศราชุคนขอจากหน้าทัศน์ด้วยอาบภาพของพระนารายณ์คทหรือ พวกรนถเหตุนน แม้
พยายามด้วยประการต่างๆ ก็ไม่อากดงพระทัศราชุคนนให้ออกจากหน้าทัศน์ได

ครองนน พระราชา นกรงเกียจพวกรนถเหตุนนชานา ทรงคำว่าหาอย่างที่จะได้ไป
ให้พน จึงป่วยประการศ์ทัศน์ครัว ผู้ได้ต่ำมารถเอาทัศราชุคนอกได้เรียบร้อย ผู้นนจะได้ทรพย
ก้อนใหญ่ ครองนน ยังมีชังคงกไม่ผู้หนึ่งซึ่ง ถูกทร เป็นบุตรเครชชู มีความเดือนใจในพระ
พุทธ จึงทำตั้จกิริยา (อธิษฐานอ้างความจริง) เป็นอันมาก แล้วคงพระทัศราชุคนขอจาก
หน้าทัศน์โดยได้ดำเนินป้ายหารยต่างๆ ทัน พวกรนถได้ทุกพระราชาว่า นี่เป็นด้วยกำดงวชชา
ของเข้า พระราชาตรัตต์แก่นายถูกทรช่างคงกไม่ว่า เจ้าคงทำให้คนเหตุนนเชือถอยังไ นาย
ถูกทรช่างคงกไม่ได้ทำให้ต่ำชันเชือถอยด้วยป้ายหารยศ์จารย์ค่างๆ แทนกรนถหงหดายยังทำ
ให้กษัตริยบัญญาทบเข้าใจว่า นั้นเป็นการเด่นดของเข้าแล้วน้ำพระทัศราชุทไปทั้งในคทต์กปราก
อย่างยิ่ง ทันใดนน คนนกมดออกไม่ต่างๆ ชนมารของรบมกตินหอนที่สุดประหนึ่งว่า ตระนนท-
โนกชรน (ในสวรรค์) ครองนน ตั้ปปุริศชันหงหดายได้พากนช่องสาขากล่าวอยหดายพน
ແດกเป็นลังอีกจารย์นไช่น้อย ยามาดยหงหดายเห็นตั้งชั่งเป็นอุจิไทย (สั่งที่คิดไม่ถึง) นั้นเดว

๑. คำนี้ตั้นฉบับพิมพ์ว่า องค์การราสิมุหิ แปลว่าในผู้อยู่ในถ่านไฟ แต่ในฉบับใน lanrongben องค์การราสิมุหิ แปลว่าในกองไฟ

จึงพาคนเข้าเฝ้าพระราชา กราบทูลเหตุอศัจารย์ค่าง ๆ นั้นให้ทรงทราบ พระราชาทรงสคบคำมีเหตุผลของอามาถย์เหตานนเดว กดันความกินแหง ทรงเดือนไส้พระทันฑาคุ มีพระภาระแต่คำรัตถังว่า ถ้ากราบนั้น เจ้าจงนำเอาพระทันฑาคุขันจากคุเดียว เรายังขอบูชาบ้างเด่นกว่า ครองนั้น โดยที่พระทันฑาคุแต่คงป้าย hairy เป็นหนึ่งในเนก เป็นเหตุให้พระราชาทรงเดือนไส้คุประมาณ โปรดให้ประดิษฐ์สู่ในพระมนเทียรอันวัดตรายอดเยี่ยม แล้วทรงบูชาด้วยพชบูชาค่าง ๆ และทรงบูชาด้วยราชสมบัติของพระองค์ กดันกว่า ครองนั้น มีพระราชาอยู่หง ทรงพระนามว่า พระเจ้าชราร ได้จดการะบวนรอบพร้อมด้วยจตุรงคเต้นาเด็ค์มาดอนนครปักดิบุตรไว้ ฝ่ายพระเจ้าบันทึกจดการะบวนรอบพระกอบด้วยกำดังจตุรงคเต้นา แล้วเต็็จออกไปพิชากม่าพระเจ้าชรารเดิย ทรงได้ชัยชนะ พระเจ้าบันทุได้ทรงเดยงดูพระเจ้าคุหตัวด้วยราชทรัพย์เป็นหนึ่งในเนก แล้วพระราชนานพระทันฑาคุกินไป ในบันจินกาด พระเจ้าบันทุทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระสานมีพระธิดาของพระองค์ (ลูก夷) ครันແຕກกาຍทำลายขันนี้แล้วก็ไปเกิดในตัวรรค

ฝ่ายพระเจ้าคุหตัว บัญเชิญพระทันฑาคุไปนครทันตบุร ทรงบูชาเป็นเวданา แต่พระองค์ได้ทรงประทานพระธิดาของพระองค์พระนามว่า เจ้าหญิงเหมฆาดา ให้แก่หันดกุมารหาดานของพระองค์ ซึ่งเป็นพระราชบุตรของพระเจ้าอุชเซน ครองนั้น พระราชนกุมารหาดานของพระเจ้าชราร ซึ่งตั่มชุมนุมพดไว้พร้อมเดว จึงยกทพมานครทันตบุร เพื่อจะมาเชิญเอาพระทันฑาคุไป พระเจ้าคุหตัวทรงทราบข่าวศักดิ์สิทธิ์ จึงครัตเรยกหันดกุมารมาถังว่า พ่อเอยเมื่อชีวิตของบิถัยงอยู่ บิถายไม่ยอมให้พระทันฑาคุแก่คนอื่น แต่ถ้าบิถายไม่ต่ามารถจะต่อสู้ราชกุมารเหตานนได้ พ่อจะปดอมตัวเป็นพระมหาชนกอัญเชิญพระทันฑาคุไปดังก้าทวีป เพราะว่าทั้งก้าทวีป พระเจ้ามหานาเด่นเป็นพระศหายรักษ์ของบิดา ครัตตั่งแวดพระองค์กจดการะบวนรอบพระกอบด้วยก้องทพเต็คคุอาภิรุป ไปรบกับราชกุมารเหตานน พระองค์กลังลัวรรคต

ฝ่ายหันดกุมาร ได้ทราบข่าวร้าย กราบอัญเชิญพระทันฑาคุแล้วปดอมตัวเป็นพระมหาชนก ไปดูทักษิณประทศ^(๑) ด้วยอาనุภาพของเทพดา พระองค์เต็คจ้ำแม่นาใหญ่ทมนาเต้มเบียนได้เดว ภางพระธาตุไว้บนกองทราย ครันแล้ว พระองค์หัวตกดับไปยังเมืองทันตบุรีอีก พาพระชายาของพระองค์ซึ่งปดอมตัวเหมือนกันไปยังทันนโดยรับด่วน แล้วพระองค์กบพระชายาซึ่งอยู่ในพุ่มไม้แห่งหนึ่งใกล้ ๆ พระทันฑาคุ

๑. อินเดียภาคใต้ ที่อังกฤษเรียกว่า DECCAN เข้าใจว่าเพี้ยนไปจากคำว่าหักขัณ

๙๙ ยังมีพระเดร่องค์หนึ่ง ดำเนิร์จอมกิจญา ๒ กำลังมาทางอากาศ เห็นกองทราย
ดูก็เร่องขึ้นมา ก็ลงไปนั่งต่อพระทันฑชาตุทัน ราชกุนารกมาร์ต่องถามีภารยานเห็นพระเดร
จั่งนั่งต่อการเด้อความเป็นมาทั้งหมดนั้นให้พระเดรษทราบ พระเดรษบอกต่องถามีภารยานว่า
ถ้ากระไร หากเกิดชนัตรายໃด้ ชั้นในทางเดิน ขอให้ระดิถกถึงอาทิตย์ พระเดรษแต่คงธรรม
พอยควรแก่ต่องถามีภารยานนเดอกหักหักไป

๙๙ ราชาแห่งนาครชื่อ บัณฑุหาระ ออกรมาจากเมืองนาครเทียดเด่นอยู่ ได้กัดนกอบ
แก้วบราจุพระทันฑชาตุในทัน ก็ไปนอนอ้อมเชิงเขาดิเนรุคด้วยขันดหางของตน ในวันรุ่งขึ้น
ถ่องถามีภารยาไคร่จะเดินทางต่อไป จึงไปทักกองทรายซึ่งประดิษฐ์วันพระทันฑชาตุไว้ ไม่เห็น
พระชาตุน้อยทัน กลร้องให้น้ำใจให้ตดงพระก ๗ แด้วระดิถกถึงพระมหาเถรในชนะนั้น ฝ่าย
พระมหาเถรทราบความระดิถกถึงของคนหงส์องนั้น เด้งทพจกษะเห็นราชานาครซึ่งกัดนกอบบราจุ
พระชาตุเด้อไปนอนอ้อมเชิงเขาดิเนรุอยู่ จึงนิรนิตร่วงเมื่นเหมือนพญาครุฑใหญ่ บินแหก
น้ำหัวตุ่นหัวตุ่น กระโดดลงบนบึกของตน ครองนน ราชานาครตกใจด้วยย่างยิง ตะชาตินาครเด้อ เข้าไป
หาพระมหาเถรคดี้เพศคน พดอย่างนัว ชาแต่พระคุณเจ้า ทข้าพเจ้าน้ำพระทันฑชาตมา ก
เพราะคิดว่า ด้วยอาบุกภาพแห่งพระชาตุ ขอให้ข้าพเจ้าดุคิจจากอัทภูวนากไปถือสรรค์ พระ
มหาเถรกล่าวแก่ราชานาครว่า มหาราช พระชาตุองค์น ควรแก่ผู้ตรัสรู้ธรรมเท่านั้น จัก
ประดิษฐ์วันไว้ในดังก้าทวีป เพราะจะนน ขอจงให้แก่ออาทิตย์เร็ว ๗ ราชาแห่งนาครถวาย
ผลบบราจุพระชาตุแก่พระมหาเถร พระมหาเถรอัญเชิญพระทันฑชาตุนนามอบให้แก่ถามีภารยา
ต่องนนเดอกจากไป ถามีภารยา กมธัณฑนพระชาตุไว้เหนือเกี่ยว ด้วยอาบุกภาพของพระ
ทันฑชาตุ เทวทัพหด้ายคุ่มครองรักษาหากความเจบป่วยมีได้ ถามีภารยาเดินทางมาโดยคำบ
ถังท่านตามพดพดแต้ว ชุดคิมกุนาร์หงส์องซึ่งทรงเพศเป็นพระหมณ์ ก็ลงเรือกับพวกพ่อค้า
เด่นชั้นมหาตุ่มทรไป ฝ่ายนาครหงส์หด้ายออกจากนาครพิภพ กระทำบุญชราพะชาตุเป็นการใหญ่
เรือหงส์หด้ายได้หยุดนิ่งท่ากลางตุ่มทร ๗ วัน ฝ่ายพวกชราเวือด่างกตัวภัยความตายด้วยกันหงส์ตัน
ครองนน ถ่องถามีภารยาได้ระดิถกถึงพระเดรษ ทันททพระเดรษทราบเหตุนนเดอกแปลงตัวเป็น
พญาครุฑ ขึ้นได้นาครหงส์หด้ายให้หนนเดอกจากไป ถ่วนเรอกมากท่าเรือดังกาบบูรุณในชนะนั้น
ด้วยอิทธิฤทธิ์ของพระเดรษ

ได้ยินว่า ในครองนน พระราษฎรของพระเจ้ามหาเด็น พระนามว่า เจ้ากิตติธิรเมฆ
เป็นกษัตริย์อภิเบกแด้วได้ ๘ ปี ในเย็นวันทเรือถังท่าต่องถามีภารยาได้พกอยุทธ์คดเทวดาด้วย
พระหมณ์บุโภิคของพระราชา เห็นถ่องถามีภารยาซึ่งเป็นคนเดินทางนแต่งตัวเป็นพระหมณ์

จึงปฏิบัติบำรุงส่องค่านิภารยานโดยชอบ แต่วันออกทางที่จะไปเมืองอนุราชปุระแก่ส่องค่านิภารยานนั้น ในวันรุ่งขึน และส่องค่านิภารยาได้เดินทางไปถึงหมู่บ้านไกด์ประดุเมืองอนุราชปุระ เมื่อได้ทราบข่าวตัวรัศมีของพระเจ้ามหามาเด่น ส่องค่านิภารยาเสร้ำโศกอย่างหนัก นาพระเนตรอดีตให้รำพิไรรำพัชรเสร้ำ แต่เมื่อได้ทราบว่าพระเจ้าก็ต่อเมืองราชบุตรของพระเจ้ามหามาเด่นนับถือพระรัตนตรัย ก็ค่อยบรรเทาความโศกลงได้บ้าง แต่วันที่ส่องค่านิภารยานนั้นก็เข้าไปหาพระมหาเถรของคหบง ซึ่งเป็นที่คุณเกียรติของพระราชาอยู่ในเมฆคิริมหาราด้านทิศตะวันตกเดิยงเห็นอีกของอนุราชปุระ แล้วเด่าประวัติความเป็นมาของพระราคุโดยคำนับให้พระเถระฟัง ฝ่ายพระเถระได้ฟังประวัติพระราคุนั้นแล้วดีใจมาก จึงขอเชิญพระราคุเข้าไปประดิษฐ์ฐานในกุฏิของตนและทำทำการถงเคราะห์ช่วยเหลือส่องค่านิภารยานนั้น แล้วใช้พระภิกษุองค์หนึ่งไปเดาประวัติความเป็นมาของพระราคุให้พระราชาทรงทราบ ในวันนั้นพระราชาทำดังทรงพระดำริจัดการประพาส อุทيانกับนางพ่อนรำหงส์หดายในฉุดฝัน พอทรงทราบประวัติของพระราคุจากพระภิกษุนั้น ก็ทรงพระบีดเป็นอย่างยิ่งเหมือนคงได้เต็มบัดจักรพรรดิ ได้ยินว่า พระราชาได้ทรงฟังคำทำนายของไหรมาก่อนแล้วว่า จะมีส่องคณผู้เมียทรงเพศเป็นพระมหาชนน้ำพระทันตราคุของพระพุทธมาในไม้ข้าว ก็รับรู้แล้วว่า พระราชาเด็ดขาดค่าเนินด้วยพระบาทจากพระอุทيانเข้าไปเมฆคิริมหารา ทອดพระเนตรเห็นพระทันตราคุของพระพุทธแล้วคงปาฏิหาริย์หดายร้อยอย่าง ทรงพระบีดปราโมทย์มากทรงตักการบูชาด้วยเครื่องบูชาพิเศษหดายอย่าง แล้วอัญเชิญพระทันตราคุของพระพุทธประดิษฐ์ฐานบนราชรถเที่ยมมาขาว ยกธงช้างເដောນพระบูรณ์ให้เข้ากระบวนแห่งเรอกิจกตุคุติไปทวนคร แห่มาตู้เมืองอนุราชปุระ ครนแห่มาถึงแล้ว จึงประดิษฐ์ฐานพระราคุไว้บนพระแท่นในหอพระราคุอันประดับด้วยรัตนะหดายอย่าง กระทำตักการบูชาด้วยพระบูชาเป็นเงก แล้วปฏิบัติบำรุงอยู่เนื่องน้อยด้วยความเคารพนับถือ พระราชาได้พระราชนกตักการอนิจิ ให้ญี่ดีและทำแห่นอน ตั่นควรแก่ราชกุமารราชกุุมารรุณเป็นส่วนภารยานหงส์ของคณ แต่พระราชนก ทรงตักการบูชาพระทันตราคุของพระพุทธ ทรงตั่นรั่งตั่นบุญบารมณ์ให้ญี่ดี เมื่อแตกกาลัยหดายขึ้นหากได้ไปเข้าหมู่กับชาวตัวรัศมี พระทันตราคุเบองชัยนน เป็นบูชานิยมตักควรแก่การบูชาเป็นพิเศษอย่างยิ่งของพระมหาชัตติรย์เจ้าดังกាឥกุปต์บพระราชบุตร พระราชนกติด พระราชนกติด พระทันตราคุเบองชัยของพระศรัสดาประดิษฐ์ฐานในดังกាឥกุปต์ (ครปท.๑๐๖) วิหารทันตราคุ เมื่อฉุดฝันบีก ๔๕๐ หลังจากพระศรัสดาปรินิพานแล้ว นักประชัน พงทราบดงแด

การด้วยมหานาค มหาราชของพระทันตราคุ
ฉบับริบูรณ์

[เรื่องพระพุทธไสยาสารบีไปดังกาทวี]

ค่อมนาในกาดอัน พระมหาเถร ๒ องค์ คือ พระพุทธทัตตาจารย์ และ พระพุทธ
โไม้ต้าจารย์ เป็นผู้เด่นอยู่ในชนพุทธวิป ทั้ง ๒ ท่านนั้น พระพุทธทัตตาจารย์ไปปั้งกาหัวปี ได้แต่ง
คณภาร ๓ คณภาร คือ คณภารชนาดงการ ๑ คณภารทันศชาต ๑ และ คณภารโพธิวงศ์ ๑ แล้ว
ก็พบมาชนพุทธวิป และพระพุทธทัตตาจารย์นั้น เมื่อท่านมาถังชนพุทธวิปแล้ว ท่านได้ทำคณภาร
ขึ้นมาจวบต่อไป คณภารวนยวนจนยพร้อมทรงคำเฉดดย ๑ และคณภารมธุรัตถวิดาศินอธรรมกาล
พุทธวงศ์ ๑ ต่อหนพระพุทธโไม้ต้าจารย์ ไปปั้งกาหัวปีเพื่อแปดคำถั่งต่อหนของพระพุทธจากภาษา
ตีหด (เป็นภาษาบ้านคร) ได้พบกับพระพุทธทัตตาจารย์ทากดางหะเด เมื่อพระพุทธโไม้ต้าจารย์
ถังถังกาหัวปีแล้ว ก็แปดคำถั่งต่อหนของพระพุทธพระมหินทเดรร้อยกรองก่อตัวไว้ในภาษาตีหด
และคำถั่งต่อหนของพระพุทธ ทพารชานาส์พทางหด้ายถั่งให้จารไว้ในใบลาน แปดภาษาตีหด
เป็นภาษามคธเร่องนปราก្យอยู่ในนิทานพุทธโไม้ต้าจารย์ เด็กน้อยๆ มาแล้ว แค่ในธรรมกาล
ชนาดงการ ประพันธ์ไว้เป็นคณา แปดความว่า

เมื่อพระพุทธศาสนាកลังแล้วได้ ๗๐๐ ปีนั้น ยังมีพระเถระองค์หนึ่ง ชื่อ
พุทธรักขิต เกิดในสุจิวงศ์ในรัฐชนบท ดินแดนลังกา มีข้อเสียงแพร่หลาย
เป็นคณาจารย์สอนพระภิกษุทั้งหลาย และมีความรู้เชี่ยวชาญในพระอวัชรกรรม
เหมือนลมพัดเชี่ยวในพันพ่า ท่านได้อาเครื่องประดับชื่อว่า ชินาลังการ ประดับ
ตกแต่งพระพุทธผ้าทรงชนน์มารและพลมาตถวยคำบอั่นคุมกลาโւคือพระญาณ ๑

เมื่อพระศรีสุธรรมราชาโปรดฯ ให้ได้ ๑๗๔๙ ปี ทรงกับบกุนจุตศิกราช ๕๖๕ ผู้เป็นใหญ่ในเมืองอรมททนะปุระ คือเมืองปุณณกาม ทรงพระนามว่า พระเจ้าถึงมหาชัย ผู้เป็นพระราชนบุตรของพระนางทักษินาเทว อัครมเหศรีของพระธรรมราชา ทรงพระนามว่า พระเจ้าศรีไตรภูวนาทดยได้โปรดให้เขียนอักษร (คำอธิบาย) คัมภร์โพธิวงศ์ขันไว้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงกด่าว่า
ท่านประพนช์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

เมื่อพระศาสดาของพุทธเขากำลังกราบไหว้อยู่เบื้องหน้าดีปูนพวนแล้วได้ เที่ยง
ปี ตรงกับศักราชที่คุณเมืองนี้^(๐) (เมืองปุ่นណก) ตั้งไว้ล่วงแล้วได้ ๕๙๕ ปี

ก่อนจะถึงบ้าน ทรงเมอพระคําตถาปิรินพพานเดวไค ๑๙๐๔ ปี ทรงกับจุดศักดิ์ราช
ของเมืองนี้ (ปุณณกาม) ๒๖ ปี ในวันเพ็ญเดือน๔ ยังมีฉัชคันหนงชัย วาสุเทพ ได้สร้าง
เมืองหริปุณชัย (นครลำพูน) ๒๗ ปี ทรงรุงชนบท ๒ จากบกทต่อร่างเมืองหริปุณชัยเดวนน

พระนางจันทร์มาหากเมืองดวบุรี^(๑) ทรงราชสมบัติในเมืองหริปุณชัย ต่อมาก็จุดศึกษา
ประมาณ ๔๕ พรรษาคุณเดชยหดว ได้ผุดขึ้นในเมืองหริปุณชัย กำโบราณต้นนิษฐานไว้ดังนี้
แต่ขอต้นนิษฐานนั้น ทรงตามนับนกทากหมายเหตุราชวงศ์ในเมืองหริปุณชัย เพราจะนั้น
ขอต้นนิษฐานนั้นคงถูกต้อง เพื่อนับต้นนุชนขอต้นนิษฐานนั้น ขอเตาเร่องการบังเกิดเมือง
หริปุณชัย คงแต่เริ่มตน คงต่อไปน

[เรื่องสร้างเมืองหริปุณชัย]

ได้ินว่าแต่เดิม ยังมีกุดบุตร & คนเป็นเพื่อนกัน ก็ วาสุเทพ ๑ ลูกกันที่ ๑
อนุติ ๑ พุทธชรีด ๑ ตุพรม ๑ ได้บวชในพระพุทธศาสนาเด่าเรียนพระไตรภูมิก แล้วถังเกต
เห็นว่า การประพฤติความธรรมวันยเป็นภาวะทั้งนัก จึงดำเนคออกแผลบวชเป็นฤทธิ์ แต่ลูกกันที่
คงเป็นคุณหลานอาศัยอยู่ในเมืองดวบุรี ท่าน & ลงคันอกกัน นาหนัวสุเทพเป็นคน ได้บรรดุ
กำดังอภิญญา อาศัยอยู่ในประเทศไทยต่ำน

บรรดาท่านเหล่านั้น ท่านวาสุเทพอยู่ที่อยู่อาจนุบราพต^(๒) ริมน้ำแม่น้ำโรหินี^(๓) ท่าน
พุทธชรีดอยู่ที่อยู่ชุมชนบราพต^(๔) ริมน้ำแม่น้ำสาร^(๕) ท่านอนุติอยู่ที่เมืองหดิทกวัดดีนคร^(๖)
ท่านตุพรมอยู่ที่ภูบราพต^(๗) ริมน้ำแม่น้ำวงศ์^(๘)

อยุ่มawan หนึ่ง ท่านวาสุเทพลงมาจากอยู่อาจนุบราพต พบราก ๒ คน ก็ ในรอย
เท้าซ้าย ๒ คน ในรอยเท้าขวา ๒ คน ในรอยเท้าโคลาน ๒ คน จึงเอาไปเดียงไว แล้วรากร
๒ คนนั้น เติบโตขึ้นมาโดยลำดับ ก็สัมฤทธิ์คุ้นเคยกัน แล้วปฏิบัติเดียงคุ้นหานวาสุเทพ เด็กนักมาว่า
ยังคงนางเนอตัวหนึ่งมายังที่ถ่ายบัตร์ตัวของท่านวาสุเทพ คุณคนนาบต์ตัวหปนนาอุตค กอง
ครรภานามา แล้วคดอยอดูกอกอกมาเป็นมนุษย์ ๒ คน ท่านวาสุเทพเกิดความเสียด เดียงหารกัน
ดวยนานมหให้ดืออกจากนวนมอ แต่หารกัง ๒ นักเจริญวายชนโดยลำดับ ได้สัมฤทธิ์กันเอง

๑. ท่านผู้อศพที่มาลีว่า ลุป เข้าใจว่าหมายถึงเมืองที่ต่อมาเรียก ลุมรี
๒. แปลตามศัพท์ว่า ดอยอ้อย เข้าใจว่าหมายถึงดอยที่เรียกกันเดี๋ยวนี้ว่า ดอยสุเทพ (ดูรูปที่ ๑๑-๑๒)
๓. แปลตามศัพท์ว่า แม่น้ำป่าทะเพียนทอง หรือ แม่น้ำแดง ในพงศาวดารโดยนกเรียกน้ำแม่น้ำขาน น้ำจะเพียน
มาจากน้ำแม่น้ำขาง เพราะคำว่า ขาง ภาษาเหนือ แปลว่า เหล็กชนิดหนึ่งที่ใช้ทำกะทะ กะทะจึงพลอยเรียกว่า
หม้อขางไปด้วย ชะรอยน้ำในแม่น้ำนั้นจะขุ่นสีเหมือนสนิมเหล็ก จึงเรียกแม่น้ำขาง แล้วกลายเป็นน้ำแม่น้ำขานไป
๔. แปลตามศัพท์ว่า ดอยบุชา หรือ ดอยดอกไม้เพลิง น้ำจะเป็นดอยที่เขาจุดม่องไฟ หรือ ไฟฟะเนียง ใน
การบุชานักมัตฤกษ์
๕. หัวแม่สารอยู่ใกล้ดอยนาไห ในห้องที่จังหวัดลำพูน
๖. แปลตามศัพท์ว่า เมืองขั้นเครื่อง มีบางท่านสันนิษฐานว่า เมืองครีสต์ชนาลัย เล่ากันว่า ท่านอนุสิสอยู่กับเขา
พระครี (ดูรูปที่ ๑๓)
๗. แปลตามศัพท์ว่า ดอยงาม และในห้องที่จังหวัดลำปาง มีดอยลูกหนึ่งชื่อดอยงาม
๘. คงหมายถึงแม่น้ำวัง ในจังหวัดลำปาง

คนผู้ชายชื่อ กุนราชุ คนผู้หญิงชื่อ มิคุปบัตติ ท่านวาสุเทพได้สร้างเมืองชื่อ มิคตังกร^(๑) แด่ให้กุนราชุกรองราชสมบัติในเมืองนั้น และให้คนหง ๒ ที่ได้ในรอยเท้าศักดิ์ต่างๆ ซึ่งเด่นด้วย คุ้นเคยมั่นคง อยู่ในเมืองนัดดวย

ฝ่ายราชากุนราชุ คงอยู่ในโถวทของท่านวาสุเทพ ครองราชสมบัติในเมืองมิคตังกร ๗๗ ปี พระเจ้ากุนราชุมพระราชนูตร ๓ องค์ ก็ คือ เจ้ากุนวิ ๑ เจ้ากุนวิโภดา ๑ และเจ้ากุนวิติกนาส ๑

ฝ่ายท่านวาสุเทพ ก่อสร้างนครให้พระราชนูตร ๓ องค์ของพระเจ้ากุนราชุอยู่คุณตะแหง ฯ บรรดาพระภูมารเหตันน เมื่อพระบิดาด่องดับไปแล้ว เจ้ากุนวิติกนาส ก็ได้ครองราชสมบัติในเมืองมิคตังกร แล้วกับดับไปครองราชสมบัติในเมือง รันนปุระ^(๒) ที่ท่านฤๅษีวาสุเทพ สร้างให้แต่เดิมนนอก พระเจ้ากุนวิติกนาสันน ยังเมืองรันนปุระให้ฉบับห้ายด้วยความอยุติธรรม ตัดตินคดดูกดแม่อ้างอุปมาเห็นอนไม่ชอบ (ว่าไม่มีความผิด)

๘๘ ท่านวาสุเทพเทยกิจการณานาดุลต้านทัชมนชัยภัมด ได้เห็นต้านเป็นที่ประทับ ของพระพุทธแห่งเราหงหดาย จึงคงดังใจว่า ต้านทันนชัยภัมดึงนักหนอ จึงได้สร้างเป็น นครขันนครหงในทันนรอมฝังแม่น้ำพงก^(๓) ครันสร้างเต็ร์ราแಡ จึงมากิดว่า คนอนนอกจาก ท่านตุกกะทันต์ห้ายของเรานั้นโดยแท้ จึงจารหงต์อลงในบ้านผาติดไว้ทกอย่างก่อนหนั ให้ดอย ตามนาแม่พงก์ดงไปยังเมืองดาวปุระ ท่านตุกกะทันต์ได้อ่านหงต์อลงในบ้านนั้นแล้ว ขอกอไฝ ดอยทวนน้ำแม่พงก์มากถึงโดยด้ำบ ท่านวาสุเทพ ก็เดารเร่องทงปวงให้ท่านตุกกะทันต์พง ท่านตุกกะทันต์คงกต้าวว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าไก่นำเชือสายของพระเจ้ากรพรรดเมืองดาวปุระ มากยังทันนแล้ว ก็จะมีความดุลความเจริญ ครันเดวท่านหงต์อลงคงตั่งทูดชื่อนายค่วย^(๔) พรอน กับชัยฉกรรจ์ & ๐๐ คนไป ทุกค่วยไปถึงแล้ว ถวายบังคมพระราชาจกรพรรดผบเป็นใหญ่ในเมือง ดาวปุระแล้ว ทูดเร่องราชหงหนดท่านวาสุเทพถึงมา ทุกค่วยพกอยู่ในเมืองดาวปุระนั้น ๑ ปี

๑. แบลคตามศัพท์ว่า สัญญาภันเนื้อหรือเก็บ คงหมายอ่าวว่า ท่านวาสุเทพเลี้ยงเด็กหง ๒ ไว้แล้ว สัญญาว่าโถชั้น จะให้ครองเมือง ครันเดกันนโโคเบ็นนหนุ่มสาว ได้กันเองแล้ว จึงสร้างเมืองให้ตามสัญญา แต่ในหมังสื้อ ตามเทววงศ์ เรียกชื่อเมืองนี้ว่า มิคสังฆนกร ให้คำอธินายเป็นภาษาบาลีว่า “ตั่ ป่าส์ มิคคณิวะสนุต มิคสังฆนกรนุต วุตุต” แบลคว่า ก็ประทศนั้น เป็นท่าศัยอยู่ของหมู่เนื้อ ประทศนั้น จึงเรียกว่า มิคสังฆนกร เมืองน้อยที่เชิงดอยสุเทพ

๒. เมืองน้อยใช้คำลามพูน

๓. ท่านผู้กศัพท์บ้าลีว่า พิงคุนที่ เข้าใจว่าหมายถึงแม่น้ำปั่ง

๔. ท่านผู้กศัพท์บ้าลีว่า คำ นาม ทุต ป่าเหสุ แบลคว่าสั่งทุกชื่อค่วย

พขอออกพระราชโองการเดว จังทุตด้าพระเจ้าจักรพรรดิ์กิตติบดี พระเจ้าจักรพรรดิ์มีพระชิดาองค์หนึ่ง
พระนามว่า พระนางจัมมเทว เบ็นอัร์มเหตุ๊ของเจ้าประเทศราชในเมืองรามัญ^(๑) กำลังทรง
ครรภ์ໄได้ ๓ เดือน พระเจ้าจักรพรรดิทรงตั่งพระนางจัมมเทวพระชิดาของพระองค์ให้มาครอง
ราชสมบัติในตน (หริปุญชัย) ฝ่ายพระนางพร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่จำนวน ๕๐๐ คน
กับพระมหาเตอร์ทรงไตรบูชา ๕๐๐ อองค์ ลงเรือขันมาตามแม่น้ำพองค์ ๗ เดือนจึงบรรดถลงเมืองน
ท่านว่าสุเทพแต่ท่านสุกอกหันต์พร้อมด้วยชาวเมืองทงปวง ได้อัญเชิญพระนางจัมมเทวนนั่งบน
กองทองคำ^(๒) แต่วอภิษेक อาศัยเหคุทพระนางนั่งบนกองทองคำอภิษेक นครนนจงชื่อว่า
หริปุญชัย^(๓) ตั่บมาจนทกวันน

พระนางจัมมเทวลงนครนเดวได้ ๗ วัน กับประดุจพระโอรศ ๒ พระองค์ในวันเพ็ญ
เดือน ๓ พระโอรศองค์พพระนามว่า มหาเยต องค์น้องพระนามว่า อินทวร หรือ อันนคายส
เมื่อพระกุมารทรงตั่งนั่นพระชนมายุได้ ๗ ปี พระกุมารมหายตกล้าได้ราชากิษेकในราชสมบัติ
ตั่วพระนางจัมมเทวได้ตั่งมกองการกุศดเบ็นอเนกในพระพุทธศาสนา ทรงอุทิศตั่วบุญแก่
เทพค้างหด้ายผู้รักษาพระนคร แต่ทรงถวายเครื่องตักการแก่ผองอยู่ในธรรมหงหดาย ด้วย
สำนักบุญของพระนาง เทพค้างหดายนำช้างมีเศรมาให้ชนร่วงเบ็นช้างพระทัณฑ์เป็น
มงคล ในครองนน ยังมีพญามิดก^(๔) ซึ่ง พิธังกะ ห้อมด้อมด้วยทหาร ๕๐,๐๐๐ คน ยกมา
เพอจะยัดคนครหริปุญชัย เจ้านายตั่งประทับบนคอกช้างพระทัณฑ์ เจ้าอินทวรประทับกลางช้าง
 Kavanaugh แยกด้อมด้วยเหตุหารเบ็นอันมาก เสื้อจืออกไปถูรบทางประดุจทศศีล์ตะวนศาก
ครองนน พญามิดก^(๕) เห็นว่ามต์แดงดูกโผลงอยู่ท่ปดายงาช้างເเผอก ตกใจด้วย มีอาการอยู่
ในต้นนารบໄได กหน^(๖) ไป พฤหารหงหดายทงปวงกแตกฉานช้านเช็นหน^(๗) ไป คงแต่นาม
นครหริปุญชัย ก้เกชນตั่วราญปราศจากอันตราย

กาดอุบัติแห่งนครหริปุญชัย

ฉบับริบูรษ

๑. เจ้าประเทศราชในเมืองรามัญ อาจเบ็นเมืองรามช่องอุ่ไกค์ ๆ กับเมืองลพบุรีก็ได้ ท่านผู้แต่งหนังสือนี้อาจ
เข้าใจผิดเลยระบุซอให้ขาดเบ็นเมืองรามัญ จึงทำให้เข้าใจเบ็นเมืองมอญไปเสีย
๒. บนกองทองคำ ท่านผูกศพท่บลีว่า หริปุญชัย แปลว่า บนกองหริ แต่คำ “หริ” แปลว่า ทองคำ
ก็ได้, จันทน์เหลือง ก็ได แปลว่า หลุ่นแพรอก ก็ได อาจเบ็นว่า ได้อัญเชิญพระนางให้นั่งบนกองจันทน์เหลือง
หรือ นั่งบนกองหลุ่นแพรอก ก็ได
๓. ถางแห่งเรือหริปุญชัย ในหนังสือบาลีสาสน^๘ กล่าวว่าพระพุทธเสติ์จามาประทับฉันผลสมอที่นั่นจึงเรียก
หริปุญชัย หริแปลว่าสมอ ปุญชัยแปลว่าฉัน^๙ และเรียกว่าล้าพูน เพาะฤๅยෝเจาสายคนโภน้ำเต้าละไว้ที่นั่น
น้ำเต้าคำบลีว่า ถาง ต่อมากลายเบ็นล้าพูน ชาวเหนือเรือหริ ลงทะเบี่
๔. มีลักษณะ แปลความศพท่บลีว่า คนบ้า, คนร้าย แต่เฉพาะรายนี้ ท่านไม่บอกว่ามาจากไหน ทั้งมีจำนวนมากมายผิด
ปกติกันบ่หัว ๆ ไป จึงน่าจะให้เข้าใจว่า เป็นพวกไทยให้ผู้ทางเมืองเชียงฯ เห็นอ่อนอย่างจีนเรือหริไทยและพวก
ไม่ใช่จีนว่า ชวนนั่น แปลว่า คนบ้า

[เรื่องราชสมบัติของพระนางจันมเทว]

ฝ่ายพระเจ้าอินทavar พระไกรศรีของพระนางจันมเทว ไกร่จะครองราชสมบัติแยกไปต่างหาก จึงแจ้งความประสังค์ของตนแก่พระมารดา พระนางจึงให้เจ้าอินทavar ไปบอกถูกว่าดุเทพ ท่าน วาดุเทพได้ชี้แจงคงต่อไปนว่า มณฑนหนัง ชื่อพุทธชัย อาศัยอยู่ที่ดอยซูหะบรรพต รวมผึ้งแม่สาร ด้านทศตะวันออกแห่งนครหริปุญชัย ลักษณะเป็นพราณผู้หนังชื่อเจตางค์ อาศัยอยู่ที่ดอยดุทห บรรพต^(๑) ลักษณะเป็นมณฑนหนัง ชื่อสุพรหม อาศัยอยู่ที่ดอยบวรพตร รวมผึ้งแม่น้ำวัง ถ้าเจ้าอินทavar ไกร่จะครองราชสมบัติขอให้ไปกราบให้ถูกพุทธชัย คือเดินทางจากน้ำไปเข้าพราณเจตางค์ เป็นมகคุเทศก์ แล้วเดินต่อจากน้ำไปกราบให้ถูกสุพรหมอันดงขอนกรกบท่าน เจ้าอินทavar ได้ฟังคำชี้แจงนั้นแล้ว กราบตามพระมารดาของตน พาบริวารต่อหน้าไปตามกำหนดที่ถูกว่าดุเทพ ช้าง ได้กราบถูกสุพรหมแล้วดงดงขอนกร ต่อเด่นน้ำ ถูกสุพรหมกับพราณเจตางค์ คงต่อร่วง ลงกรอกดงมานกรหนัง มอบให้เจ้าอินทavarครอบกรอง เพราะอาศัยพราณเจตางค์นน นครน จึงน้อมชื่อว่า เจตางค์^(๒) ต่อเด่นน้ำ พระเจ้าอินทavar ไกร่จะขอกราบให้พระมารดา จึงครั้งต่อไป ให้อำนาดยผู้หนังเชญได้ค้าพระมารดาของพระองค์เต็จมานกรเจตางค์ อำนาดยผู้นั้นมาถง นครหริปุญชัยกราบทุตเรืองราวดงปวงแก่พระนางจันมเทว พระนางมพระทัยชั้นชัมยินดีไกร่จะ เต็จดีไปเยี่ยมพระเจ้าอินทavar จึงพร้อมด้วยบริวารเป็นอันมากเต็จด้วยจากนกรหริปุญชัยไปโดย ลำดับจนถึงนกรเจตางค์ แต่ทรงอภิเมกพระเจ้าอินทavar ในครเรเจตางค์ด้วยอิริยศอันยิ่งใหญ่ ฝ่ายพระเจ้าอินทavarทรงชั้นชัมยินดี กระทำตักการอันใหญ่ยิ่งต้นของพระมารดาของพระองค์ และพระ นางจันมเทวนนประทับอยู่ในเจตางค์^๓ คร ๖ เดือน จึงเต็จดีไปอ่าด้าถูกสุพรหมแล้วเต็จดับนกร

๑. ลุทธบรรพต แปลว่า กุญาเบื้องที่อยู่ของคนหมายช้า หรือ คนร้ายกาจ หมายถึงพราณล่าสัตว์ ลุทธบรรพต แปลความความว่า ดอยพราณ
๒. คำ “เจตางค์” นี้ แปลเข้าใจว่าเบื้องภายนอก ใบภายนอกอยู่คำอุกเสียงพังคล้ายเจตางค์ อยู่คำหนึ่ง คือ ชุลาง หรือ ชุลาง คำนี้เมื่อเขียนอักษรนมอยู่แล้วถอดตามตัวอักษรเป็นไทยจะเป็นดังนี้ “สุลุง” แต่เมื่อ อ่านออกเสียงจะพังเบ็นเสียง ชุลาง หรือ ชุลาง และเป็นคำอุกเสียงยากที่สุดในภายนอกอยู่ ไทยโบราณจะออกเสียงไม่ชัด จึงพยายามเขียน เช—ลางค์ไป คำว่า สุลุง อ่านแบบไทยไม่ออก เพราะมีทั้งสระ อุ สระ อุ แต่อ่าน ตามอักษรเวียนอยู่พังเบ็น ชุลาง หรือ ชุลาง แปลว่า “ขัน” หรือ “ไอ” ชาวเมืองหนึ่งน้ำจุบันเรียก ขันว่า “สลุง” ก็น่าจะมาจาก “สุลุง” นี้ก็ได้ ถ้า “ชุลาง” หรือ “ชุลาง” กล้ายเป็น “เจตางค์” ได้ เจตางค์ก็น่าจะแปลว่า ขัน หรือ ไอ ซึ่งหมายถึงดอยลูกหนึ่งมีสัพสรานเหมือนโโคกว่า ดอยลูกน้อยที่วัดลำปางหลวง พระธาตุองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่บนยอดดอยลูกนั้น ถ้าดอยลูกนั้นมายถึงดอยที่พราณคนน้อย พราณคนนักต้องได้ ชื่อมาจากดอยลูกนั้น เพราะถ้าคำว่า “เจตางค์” เพยินมาจากภายนอกอยู่ว่า “ชุลาง” หรือ “ชุลาง” ซึ่งแปลว่า ขัน หรือ ไอ พราณเจตางค์ก็คือพราณที่อาศัยอยู่ที่ดอยเจตางค์ คือดอยไอกว่ามั่นเมือง

หริปุญชัย เมื่อพระนางคัมเทวีเด็จมาถึงแล้ว ทรงกระทำกองการกุศลเบื้องหน้า ประทับอยู่ได้
๒ เดือนก้าตัวรากศตวรรษ (^(๑)) (ครบที่๓ และ ๔)

พระราชนบัญญาเตรา ได้ประพันธ์ไว้เป็นคัมภีร์ แบ่งว่า
พระมหาชนชัติย์พระนามมหายส ทรงเลื่อมใสพระรัตนตรัย ได้ครองราช
สมบัติอยู่ในนครหริปุญชัย ๔๐ ปี

ฉะว่าดุเทพตัวร่างนครหริปุญชัยเดริจแล้ว รุ่งขันบท ๒ กได้กระทำพิธีอภิเษกพระนาง
คัมเทวี และพระนางได้ครองราชสมบัติในนครหริปุญชัยด้วยพระองค์เอง ๗ ปี พระเจ้ามหัตถด
(มหายส) ได้ครองราชสมบัติต่อจากพระนาง ๔๐ ปี

กาดบังเกิดแห่งพระนางคัมเทวี
ฉบับริบูรณ์

[เร่องค่าดักษาทรัพย์เมืองหริปุญชัย]

เมื่อพระเจ้ามหัตถดตั่งดับไปแล้ว พระราชนบุตรของพระองค์ พระนามว่า พระเจ้า
กุณัญ ครองราชสมบัติอยู่ ๔๐ ปี เมื่อพระเจ้ากุณัญตั่งดับไปแล้ว พระราชนบุตรของพระองค์
พระนามว่า พระเจ้ารุหันต์ ครองราชสมบัติอยู่ ๒๗ ปี เมื่อพระเจ้ารุหันต์ตั่งดับไปแล้ว พระเจ้า
โถสนมัญชุต์ ครองราชสมบัติอยู่ ๓๐ ปี เมื่อพระเจ้าโถสนมัญชุต์ตั่งดับไปแล้ว พระราชนบุตร
ของพระองค์พระนามว่า ตั้งตาร ครองราชสมบัติอยู่ ๑๐ ปี เมื่อพระเจ้าตั้งตารตั่งดับไปแล้ว
พระเจ้าปทุม ครองราชสมบัติอยู่ ๓ ปี กับ ๑๐ เดือน เมื่อพระเจ้าปทุมตั่งดับไปแล้ว พระเจ้า
กุดเทพ ครองราชสมบัติอยู่ ๗ ปี

๙๙ ๕๗๘ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙
ครองนน นักษาทรัพย์ของคหบงเรียกกันว่า มหาราช นักษาทรัพย์มากมายมากจากคร
ตับป่าด (^(๒)) ยิดนกรหริปุญชัยได้ด้วยการรับ ครองราชสมบัติอยู่ได้ ๑ ปี

๑. ตามพงศาวดารโดยก่าว พระนางคัมเทวี ครองราชสมบัติอยู่ได้ ๕๒ ปี สวรรคตเมื่ออายุ ๕๒ ปี
๒. นครสปปปลา นี้ พระยาประชากิจกรจักรกล่าวไว้ในพงศาวดารโดยก่าว เป็นเมืองสามาดา ได้แก่ เมืองแสนหัว
ผู้แปลเข้าใจว่า เป็นเมืองบ้าน อยู่ในสหภาพหมู่บ้านจุนนัน เมืองบ้านเป็นเมืองเจี้ยว ไทยเรียกเมืองนี้ว่า รัฐพาน
ซึ่งอาจเพยินเสียงมาด้วยกันคำว่า ปลา ก็ได้ คือเดิมจะเรียกคล้ายสำเนียงว่า “สปปปลา” นานเข้าก็คงเหลือแต่
“ปลา” เจี้ยวออกเสียงสันจิงเรียก “บัน” ไทยเรียกตามเสียงเดิม แต่ออกเสียงตัว ป เป็นตัว พ จึงเรียก
“พาน” คำที่ชาวเมืองหน้อออกเสียงเป็น ป นั้น ไทยทางใต้ออกเสียงเป็น พ เช่น ปีก ว่า พลิก เมื่อแย้ม ว่า
เมืองแพร’ เพราะฉะนั้น เมืองปลา จึงอาจออกเสียงว่าเมืองพาน คือ รัฐพานก็ได้

๗๙ ๑๘ ๗๐๖๐๒
 ทรงนน ยงมกษตรยมดักษ^(๑) องค์หนง ชื่อดอกชนทรย^(๒) ได้มาขึ้นครหิปุญชัย
 ทรงราชตั่มบดอยุ๊ ๓ บกบ ๓ เดือน พระเจ้ากุตเทพได้รับรวมรพด^(๓) แล้วมาซ่าทัวดอกชนทรย
 เถี่ยทรงราชตั่มบดอยุ๊ ๓ บกบ ๓ เดือน เมอพระเจ้ากุตเทพถ่วงดับไปแล้ว พระเจ้าในกรองราช
 ตั่มบดอยุ๊ ๗ เดือน เมอพระเจ้าในกถ่วงดับไปแล้ว พระเจ้าทตั่ครองราชตั่มบดอยุ๊ ๗ เดือน กบ ๔ วัน
 เมอพระเจ้าทตั่ถ่วงดับไปแล้ว พระเจ้าคุตตั่ครองราชตั่มบดอยุ๊ ๑๐ บี เมอพระเจ้าคุตตั่ถ่วงดับ
 ไปแล้ว พระเจ้าเต็ตตั่ครองราชตั่มบดอยุ๊ ๓ บี ต้อจากนน พระเจ้ายะ ครองราชตั่มบดอยุ๊ ๖ เดือน
 จากนน พระเจ้าพรหมตั่ครองราชตั่มบดอยุ๊ ๒ บกบ ๓ เดือน จากนน พระเจ้ามุกตั่ครองราชตั่มบด
 อยุ๊ ๒ บกบ ๔ เดือน จากนน พระเจ้าตราชภกตั่ครองราชตั่มบดอยุ๊ ๒ บกบ ๑๐ เดือน และพระเจ้า
 ตราภกตั่เป็นคนกด้า ตระเตรยมการรับแต้วด่อง ให้ไปตามแม่นาพงศ เพอจะยดครองเมือง
 ตัวปุระ ได้ยินว่า ทรงนน ในเมืองตัวปุระมกษตรยพระองค์หนงได้รับยกย่องขันให้เป็นจักรพรรดิ
 เรียกว่า อุจฉิตจักรพรรดิ^(๔) และพระเจ้าจักรพรรดินน ได้ทราบข่าวด้วยกาม ก็ตระเตรยม
 การรับ เด็จขอจากเมืองตัวปุระ เมอกษตรยหงส์องค์ถ่ายประชิดเพอจะรบกัน ยงมกษตรย
 องค์หนง พระนามว่า พระเจ้าชีวก^(๕) มีทหารจำนวนมาก ยกทพเรยมมาจากติริชัมนคร^(๖) ยดเข้า
 เมืองตัวปุระ ได้ ในการดัน กษตรยคุตตั่ครามหงส์ กับเร่งแข่งกันนกรหิปุญชัย (เพื่อว่าใคร
 ถึงก่อนก็จะได้ยดครอง) ในกษตรยหงส์องนน พระเจ้าอุจฉิตจักรพรรดิถังนกรหิปุญชัยก่อน
 พระเจ้าตราชภกตั่ปราชัย แล้วกดบดจากตั่มรภูมนนย้อนไปเพอจะยดเข้าเมืองตัวปุระอิก เมอ
 พระเจ้าอุจฉิตจักรพรรดิกรองราชตั่มบดตั่ในกรหิปุญชัยนน มกษตรยองค์หนงพระนามว่า
 กัมโพช ยกทพมาเพอจะยดเขานกรหิปุญชัย พระเจ้าอุจฉิตจักรพรรดิ ทรงทราบว่า ราชกัมโพช
 เเด่คณ ก็ตระเตรยมการรับแต้วเด็จขอ去ไปรบให้ชัยชนะ ผ่ายพระเจ้ากัมโพช ปราชัยแล้ว
 ก็หนึ่งเรจิการะเงิงไป ถ่วนพระเจ้าอุจฉิตจักรพรรดิ กรองราชตั่มบด (ในกรหิปุญชัย)
 อยุ๊ ๑ บี เมอพระเจ้าอุจฉิตจักรพรรดิตั่งดับไปแล้ว พระราชาทรงพระนามว่า กัมพด กรองราช
 ตั่มบดอยุ๊ ๒๐ บกบ ๗ เดือน และเมอพระเจ้ากัมพดกรองราชตั่มบดอยุ๊นน อหิวัตกโโรคได้เกิดขัน

๑. มลักขะ ในที่นี่ น่าจะหมายถึงไทยใหญ่

๒. ศั่นฉบับในล้านเดินเบื้น ลกุธุนทุรโย นาม คำว่า ลกุธุนทรย แยกศัพท์ได้ ๒ ศัพท์ คือ ลกุธุ กับ อินทุริย
 ลกุธุ คือ ผ่านมลักขะ อินทุริย แปลว่า เปื้นใหญ่ รวมความว่า ผู้เปื้นใหญ่แก่ผ่านมลักขะ

๓. กล่าวกันว่า รวมรวมรพด ณ สถานที่ซึ่งเดียวตนเป็นห้องที่ก่อแบบสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่นี่เป็นทุบเขา
 มีภูเขาล้อมรอบ

๔. คำว่า อุจฉิตจักรพรรดิ แปลว่า พระราชาที่ถูกยกขึ้นเป็นจักรพรรดิ

๕. กษัตริย์องค์นี้ในหนังสือตามเทวีวงศ์เรียกว่า สุชิต ในพงศาวดารโยนกเรียกว่า สุรชิตราช ในคำานานลำพูน
 เรียกว่า วรราช

๖. เข้าใจว่าเมืองนครศรีธรรมราช

เป็นระยะเวลา ๒ ปี ชาวเมืองทั้งหมดไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้ จึงหนีไปยังถูธรรมนคร^(๑) แต่คราวเดียว ก็ถูกกษัตริย์เมืองปุณณกาน^(๒) รบกวนรังแก ชาวหริปุณชัยทั้งหมดในถูธรรมนคร จึงหนีไปเมืองหงสาวดี^(๓) เมื่อหิว逼กโรคในนครหริปุณชัยนั้นลงบดงแล้ว คนทั้งหมดก็กลับมายังนครหริปุณชัย เพราะเหตุนี้ จึงกด่าวกันว่า แต่ก่อนชาวนครหริปุณชัยทั้งปวงได้ทำพิธีถอยกระหงเครื่องเต็กการทุก ๆ ปี ตอนนั้นมา พระเจ้าจักรพรรดิมาราจากเมืองอติกุบระ^(๔) ยกนครหริปุณชัยได้แล้วครองราชตั้มบดดอย^(๕) ๕ ปี จากนั้น พระเจ้าว่าตุเทพครองราชตั้มบดดอย^(๖) ๑ ปี กับ ๒ เดือน จากนั้น พระเจ้าไชยยตครองราชตั้มบดดอย^(๗) ๑๐ ปี จากนั้น มหาราชา^(๘) ยกจากเมืองตัวป้ำดามายังนครหริปุณชัย จับได้พระเจ้าไชยยตไปแล้วคืนนครหริปุณชัยครองราชตั้มบดดอย^(๙) ๑ ปี จากนั้น พระเจ้าเตตะครองราชตั้มบดดอยอก^(๑๐) ๓ ปี จากนั้น พระเจ้ากัญจนะครองราชตั้มบดดี^(๑๑) ๒ ปี จากนั้นพระเจ้าชัชติงกานานครองราชตั้มบดดอย^(๑๒) ๑๐ ปี จากนั้น พระเจ้าพันชุดครองราชตั้มบดดอย^(๑๓) ๒๐ ปี จากนั้น พระเจ้าอินทรครองราชตั้มบดดอย^(๑๔) ๓๐ ปี จากนั้น พระเจ้าทิศตะกรองราชตั้มบดดีบต่อมานา พระเจ้าทิศตะกรองนั้นนักกรบผู้ด้าหัญเวดด้อมเต็จไปเมืองตัวปุระ ทรงทำสิ่งกรรมธรรมยุทธ^(๑๕) กับพระเจ้าตัวะโดยแข่งกันก่อพระเจดีย์ พระองค์ประชัยเดวเต็จจากดับ พระราชนบุตรของพระเจ้าตัวะ ก็ตัวะเตรียมการรับ เต็จมาถึงนครหริปุณชัย ทรงทำสิ่งกรรมธรรมยุทธกับพระเจ้าทิศตะโดยแข่งกันชุดหนึ่ง พระองค์ประชัยเดวหน้าไป หนองทหหารชาวดตัวปุระชุด ยังมีปราภูอยู่ด้วยเดยวนวา หนองพาด เพราถูกชุดโดยพวากหารโง่ แต่หนองทหพวากหารหริปุณชัยชุด มีปราภูว่า หนองเทพ เพราถูกชุดโดยพวากหารนดาค

[เร่องก้อมหาเจดีย์เมืองหริปุณชัย]

เมื่อกหารพระเจ้าตัวะหน้าไปแล้ว พระเจ้าตัวะกروا จึงตั้งสำมาตย์ผู้หนังชือปตรี มาอิกเพอยดเอกนกรหริปุณชัยให้ได้ สำมาตย์ปุตรีนี้ แต่ทหหารหาญเวดด้อมอกจากเมืองตัวปุระ มาถึงนครหริปุณชัย หดทางด้วยอาบุภาพเทวดา ก็แตกแยกกระดักกระจาบไปกันดังที่คัดทาง

๑. สธรรมนคร เข้าใจว่า เป็นเมืองสะเทิน ในประเทศไทยมีอยู่สมัยนี้
๒. เมืองปุณณกาน โปรดดูเชิงอรรถ หน้า ๗๓ ข้อ ๑
๓. เมืองหงสาวดี เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยในสมัยนี้ และเข้าใจว่าคือเมืองพะโคในสหภาพพม่าบ้านจุนนี้
๔. อติกุบระ ในหนังสือจามเทวีวงศ์ เรียกว่า ถมุนกร พระยาประชากิจกรจักรก่อไว้ในพงศาวดารโภนก ว่า น่าจะได้แก่เมืองเชียงรุ้ง
๕. มหาราชา แปลว่า เจ้าหลวง เป็นคำชาวเมืองเหนือเรียกพระมหากษัตริย์
๖. สงกรรมธรรมยุทธ คือ รบกันทางธรรม ประภาด หรือ แข่งขันกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด ให้จะมีอุตสาหะวิริยะมากกว่ากัน หรือ ใจจะทำดีกว่ากัน แล้วเสร็จก่อนกัน

๒๘
กรุงนน พระเจ้าทศะทรงทราบการมาของปุตรข้ามอาทิตย์ จึงเดค์ฯ อภิพรอัมควยดุรังคพเด่นฯ^(๑)
ชาวกัมโภชา^(๒) ได้ทราบว่าพระเจ้าทศะเดค์ฯ อภิมา ก็ตกลจากด้วยพากันหนึ่งราชจักระจายไป
ฝ่ายพระเจ้าทศะมานาพะทัยกรุณามาก ประทานอภัยเชตยหงหดายเหด่านน แต่ครั้ตต์ให้เชตย
เหด่านนต์ร้างเจดีย์มหาพุด^(๓) แล้วโปรดให้มหาข้ามอาทิตย์ปุตรพร้อมทั้งกองพตคนาถาน
และโปรดอนุญาตให้เข้าเหด่านนกกดับเมืองดวบุรี มหาข้ามอาทิตย์ปุตรพร้อมทั้งกองพต ถวาย
บังคมดาพระเจ้าทศะแด่วกดับไปเมืองดวบุรี ยงมอาณาจัยนกเดลงตุ้รากนหนัชชือ ต์ริคุต ถูกพระ
เจ้าดะใช้มาอึก คงมาพร้อมด้วยกองทัพกบวรดุถั่งครหริบุญชัยแล้วหดทางด้วยอาบุกภาพ
เทพด้า ก็แตกแยกการจักระจายไปคนละทิศตะทาง ทหารหัญชานครหริบุญชัยได้ทราบการมา
ของต์ริคุตข้ามอาทิตย์ จึงได้ติดตามพວกทหารชาวเมืองดวบุรีเหด่านน ฝ่ายทหารชาวเมืองกัมโภชา
มีความกตวเป็นที่สุด จึงหดบนกระจักระจายไป คงแต่นนมา นครหริบุญชัยเป็นครตุขากษม
ล้ำรัญหาภัยพบคณได้ พระเจ้าทศะครองราชตั่มบตในนครหริบุญชัยอยู่ ๓๐ ปีเด่น

กาดก่อมหาเจดีย
ฉบับรินรัฟ

[เร่องพระมหาธาตุปราภูชนทหริบุญชัย]

ตั้งแต่พระนางคุณเทวเป็นศัณดิ์กัณถิ่นพะเจ้าทศะเป็นที่สุด รวมกษัตริย์ได ๓๐ พระองค์
นับปีได ๓๔๗ ปีเด่น

เมื่อพระเจ้าทศะตั่งดับไปแล้ว ในปีนนเป็นบุคุดศักราช ๔๐๙ พระเจ้าอาทิตย์ไดรับ^๔
กุฎาภิเชกในนครหริบุญชัย พระองค์ประเสริฐรู้ว่ากษัตริย์หงหดายองค์ก่อนๆ เป็นผู้มี
บุญมาก โปรดให้ตัวรังปรารถนาของคหบงหามกถางนคร ทรงถวายมหาทานแก่พระภิกษุ
ตั่งช์ นพะพุทธ^(๔) เป็นประชาน ตลอด ๗ วัน เมื่อพ้น ๗ วันไปแล้ว ทรงขายปรารถนา^(๕)

๑. จตุรังคพเด่นฯ คือ ก้าลังทหาร ๔ เหล่า ได้แก่ เหล่าช้าง ๑ เหล่าม้า ๑ เหล่ารถ ๑ และเหล่าราบ คือ พลเดินเท้า ๑
๒. กัมโภชา ในที่นี้ หมายถึงลพบุรี ลพบุรีสมัยที่กล่าวถึงนี้ คงเป็นเมืองของขอม ชาวขอมเรียกว่า ชาวกัมโภชา ลพบุรีจึงเป็นกัมโภชาไปด้วย
๓. เจดีย์มหาพุด คงจะหมายถึงเจดีย์ทุ่งมหาพุดเดียว อยู่ที่วัดทุ่งมหาพุด ในจังหวัดลำพูน
๔. พระพุทธ หมายถึงพระพุทธรูป
๕. สร้างปรารถนาแล้วหาย ทำนองเดียวกับนางวิสาขายเครื่องประดับของตัว ผู้ซึ่งไม่ใช่คนอื่น เจ้าของเดิมนั่นเอง ซึ่งเป็นจำนวนเงินเท่าไหร่แล้วเจ้าเงินจำนวนนั้นมาทำบุญต่อไป

นั้นເອງມາซືບກັບປີບີກັນທີ^(๑) ດວຍຕົ່ງ ເດັກນິວ່າ ວັນທີນີ້ ເນື້ອພຣະຣາຊາເຕັດີໃປຫຼຸ່ມ
 ພຣະບັນຄນ^(๒) ຍັງມີກາຕວໜັງຄ່າຍມູດຕັງມາບນພຣະເຕີຍ ພຣະອົງຄແຮງນດ ໂດຍນິກວານຂະໄວ
 ພຣະອົງກ້າພຣະໂອສູ່ຄຣັດີ່ຈຳກັບການເວົ້າ ກາກຄ່າຍມູດຕັງອົກຄຣງහັນ ເຂົພຣະໂອສູ່ພອດ
 ແລ້ວນີ້ໄປ ຜ່າຍພຣະຣາຊາທຽບໂທມນັ້ນມາກ ຕຣັດີ່ຈຳກັບກາທັງຫດາຍໃຫ້ໄດ້ ຮາຊບຸຮັບທ
 ລັບກະແດ່ພຣະຄໍາຮັດີ່ຈຳກ່າຍແຕ່ງຫາກ ຈັບໄດ້ກາຕວໜັງ ຈຶ່ງນໍາມາຄວາມພຣະຣາຊາ ທຽບກວ່າມາກ
 ໄກວ່າຈະມ່າການນີ້ຢູ່ ຈຶ່ງຕຣັດີ່ຄານຂໍາມາດຍ່າງຫດາຍວ່າ ກາຕວໜັງ ຄວາມຈະມ່າເຕີ່ຍືດ້ອື່ນໄໝ ຜ່າຍ
 ຂໍ້າມາດຍ່າງຫດາຍວ່າ ຂອເທົະ ຂອໄດ້ທຽບພຣະກຽນາໂປຣດອຍ່າເພີ່ມ່າ ຂອໃຫ້ຕຣັດີ່ຄານຜູ້ຄາວາ
 ໂຫວດູກ່ອນ ພຣະອົງກໍຈົງຕຣັດີ່ຄານໂຫວ ພວກໂຫວດຄວາມພຍາກຣັນວ່າ ຂອເທົະ ເຫດຸການທັນ
 ຄວາມສ່ວັດຄົກມແດພຣະອົງກ ພຣະຣາຊາໂປຣດໃຫ້ເຫັນຮັກໝາກາຕວໜັງໄວໃນກວ່າພອດກາຕາງຄົນ ກ້າວ
 ພຣະຕຸບິນ^(๓) ພຣະຕຸບິນນີ້ວ່າ ເຫວດາຕັນຫັນນຳມາຕັນທານບອກພຣະອົງກວ່າ ຄ້າປ່າວັດນາຈະທຽບທຽບ
 ເຫດຸການນີ້ແລ້ວ ໃຫ້ເອາເຕີກເກີດໄດ້ ວັນເຕີຍໄວໂໂຍ ໃຫ້ນອນຍູ້ໄກດ້າຟາກ ພຣະອົງກຈະສໍາມາດຮັບ
 ເຫດຸການນີ້ໄດ້ ພຣະຣາຊາເຕັດີ່ຈົດບໍຣາຫມແດວທຽບກະທໍາຄານນີ້ພຣະຕຸບິນ ເຖິກນັນໄດ້ຮັບເຫັນຍູ້
 ໄກດ້າຟາກ ນີ້ບໍ່ກ່ຽວຂ້ອງກາຕະກາແຕະກາຫາກ ມາຮາດເຕີກກໍໃຫ້ບຸຕົຮໄປເດັ່ນເຫດຸການຄວາຍແກ່ພຣະຣາຊາ
 ພຣະຣາຊາຕຣັດີ່ຈຳກັບກາຕັນເຫດຸການນີ້ ເກີກຕັນທານກັບກາ ຜ່າຍກາກເດັ່ນໄດ້ໃຫ້ເກີນພົງວ່າ
 ຜ່າຍເຊື່ອຍ່າ ປຸ່ມ່າບປະບຸຮັບໃຫ້ຕົວກຸດຂອງເວົ້າເປັນພູມາກາເພື່ອເມື່ອ ທ່ານບອກເວົ້າວ່າ ຄ່າຄານທັນເປັນ
 ທັນຮຽນພຣະບ່ນຮາຕູຂອງພຣະພູທີ ແລ້ວຕັ້ງໃຫ້ເຮົາຮັກໝາດ້ານທັນໄວ ເຕັກນັນທ່ານໄປອູ້ປໍາໜີພານຕໍ່
 ຄ້າພຣະຣາຊານີ້ພຣະປະສົງກໍຈະທຽບເຫດຸການນີ້ໂຄຍພິດຕາຣແລ້ວ ເຮົາເຊີ່ນປຸ່ມ່າຂອງເຮົາມາ
 ເຕັກພົງຄຳນັນແດວຫຼຸດເວົ້າກາບອກທັງໜັດແດ່ພຣະຣາຊາ ພຣະຣາຊາຕຣັດີ່ໃຫ້ກາໄປເຊີ່ນປຸ່ມ່າ
 ຂອງການນີ້ ການນີ້ໄປປໍາໜີພານຕົບອກເວົ້າການຮ່າງໜັດແກ່ພູມາກາ ຜ່າຍພູມາກາຈົ່ງໃຫ້ກາຫຼຸ່ມ
 ໂດຍຕັກບໍ່ໄມ້ອັນຫົ່ງໄວແດວເກະນາໃນອາກາສ ອ ວັນກົງນົກຮວບປຸ່ມ່າຍ ຜ່າຍພຣະເຈົ້າອາທິຈິ
 ຈຶ່ງເຊີ່ນພູມາກາໃຫ້ເກະທີ່ພຣະຕານຫດວັງ ປະທານອາຫາກາໃຫ້ບົຣິໂກດແລ້ວ ຕຣັດີ່ໃຫ້ເຕັກຮູ້ກາຫາ
 ກາຫຼັກຄານເຫດຸການນີ້ ຜ່າຍພູມາກາຈົ່ງເດັ່ນໄດ້ໃຫ້ເກີນພົງ ດັ່ງຕອນໄປນ໌

ຄຣງຫັນ ພຣະພູທີຂອງເຮົາທັງຫດາຍ ເນື້ອຄຣງຄາຮງພຣະຊັນນອູ້ ປະທັບໃນຄຣພາວານຕໍ່
 ເຊັວນຫັນ ທຽບປາຕົມແຕ່ຈົວແວ ເຕັດຈາກນົກພາວານຕໍ່ດຳພັງພຣະອົງຄເຫັນວາມາຫາກາສ
 ດັ່ງອາກາສແດວເຕັດຈາເຫັນບົນຫາບາດໃນໜຸ້ບ້ານດົງແໜ່ງຫັນ ຄົນທ້ອຍ້ໃນໜຸ້ບ້ານຄົງນັ້ນ ເດືອນໄດ້

๑. ກັບປີບີກັນທີ່ ມາຍຄື່ງສິ່ງຂອງທີ່ພຣະກົກມຸໃຊ້ໄດ້ໄມ້ຕ້ອງຫ້າມດ້ວຍພຸທະນຸ້ມູ້ຕີ ເຊັ່ນ ຈົວ ຂ້າວຫຼືກັບຂ້າວ ຍາເກີໂກດ
 ເປັນຕົ້ນ
๒. ທີ່ສຳຫັນຄ່າຍອຸຈາຣະນີສສາວະ
๓. ຜື້ນ

พระองค์ พากนถวายของบริโภคแก่พระพุทธ พระผู้มีพระภาคทรงแต่งช้ธรรมครรภ์แก่บุญกิริยา
 นนเดว ให้คนเหตานั่งอยู่ในไตรต์วนาคมน์แต่ศีด & แล้วเต็จมาจากทันทางอาการ
 เต็จมาลงในท้น ทรงวางนาตรไว้บนพื้นแห้งแล้วทรงกระทำภัตติกิจ (บริโภคอาหาร)
 เติร์วากตติกิจແດວ พระผู้มีพระภาคตรัพยากรณ์อย่างนว่า เมื่อท้าศปรินพานແດວ
 ในอนาคตการ ต้านทอนจะเป็นมหานคร กษัตริย์พระนามว่า อາทิชา ทรงราชตนบดีในกรรณ
 เมื่อพระเจ้าอาทิชาทรงราชตนบดีอยู่นั้น ราชทูของคลาคดจะประคิษฐ์นานอยู่ในทัน เด็กพึงคำ
 พญากาແດວ คงทัดเร่องทรงหมดแก่พระราชาตามนัยทกด้วยมาແດວ ฝ่ายพระราชาทรงพังคำ
 เด็กແດວ คพะทัยเป็นอย่างยิ่ง ตรัตต์สั่งให้รอหอพระบังกนແດວปราบทันให้ราบເเมນอ เผาเครื่อง
 เผาทมกdonหอน กระทำต้านทันให้ตະօาดบริสุทธิ์ ແດວให้ป้าวประภาศหัวนคរ ต່ວนพระองค์
 ต່ຽງนาค大雨าประคบด้วยราชากรณແດວตรัตต์สั่งให้ประชานถือเครื่องตักการเบ็นอันมาก เต็จ
 ไปในทัน พระองค์กับพระภิกษุสั่งช่วงบูชาต้านทันແດວ ยกพระหศตฐานประนมถวายนมต์การ
 ແດວหารณาพระบรมตໍารវรากษาตัว

ອນເກປຸເປ ກຸສເລ ຈິນຕຸວາ
 ອຸສຸສາຫຍືຕຸວາ ຈ ສຸຈົກາລຳ
 ເວັນຈ ກຕຸວາ ກຄວາ ທຍາດຸ
 ທສຸເສດ ໂນ ປາກີຫາຮໍ ສຸວິມໍ້
 ກາເກນ ຮຸ່ພາ ກົດືນຸຕຸ ຍໍ ຍ
 ພຸທຸຫານກົດາ ວິດຕາ ຕດາ ເຈ

ໂດການຸກມູປ່າຍມເນກທຸກຸ່ນ
 ພຸທຸຫຼຸດຕ່າງໆ ສົກລຳ ອຄນຸ້ນ
 ທຸກຸ່າ ປົມເຈັດ ຂີເລ ຈ ອມ່ເຫ
 ເນທາຍ ກຸງໍ່ ສົກລຳ ຜັນສຸສ
 ຕໍ່ ຕໍ່ ອົບໍ່ ວິດດຳ ຕດຳ ເຈ
 ທສຸເສດ ວິມໍ້ ນຍັນສຸສ ໂນປີ

ແປດວ່າ

พระผู้มีพระภาค ມາກໄປດ້ຍພຣມຫາກຮຸ້ນາ ทรงສະສົມກາຮຸ້ຄລສັນກັບ
 ເປັນອິເນກ ແລະ ทรงອຸດຫນຕ້ອຖກຂົບເປັນອັນນາກ ສັນກາລະນານັກຫາ ເພຣະ
 ປຣານີສົງສາຣສັດວໂລກ ทรงບຣລຸແລວໜ່າງກວາຍ ຄືວ ຕຣສັ້ນຮຣມທັງສັນ ປຣະອົງຄ່
 ทรงกระทำດັ່ງນີ້ແລ້ວ ทรงປັດເປັດຂ້າພະພູທີ່ເຈົ້າທັງໝົດໃຫ້ພັນຈາກທຸກໆ
 ຂອພຣະອົງຄ່ ໄດ້ໂປຣແສດງປາກີຫາຍືອັນນໍ້າອັດຈະຣຍແກ່ຂ້າພະພູທີ່ເຈົ້າທັງໝາຍ
 ເພື່ອຕັດຄວາມສົງສັນຂອງມາຫານ ແລະ ຄຳໄດ້ ຖ ອັນພູມາກໄດ້ກ່າວແລ້ວ
 ຂອໃຫ້ຄຳນັ້ງທັງໝົດຈະບັນຈົງຕາມນັ້ນອິ່ນໄດ້ຄລາດ ພຣະວາຈາໄດ້ຖ້ວອັນພຣະອົງຄ່
 ຕຣສໄວ້ ພຣະວາຈານັ້ນຖ້ວອັນໄດ້ບັນຈົງຕາມນັ້ນອິ່ນໄດ້ຄລາດ ຂອໃຫ້ພຣະອົງຄ່ทรง
 ແສດງປາກີຫາຍືອັນນໍ້າອັດຈະຣຍແກ່ນຍິນຕາຂອງຂ້າພະພູທີ່ເຈົ້າທັງໝາຍດ້ວຍເຕີດ

เมื่อพระเจ้าอย่างทรงได้ทรงทราบว่า ผู้บงการของพระเจ้าอิสกุลธรรมราชาโปรดให้ทำไว้พร้อมด้วยพระบรมตัวริภากษาดู ก็มุดขันไปตั้งประมาณ ๓ ศอกด้วยเทวนุภาพ เปิดดังพระน้ำพรมรัตน์ด้วยอัญชันทัน พระราชาและชนชาวพระนครหงปวงเห็นปาฏิหาริย์ของพระบรมตัวริภากษาดู รู้ตัวเป็นก่อประหาดอศักดิร้ายใจ มีความยินดียิ่งนัก ถวายตัวริษยาการอย่างยิ่งด้วยการบูชาด้วยเทียนขึ้ปวงห้อมพวงมาด้วยแต่เครื่องประดับหงษ์หดาย ตัวรีศิริญชุมเรย ครองนนพระเจ้าอย่างทรงได้จัดเชิญย้ายผอบพระบรมตัวริภากษาดูไปประดิษฐานทอน จึงตรัสรัตตงาให้ชุดตัวแทนทัน ทันใดนั้นเอง ด้วยอาบุกพาเพทดา ผอบพระบรมตัวริภากษาดูได้ตามลงไปในแม่น้ำเจnung ไม่เห็น พระราชาทรงตักการยังชัน บำรุงพระบรมตัวริภากษาดูก เมื่ออาราชนาพระบรมตัวริภากษาดูก คือพระการคุณพารอมหงผอบกผุดขันจากแม่น้ำเจnung ตั้งประมาณ ๓ ศอก เปิดดังพระน้ำพรมรัตน์ด้วยอัญชันทัน ครองนน พระราชาทรงบรรจุผอบพระบรมตัวริภากษาดูกที่พระเจ้าอิสกุลธรรมราชาโปรดให้ทำไว้ตั้งในสมุดอันว่าครัดด้วยรัตตนะเป็นเนกมีประการค้างๆ แล้วประดิษฐานบนแม่น้ำเจnung โปรดให้สร้างศูนย์กลางประจำตัว ตั้งแต่ศอก มี๔ เดือน ประคุณด้าน พระเจ้าอิสกุลธรรมราชาทรงเผยแพร่พระบรมตัวริภากษาดูไปทั่วชนพูดกันในบ้านๆ ใจ จากบ้านมาได้ ๑๗๘๓ ปี เป็นบทพระเจ้าอย่างทรงอภิเชกเดవ์ได้ ๑๗ ปี พระราชาตุ เจดีย์หดงได้ปรากฏขึ้นในคราวรับปุณยวัช(๐) (ครับที่ ๑) และบันน เป็นบทพระศรีศาสดาปรินพานเดว์ได้ ๑๗๐๗ ปี ถ่วงพระอักราชเหลือของพระเจ้าอย่างทรง พระนามว่า ปทุมวดีเทว ศูนย์กลางศูนย์ปฐมสุวรรณเจดีย์ (ครับที่ ๑๖)

ท่านได้ประพันธ์ไว้เป็นคด้า แปดคดว่า

พระเจ้าอาทิต্যเสวยราชสมบัติในครรภุปูชนีย์ได้ ๔๐ ปีเต็ม ทรงสละสมบุญกริยามท่านเป็นทันติดต่อกันไปมาได้ขาด ถึงความเป็นอนิจจ์ เพราะท่านอยู่นาน (สวรรคต) ๑

การประชุมแห่งพระมหากษัตริย์ ในกรุงศรีปุนยวิชัย จันทร์บูรพ์

[เรื่องราวดังก์พระเจ้าอาทิตย์]

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงด่วนตั้งเป็นเจ้าฯ ยังมีกษัตริย์องค์หนึ่ง พระนามว่า ขัมมิกราช
ครองราชสมบัติค่อนมา ทรงสร้างพระพุทธรูปสูง ๑๙ ศอก คำร้องอยู่ในราชสมบัติ & บี้ ศวรรค์

๑. พระบาทฯ เจดีย์หลังองค์นี้ คือที่เรียกว่า พระบาทฯ หริภุญชัย ทราบว่าต่อมาพระเจ้ามังรายได้ปฏิสังขรณ์เปลี่ยนจากรูปทรงปราสาทมหาเบี้ยนทรงกลม ดังปรากฏในรูปที่ ๑

ค่ำราชนน พระเจ้ารัถครองราชตั้มบด็อยู่ & บี ค่ำราชนน พระเจ้าต์พ้ำติทิทรงราชภิเษก
เมื่อพระชนมายุ ๑๗ บี แต่พระองค์ก่อให้ริมพระชาติทรงปราสาททพะเจ้าอาทิตย์สร้างไว้เป็น^(๑)
ถูง ๒๔ ศอก ทรงตั้มบุญเป็นอนึมาก ครองราชตั้มบด็อยู่ & บี ค่ำราชนน พระราชบุตร
ของพระองค์ทรงพระนามว่า เชื้อสุราช ครองราชตั้มบด็อยู่ & บี ค่ำราชนน พระราชบุตรของ
พระเจ้าเชื้อสุราชทรงพระนามว่า ใจยกราช ครองราชตั้มบด็อยู่ ๒๖ บี ค่ำราชนน พระเจ้า
ศุภวัญญา ครองราชตั้มบด็อยู่ ๒๘ บี ค่ำราชนน กษัตริย์ทรงพระนามว่า คงคา ครองราช
ตั้มบด็อยู่ ๒๙ บี ค่ำราชนน กษัตริย์ทรงพระนามว่า ติริปุณณะ ครองราชตั้มบด็อยู่ ๒๙ บี
ค่ำราชนน พระเจ้าอุเทน ครองราชตั้มบด็อยู่ ๓ บี ค่ำราชนน พระเจ้าพันโตกุณณะ ครอง
ราชตั้มบด็อยู่ ๓๐ บี เทณ แต่ข้ามาตายของพระเจ้าพันโตกุณณะคนหนังซือไทยยะข้ามาตาย ยกกำลง
กองทัพมาจากนครเวดาดังค์ ปดงพระชนม์พระเจ้าพันโตกุณณะ แต่ว่ายอดครองนครหริปุณชัย
ค่ำราชนน กษัตริย์ทรงพระนามว่าอาศาณะ เป็นผู้ไม่มีศรีทชา ไม่เดือนไม่พระรัตนตรัย
ครองราชตั้มบด็อยู่ ๓ บี ค่ำราชนน พระเจ้าหัวม ครองราชตั้มบด็อยู่ ๓๐ บี ค่ำราชนน
กษัตริย์ทรงพระนามว่า ตรังคัด ครองราชตั้มบด็อยู่ ๓ บี ค่ำราชนน พระเจ้าโภุต
ครองราชตั้มบด็อยู่ ๓๐ บี ค่ำราชนน กษัตริย์ทรงพระนามว่า ญูบा ครองราชตั้มบด็อยู่ ๓๐ บี
กษัตริย์คงศนแดพระเจ้าอาทิตย์ดังพระเจ้าญูบานองค์ดุกด้าย รวมเป็นกษัตริย์ ๑๕^(๒) พระองค์
ครองราชตั้มบด็ศนบปได ๒๔๕^(๒) บบวิบูรณ์

ก้าวถงเรืองวงศ์ของพระเจ้าอาทิตย์
จันทร์

[เรื่องพญาเมืองราย]

บดิน ใจกต้าวถิงเรืองวงศ์ดาวสืบต่อไป

เด็กน้อยว่า ในการถก่อน มีตัวคนหนึ่งได้ทำบุญไว้มากเกิดขึ้นด้วยขุปปากิริย์(๓) ปรากฏที่ศูนย์กลางนั่น ในท่อนเป็นรัมณีย์สถานในกรุงเทพฯ (เมืองเงินยาง) และ

๑. นับกษัตริย์ได้ ๑๙ พระองค์ จะว่าตนฉบับผิดก็ไม่ได้ เพราะสอนดูแล้ว นาลีว่า เอกุนวสติ แปลว่า ๑๕
เหมือนกันทั้ง ๓ ฉบับ
  ๒. นาลีว่า ปัจจุจตุตราพี่สาวิกานิ เทว วสุสสตานิ แปลว่า ๒๔๕ แต่ความจริงนับดูแล้วเป็น ๒๕๙ ห้านผู้งาน
คงจะอ่านตัวเลข ๕๙ เป็น ๔๕ จึงผูกศัพท์นาลีไว้ เช่นนั้น
  ๓. อุปปaticกปฎิสนธิ คือ เกิดปรากฏร่างกายขึ้นมาของ ไม่ได้อาศัยบิดามารดาเกิด หรือนัยหนึ่ง จะถือว่าบิดา
มารดาไม่ปรากฏว่าเป็นใคร จึงเรียก อุปปaticก

ด้วยความตั้งใจที่จะให้การทําบุญไว้มาก จึงเป็นผู้นุ่มนิ่มน้ำที่ประกอบด้วยเรียบเรียง ความว่องไว
ความบากบนบกบัน มีว่าด้วยความเชื่อถือ แต่เมตตาบะคือเครื่องครัตต่อหน้าที่ เพราะประกอบด้วย
ความตั้งมั่นคงอย่างดี จึงเป็นหัวหน้าของมหาชน ได้สร้างนครย่างคบปูรัตน์ เป็นกาชาดตรัยองค์ศรัณย์
ครองราชสัมบัติก่อนกาชาดตรัยอนในครั้นนั้น พระองค์ประกูลทั่วแคว้นโดยน (โยนก) ว่า ดาวจังกรราษฎร์
ได้ยินว่า ดาวจังกรราชนนั้น มีพระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชปันดา ลึบต่อ
กันมา ๒๓ พระองค์ ครองราชสัมบัติโดยลำดับ ในจำนวนกาชาดตรัยเหล่านี้ กาชาดตรัยอนค
สุดท้าย ทรงพระนามว่า มนราย ประศุตบกุน จุตศักราช ๗๐๑ (พ.ศ. ๑๙๔๓)^(๑) เมื่อ
พระบิดาด้วยดับไปแล้ว พระองค์ทรงกระทำราชภารกษา เช่นเดียวกัน แม้พระชนม์พรวรณาได้ ๒๖ ปี ในปี
ที่ ๒๕ จากราชภารกษา เช่นเดียวกัน พระเจ้ามังรายพระชนน์ได้ ๒๓ ปี ทรงสร้างเมืองเชียงราย เมื่อ
จุตศักราช ๗๒๔ (พ.ศ. ๑๙๘๘) ในปีนั้น พระองค์เกิดพระราชนบุตรพระนามว่า เจ้าเครือ
ต้อมา ในปีที่ ๔ เป็นปีฉลู เจ้ากรรมเกิด พระเจ้ามังรายได้ยกเมืองเชียงราย^(๒) เมื่อ
จุตศักราช ๗๓๑ (พ.ศ. ๑๙๙๓) ต่อจากนั้น พระองค์ทรงสร้างกุฎิศรัณย์^(๓) เมื่อจุตศักราช
๗๓๕ (พ.ศ. ๑๙๙๗) ในปีนั้น พระองค์เกิดพระราชนบุตรอีกองค์หนึ่งพระนามว่า เคริง^(๔)
จากนนอก ๒ ปี พระองค์ทรงทำสิ่งกรรมกับพญาการ ได้ยกเมืองทหารบูร^(๕) ให้ จานนนาม
ถังบกุน จุตศักราช ๗๔๘ (พ.ศ. ๑๙๓๑) กาชาดตรัย ๓ พระองค์ ก็มี พระเจ้ามังราย ๑
พระเจ้างามเมือง ๑ พระเจ้าโกรก^(๖) ๑ เป็นพระตัวห้ายกนั้น นัดประชุมกันในตستانทั้งหมด
แล้วการซึ่งผู้คนมีความประท้วงกันแต่กันแน่นแพ่น แล้วต่างกันเต็มใจดูบ่นคราวของตนๆ ดำเนิน
ประกูลดังนี้ จานนนามอก ๒ ปี พระเจ้ามังรายได้สิ่งเจ้าชัยให้เป็นไธศักดิ์ในคราวรัฐปูนชัย ลั่นดับบน
พระเจ้ามังรายซึ่งมีพระชนมายุ ๕๓ ปี ในปีมะโรง จุตศักราช ๗๕๔ (พ.ศ. ๑๙๓๙) พระองค์

๑. พุทธศักราชที่ก่อตัวในหนังสือนี้ทุกแห่งนับอย่างคิดลังกาว คือ นับในปัจจุบัน ไม่ใช่นับปีที่ล่วงแล้ว จะเห็นได้ว่า พุทธศักราชของลังกามากกว่าของไทย ๑ ปี เช่น พุทธศักราชไทยได้ ๒๕๐๐ ปี พุทธศักราชลังกาว ต้องเป็น ๒๕๐๑ ปี
  ๒. ท่านผู้อพพท์นาลีว่า ขอปรุ๊ ภพุหิ แปลว่า ขึ้นเมืองเชียงของ
  ๓. กุสินาร แปลตามคัพท์ว่า นครหัญชา คุณภายในหลังเข้าใจว่า เมืองฝาง
  ๔. ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์เขียนตัวนาลีว่า ตสส ปุตุโต เศรษช นาม ราชา ชาโต คำว่า เศรษช น่าจะคัดลอกจากต้นฉบับผิด เพราะต้นฉบับคงเป็นอักษรขอม ในต้นฉบับคงจะเขียนด้วยอักษรขอมว่า เคริง แต่ผู้อ่านคงจะอ่านตัว ค เป็นตัว ต และอ่านตัว ง เป็นตัว ช ไป เคริง จึงกลายเป็น เศรษช นามที่แท้จริงนั้น คือ เจ้าเคริง ซึ่งเป็นสำเนียงชาวเหนือได้แก่ “เครื่อง” ตามสำเนียงไทย และคำว่า เศรษช นี้ ก็มีในที่นั้นแห่งเดียว ในเรื่องต่อไปเมื่ออ้างถึงพระราชนครองคันใช้คำว่า เคริง ตลอด จึงเห็นได้ว่าที่เขียนว่า เศรษช นั้นผิดแน่ ที่ถูกต้องเป็น เคริง สอบต้นฉบับใบลานเดิมเป็น เคริง
  ๕. ทพรบุรี เข้าใจว่าได้แก่เมืองมอน คำว่า ทพร แปลว่า ให้, สรະ, มอบ, เมืองมอนเป็นชื่อเมืองที่พระเจ้าโรจ คือ พระเจ้ารามคำแหง ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๒๑ ถึงปีประมานาคก่อน พ.ศ. ๑๘๗๓

มทหาร ๑๒ แต่แวดล้อมเด็กๆ ตามครรภุปูญชัย ทรงทำสัมภารกับพระเจ้าณูบा ขึ้นได้
พระเจ้าณูบานไปแล้ว ทรงได้ชัยชนะ โปรดให้ยกเศวตฉัตรขึ้นเป็นอนุหนังอันเดียวกันใน
แคว้นโยน (โยนก) ทั้งต้นแต่ในครรภุปูญชัย จากนั้น พระองค์ทรงตั้งรั้งนครเชียงใหม่^(๑)
ในท้องที่ระหว่างภูเขารุจ្ញนิคร (ดอยสุเทพ) กับแม่น้ำพิงค์^(๒) เมื่อปีอกฤดูกาลศักราช ๒๕๘ (พ.ศ.
๑๗๔๐) เมื่อพระเจ้ามังรายรบกับพระเจ้าณูบ่าได้ชัยชนะแล้ว พระเจ้าณูบាទรั้งด้วยบริหาร
เด็จหน้าไปนครเชียงใหม่ ถึงแม้เด็จจะไปยังนครเชียงคนนี้แล้ว ไม่อาจยับยั้งอยู่ได้ จึงเด็จหน้าไป
ทางทิศใต้พร้อมกับเจ้านครเชียงใหม่ ผู้เป็นพระราชนูชาติของพระองค์ เมื่ออาทิตย์ที่ทรงต้องหน้าไป
ทางทิศใต้ พระเจ้ามังรายได้แต่งคงชนชาตินิดกวาง^(๓) ผู้หนึ่งให้เป็นใหญ่ในนครเชียงใหม่ และ
นิดกวางผู้เป็นใหญ่ตนนั้นได้ซักสวนชวนครหงหงศ์ทั้งหมดทั้งนครเชียงก์เก่า^(๔) เดียว แล้วตั้งรั้ง^(๕)
เมืองเชียงก์ใหม่นั้น เมื่อปีบันดู ฤดูกาลศักราช ๒๖๓ (พ.ศ. ๑๗๔๕) คงแต่บันนามจนถึงปัจจุบัน
ศักราช ๙๗๘ (พ.ศ. ๒๐๖๐) นครเชียงคนนั้นได้การของราชตั่มบดี และพระองค์โดยลำดับ
นับจำนวนบดีวงแล้วได้ ๒๗ & ๙

ต่อจากได้ชัยชนะพระเจ้าณูบากลับ พระเจ้ามังรายได้ตั้งรั้งนครกุาม^(๖) เมื่อ
ฤดูกาลศักราช ๒๖๕ (พ.ศ. ๑๗๔๗) แล้วโปรดให้สร้างเจดีย์กุคำ^(๗) ขึ้นในนครนั้น เริ่งรายไป
ด้วยพระพุทธชูป ๒๐ องค์ พระเจ้ามังรายมีพระชนมายุ ๗๙ ปี^(๘) เป็นราชกุมาเรอยุ๙ ๒๙ ปี
ครองราชตั่มบดีในแคว้นโยน (โยนก) แห่งเดียว ๓๑ ปี และครองราชตั่มบดีในแคว้นโยน
(โยนก) บ้าง ในแคว้นพิงค์^(๙) บ้าง ๙๙ ปี สร้างรัตน์เมืองฤดูกาลศักราช ๒๗๓^(๑๐) (พ.ศ. ๑๗๕๕)

เร่องพระเจ้ามังราย

จบ

๑. ท่านผู้ศักดิ์ที่มาลีว่า นพพิสินคร
๒. คือ แม่น้ำบึง
๓. ชนชาตินิดกวางในที่นี้ เข้าใจว่าเป็นชนชาติไทยใหญ่ คือ เวีย
๔. นครเชียงก์เก่า เดิมชื่อเรียก คำปางหลวง อุบุในท้องที่อำเภอเกษตรฯ จังหวัดคำปาง
๕. นครกุาม ในการคาดการ โยนกของพระยาประชากิจกรจักร เรียก นครกุาม บังจุบันนี้เป็นที่ตั้งอำเภอสารภี
ในจังหวัดเชียงใหม่ และในหนังสือเล่มนี้ หน้า ๑๐๕ มีชื่อเรียกภาคกุาม
๖. เจดีย์คำ อุบุในท้องที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ อุบุไกด์ที่ว่าการอำเภอบังจุบัน บัดนี้เหลือแต่ฐานเจดีย์
องค์เจดีย์พังชำ烂ไปแล้ว
๗. และ ๘. ในพงศาวดารโยนกว่า “อุบุจำเนียรมาลุศักราช ๖๙๘ บ้มะเส้งนพศก เจ้าพระยาเมืองรายมีพระชนมายุ
ได้ ๙๐ ปี อุบุมีวันหนึ่ง เสด็จไปประพาสตลาดกลางเมือง อสุนีนาศตกต้องเจ้าพระยาเมืองรายทิวงคตใน
ท่านกลางเมืองนั้น อุบุในราชสมบัติได้ ๖๐ พรรษา เมื่อคำดับที่ ๒๕ นับแต่ลาวจักรราช”
๙. แคว้นพิงค์ คือ แคว้นเชียงใหม่

[เร่องพระสุมนเถรไทรพระยา]

เมื่อพระเจ้ามังรายถวงดับไปแล้ว พระราชบุตรของพระเจ้ามังราย พระนามว่า เจ้าคราม ประตุศิบันดุ นั้นพระชนม์ ๔๒ ปี ทรงราชสมบัติในครพิงค์ (เชียงใหม่) ได้ ๔ เดือน แล้ว ทรงแต่งคงพระราชนมารู้เป็นพระราชนิรตต้องพระองค์พระนามว่า เจ้าแสนกฎ^(๑) ไว้ในครพิงค์ แล้ว พระองค์ได้เด็จไปแคว้นโขน (โขนก) เจ้าเคริง (เจ้าเครื่อง) พระอนุชาของพระเจ้าคราม ทราบข่าวพระบิดาตัวรอด จึงยกพดเด่นมาจากเมืองนาย ยึดนครหิริปุณชัย ฝ่ายพระเจ้าแสนกฎทรงทราบข่าวว่า เจ้าเคริง (เจ้าเครื่อง) ยกทัพมา ก็เด็จไปแคว้นโขน (โขนก) เจ้าเคริงประตุศิบันดู พระเจ้าเคริง ได้อมได้ในพระรัตนตรัย ยึดนครหิริปุณชัย เมื่อจุดศักดิ์ราช ๒๗๔ (พ.ศ. ๑๘๕๙) ทรงราชสมบัติอยู่ ๔ ปี เมื่อพระเจ้าเคริงถวงดับไปแล้ว พระราชบุตรของพระองค์ พระนามว่า เจ้าโกรน ทรงราชสมบัติอยู่ ๒ เดือน และบันจุดศักดิ์ราช ๒๘๓ (พ.ศ. ๑๘๖๔) ต่อจากนั้น พระเชษฐ์ร่วมของพระเจ้าโกรน พระนามว่า เจ้าขัค^(๒) ได้ทรงราชสมบัติอยู่ ๓ เดือน ต่อจากนั้น พระราชบุตรของพระเจ้าคราม พระนามว่า เจ้าน้ำท่วม^(๓) พร้อมด้วยทหารมาจากเมืองทาง ยึดนครหิริปุณชัย ฝ่ายพระเจ้าขัคจะมีความกดดัน หนึ่งไปครองเขตต่างๆ (ลำปาง) เจ้าน้ำท่วมเป็นคนมุทะลุ กระดัง มิได้เด็จไปເຟพระบิดา พระราชานาญก์ที่พรพดพาหนะ รวมรวมไปพรพดพาหนะแล้วเด็จมาแคว้นพงค์ ถูรบกบพระเจ้าน้ำท่วม พระเจ้าแสนกฎ จับพระเจ้าน้ำท่วมได้ทงเบน จึงตั่งไปสถาปติพระเจ้าคราม พระเจ้าครามเห็นเจ้าน้ำท่วมพระราชบุตรของพระองค์ ก็เกิดความรักอย่างดุกชันมา จึงตั่งไปเตี้ยงแคว้นเชียงคุ้ง^(๔) ได้ยินว่า เจ้าน้ำท่วมทรงราชสมบัติอยู่ ๗ เดือน พระเจ้าครามทรงราชสมบัติในครพิงค์ (โขนก) ด้วยพระองค์เอง โปรดให้พระเจ้าแสนกฎทรงราชสมบัติในครพิงค์ ในบันจเป็นบีจ อ พระเจ้าแสนกฎพระชนมายุ ๓๖ ปี ทรงราชสมบัติอยู่ในครพิงค์ แต่พระเจ้าแสนกฎอยู่นั่นครพิงค์ไม่ได้นาน ทรงแต่งคงเจ้าคำฟู^(๕) พระราชบุตรของพระองค์กับพระมารดาของพระองค์ให้ปักกรองแทนแล้ว ถวบพระองค์เด็จไปปักบัตบำรุงพระเจ้าครามที่แคว้นโขน (โขนก) ต่อมา

๑. เจ้าแสนกฎ ท่านผู้กัพท์บ้าลีว่า เสนกฎ
๒. เจ้าขัค^(๒) คือ เจ้าแซด ตามสำเนียงชาวเหนือ สำเนียงใต้ลีว่า เจ้าแรด
๓. เจ้าน้ำท่วม ท่านผู้กัพท์บ้าลีว่า นชุ ใช้คุณໄร
๔. แคว้นเชียงคุ้ง ท่านผู้กัพท์บ้าลีว่า เจนรฉร
๕. เจ้าคำฟู ท่านผู้กัพท์ว่า หริปุย บีนคัพท์ทุติยาวิภติ แสดงว่าบีนตัวกรรม คือผู้ดูกำหก้าวัยการณ์ ถ้าบีนผู้ดูกำหก้าวีน หริปุยโว ผู้ดูกัตจากต้นฉบับได้ทำมันทีกัว หริสุนตินี ทิสุสติ แปลว่า ปรากฏว่า หริสุ ดังนั้น สอนต้นฉบับในล้านเดิมบีน หริปุลว คือ หริ แปลว่า คำ (ทองคำ) บุลว แปลว่า พู ลองน้ำเพราจะนั้น จึงน้ำจะบีน หริปุลว ตามต้นฉบับเดิม

พระเจ้ากราณ์วรกต เมื่อจุลศักราช ๒๘๗ (พ.ศ. ๑๔๙๔) ฝ่ายพระเจ้าแส้นภูเต่วราชตั่มบต ในแคว้นโยน (โยนก) และแคว้นพิงค์ ในปัจจุบัน พระเจ้าแส้นภูทรงสร้างนครหงษ์ขึ้นไว้ ต่ำๆ ก็ แต่ทรงสร้างพระพุทธปฏิมาayan ด้วยแก่นจันทน์ไว้ในครุณ ท่อจากน้ำ จุลศักราช ๒๘๘ (พ.ศ. ๑๔๙๕) พระองค์โปรดให้สร้างเมืองเชียงແสน (๑) ต่อมาอีก ๔ ปี ทรงสร้างมหาวิหารขึ้นในท่ามกลางเมืองเชียงແสน ต่อมาอีก ๓ ปี ทรงสร้างพระพุทธปฏิมาศิตาองค์หนึ่ง ต่อมาอีก ๒ ปี ทรงกระทำการตั้มโภชนด咚พระพุทธปฏิมาศิตา พระเจ้าแส้นภูมีพระชนมายุได้ ๔๙ ปี เสวยราชตั่มบตอยู่ ๑๖ ปี สรรคตเมื่อจุลศักราช ๒๙๖ (พ.ศ. ๑๔๙๔)

เมื่อพระเจ้าแส้นภูถว่างดับไปแล้ว พระเจ้าคำฟู พระราชาบุตรของพระองค์ได้รับราชตั่มบต พระเจ้าคำฟูนั้น เมื่อพระบิดาของพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ได้ตั้งรากบพะยาการ (๒) ยดเมืองแพร (๓) และพระเจ้าคำฟูนั้น ประดุจบัวราก พระชนมายุ ๒๘ ปี ได้ทรงราชตั่มบต สำพังพระองค์เอง ๒ ปี สรรคตในแคว้นโยน (โยนก) เมื่อจุลศักราช ๒๙๙ (พ.ศ. ๑๔๙๐)

เมื่อพระเจ้าคำฟูถว่างดับไปแล้ว พระราชาทรงพระนามผ้ายุ (๔) ได้เป็นพระราชาบุตรของพระเจ้าคำฟู ได้กระทำราชภิเบกษาโดยเดือน (มีนาคม) และพระเจ้าผ้ายุนั้น ทรงตั่มภาพเมื่อจุลศักราช ๒๙๗ (พ.ศ. ๑๔๙๔) พระชนมายุได้ ๑๖ ปี ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ประทับอยู่ในแคว้นโยน (โยนก) ๓ ปี จึงเต็็จมาทัน (เชียงใหม่) อีก นครเชียงใหม่ที่พระเจ้ามังรายทรงสร้างไว้ใน年约 ๑,๐๐๐ วา กว้าง ๘๐๐ วา และชุกกว้าง ๘ วา ก่อกำแพงอิฐ และโปรดให้สร้างเคดีย์หฉวง (ดูรปี๊๓๕ และ๓๖) ท่ามกลางนครนั้น ตั้งสองศอก ฐานแต่ละด้านกว้าง ๔๘ ศอก และพระเจ้าผ้ายุทรงราชตั่มบตได้ ๒๐ ปี เท่านั้น สรรคตเมื่อจุลศักราช ๗๗๗ (พ.ศ. ๑๔๕๕)

[เรื่องพระเจ้ากอน]

เมื่อพระเจ้าผ้ายุถว่างดับไปแล้ว ราชบุตรของพระองค์พระนามว่า พระเจ้ากอน (๕) ประดุจเมื่อจุลศักราช ๗๐๑ (พ.ศ. ๑๔๕๓) ได้ทรงกระทำราชภิเบกษา เมื่อพระชนมายุ ๑๒ ปี แต่พระเจ้ากอนโปรดให้เจ้ามหาพรหมผู้เป็นพระอนุชาของพระองค์ทรงเมืองเชียงราย

๑. เมืองเชียงແสน ท่ามผูกศัพท์นาลีว่า ชัยเสนปูร் ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พระองค์สร้างเจดีย์หฉวง ในเมืองเชียงແสน (ดูรปี๊๓๐)
๒. และ ๓. ในพงศาวดารโยนกว่า พระยาการนำ ยึดเมืองแพรได้ ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ท่ามผูกประโยค นาลีว่า การราชน สา ยุชุนิคุว่า พลนกร คัญหิฯ เฉพาะคำว่า พลนกร คือ เมืองแพร
๔. พระราชาทรงพระนามว่า “ผ้ายุ” ท่ามผูกศัพท์นาลีว่า “หุรุ นาม ราชা” ผู้แปลเข้าใจว่า ผู้ดุด้อกษรจากคัณฉบับจะอ่านผิด คืออ่านคำว่า “ผ้ายุ” เป็น “หุรุ” ไป ที่ถูกต้องเป็น “ผ้ายุ” คัณฉบับในลาเนเดิม เป็น ปุราราช
๕. พระเจ้ากอน ท่ามผูกศัพท์นาลีว่า คิลนา นาม ราชา สอบคัณฉบับในลาเนเดิมเป็น กุลินา นาม ราชา

๔๙ เมืองตุ้ Ortiz สยามประเทศ มีชัตติยพระนามว่า ธรรมราชา^(๑) กรอง
ราชสมบดิจ

ฝ่ายพระเจ้าก่อน มหาราชน ทรงเดือนໃสในพระพุทธศาสนา นี่พระบรมวงศ์ฯ ให้
พระภิกษุอรัญญาต์มาอยู่ในนคร (เชียงใหม่) ทรงพระค่ำวันมาเข้านัดว

ได้ยินว่า ครองนั้น พระศรัมณธรรมชาวเมืองตุ้ Ortiz ไปเมืองอโยชลปุระ^(๒) แล้วเดาเรียน
พระธรรมในด่านักกรุหาดายครุ แล้วกับดบนาเมืองตุ้ Ortiz กอก ครองนั้น ท่านมหาต์มชช อุทุมพร
มาจากการดังก้าวปั่นรัมนะประเทศไทย^(๓) พระศรัมณธรรมทราบข่าวนั้นแล้ว จึงไปรัมนะประเทศไทยกับ
พระภิกษุผู้เป็นต้นสาย ได้บวชอกครองหนังในด่านักของพระอุทุมพรมหาต์มชชแล้วเดาเรียนพระธรรม^(๔)
ครองนั้น พระธรรมราชา นี่พระบรมวงศ์ฯ ได้พระภิกษุร่ำมารถกรรมทำสังฆกรรมได้
ทุกอย่าง จึงดึงหุดไปหาพระมหาต์มชช เพื่อขอพระภิกษุมคุณต์มบดิชัณน ฝ่ายท่านมหาต์มชช
อุทุมพรประณิษฐาทจะให้ศรัมณเจริญ จึงดึงพระศรัมณธรรมให้แก่พระเจ้าธรรมราชาเพื่อให้ทำ
สังฆกรรมทุกอย่างในเมืองตุ้ Ortiz พระศรัมณธรรมด้วยสหายบำดาพระมหาต์มชชแล้วไปเมือง
ตุ้ Ortiz ฝ่ายพระเจ้าธรรมราชาทรงดีพระทัยยงนัก โปรดให้สร้างวัดอมพวนาราม^(๕) แล้วนั่นคือ^(๖)
พระธรรมให้อยู่ในวัดนั้น ทรงพระบูรุจด้วยบจจุยทง ๔

อยุ่มวันหนัง พระศรัมณธรรมไปเมืองตุ้ Ortiz นั้น บรรดุลังแม่นปานามท^(๗) จึงยบยังอยู่
ทัน ได้ยินว่า ในทันนั้น นี่พระชาติองค์หนึ่ง ในวิหารเก่าแห่งหนึ่ง แต่คงปาฏิหาริย์ในเวดา
กถาดังกนน มหาชนเห็นปาฏิหาริยนน จึงเดาเร่องให้พระธรรมพัง แต่วรากษาเดาได้แปลงตัวเป็น
พระหมน์มาในเดากถาดังกนน บอกที่ประดิษฐานพระบรมศรีรากษาคุ้กแก่ท่าน พระธรรมคงไปยังที่
นั้นแล้วให้ขาดลงไว ก็ได้พระบรมศรีรากษาคุ้กพร้อมทั้งผลบ พระศรัมณธรรมอยู่เชิญพระบรมศรี
รากษาคุ้กนั้นไปเมืองตุ้ Ortiz นั้น

๑. ธรรมราชา เข้าใจว่าหมายถึง พระเจ้าเลอไทย เป็นพระร่วงองค์ที่ ๔ ลำดับวงศ์พระร่วงตามศิลวาจารึก มีดังนี้

(๑) พ่อขุนศรีอินทร์ทิตชัย

(๒) พ่อขุนนานเมือง พ.ศ. ๑๘๒๐

(๓) พ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๒๐ ถึงประมาณก่อน พ.ศ. ๑๘๗๗

(๔) พระเจ้าเลอไทย หรือ อุทกไชยาดราช คือ พระยาจันมี

(๕) พระยาลือไทย หรือ พระมหาธรรมราชาลือไทยที่ ๖ [ทรงแต่งไตรกุฎิพระร่วง] ครองราชสมบัติ
ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๕๐—๑๘๖๕

(๖) พระเจ้าไถลือไทย พ.ศ. ๑๘๖๕

๒. เมืองอโยชลปุระ เข้าใจว่า พระนครศรีอยุธยา หรือ เมืองอโยชยาเดิม

๓. รัมนะประเทศไทย ในพงศาวดารโดยนกฯ เมืองเมะทะมะ

๔. คือ วัดบ้านม่วง

๕. ปานามนที คือ แม่น้ำฝ่ากระดาน ในพงศาวดารโดยนกฯ พระศรัมณธรรมพระพราพวงกำลังไปตรวจ
คุกสถานที่พระเจดีย์ร้าง ณ เมืองนางจากานน

ได้ยินว่า ครั้งนั้น พระเจ้าตากสิน^(๑) พระราชบุตรของพระเจ้าธรรมราชา ทรงราชสมบดีอยู่ในเมืองตัวชานาด้วย พระองค์ทรงทราบว่าพระกระماء จึงเด็ดคืบไปต้อนรับแต้วันนำให้อยู่ในวัดป่าแห่งหนึ่ง^(๒) ใกล้ตัวริบบรรพต^(๓) พระเจ้าตากสินมีพระประสงค์จะหอดพระเนตรพระบรมสารีริกธาตุ พระกระماءจึงนำมาให้หอดพระเนตร พระราชาทรงเห็นความอัศจรรย์ของพระบรมสารีริกธาตุ ก็ทรงบังคับให้เป็นอย่างยิ่ง ทรงตักการบูชาแล้ว ต่อหน้าพระเจ้าธรรมราชาทรงทราบเรื่องราวพระบรมสารีริกธาตุ ก็ทรงมีพระประสงค์จะหอดพระเนตรบ้าง จึงตั้งทุกไปหาพระกระماءตุ่นเตอร์ไปเมืองสุโขทัย พกอยุทธาด้อมพวนาราม พระเจ้าธรรมราชาได้จะหอดพระเนตรพระบรมสารีริกธาตุ จึงเด็ดคืบออกไปพร้อมด้วยให้คนถือเครื่องตักการเบื้องหนอก นมัสการพระกระماءแล้ว ขอชนพระบรมสารีริกธาตุ พระกระماءได้แต่งพระบรมสารีริกธาตุให้พระองค์หอดพระเนตร พระเจ้าธรรมราชาถวายนมตักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ แล้วตั้งนาหอนอันเดิมเปลี่ยนได้ตั้งสถานที่หอดพระบรมสารีริกธาตุทั้งสอง

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคافية แปดคافيةว่า

พระบรมธาตุนั้น งดแสดงป่าภิหารย์แก่พระราชา
เพราไม่อยากจะประดิษฐานอยู่ในเมืองสุโขทัยนั้นฯ

กาดทพระตุ่นเตอร์ได้พระบรมสารีริกธาตุ
จนบริบูรณ์

[เร่องพระสุมนธรรมานครหริปุณฑรี]

ได้ยินว่า ในครั้งนั้น พระเจ้ากอนา มหาราช มีพระทัยอยากให้พระภิกษุผู้ถ้ามารถทำตั้งมกรณ์ได้ทั้งหมดในเมืองเชียงใหม่ จึงตั้งทุกไปตั้งต้นก์ท่านมหาตานมอุทุมพร ในรัมณะประเทศ ท่านมหาตานมได้อัญญาตให้พระอานนท์เดรศิษย์ของท่านแก่ราชทูต พระอานนท์เดรสน์ เดินทางกับราชทูตต้นระยะทาง ๒๐ โยชน์^(๔) ก็ถึงประเทศไทย^(๕)

๑. ในที่นี้ว่า พระเจ้าลิไทย เมื่อพระราชนครของพระธรรมราชา จึงเห็นได้ว่า พระเจ้าธรรมราชาถือพระเจ้าเลอไหส หรือ อหกใช้ตตคราช พระร่วงองค์ที่ ๔ และพระเจ้าลิไทย ก็ถือ พระเจ้าลือไหส หรือ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ที่เรียกตามศิลปาริบกิจว่า พระเจ้าครีสุริยพงศ์รำ มหาธรรมราชาธิราช พระร่วงองค์ที่ ๔
๒. ท่านผู้อพพท์บ้าลีว่า มหาศุตตวนาราม
๓. กือ กุษาพระครร (ดูรูปที่ ๑๑)
๔. ๒๐ โยชน์ = ๑๒๐ กิโลเมตร
๕. หมายถึง ล้านนาไทย

พระเจ้าก่อนฯ ทรงคิดพระทัยอย่างยิ่ง ปฏิบัติบำรุงพระเครื่องนัดวันปีช่ายัง & ฝ่าย
 พระอานนท์เดือนนี้ เมื่อยังไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักօการย์ ก็ไม่ประณามจะทำสัมภาระ
 ในปี แต่เมื่อไม่ประณามจะทำสัมภาระ จึงถวายพระพรพระราชาว่า มหาบพิตร อาจารย์
 ของอาทิตย์ภาพได้ตั้งพระเครื่องมาตรฐานปูชนีย์แล้วขอ ดุษฎี เดชวนอุปั้นเมืองตุ้ยวิชัย ท่านผู้นั้น^๔
 แห่ง สำนารถทำสัมภาระได้ทุกอย่าง ขอให้มหาบพิตรอาจารยาหานมากทัน พอกอาทิตย์ภาพ
 จะได้ทำสัมภาระร่วมกับท่าน พระราชาทรงศักดิ์คับคำพระเครื่องเดว ตั้งอัมมาตย์ไปคนหนึ่ง ทรง
 กำชับว่าคงไปเมืองตุ้ยวิชัย นำตัวการหานดุษฎีเดชวนนำตามคำสั่งของเรามา อัมมาตย์ไปเมือง
 ตุ้ยวิชัยโดยลำดับ ไม่ได้พระดุษฎีเดชวนตามความประทับ จึงนิมนต์พระเครื่องด้วยตัวเอง แต่
 พระอานนท์เดือนนี้ ไม่ต้องการทำสัมภาระร่วมกับพระตั้งท้าวคิดตัว ฝ่ายพระราชาจึงลังทุต
 เจ้าอุบายนไปเฝ้าพระเจ้าธรรมราชาอีก เพื่อขอพระดุษฎีเดชวน ราชทุตคนนี้ไปถึงเมืองตุ้ยวิชัยแล้วทุต
 เร่องราวนนให้พระเจ้าธรรมราชาทรงทราบ ฝ่ายพระเจ้าธรรมราชาทรงประณามเหตุที่ให้สำนาร
 รุ่งเรือง จึงยอมอนุญาตให้พระดุษฎีเดชวนไป พระดุษฎีเดชวนถวายพระตราพระเจ้าธรรมราชาเดว
 ขุนเชิญพระบรมศ่ารีวิชาตุของหานออกเดินทางมาเมื่อเชียงใหม่กับราชทุต

หานประพันธ์ไว้เป็นโศภกันน์ แบดความว่า

เมื่อพระเครื่องออกจากเมืองสุโขทัย ไม่ว่าจะนอนในที่ใด ๆ พระบรมธาตุของ
 พระพุทธเปล่งรัศมีอันประเสริฐ แสดงปางภูวิหารย์ต่าง ๆ น่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง
 บางคราวเบ็นพาย บางคราวเบ็นเหมือนลิทอง บางคราวเบ็นเหมือนแสงดาว
 บางคราวแพร่รัศมีกว้างขวาง พระชนชาตุ (บรมชาตุของพระพุทธ) อันประเสริฐ
 ลงตาม ทำความปลานปล้มให้เกิดขึ้นในระหว่างสารทุชน กระทำปางภูวิหารย์ทุกวัน ๆ

พระดุษฎีเดชวนได้ปฏิบัติบำรุง (บุชา) โดยความเคารพ พระเจ้าก่อนฯ โปรดให้สร้าง
 พระพุทธรูป & องค์^(๑) ประดิษฐานไว้ในพุทธมหาวิหาร^(๒) ชั้งคงอยู่ด้านที่ตั้งวันออกนคร
 หริปุณชัย (ดูปก๒๗๓ และ ๒๔) เมื่อคุณศักการาช ๗๓๓ (พ.ศ. ๑๕๓๓)

การแสดงของพระดุษฎีเดชวน ฉบับบัญชี

๑. ศิลปาริกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน กล่าวว่าเดิมมีอยู่แล้ว ๑ องค์ สร้างขึ้นอีก ๑ องค์ รวมเป็น ๒ องค์
๒. วัดพระยืน จังหวัดลำพูน

[เรื่องพระสีหลปภิมา หรือ พระพทธสิงค์]

ฝ่ายพระเจ้าต์หด ทรงบุชาด้วยเครื่องเต็กการแต่ความนับถือเป็นอันมากโดยเคราะพ แม่พระราชนบุตร พระราชนัดดา พระราชนปนัดดา ของพระองค์ ก็ได้ทรงบุชาพระต์หดปฏิมาสีบ ฯ กันมา ต่อจากนั้น เมื่อพระต์มามาต้มพุทธปรินิพพานแล้วได้ ๑๙๐๐ ปี จุดศักการช ๔๗๘ มีกษัตริย องค์หนึ่งทรงพระนามว่า โกราช^(๒) ครองราชต์มับศอยู่ในเมืองสุโขทัยประเทศสยาม ค้านทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ของชนพุทธ^(๓)

ได้ยินว่า ที่ตำบลบ้านโโค^(๔) ยังมีชายคนหนึ่งรูปงาม มีกำลังมาก ท่องเที่ยวอยู่ในบ้าน
นั้นทางแพทย์ดิอาของคหบดี เห็นชายคนนั้นแต้ว ใจรักจะร่วมถึงว่าต์ด้วย จึงแต่งหมายให้ ชาย
คนนั้นกราบถึงว่าต์กับนางแพทย์ดิอาของคหบดี เนื่องจาก การร่วมถึงว่าต์ของเขาก็ทรงต้องนั้น จึงเกิด
บุตรชายคนหนึ่ง และบุตรชายคนนั้นมีกำลังมาก รูปงาม เพราะณะนั้น ชาวบ้านแหงคงพร้อม
ใจกันทำราชภัยเชกบุตรชายคนนั้น บุตรชายซึ่งครองราชสมบัติในเมืองตุ้โลขทัยนั้น ปราศจาก
พระนามในครั้งนั้นว่า โกรราช ภายหลังปราศจากพระนามว่า พระเจ้าต่อ^(๕) ได้ยินว่า ครั้งหนึ่ง

๑. ข้าสพ ผู้สันอาสวะ คือ เป็นพระอรหันต์
  ๒. โกรราช สมัย พ.ศ. ๑๙๐๐ ได้แก่ พ่อขุนนางกลางท่าว เนื่องจากมีราชวงศ์พระร่วง หรือ ราชวงศ์สุโขทัย ในศิลปาริบัณฑิตเรียกว่า ศรีอินทราทิตย์ ซึ่งเป็นพระราชนิศาของพ่อขุนรามคำแหง
  ๓. อินเดีย
  ๔. บ้านโโค อาจเป็น บ้านโคง จังหวัดกำแพงเพชร
  ๕. พระเจ้าล่วง ท่านผู้ก็พื้นที่บ้านล่วง ท Thuraracha คำว่า ท Thur แปลว่า ล่วง, ลุล่วง, สำเร็จ ภาษาสันสกฤต ว่า รถ แปลเนื่องกัน ต่อมาคำว่า ล่วง ก็ถูกเรียกนี้ ร่วง คือ พระร่วง

พระเจ้าโกรกไคร่จะทอดพระเนตรนหาราชที่ทรงเป็น
ด้ำแม่น้ำน่านจนกระทั่งถึงศรีธรรมนคร^(๑) ได้ยินว่า พระเจ้าศรีธรรม^(๒) ทรงราชสมบัติอยู่
ในเมืองนั้น พระองค์ทรงทราบว่าพระเจ้าเต็จมา จึงเสด็จออกไปต้อนรับ ทรงรับรองเป็น
อย่างดีเดียว ครั้งเดียวให้พระเจ้าโกรกฟังถึงความอศจรรยาของพระองค์ที่หดปฎิมาในถังกาที่ปิดตามที่ได้
ทรงสั่งมา พระเจ้าโกรกทรงตัดสินใจเรื่องนั้นแล้ว ครั้งตามมาว่า เรายังไประทัน (ลังกาทวีป) ได้ใหม่
พระเจ้าศรีธรรมครั้งที่บว่า ไปไม่ได้ เพราะมีเทวดาอยู่ ตนขอ ถุนเทวราช รามเทวราช
ดักขณเทวราช ขัตติยาเทวราช มุทขเดชนาก รักษาเกะดังกา ให้เป็นอย่างดี เมื่อเป็น
ดังนั้น ต้องยกตรัยจงถ่่งทูตไป ครั้นเดียว พระเจ้าโกรกที่ได้กดับเมืองตุ้โซห์ย

ราชทูตไปถึงดังกาที่ปะเดว กราบทูตเรื่องราบทั้งหมดแก่พระเจ้าเต็จ พระเจ้าเต็จหด
ทรงทราบเรื่องราวนั้นแล้ว ทรงบูชาพระองค์ที่หดปฎิมา ๗ คืน ๗ วัน แล้วพระราชทานให้แก่ราชทูต
ราชทูตอัญเชิญพระองค์ที่หดปฎิมาลงเรือแล้วกัดบما แต่เรือนนั้นแต่นไปด้วยกำแพงพายพัดกระทบกับหิน
ในห้องที่เดชาภิเษกไว้ ล้วนพระพุทธปฎิมาประดิษฐานอยู่บนกระดานแผ่นหนึ่ง กระดานแผ่น
นั้นโดยไปได้ ๗ วัน ถึงสถานที่แห่งหนึ่งใกล้ตัวธรรมนครด้วยอาณาจักรราชา ครั้นนั้นเทวดา
มาเข้าฝันพระเจ้าศรีธรรมในเวดาถูกตั้งคืนให้เห็นพระองค์ที่หดปฎิมาเต็จมาอย่างชัดเจน รุ่งเช้า
จึงตั้งเรือหดยตามลำไบในทิศต่างๆ แม้พระองค์เองก็ทรงเรือพระที่นั่งเต็จไปทรงคนห้าพระองค์ที่หดปฎิมา
ด้วยการอธิษฐานของพระอินทร์ พระเจ้าศรีธรรมทรงพบพระองค์ที่หดปฎิมาประดิษฐานบนกระดานนั้น
เข้าเดว ทรงน้ำมัสก์การบูชา ครั้นเดว พระเจ้าศรีธรรมจึงตั้งพระราษฎร์ตั้งพระเจ้าโกร
แจ้งว่าได้พระพุทธปฎิมาแล้ว พระเจ้าโกรจึงเต็จไปตั้งธรรมนคร แล้วอัญเชิญพระองค์ที่หดปฎิมา
มาเมืองตุ้โซห์ย ทรงสักการบูชา

ท่านประพันธ์ไว้เป็นบทคิตติกนัท แปดความว่า

พระเจ้าแผ่นดินผู้ประเสริฐนั้น โปรดให้สร้างพระปargin ขึ้นองค์หนึ่ง ในเมือง

ลัวนแล้วด้วยศิลป (แลง) และอัญ ใบปูนขาว^(๓) (ครุฑี ๒๑)

หุ้มแผ่นทองแดงแผ่นหนา บัดกอง ไม่ใช่แลเห็นเป็นหิน งามดังรูปทิพยพิมานฯ

๑. ท่านผู้อศพที่บ้าคลีว่า สิริธรรมุนนคร คงหมายถึง นครศรีธรรมราช

๒. ท่านผู้อศพที่บ้าคลีว่า สิริธรรมุนราช คงหมายถึง พระเจ้าศรีธรรม

๓. คงหมายถึงพระศรีรัตนมหาธาตุ หรือ พระปargin เมืองเชลียง อันก่อศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ครั้นต่อร่างเต็ร์จແດວ โปรดให้ฉุดลงมหาวิหารเป็นการใหญ่พร้อมกับมหานาฬิกะประชุมกันจากนครต่าง ๆ มีตัวชูนาดย, กำแพงเพชร,^(๑) ตุ้โลทัย และ ชัยนาท เป็นศั้น และพระเจ้าโกรหงส์ตั่มบุญเป็นօnekແດວตัววรคต

เมื่อพระเจ้าโกรกตั่งดับไปแล้ว พระเจ้าราม^(๒) พระราชนํารสของพระเจ้าโกรกครองราช
ถมบดีในเมืองศรุ้วขัย พระเจ้ารามนั้นทรงบุชาพระส์หดปภิมาเช่นเดียวกัน เมื่อพระเจ้าราม
ตั่งดับไปแล้ว พระเจ้าป่าด^(๓) ได้รับราชถมบดีในเมืองศรุ้วขัยนั้นแล้ว ทรงบุชาพระส์หดปภิมา
เมื่อพระเจ้าป่าดตั่งดับไปแล้ว พระเจ้าอุทกไชคตະ^(๔) พระไหรสของพระเจ้าป่าดได้ราชถมบดี
ในเมืองศรุ้วขัยนั้นแล้ว ทรงตั้งการพระส์หดปภิมา เมื่อพระเจ้าอุทกไชคตະตั่งดับไปแล้ว
พระเจ้าต^(๕) ทรงครอบครองราชถมบดีในเมืองศรุ้วขัยนั้น และพระเจ้าต^(๖) ไทยนน มชขอเต็ยง
ปรากฏว่า พระเจ้าธรรมราชา (พระมหาธรรมราชา) เพาะทรงศักดิ์เป็นพุทธวจนะคือ^(๗)
ไตรบูฎ เด็กันว่า ครองหนัง เมืองชัยนาทเกิดทุพภิกขภัย^(๘) พระเจ้ารามฯ ทรงบดี^(๙) กษัตริย
อยุษณบุร^(๙) เต็จมาจากแคว้นกัมโพช^(๑๐) ทรงยึดเมืองชัยนาทนั้นได้โดยทำเบื้องที่ว่า เอาเข้าว
มาขาย ครนยดได้แล้ว ทรงตั้งมหาอามาตย์ของพระองค์ชื่อว่า วัตติเศษ^(๑๑) ซึ่งครองเมือง
ศรุ้วราณภูม^(๑๒) ให้มาครองเมืองชัยนาท ต่วนพระองค์เต็จกตั่งดับไปอยุษณบุร^(๑๓) ต่อแต่นั้นมา

๑. ท่านผู้กษัพที่นาลีว่า วชิรป้าการ
  ๒. พระเจ้าราม คือ พ่อขุนรามคำแหง แต่ปรากฏตามศึกษาไว้ว่า เมื่อสันพ่อขุนนางกลางท่าวแล้ว พ่อขุนนานเมืองครองราชสมบัติ และเมื่อสันพ่อขุนนานเมืองแล้ว พ่อขุนรามคำแหง ผู้เป็นพระอนชาพ่อขุนนานเมือง จึงครองราชสมบัติท่องมา แต่ท่านผู้รัจนาซึ่นกากลมาลีปกรผัน คงไม่ทราบเรื่อง จึงกล่าวไว้เช่นนั้น
  ๓. พระเจ้าป้า คือ พ่อขุนนานเมือง
  ๔. พระเจ้าอุทกโขตถะ คือ พ่อขุนจมนา หมายถึงพระเจ้าเลอไทย ความจริงพระองค์เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนรามคำแหง ไม่ใช่เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าป้า แต่พระเรียงลำดับเจ้าผู้ครองนครผิด พระราชโอรสจึงพลอยผิดไปด้วย
  ๕. พระเจ้าลีไทย ท่านผู้กษัพที่นาลีว่า ลีเทยกุราชา คือ พระเจ้าลือไทย ที่ได้เฉลิมพระนามว่า พระเจ้าศรีสุริยพงศ์ราม มหาธรรมราชาธิราช
  ๖. ทุพกิกขภัย คือ ท่านไม่ได้ผล ข่าวยกหมากแพง ประชาชนพลเมืองอดหยา
  ๗. พระเจ้ารามารินดี คือ พระเจ้าอุท่อง หรือ ที่เรียกว่า สมเด็จพระรามารินดีที่ ๑ ผู้สร้างพระนครครือบุษยา
  ๘. อโยชนบุรุษ เข้าใจว่า พระนครครือบุษยา
  ๙. แคว้นกัมโพช ผู้แปลเข้าใจว่า แคว้นลพบุรี ไม่ใช่แคว้นเข้มรเมืองกัมพูชา เพราะพระเจ้ารามารินดีกษัตริย์กรุงครือบุษยา จะเสด็จมาตีเมืองชัยนาท ย้อมฝ่านเมืองลพบุรีแล้วไปถึงเมืองชัยนาท นิใช้ว่าจะออกจากกรุงครือบุษยาไปเข่นรก่อนแล้วขึ้นกลับมาเมืองชัยนาท ไม่น่าจะเป็นไปได้ คำว่า “แคว้นกัมโพช” จึงเห็นว่า เป็นเมืองลพบุรี โดยท่านผู้รัจนาซึ่นกากลมาลีปกรผัน ก็ต้องชื่อเมืองที่เคยเป็นเมืองของขอมมาก่อน แล้วใช้เรียกชื่อเดิมว่า แคว้นกัมโพช
  ๑๐. มหาอามาตย์วัตติเดช คือ พ่อขุนหลวงพะง้ว
  ๑๑. เมืองสุวรรณภูมิ คือ ห้องทั้งหัวดสุพรรณบุรี

ଶ୍ରୀରାଧାପଦମୁନ୍ଦରେ

พระเจ้าธรรมราชา ก็ตั้งราชบูรณาการเป็นอันมากไปถวายพระเจ้ารามาธิบดี ทูลขอเมืองชัยนาท
นนกน ฝ่ายพระเจ้ารามาธิบดิกทรงประทานคืน (เมืองชัยนาทนั้น) แก่พระเจ้าธรรมราชา
วัตติเดชอามาตย์ก็กลับไปเมืองศุภารณกูมิอึก พระเจ้าธรรมราชา ครนไดเมืองชัยนาทคืนเดว
ทรงคงพระมหาเทวผู้เป็นพระกนิษฐา (น้องหนูง) ของพระองค์ให้ครองราชสมบัติในเมืองศุภอย
ทรงคงอามาตย์ชื่อ ติบัญญา^(๑) ให้ครองราชสมบัติในเมืองกำแพงเพชร ต่วนพระองค์อัญเชิญ
พระศีหดปฎิมาไปบูชาที่เมืองชัยนาท เมื่อพระเจ้ารามาธิบดิผู้เป็นใหญ่แก่แคว้นกัมโพชและ
อยุธยาปุระสวรรคตแล้ว วัตติเดชอามาตย์มาจากเมืองศุภารณกูมิดแคว้นกัมโพชได้ ครนพระเจ้า
ธรรมราชาเมืองชัยนาทสวรรคตแล้ว วัตติเดชอามาตย์มาจากอยุธยาปุระยิดเมืองชัยนาท แล้ว
อัญเชิญพระศีหดปฎิมาไปบูชาที่อยุธยาปุระ แต่มหาอามาตย์ชื่อพรหมไชยกิจเมืองศุภอยได้
อนง ติบัญญาอามาตย์ ครองสมบัติอยู่ในเมืองกำแพงเพชร ท่านได้ตั้งมารดาของ
ท่านถวายแก่พระเจ้าอยุธยาปุระ และมารดาของท่านนั้น ได้เป็นที่รักใจร่อโปรดปรานของพระเจ้า
อยุธยาปุระ ครองหนัง นางได้ทุดดวยถ้อยคำเป็นทราก ทำที่เป็นทุตขอพระพุทธรูปทองแดงธรรมชา
เดวอัญเชิญเอาพระศีหดปฎิมาตั้งนามเมืองกำแพงเพชรโดยเรือเรว ฝ่ายติบัญญาอามาตย์ได้
ยังนก บูชาพระศีหดปฎิมาด้วยเครื่องตักการอันวิเศษเป็นอันมากด้วยความเคารพ

อยู่มานั้นหนึ่ง เจ้ามหารหมูเป็นใหญ่ในเชียงราย ทรงทราบความอศจรรย์ของพระพุทธรูปสี่หูดจากสำนักพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งมาจากแคว้นใต้ ทั้งได้ทอดพระเนตรเห็นรูปของซึ่งพระภิกษุนั้นบันไวน์ตกบนพระตีหูดปฐิมา ทรงคิดพระทัย แต่เดวากกุดบเดียวพระทัยไกร ใจทอดพระเนตรพระตีหูดปฐิมา (องค์จริง) จึงตรัสเตรียมพดนิการย์เต็จามเนื่องเชียงใหม่ ทุกแขวง พดนิการย์จากพระเจ้าก่อนฯ พระเชษฐ์ แล้วพาทหาร ๔๐,๐๐๐ เต็จฯ ไปโดยลำดับบรรดุลังถังถ่านที่ กิตเมืองกำแพงเพชร ตรัสดังให้พกกองทัพแล้วตั่งทุตเข้าไปฝ่าพระเจ้าตับญญา ลำดับนั้น ฝ่ายพระเจ้าตับญญา ก็ตั่งราชสำนักไปดำเนินพระเจ้าอโยธยาปุระ พระเจ้าวัดตติเดช (พ่อขุนหลวงพะงั่ว) รับตรัสเตรียมพดนิการย์เต็จามถังปากน้ำโพ^(๒) (ดูรปที่ ๑๙) พระเจ้ามหารหมูได้ตั่งสำนักฯ ที่ทุตกับพระมหาศุภนราเตราไปพร้อมด้วยเครื่องบรรณาการ สำนักฯ ทุตและพระมหาศุภนราเตรา ทั้งตั่งนั้นเข้าไปถึงนครแล้ว ได้กระทำปฏิสันธิการด้วยถ้อยคำสุภาพไฟเราะ พระมหาศุภนราเตรา

๑. อำเภอที่ซื้อ ตีบัญชู ในพงศาวดารโดยนักกล่าวว่า ตีบัญชูอำเภอที่ อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ตรีบัญชูมาด้วยเจ้าเมืองกำแพงเพชร แต่ในตำนานพระพุทธสิหิงค์ว่า พระยาัญชាឃิต เสวียราชสมบัติในนครวิรปภาร ก็อ้างเมืองกำแพงเพชร
  ๒. ปากน้ำโพ ท่านผู้ศักดิ์บารีว่า มหานทีมข แปลตามศัพท์ว่า ปากแม่น้ำใหญ่

อยู่ในเรือท่ามกลางกาชาดรายทางต่องเพื่อเป็นพยาน กษาตรายทางต่องประทับอยู่ในเรือ (ขนำอยู่)
๒ ข้าง พระมหาศุภนารถได้ก่อตัวกำดังท่อไปนี้ เพื่อให้กาชาตรายทางต่องมีความสำนักคิดอกัน
ขอความทพรั่นห้าศุภนารถก่อตัว ท่านประพันธ์ไว้เมื่อค่า แปลความว่า
มหานพตรหงส่องทรงมีบุญมาก มีบุญมาก มีกำลังรพลมาก ทรงตั้งอยู่ใน
ความสัตย์ แห่งแม่น้ำอยู่ในความสัตย์ ทรงนับถือพระพุทธศาสนา ทรงดำรงอยู่ใน
ฐานะเป็นบิดาของราชภูมิทั้งหลาย ทรงเป็นผู้มีคุณ เป็นที่รักใคร่ของประชาชน
ทั้งหลาย ขอมหานพตรหงส่องพระองค์จะสามัคคี อาย่าทรงพิโตรแก่กันเลย
นักเมืองกำแพงเพชร โน่นกนกรเชียงใหม่ ขอให้เป็นอนันต์อนันเดียวกัน อาย่า
แบ่งแยกกันเลย ขอให้ครหงส่องนั้นจังมัดไว้ด้วยเชือกคือพระราชไมตรีเกิดฯ

๓ กาชาตรายทางต่องพระองค์ ได้ทรงสืบค่ายของพระมหาเตอร์ศุภนารถแล้ว ค่างกันอันรับไว้
เป็นอนดี พระเจ้าศุภบัญญาได้ประทานเครื่องบรรณาการมีพญาช้างอันเป็นข้องกันต์เป็นศัตรูแก่
อุปราชของพระเจ้ามหาราช พระเจ้ามหาราชก็ประทานมาเป็นศัตรูแก่เครื่องราชภัฏเชกแก่
พระเจ้าศุภบัญญา พระเจ้ามหาราชคนประทานเตี้ร์แล้ว จึงทูลขอพระต์หดปฎิมาต่อพระเจ้า
ศุภบัญญา พระเจ้าศุภบัญญา ก็ประทานพระต์หดปฎิมาแก่พระเจ้ามหาราชตามพระประสงค์
ฝ่ายพระเจ้าศุภต์เชษฐ์ทูลไปเฝ้าพระเจ้าศุภบัญญา ให้ทูลถามว่า ขันนั้น พระเจ้า
มหาราชถอยกดบีบไปแล้วหรือยัง เรายกขันมาจัดรากับพระเจ้ามหาราช พระเจ้าศุภบัญญา
ทรงทราบความนั้นแล้ว จึงบอกพระมหาเตอร์ศุภนารถว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า กาชาตรายทางต่องน
กด้าหอยมีกำลงรพลมาก ไม่มีการสำราญที่จะห้ามได้ ขอพระคุณเจ้าได้โปรดให้พระเจ้า
มหาราชถอยไปให้ไกล ให้ไปคงอยู่ที่เมืองตาก^(๑) พระมหาเตอร์จึงตั้งทูลไปทูลเนอความนั้น
แก่พระเจ้ามหาราช พระเจ้ามหาราชได้ทรงฟังคำทูลนั้น จึงตรัสว่า พระเจ้าศุภต์เช
ชินตามเรามา เราจะตั้งรากับพระองค์ แล้วก็อยู่ไปจากเมืองกำแพงเพชร ตรรเทรย์ม
การรับอยู่ที่เมืองตาก พระเจ้าศุภบัญญาได้กราบทูลการถอยของพระเจ้ามหาราชให้พระเจ้า
ศุภต์เชษฐ์ทรงทราบ และพระเจ้าศุภบัญญาได้ออนุญาตพระต์หดปฎิมาแก่พระเจ้ามหาราชด้วยว่า
ตนมุนต์น่องของพระมหาเตอร์ศุภนารถ พระมหาเตอร์นั้นได้อัญเชิญพระต์หดปฎิมาลงเรือมาทางเหนือ
ถึงเมืองตาก ฝ่ายพระเจ้ามหาราชต์พระทัยคงว่าต์รังนาอ่อนๆ ทรงอัญเชิญพระต์หดปฎิมาด้วย
วอท่องไปถึงเมืองเชียงใหม่โดยต่ำบ ประดิษฐ์ส่วนพระต์หดปฎิมาในวิหารหลวง^(๒) ภายในคร

๑. เมืองตาก ท่านผูกศัพท์บ้าเลี้ว่า ตาฤกปูร

๒. เช้าใจว่า วัดเจดีย์หลวง ในนครเชียงใหม่ กล่าวกันว่าประดิษฐ์ฐานไว้ในชั้นจระนำประจำทิศท่องค์พระเจดีย์หลวง
(คู่รุปที่ ๓๕)

๔๙ ครั้งนั้น กษัตริย์ผู้เป็นพระเจ้าชูรังษีของพระองค์ (พระเจ้าก้อน) ทรงประภาจัตุรังชั่นจาระนำขันใหม่ให้เป็นที่ประดิษฐานพระศรีหดปฐมที่มุขด้านทิศใต้เดิมที่หดวัง ในวิหารหดวังนั้น แต่เมื่อชั่นจาระนำทำไม่สำเร็จ พระเจ้ามหาพรหมได้อัญเชิญพระศรีหดปฐมาไปเมืองเชียงรายโดยพระประลังค์จะเอาไปทำแบบสร้างอีกองค์หนึ่งด้วยหงส์มุกที่ให้เหมือนองค์นั้น แล้วเดินอัญเชิญพระศรีหดปฐมานั้นไปถึงนครเชียงแสน ทรงกราบท้าวภิ夷aka^(๑) พระปฐมอางค์นั้นท่าทางตอนแทน^(๒) (ดูรปที่๗๐) ด้วยตักการเป็นอนุมาก แล้วอัญเชิญมาเมืองเชียงรายอีก ประดิษฐานในวิหารหดวัง^(๓) (ดูรปที่๗๕) ที่วัดพระพุทธชรุป แล้วเอาหงส์หดของดิบุก หงส์คำ เงิน ผสานกันหดของพระพุทธชรุปอีกองค์หนึ่ง มีขนาดแต่รูปวงเท่าแต่เหมือนพระศรีหดปฐม แล้วทรงทำการฉุดของพระพุทธชรุปเป็นการใหญ่

กาณมาของพระศรีหดปฐม

ฉบับริบูรณ์

[เร่องก่อพระชาติวัดบุปผาราม^(๔)]

ฝ่ายพระเจ้าก้อน โปรดให้สร้างราชอุทยานของพระองค์เป็นวัดบุปผารามห้าวิหาร (ดูรปที่๒และ๔๕) เมื่อจุดศักดิ์ราช ๗๗๗ (พ.ศ. ๑๕๘๕) แล้วนั้นตั้งพระศรีมุนเกรมาจากวัดพระยัน (ดูรปที่๗๓) นครหริปุณชัย มอบถวายวัดบุปผารามแก่พระเกรนะนแล้ว โปรดให้พระเกราะจำพรรษาอยู่ที่นั้น ต่อจากนั้น พระศรีมุนเกรซึ่งมีพระเจ้าก้อนทรงอุปถัมภ์ ได้ประดิษฐานพระบรมศรีรากชาติที่ท่านอัญเชิญมาจากเมืองศรีโขทัยนั้นไว้ในวัดบุปผาราม เมื่อวันพุธ เดือน๘ จุดศักดิ์ราช ๗๗๘ (พ.ศ. ๑๕๘๖) และพระบรมศรีรากชาตินั้นได้เป็นทักราบให้บูชาของประชาชน พระมหากษัตริย์และคณะพระภิกษุตั้งวงหงษ์ ทราบเท่าทุกวนน ฝ่ายพระเจ้าก้อนนำพระชนมายุ ๔๗ ปี ครองราชดิบุญ ๓๐ ปี เศก ๗๕ พรรษา

กาณก่อพระชาติวัดบุปผาราม

ฉบับริบูรณ์

เร่องพระเจ้าก้อน

จบ

๑. กระทำภิ夷aka คือ ทำพิธีสาดพุทธภิ夷aka ชาวภาคพายัพเรียกว่า สาดเบิก
๒. เกาะดอนแทน ท่านผูกศพที่บาลีว่า ปลุกฤที่ปัก นั่งจุบันนี้เรียก เกาะหลวง อยู่ในแม่น้ำโขง ตรงที่ว่าการอุบกอเชียงแสน
๓. วิหารหลวงในเมืองเชียงราย คือ วัดพระสิงห์ ในบัวจุบัน
๔. วัดบุปผาราม คือ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ในบัวจุบัน

[เร่องศานสนาสีหดมาส์เมืองเชียงใหม่]

เมื่อพระเจ้าก่อนฯ ตั้งดับไปแล้ว พระราชนบุตรของพระองค์ พระนามว่า แต่นเมืองมา^(๑) ครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่โดยยศธรรม เมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ ปี ครองนั้น พระเจ้ามหาพรหมได้ตรัสระเรียนทบทารเป็นอนมาก เด็จมาอาศัยเมืองเชียงใหม่ แล้วเด็จไปยังนครหริปุญชัย กวัดต้อนเอาถังทพารองค์มีพระประตั้งค์แล้วเด็จจากดับไปเมืองเชียงราย ภายหลังพระเจ้าแต่นเมืองมาเตรียมทบทารกองให้ญี่เต็จไปแคว้นโนน (โนนก) ตั่งบด้วยมนต์ (เศกเบี้ยวทมนต์คถา) กับพระเจ้าอาว์ (พระเจ้ามหาพรหม) จับพระเจ้าอาว์ให้หงเป็น แล้วเด็จเข้าเมืองเชียงราย อัญเชิญพระต์หดปฎิญาจากเมืองเชียงรายมาประคิษฐานในคุหาทพระบิดาโปรดให้ตั่งไว้ที่เจดีย์หดวงภายในเมืองเชียงใหม่ (ดูปกที่ ๓๕) แล้วทรงตักการบูชาโดยเคราะพ

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปลความว่า

พระสีหลปฎิญาอันสูงสุดที่ประชาชนและพระมหากษัตริย์บูชาแล้วได้ประดิษฐ์ในที่ต่างๆ คือ ลังกาทวีป, เมืองสิริธรรม, เมืองสุโขทัย, เมืองชัยนาท, อโยธยาปุรี, เมืองกำแพงเพชร, เมืองเชียงใหม่, เมืองเชียงราย และ ดอนแห่น พระเจ้าแสนเมืองมาทรงนับถือพระรัตนตรัย ทรงเป็นพหสต ทรงรัชธรรม ทรงเล่าเรียนและไถ่ถาน ทรงสอนธรรมเป็นนิตย์ แก่พระชนชนาเป็นอันมาก กลบุตรได้เล่าเรียนคัมภีร์คพพศาสตร์^(๒) แม้เพียงสนธิ หรือนาม พระองค์ ก็ทรงท่านนำรุ่งกลบุตรนั้นด้วยบ้ำจัย^(๓) ทุกคนฯ

พระเจ้าแต่นเมืองมานน์ ได้ทรงห่มพระธาตุเจดีย์หดวงในนครหริปุญชัย ด้วยแผ่นทองคำ หนักตั่งแต่นหนึ่งหมื่น^(๔)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปลความว่า

พระเจ้าแสนเมืองมา พระชนมายุได้ ๓๖ ปี ครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่ ได้ ๑๙ ปี พระองค์ทรงเริ่มสร้างเจดีย์หดวงกลางเมืองเชียงใหม่ (ดูปกที่ ๓๕ และ ๓๖) เมื่อเจดีย์หดวงยังไม่เสร็จ พระองค์กัสวรรคต พระราชนิพัฒน์ อัครมเหสีของพระองค์ได้โปรดให้ทำยอดพระธาตุเจดีย์หดวงจนเสร็จ ๆ

๑. แสนเมืองมา ท่านผู้กับพื้นที่ลีว่า ลกุขปุ่ราม แปลตามที่ว่า ลกุข=แสน, ปุ่=เมือง, ราม=มา รวมเป็นแสนเมืองมา
๒. คัมภีร์คพพศาสตร์ ท่านผู้กับพื้นที่ลีว่า สทุกสตุ แปลว่า คัมภีร์คพพศาสตร์ ได้แก่ ตำราเกี่ยวกับภาระที่เรียกว่า นิรุกติศาสตร์ และตำราไวยากรณ์
๓. บ้ำจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม, อาหาร, ท้อซู่อาศัย และยาแก้โรค
๔. ทองคำหนักสองแสนหนึ่งหมื่น เท่ากับ ๒๕๒ กิโลกรัม

เมื่อพระเจ้าแต่งเมืองมาด่องดับไปแล้ว พระราชนูกรของพระองค์พระนามว่า เจ้าคิด^(๑) ประดุจบีมະเด็ง เถวราชตั่มนบคิเมืองพระชนมายุ ๑๒ ปี

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

เจ้าคิดสกุลนั้น มีครรภชาในศาสนาน้อยนัก ทรงเลื่อมใสแต่ลั่งภายในออกศาสนา
ไม่คบหาสัตบุรุษ บวงสรวงแต่กุศลค่า, สวน, ต้นไม้, สถานที่ศักดิ์สิทธิ์,
ภูเขา และ บ้ำ พระองค์เส้นไหว้บวงสรวงด้วยโโคกระเบื้องบนต้น ประชาชน
อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรของพระองค์ขอเสียงว่า เป็นยักษทาส^(๒) ในทันนั้น
ทั่วไป พระองค์โปรดให้สร้างมหาวิหารที่ตั่มฟังแกน^(๓) อันเป็นที่ประสูต
ของพระองค์ ปรากฏชื่อว่า วัดมุงเมืองฯ^(๔)

และพระเจ้าคิดตั้ง ให้แบ่งเอาไว่นาเป็นคนด้วยให้แก่มหาวิหารนั้น เพื่อเป็นเครื่อง
อุปกรณ์ (ช่วยเหลือ) แก่มหาวิหาร และพระองค์ได้แบ่งเอาไว่นาเป็นคนที่เข้าด้วยเป็นพุทธบูชา
ในท้องๆ ทั่วแคว้นมาโดยถวายแก่มหาวิหารด้วย

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

เมื่อพระเจ้าคิดสครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่นั้น พระกระหั้นหลาย มี
พระเมรังกรเป็นต้นจากลังกา มาที่เมืองเชียงใหม่นั้น

เรองนี้เป็นมาอย่างไร? (โปรดทราบดังต่อไปนี้)

ได้ยินว่า ครองก่อน เมื่อพระตั่มมาตั้มพุทธปฏิพานแล้ว ได้ ๑๘๖๗ ปี ตรงกับปีเดาะ
จุดค้กราช ๗๙๕ พระมหาราเตรอทอยู่ในเมืองเชียงใหม่นั้น ยังค์ มีพระมหาชนมคณภร พระมaha
เมืองภร พรมหาญาณมงคล พรมหาตั่วองค์ พรมหาตัวรับบุตร พรมหารดนาภร พรมหา
พุทธต้าคร เป็นต้น กับพระมหาเตรอทอยุ่แคว้นกัมโพช (ลพบุรี) ที่เดลมา ๔ ยังค์ พรมห
ญาณติทั่วเป็นคน รวมทั้งเป็นคนจำนวน ๓๓ ยังค์ ได้มาระชุมกันแล้วปรึกษาว่า เมื่อพระตั่มมา
ตั้มพุทธยังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ได้เด็คไปปั้งกาทวีปั่น ครั้ง โดยจะให้ศาสตราของพระองค์
คงมั่นในปั้งกาทวีป แม้พวกราคาวรจะไปปั้งกาทวีป นำเข้าหดักการแห่งศาสตรามาปิดกั้นใน
ประเทศของเรา พระกระเหด้านตกดันเป็นเอกชนที่ จึงไปปั้งกาทวีปโดยคำด้วย เข้าไปหา

๑. เจ้าคิด คือ เจ้าสามผึ้งแกน คงหมายเอาศัพท์ ติสโซส ที่แปลว่า สาม ถือเอาความว่า สามผึ้งแกน
๒. ยักษทาส คือ พวกผึ้งค่า นัยหนึ่งหมายความว่า เมื่อนับถือภูตผึ้งค่า ก็เท่ากับเป็นยาส หรือ บริวารของยักษ์
๓. ผึ้งแกน ท่านผูกศัพท์มาลีว่า สารติร แยกศัพท์แปล สาร แปลว่า แกน, ติร แปลว่า ผึ้ง รวมศัพท์
สารติร แปลว่า ผึ้งแกน
๔. วัดมุงเมือง ท่านผูกศัพท์มาลีว่า ปูรจุฉนุน แยกศัพท์แปล ปูร แปลว่า เมือง ฉนุน แปลว่า มุง

ท่านมหาตม้วนรัต นำด้วยการเด็กทักษะประชารย์ด้วยถ้อยคำดุภาษีอ่อนหวานเด็กพากอาศัยอยู่ที่นั่น
แม้พระเครื่องเหตันน นับทั้งพระมหาเกรชารามมนะ^(๑) ๒ องค์ รวมเป็น ๓๙ องค์ด้วยกัน
พระมหาเกรชหดายได้เดาเรียนอกชรศาสตร์ การยานออกเดี่ยงการตัวดอยอกเดี่ยงตามตัวอกชร
ที่ใช้อยู่ในถังกาหัวป ประณานประโภชนอนตั้งตุ๊ด จึงขออุปถัมบห แต่ท่านหงหมดเหตันน
ก็ได้อุปถัมบห โดยคนตั้งนี้ ๒๐ รูป มพระธรรมอาจารย์ผู้ประพฤติธรรมเป็นพระอุบัติมา
พระมหาตม้วนรัตเป็นพระกรรมภาจารย์ บวชกันในเรือนานทพระราชาต์หดทรงจัดงานให้
ท่าเรือยาป่า แม่นากดายน เมื่อพระศาสตร์คำปฏิริพานให้ ๑๘๗๔ ปี^(๒) ทรงกบวนเตาร ขัน ๑๖ ค่า
เดือนแปดหด ประจำบด้วยเชื้อสีฤกษ์ดิน ๓ บ้มะโรง คุณศักราช ๗๘๖ พระเครื่องหดหาย
เหตันน ได้อุปถัมบหแต่จึงไปนมัสการพระทันฑชาตุ (ครปก๑๐) และรอยพระพุทธบาทบน
ยอดเขាតุนนกุฎะและมหาตมาน ๗ แห่ง แต่กรอบตราพระอาจารย์พระอุบัติมาภิกษุกัตบามโดยคำบ
ไถยินว่า พระเครื่องเหตันนอยู่ในถังกาหัวป ๔ เดือนเท่านั้น เพาะทุกภิกษัย (อดข้าว)
แต่เมื่อจะจากนานน ได้ขอพระเครื่อง ๒ องค์ เพื่อจะนำมาเป็นพระอุบัติมา คือ พระมหา
วิกกมพาหุ แต่ พระมหาอุดตมบัญญา กับหงขอพระบรมราชองค์หง เพื่อเอามาบูชากราบไหว้
ครองนพระมหาวิกกมพาหุนพระราชฯ ๑๕ พระมหาอุดตมบัญญามพระราชฯ ๑๐ เมื่อขอเรื่องมาถัง
กถางมหาตมห ได้พบกับพระพรหมเครื่องพระไถมเคร พระเครื่องเหตันนได้อุปถัมบหให้
พระพรหมเครื่องพระไถมเครื่อง ๒ กถางมหาตมห แล้วยังมาอุปถัมบหให้พระมหาเกรศ์ดิศุทชิ
ผู้เป็นพระอาจารย์ของพระเทวชองบรมกษัตริย์อยุธยา ในการอุปถัมบหในอยุธยา พระมหาเกรศ
ตั้งหันน์โภวิท

ไถยินว่า ในพระราชดัน พระเครื่องเหตันน จำพระชารอยู่ในเรือท่ามกถางมหาตมห
ค่องมา ในพระราชดัน ท๑ ท๒ ท๓ ท๔ ได้จำพระชารอยู่ในอยุธยาเป็นหนึ่ง^(๓) ต่อจากนั้นมา
พระมหาเกรชหดายไปเมืองตีชานาด้วย ได้อุปถัมบหให้พระพุทธศรีคารเครื่องในเมืองนั้น ภายหลัง
ได้มาเมืองตุ้กไก้จำพระชารอยู่ที่นั่นในพระราชดัน ๒ เมื่อพระศาสตร์คำปฏิริพานให้ ๑๘๗๔ ปี ทรง
กบบีช คุณศักราช ๗๘๖ พระเครื่องเหตันน นพระมหาตมหนคณภารเคร พระมหาเนชั่นภารเคร
เป็นหัวหน้า ได้ไปถึงเมืองเชียงใหม่ พกอยู่ในมหาวิหารวัดป่าแดง^(๔)

๑. รัมมนະ หมายถึงเมืองรามัญ หรือ เมืองตะมะ

๒. นับอย่างคิดลังกาว พุทธศักราชของลังกามากกว่าของไทย ๑ ปี เช่น พุทธศักราชไทยได้ ๒๕๐๐ ปี พุทธ
ศักราชลังกาก็ต้องเป็น ๒๕๐๑ ปี

๓. ทรงในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชชนนีที่ ๒ (พ.ศ. ๑๕๖๗—๑๕๖๑)

๔. มหาวิหารวัดป่าแดง ท่านผู้อพยพท่านลีว่า รดทวนมหาวิหาร วัดนี้อยู่เชิงดอยสุเทพ บ้านนี้ร้างแล้ว

ได้ยินว่า ท่านเหตุน้อย ในมหาวิหารวัดบ้ำแดงแห่งเดียว องค์ดัง ๗ ปีบัง ๙ ปีบัง พระมหาเถรเหตุน้อย ได้ไปนกรเขดางค์เมื่อบีชวด จุดศักดิ์ราช ๗๕๔ (พ.ศ. ๑๘๗๖) มหาบัมมายขอ ถูร เป็นใหญ่ ออย ในกรเขดางค์ ถึงกับยอมต่อสู้และชัยชนะ (ตัวแทนและอาชีพ) ของตนอปถัมภารุงพระเครื่อง ท่านได้ทำอุปถัมบทกรรมครงแรกท่า เรียกว่า วัดเชียงย์^(๑) ในเมือง ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของนคร พึงทราบว่า ผู้ที่ได้รับอุปถัมบทกรรมในครงนนี้ คือ พระจันทร์เดชานุเมืองมฉบ ใบบันเนอง พระมหาเถรทรงหดัยไปนกรหริปุญชัย ตอนหดัง ได้ทำอุปถัมบทกรรมครงที่ ๒ ท่านครหริปุญชัย ในเมืองพังค์ พึงทราบว่า พระมหาเถรได้รับ อุปถัมบทกรรมในครงนนี้ คือ พระธรรมรากษา พระธรรมรตนะ และ พระญาณโพธิ ต่อจากนั้น พระมหาเถรทรงหดัย ได้ทำอุปถัมบทกรรมครงที่ ๓ ท่าทางพราไว^(๒) ต่อจากนั้นมา พระมหาเถรเหตุน้อย ได้รับการอปถัมภารุงจากเจ้าราชบุตร ที่เรียกว่า ท้าวโง^(๓) ผู้เป็นพระเชษฐา ของพระเจ้าศรีธรรมจักรพรรดิ (พระเจ้าพิลก) พระมหาเถรเหตุน้อยท่านได้ทำอุปถัมบท กรรมครงที่ ๔ ท่ากาดกุ่มภาน^(๔) บนเบ็นบีชวด พอจวนจะเข้าพระราชฯ ท่านได้ผูกขันฑ์มา ทวัดเหนือ ซึ่งพระบดุจด้าเทวต์ร้างไว้ เมื่อพระศรีตดาปรินพพานได้ ๑๘๗๗ ปี ปฎายบฉดุ จุดศักดิ์ราช ๗๕๕ พระเถรเหตุน้อยไปเมืองเชียงແتن แคว้นโยน (โยนก) ได้อุปถัมบทกุ่บดูร เป็นอนมากที่การดอนแห่น (ครุปท์ ๒๐) ขอให้ทราบว่า พระมหาเถร อุปถัมบทคราวนั้น พระธรรมเด่นนาปติกุตตวงศ์ เป็นต้น ในปีจุดศักดิ์ราชชนนีของ พระมหาเถรทรงหดัย ท่านให้ร้างมหาวิหารบ้ำแดง^(๕) (วัดบ้ำแดงหลวง) (ครุปท์ ๓๓) ในวันเพ็ญเดือน ๓ ท เชิงดอยจอมกิตติ^(๖) (ครุปท์ ๓๑ และ ๓๒) ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือนครเชียงແتن พระมหาเถรเหตุน้อยหดัง

๑. ท่าวัดเชียงชี้ ท่านผูกศพที่นาลีว่า วจุชุวหดติฤทธิ ในการบ้านพระธาตุลำปางหลวงออกซื้อพระเครื่องวัดนี้ว่า พระมหาสังฆโนมีเชียงชี้ (ดูหนังสือประชุมตำนานพระธาตุภาคที่ ๑ หน้า ๑๕)
๒. ท่าทางพราไว ท่านผูกศพที่นาลีว่า นาริเกรชางคุตติฤทธิ
๓. ท้าวโง ท่านผูกศพที่นาลีว่า พาลิสิเทวส คำว่า พาลิสิ แปลว่า ผู้โง่ ส่วนคำว่า เทวส แปลว่า สมมติเทวราช ถือเอาความว่า ท้าว รวมความว่า ท้าวโง่ แต่คำว่าโง่นั้นเป็นสำเนียงชาวเมืองเหนือที่พยัນนามาจากคำว่า ง้ว ชื่นแปลว่า ห้า เขาเรียกง้วไม่ชัด เสียงแปรร่วงไปเป็นโง่ ท่านจึงผูกศพที่นาลีให้แปลออกเสียงว่า โง่ หมายถึง พระราชบุตรองค์ที่ ๕ คือ ท้าวง้ว ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พระเจ้าสามผู้แห่งแกนเมืองราชบุตร ๑๐ องค์ ท้าวอ้าย ๑ ท้าวย์ ๑ ท้าวสาม ๑ ท้าวไส ๑ ท้าวจ้ว (คือท้าวง้ว) ๑ ท้าวอก (คือพระเจ้าพิลก) ๑ ท้าวเจ็ด ๑ ท้าวแปด ๑ ท้าวเก้า ๑ ท้าวสิบ ๑ ท้าวง้วผู้ดูวนหันน พระบิดาให้กินพันนา (คำบล) เชียงเรือก เรียกว่า เจ้าเชียงล้าน (เชียงเรือก คือ เวียงกุมภาน เดิมวันอยู่ในห้องที่อุ่นก่อสารกี จังหวัดเชียงใหม่ เดิมที่คงจะใช้ไม้ไผ่ขัดแต่ทำสะพานข้ามแม่น้ำอ่องที่นิยมทำกันอยู่จนบัดนี้ เรียกว่า สะพานเรือก จึงเรียกคำบลนี้ว่า พันนาเชียงเรือก)
๔. ท่ากาดกุ่มภาน ท่านผูกศพที่นาลีว่า กุ่มภานอาปนุตติฤทธิ เข้าใจว่าผู้คัดลอกที่นับจะคัดผิด ที่ถูกควรเป็น กุ่มภานอาปนุตติฤทธิ แปลว่า ท่ากาดกุ่มภาน ท่านเดินด้วยไม้มีแล้ว
๕. วัดบ้ำแดงหลวง มีอยู่ข้างดอยจอมกิตติคำวันตกเจียงเหนือ บังจุนนี้ร้างแล้ว (ครุปท์ ๓๓)
๖. จอมกิตติ ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พระเจ้าพังคสร้างเมื่อมาศักดิ์ราช ๓๓๕ (พ.ศ. ๑๘๗๕) ครุปท์ ๓๑

ได้ทำอุปสมบทกรรมในบืนนเอง ที่สุวรรณปาลังก^(๑) ในเมืองเชียงราย ขอให้ทราบว่า พระเดรพที่ได้อุปสมบทคราวนั้น ก็อ พระธรรมทินนะ เป็นศัน ต่องานนมา พระสังฆในราชอาณาจักรของพระเจ้าคต (สามผึ้งแกน) ได้ทำอุปสมบทกรรมหลายครั้งหลายหน ครั้งนน พระภิกษุชาวด้วยน้อยด้วยอยู่

ฝ่ายพระเจ้าคต พระชนมายุได้ ๕๗ ปี มีพระราชนบุตรองค์หนึ่งพระชนมายุได้ ๑๖ ปี พระองค์ทรงราชสมบดิษฐ์ ๔๑ ปี จึงมอบราชสมบดิษฐ์แก่พระบุพราษติริชรวมจักรพรรดิ พระราชนบุตรของพระองค์ อัญญาได้ออก ๔ ปี ก่อตัวรคต

กาดมาแห่งศาสตราตีหด
ฉบับริบูรษ

[เรื่องพระบาทฯ เดยกหด]

เมื่อพระเจ้าคตตั้งต้นไปแล้ว พระราชนบุตรของพระองค์พระนามว่า พิลกราช^(๒) ประถูกบดดู ได้รับราชภิษากในครร เชียงใหม่ราชธานีในปีรากา ขณะที่พระองค์มีพระชนมายุได้ ๓๒ ปี พระเจ้าพิลกราชประกอบด้วยความกต้าหาญ รุ่งเรืองด้วยกำดัง ความเพียรยากบ่น มีพระบัญญาเนยบแหนดรักปะโยชน์คนปะโยชน์ท่าน มีศรัทธาทรงเดื่อมใจ (ในพระศาสนा) ประกอบด้วยพระปรชาดาดซัง คงแต่ได้รับราชภิษากแล้ว มีพระนามปราภูทัยไปทั่วทุกแห่งว่า พระเจ้าติริชรวมจักรพรรดิพิลกราชาธิราช ในบืนนเอง พระภิกษุสงฆ์ มีพระมหาเถรเมืองกรุงฯ แต่พระมหากรมังคลตั้งต้นเป็นพระมุข ซึ่งได้รับการอุปสมบทบั้งจากพระเจ้าติริชรวมจักรพรรดิ เพื่อผ่านราชสมบดิษฐ์ได้ ๔ เดือน อุปสมบทกุดบุตรประมาณ ๔๐๐ คนท่าที่สูงหด^(๓) ในแม่น้ำพังค์ เมื่อเดือนย ขอให้ทราบว่า ท่านที่ได้รับอุปสมบทคราวนั้น มีพระมหามงคล พระมหาศรียะ พระมหาอาโถก เป็นศัน ต่องานนมา เมื่อเต้นามหำมาดีครองราชสมบดิํ ในเมืองเชียงແ Dunn พระมหาญาณมงคลเดรเวดด้อมด้วยพระภิกษุทรงไตรบีญก ได้ไป

๑. สุวรรณปาลังก แปลว่าแผ่นหินทองคำ เข้าใจว่าเป็นชื่อบ้านวังคำ ด้านตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ทางในบ้านนี้
๒. พิลกราช ในหนังสืออื่นๆ เรียก ติโลกราช แต่ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์เรียก พิลกราช ทุกแห่ง
๓. ท่าสูงหด ท่ามุกคัพท์มาลีว่า มหาสุจันติคุณ อยุตรงข้ามวัดเกตกรรม ในจังหวัดเชียงใหม่ บ้านนี้ ไม่ได้เรียกว่า ท่าสูงหด แต่เป็นชื่อที่ตั้งให้กับท่าที่ตั้งอยู่ในบ้านนี้ คำว่าสูงหด เป็นชื่อต้นไม้พุ่ม เป็นพุทธชาดที่จะหนึ่ง ดอกขาวขนาดเดียว กับดอกพุทธชาด กลิ่นหอมเหมือนพุทธชาด ส่วนใบคลอนคลางเวลาและหยักคล้ายใบบัว คำต้นนาคต้นพุทธชาด ขาวเมืองหนึ่งเรียกต้นสูงหด ท่านนั้นคงเป็นท่าใหญ่ และมีต้นสูงหดเป็นเครื่องหมาย จึงเรียก ท่าสูงหด

เมืองเชียงແಡນ มหาอ มาตย อป ม บ ร ง จ งท าช นท มาท ເກະດ ນແທນ (ครຸງທີ ๒๐)
เนອบ ชວດກ ຍໃນພຣະຫານ

ໄດ້ຍິນວ່າ ກຣັງນນ ພຣະຈັນທເດຣ໌ຂາວເມືອນນອບ ຄົວຄຣນວາຈາສົມມົດສົມມາ ໃນນີ້ນເອງ
ພຣະມໍາເຕີຣ໌ເມອງເຊິ່ງໃໝ່ ຂົອ ສູງສົ່ງ ໄດ້ຮັບອຸປະນົມບທທ່າສູ່ສູ່ນຫດວັງ ຕ່ອຈາກນັ້ນມາດັ່ງນີ້ເຖະງ
ທ່ານມໍາເສົາມໍາເນັ້ນກຣ ໄດ້ຮັບກາຣອຸປະນົມບ රງຈາກພຣະເຈົ້າສົ່ງຮຣນຈັກພຣົດ ໄຫຼຸດຮອບໆ
ພຣະຫາດຸເຈີຍຫດວັງອົງຄໍເກົ່າ ກວັງປະມານ ១. ຄົອກ ດົກແກ່ຄໍຣະຄນ ເພື່ອທ່າກສູ່ສູ່ນເຈີຍ ກ່າວ
ໃຫ້ເປັນວັດຖຸນົມນົມຍຶງຂັນແດວໃຫ້ເຂົາແຜ່ນ ຄົດຕ້ອນເປັນນົມຄົດບຶກທອງກຳເປົດວັດທຸນເອງແດວ ວັງເປັນ
ຄົດຖຸກໍ່ໃນຕ່ານທີ່ງທີ່ພົດກຣນເປັນນົມຄົດ ໃນທີ່ບູ້ພາ ເນື້ອວັນຊຸ່ໂມບແຮມເຄືອນ ៣ ດົນເຄືອນ
ເວດາທີ່ງ ດັກບັນນ ພຣະກັບຫຼຸງຫຼາຍ ແຕະຫຍ່າຍຫຼັງກົບປົດເກຣົອງປະດັບຂອງທຸນ ໆ ໄດ້
ດັ່ງໄປດ້ວຍ ແດ້ວເຮັນກອງຈັນໄປ ນາຍຊ່າງໄດ້ຮັມຕົ້ງຂອງທີ່ໄດ້ດັ່ງໃນນັ້ນທັງໝົດກ່ຽວມືປັບແຜ່ນ
ຄົດຖຸກໍ່ນນ ແຕະເຈີຍອົງຄົນ ເຮັນກອງຕົງແຕ່ເຄືອນ ៣ ເຕົວຈົ່າເຮັນບ້າຍໃນເຄືອນ ២ ເວດາກ່ອໄດ້
ເກີດເຫຼຸດຄົ່ງຈະຮົຍເປັນອັນນາກ ພຣະຫາດຸເຈີຍຫດວັງ (ครຸງທີ ๓๕ ແລະ ๓๖) ເນື້ອດ້ວັງເຕົວຈົ່າ
ເຮັນບ້າຍແດວ ມະນະບົນກະຮົມພຸ່ມຍອດເບັນອົນເຕີຍດ ສູ່ສູ່ນກວັງຢາວດ້ານດະ ແລະ ຄົອກ ສູ່ງ ៥ ຄົອກ
ກຣນແດວຈົງທ່າແທນວັງຄອກໄນ້ແຕ່ດ້ານ ຢາວປະມານ ແລະ ຄົອກ ສູ່ງ ៥ ຄົອກກວ່າ ໭ ແດ້ວ່າໃຫ້ກ່ອ
ກຳແພັງຄົດຕ້ອນທັງ ៤ ດ້ານ ເພື່ອຈະວັນຍາອົງຄໍພຣະຫາດຸໄວ້ ຢາວ ៥៥ ຄົອກ ກວັງ ៥៥. ຄົອກ ໃນ
ບັນພຣະອາຈາຣຍ ັນປັປາ^(១) ໃນເນື້ອງອົມທທນປຸ່ຮະ^(២) ໄດ້ບັນທຶກປະວັດຍ່ອໄວ້ ເນື້ອດ້ວັງພຣະ
ເຈີຍນີ້ເຕົວຈົ່າແດວໃນບັນເຖະນນ ພຣະເຈົ້າສົ່ງຮຣນຈັກພຣົດພົດກມ໌ຫາຮາຊ ໄດ້ໂປຣດ້າໃຫ້ຮັງອົມເຫັນ
ປຣາສົາທີ່ໃນດ້ານທີ່ເຫັນຂອງພຣະຫາດຸເຈີຍຫດວັງ ແດ້ວ່າໜານເຕັດຍິງເຮັງພຣະມໍາເຕີຣ໌ເມືອນ
ພຣະອາຈາຣຍ ຂອງພຣະອົງຄໍ ມາຮັດນາອົມເຫັນດ້ວຍເກຣົອງບຣີຂາຣມີຮາຄານາກພິເສດຖາວັນ
ທັງປົງ ແດ້ວ່າທັງຄວາຍນາມຕົ້ມນົມຄົດວ່າ ພຣະອົດຄົດຄົກທີ່ກົງກົງກົງກົງກົງກົງກົງ
ກະຮະທຳກາຣົດອອງພຣະຫາດຸເຈີຍຫດວັງເປັນກາຣໄໝ່ ດ້ວຍເກຣົອງຕົກກາຣສົມມານະ^(៣) ເປັນອັນນາກ
ຕ່ອຈາກນັ້ນ ໂປຣດ້າໃຫ້ນອົງຄໍພຣະເຈີຍຫດວັງ ດ້ວຍແຜ່ນທອງແຕງອົນອາບດ້ວຍນ້ຳທະໂກທອງ^(៤) ຕັ້ງ
ແຕຍອົດຄົງສູ່ສູ່ນຮຽນແດວໃຫ້ບັດທອງກຳເປົດວັດຍົກ່ຽວຂ້າງໜັງ

ເຮັງພຣະຫາດຸເຈີຍຫດວັງ
ຈົນບົນຫຼຸງ

១. ພຣະອາຈາຣຍ ັນປັປາ ຊາວພມໍາ ເນື້ອດ້ວັງຄົ່ງນິກາຍັນປັປາ ຈຶ່ງເນື້ອງຄົ່ງພຣະສົງໜ່ວງຄົ່ງນິ້ນໃນພມໍາ ເຮືກວ່າ
ຈັປປາວັງຄໍ
២. ເນື້ອງອົມທທນປຸ່ຮະ ຄື່ອ ເນື້ອງພມໍາ
៣. ເກຣົອງສັກກາຣສົມມານະ ຄື່ອ ເກຣົອງນູ່ຊາແລະເກຣົອງແສດງຄວາມນັບຄື່ອ
៤. ນ້ຳທະໂກທອງ ລາງແໜ່ງກໍເຮັກ ນ້ຳທະກູທອງ ໄດ້ແກ່ນ້ຳຢາພສນ ດ້ວຍນ້ຳມັນຍາງແລະຫຮຽດຕາລເບັນຄົ້ນ ສຳຫວັນຫາໄລຍະ
ຈັບແນ່ນກັນສົນນິມ

[เรื่องสมมติสัญญาของพระเจ้าพิลก]

เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๔ พระเจ้าถวิลธรรมจักรพรรดิราชธานี ทรงประณามาจาระเป็นทายาทแห่งพระค่าต้นฯ เพื่อตั้งพระคุณพระบรมชนกชนน์ จึงทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระเทวผูเป็นพระมารดาของพระองค์ แล้วทรงผนวช พระภิกษุสังฆ์ได้อุปสมบทให้พระองค์โดยมีพระอุดศักดิ์คักยาธิการนมหาตัมเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระผูเป็นเจ้าบ้านมังคลาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ พระองค์ทรงผนวชอยู่ในนา ทรงบำเพ็ญพระอุปัชฌาย์ตักออกมาเสวยถวิราชสมบัติพระโสมคิตเดรีได้ประดิษฐานศานค่าต้นนานาภัยต่อหน้า ในเดือนเชียงตุง เมื่อจุลศักราช ๗๑๐ (พ.ศ. ๑๘๙๔) ต่อจากนั้นมา พระเจ้าถวิลธรรมจักรพรรดิพิດราชธานี พร้อมด้วยพดันกายนี้อันมากเดรีไปยังเมืองน่าน ฝ่ายพระราชนิคานห์ของพระเจ้าพิลกคือ พระเจ้าคิด (สามผึ้งแกน) มอบราชสมบัติให้แก่พระเจ้าพิลกแล้ว อยู่ต้อนมาได้ถูก ๔ บากศักราช เมื่อบัดดู พระราชนิคิดพิสดารได้ถวายพระเพดิงพระบรมศพพระราชนิคิด ที่วัดป่าแดงมหาวิหาร ด้วยตักการเป็นอันมาก ต่อเด่นน้ำ พระราชนิคิดเป็นพระราชนิคานห์ของพระองค์ถวิราชในบัดดูที่พระองค์ได้เมืองน่าน พระองค์ถวายพระเพดิงพระศพของพระราชนิคิดมาบนพระ殿堂 ในท้องดินเดียวกับที่ถวายพระเพดิงพระบรมศพพระราชนิคิด แต่พระองค์ทรงกระทำบุญมีประการต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่พระราชนิคานห์ พระเจ้าถวิลธรรมจักรพรรดิพิດราชธานี โปรดให้สร้างโรงอุโบสถหลังหนึ่งในอาرامวัดป่าแดงหดวัง ซึ่งเป็นที่ถวายพระเพดิงพระบรมศพพระราชนิคิดพระราชนิคานห์ เมื่อมีเมือง จุลศักราช ๗๑๓ ทรงกับพระค่าต้นดำเนินพิพากษาให้ ๑๘๙๕ ปี เพื่อเป็นบุญถาวรแก่พระราชนิคานห์ ใจนั้น รุ่งเรืองทั้งหมด เป็นบุญอันใหญ่ในวันมหาปารันนา พระเจ้าพิลกราชธานี ทรงตั้งเนื้อที่ประมาน ๒๐ วา รอบโรงอุโบสถ เนื้อที่จำนวนนนเดือนไปด้วยพดันกายนี้ถือหอยนดอ้มรอนบ้างรากตั้งราชวัต ทรงตรัสรำบากตามมาในบรรดาภาระ “อิหิวิสุ่มกุเบตุํ ໂຫດු” แปลว่า “สถานที่แห่งนขอให้เป็นเขตวิสุ่มคาม คือ เขตแยกจากหมู่บ้าน” สำคัญนั้น พระเครื่องผู้ทักษานิมิต (เครื่องหมาย) ก็ถามว่า “ในทิศบูรพา มีอะไรเป็นนิมิต” ครั้น พระเจ้าพิลกตรัสรู้ด้วยว่า “เข้าแต่พระคุณเจ้า ในทิศบูรพา มีแผ่นหินเป็นนิมิต” พระผูเป็นเจ้าอุดศักดิ์คักยาธิการนมหาตัม ได้ทักษานิมิต ในทิศ “แผ่นหินนนเป็นนิมิตหรือ” แล้วท่านก่อสร้างกรรมวาจาตั้นมาสัมมติด้วยทั่งปวงอย่างว่า “แผ่นหินนนเป็นนิมิตหรือ” ครั้นเมื่อไรก็ตามที่มีการตั้งแต่ร่องรอย ๗ วัน ต่อจากนั้นพระมหาเถรทั้งหลาย เมื่อกรุงกอน ๗ เดือนที่อุปสมบทกรรมอุทกุกเขปต์มา (เขตสัมมาใช้น้ำล้อมรอบ) ในแม่น้ำพิงค์ แต่พอตั้มมติพหุตัมมาของพระเจ้าถวิลธรรมจักรพรรดิเต็ร์จ์แล้ว

ในปีก่อนน่อง พระผู้เป็นเจ้าทรงหาดย ก็ให้อุปสมบทกุḍบุตรเป็นอันมาก มีพระมหาสารทเป็นประธาน จิริอยู่ บรรดาท่านเหตานั้น พระภิกษุตั้งมือได้อุปสมบทพระนาราทเถร โดยมีพระผู้เป็นเจ้าอุดศักดิยาธิกรณมหาตามเป็นพระอุปัชฌาย์ และมีท่านหามเนชัยเถระเป็นพระกรรมวาจาจารย์ ต่อจากนั้น พระมหาเถระเหตัน ได้บวชกุḍบุตรเป็นอันมากในปีรำกา และในปีก่อนน่อง กุḍบุตรทรงหาดยมพระอย่างตัวมหาตามเป็นประธาน ได้รับอุปสมบทในวัดบ้ำแดง มหาวิหารนั้น คงแต่บวชกันมากจะทางถังเดียววน (พ.ศ. ๑๕๖๙ ถึง พ.ศ. ๑๕๗๐) พระภิกษุตั้งหัดหงปวง ในครรชของพระเจ้าเชียงใหม่ ได้พาบุคคลที่เป็นอุปสมบทมาเป็นป่าเบเกอร์ (ผู้มีต่อการอุปสมบท) คาดการทั้งๆไป น่ายังเมืองเชียงใหม่ แล้วอุปสมบทให้ในต่ำมอาที่พระเจ้าตีริธรรมจักรพราริพิดกผูกไว้เดล้ำทุกๆ นี้

การแสดงความต่อมาที่พระเจ้าตีริธรรมจักรพราริพิดกทรงผูกไว้ ฉบับริบูรณ์

[เรื่องพระราชนปฏิมา]

ต่อจากนั้น ฝ่ายพระเจ้าพิດกราชอาขิบดี ทรงตั้งคับธรรมบรรยายจากสำนักพระภิกษุตั้งหัดเรื่องงานตั้งปดูกตันโพธิ มีพระราชนรสก์โกระปดูกตันมหาโพธิ ทรงพิจารณาหาตานท์ต่ำกว่า ก็ทรงเห็นต้านอนคุณ คือ วัดมหาโพธารามนั้น^(๑) (ดร.ปก ๓๔) ครั้นแล้ว พระเจ้าพิດกราชอาขิราชดิจิโปรดให้สร้างอารามขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นทอยุทธของพระมหาเถรขออุตตมบัญญา^(๒) ในพนทเป็นทเนนนารนย์ริมฝั่งแม่น้ำขานทางทศตะวันตกเฉียงเหนือราชานเชียงใหม่ ในปีกุน จุตศักราช ๔๘๙ (พ.ศ. ๑๕๕๕) แล้วโปรดให้ปดูกตันโพธิในอารามนั้นในปีเดียวกัน จิริอยู่พระภิกษุก่อนๆ ไปตั้งหัดเด่นนำพืชจากกิงโพธิเบองขามจากตั้งหัน เอามาปดูกไว้ในอารามเชิงดอยดุเทพ (วัดบ้ำแดงมหาวิหาร) ครั้นนั้น พระราชนโปรดให้นำพืชจากมหาโพธิ ต้นเชิงดอยดุเทพนั้นแล้วปดูกไว้ในอารามที่สร้างขึ้น เพาะเหตุทั้นมหาโพธิปดูกในอารามนั้น จึงปรากฏว่า วัดมหาโพธาราม ครั้นทรงปดูกตันมหาโพธิเต็ร์ๆแล้ว พระองค์โปรดให้จัดพืชหงปวง ก็ สร้างเวทให้เหมือนต้นมหาโพธิพุทธทรงผจญมา แต่สร้างตั้งคุมห

๑. วัดเจดีย์เจ็ดยอด กี่เรียง

๒. พระมหาเถร ซื้อ อุตตมบัญญา เขาใจว่าเป็นพระเครื่องลังกาก็มากับพระเชียงใหม่ ๒๐ องค์ ครั้งไปป่วยที่ลังกา เมื่อเวลาลับ ได้ขอร้องพระเครื่องลังกาก้าด้วย ๒ องค์ คือ พระมหาวิกกมพาหุ กับ พระมหาอุตตมบัญญา เมื่อ พ.ศ. ๑๕๖๙ ดูหน้า ๑๐๙

สถาน^(๑) ต่อจากนั้น ในปีวอก จุดศักราช ๔๓๘ (พ.ศ. ๒๐๗๐) โปรดให้สร้างมหาวิหาร
ในอารามนั้น

ต่อจากนั้น ในปีจอ จุดศักราช ๔๔๐ (พ.ศ. ๒๐๗๒) พระเจ้าพิกราชาธิราช
โปรดให้ตั้งโภคเด่นนาบดี^(๒) ก่อเติมราชกุฎ^(๓) องค์เก่า ครั้งพระเจ้าแต่งเนื่องมาทรงสร้างไว้
ราชกุฎที่ก่อเติมใหม่นั้น หงส์ใหญ่หงส์ถุงกว้างองค์เก่า คริสต์ ราชกุฎใหม่นั้นฐานกว้างด้านตะ^{ตก} ๙
๙ ถึง ๕๖ วา หนาเบี่ยงกระพูนยอดเป็นอนเดียว^(๔) นำเดือนไส้ยังนัก เป็นจุดเด่น
แห่งราชานาบดี งานเพียงคงพระราศคุณพามณ์เจดีย์ในส่วนรากอนเป็นทอยุของท่าวัวส์พ
พระบรมสารีริกธาตุพระมหามนตรีเด่นนาบดี เพื่อนั้นการกราบไหว้ที่นี่
เด่านั้น ตั้งโภคเด่นนาบดีคือบูชาตึบตอกน้ำ ตั้งโภคเด่นนาบดีคงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้น
ไว้ในราชกุฎนั้น คงแต่เริ่มก่อเติมราชกุฎจนกระทั่งเสร็จ เกิดอศจรรย์หด้ายอย่างหด้ายประการ
ด้วยเศษนุภาพแห่งพระบรมสารีริกธาตุ พันแผ่นดินใหญ่ให้อยู่บอยๆ เมื่อราชกุฎสร้างเสร็จแล้ว
พระเจ้าพิกราชาธิราชได้อัญเชิญพระรตนปฏิมา ซึ่งมีฤทธิ์เดชหากประมานนี้ได้ (ครุฑ์ ๓๕)
มาแต่นครเจดางค์ประดิษฐ์ฐานไว้ที่ราชกุฎ^(๕) (ครุฑ์ ๓๖) ในครเซียงใหม่นั้น เมื่อบัดดู
จุดศักราช ๔๔๓ (พ.ศ. ๒๐๗๕)

๙๖๕
การบังเกดขันแห่งพระรตนปฏิมาณนั้น บันทึกพิงทราบคงต่อไปนี้
เมื่อพระศรีศาสดาปรินพพานได้ ๔๐๐ ปี ยังมีพระธรรมองค์หนงชื่อว่า ธรรมรักษิต ออาศัย

๑. สักหมาสถาน คือ สถานที่สำคัญเกี่ยวแก่พระพุทธ ๙ แห่ง ได้แก่ (๑) โพธิบลังก์ ต้นโพธิ์ที่พระพุทธ
ประทับตรัสรู้ (๒) อนิมิตรทักษะ สถานที่พระพุทธเสด็จเขียนหอดพระเนตรโพธิบลังก์ ๗ วันเรียกว่า อนิมิตรเจดีย์
(๓) จังกมเสถียร สถานที่พระพุทธเสด็จลงกรมอยู่ ๗ วัน ใกล้ต้นมหาโพธิ เรียกว่า รตนจักรเจดีย์
(๔) รตนมะระ สถานที่พระพุทธประทับพิจารณาอภิธรรมบีถูก ๗ วัน ในเรือนแก้วที่เทพคานิรนามิตร窟วาย เรียกว่า
รตนมะระเจดีย์ (๕) อชปานิโครธ สถานที่พระพุทธประทับเสวยวินมุตติสุขผลสมานบัต ๗ วันใต้หันไทรที่เด็ก
เลี้ยงแพะพักร้อน เรียกว่า อชปานิโครธเจดีย์ (๖) มุจลินท สถานที่พระพุทธประทับเสวยวินมุตติสุขผล
สมานบัตใต้ต้นจิก เรียกว่า มุจลินทเจดีย์ (๗) ราชายทนา สถานที่พระพุทธประทับเสวยวินมุตติสุขผลสมานบัต
ใต้ต้นเกด เรียกว่า ราชายทนาเจดีย์
๒. สำหรับสถานที่ ในหนังสือพงศาวดารโยนก เรียกชื่อว่า หมื่นด้านพระราก
๓. ราชกุฎ คือ เจดีย์หลวง ที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ บังจุบันนี้ยังปรากฏอยู่ แต่ยอดหักพังเหลือแค่
โครงหั้งลงมา (ครุฑ์ ๓๖)
๔. ฉบับพิมพ์ภาษาบาลีว่า เอกกุฎสุขคหิตมาสิก นำจะกดลอกผิด เพาะศพที่ว่า มาสิก แปลว่า อันเกี่ยวกับเดือน
ไม่ได้ความ ที่ถูกควรเป็น เอกกุฎสุขคหิตมาลิก เฉพาะศพที่ว่า มาลิก ซึ่งแปลว่า มีระเบียบ ดังแปลว่าข้างบน
๕. เจดีย์หลวงองค์นี้ ตำนานเชียงใหม่ว่า พระเจ้าตีโลกโปรดให้หนึ่นด้านพระรากราชบุรุษ นายช่างผู้สร้างเจดีย์
เจดีย์ บ่มผู้สร้างเสริมเจดีย์หลวง มีมุขที่ฐานตามแบบรตนามาลีเจดีย์ ที่เกาะลังกา ผสมกับแบบเจดีย์
พุทธคยาประเทศาโนเดีย ในรัชกาลพระเจ้าตีโลก โปรดให้ประดิษฐานพระรตนปฏิมา (พระแก้วมรกต) ที่ชั้น
บนองค์เจดีย์ด้านตะวันออก บังจุบันนี้จะมองเห็นชั้มนั้นก่อด้วยอิฐปั้นไว้เหลือช่องขนาดตัวคนลอดได้ บริเวณ
ภายในเป็นโพรง มีแทนประดิษฐานพระไว้แทนหนึ่ง แสดงว่าบ่มแทนที่พระรตนปฏิมาเคยประดิษฐาน
อยู่บนนั้น (ครุฑ์ ๓๖)

เมืองปุปผาด (คือเมืองปาตลิบุตร) ออยู่ในอิถีการาม และยังมีพระเดราะองค์หนึ่งเป็นศิษย์ของ
ท่านซึ่งว่า นาคเต็น พระเดราะนาคเต็นนั้นเป็นที่การะของพระเจ้ามณฑ์ เมื่อพระธรรมรากขิดเถา
ด้วงดับไปแล้ว พระเดราะนาคเต็นคิดว่า ทำอย่างไรดี เรายังคงศรัทธาให้รุ่งเรืองใน
ภายหลัง แต่ว่าท่านรับว่า ศรัทธานาจารุ่งเรืองได้ด้วยรูปจำดองของพระพุทธโดยแท้ และรำพึง
ท่อไปอีกว่า ถ้าเราจะสร้างรูปจำดองพระพุทธด้วยห้องคำหรือเงิน มนุษย์ในนาคต
เป็นคนดูอำนวยแก่ความโถก นี่ดูเหมือนเป็นคนบาปหนา จักกระทำอันตรายรูปจำดองพระพุทธเสีย
อย่างแรงแน่เดย เรายังทำรูปจำดองพระพุทธด้วยแก้วมณฑ์โดยฤทธิ์และมนต์เดียว งานนั้น
ท้าวตักกเทเวราช (พระอินทร์) ทราบความปริวิตกของพระเดราะนั้น จึงลงมาจากดาวดึงส์
พิภพ ไปตั้งสำนักพระเดราะพร้อมด้วยวิจิตรตุกรรนเทวบุตร เรียนถามพระเดราะว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า
พระคุณเจ้าหากสร้างรูปจำดองพระพุทธด้วยแก้วมณฑ์โดยฤทธิ์และมนต์นี้ใช่หรือ พระเดราะตอบ
รับว่า จริงดังนั้น ครองนั้น ท้าวตักกจะตั้งวัสดุกรรมเทวบุตรว่า ไปเดินพ่องไปเอาแก้วมณฑ์ใช่
ท้างวัวเข้าวิบูลมา ฝ่ายวิศตุกรรมทูลว่า เทวะ พากุณภันท์จะไม่ยอมมอบให้ข้าพเจ้า
ครองนั้น ท้าวตักกจะได้ไปกุเวชิวิบูลบวตตุกรรม บอกราชาภุณภันท์ว่า ข้าพเจ้ามาโดยหวัง
จะได้แก้วมณฑ์ใช่ ท่านจึงอนุญาตแก้วมณฑ์ให้แก่ข้าพเจ้าเดียว ฝ่ายราชาภุณภันท์
กล่าวว่า แก้วมณฑ์เป็นเครื่องบิโภคใช้ถอยของพระเจ้าจักรพรรดิ เพราจะนั้น จึงไม่
อาจจะให้ได้ แต่ถ้ายังมีแก้วอยู่คงหนึ่ง คือ แก้วอมราต (แก้วทำโดยเทวดา) วัดรอบ
ประมาณ ๒ ศอก ๓ นิว น้ำแก้ว ๗๕๐ គวบเป็นบริวาร มืออยู่ไกดักจำแหงแก้วมณฑ์ให้มหาราช
ขอพระองค์ทรงเอามาแก้วนั้นไปเดิน ครองนั้น ท้าวตักกจะ จึงเอามาแก้วนั้นมาแต้วน้ำไปถวาย
พระเดราะ ฝ่ายพระเดราะ คิดว่า ใจรักทำพุทธปฏิมา (รูปจำลองพระพุทธ) ด้วยแก้วนี้ได้
ทันใดนั้น วิศตุกรรมแบ่งตัวเป็นรูปกาจารย์ คือ ช่างทำรูป นาตาดแต่งด้วยคนเองไม่ใช่
ตกแต่งด้วยอิทธิฤทธิ์ แต่วิศตุกรรมนั้นทำพระพุทธปฏิมาให้อยู่หนึ่ง ถุง ๑ ศอกกับ ๑ นิว
เดร็ชชวะเดา ๗ กิน ๗ วัน ครั้นแล้ว พระเดราะ (นาคเสน) ร่วมกับพระขันนาตพหงษ์ด้วย
และท้าวตักกจะร่วมกับเทพด航道ดาย บูชาพระตนปฏิมา ตดอค ๗ วัน ๗ กิน ครองนั้น พระ
รตนปฏิมาได้ทำปฎิหารย์มีประการต่าง ๆ พระเดราะ (นาคเสน) ได้อธิษฐานอัญเชิญพระบรม
สัตว์รากชาต ๗ องค์เข้าไปในองค์พระรตนปฏิมา องค์ ๑ อัญทพระเนาดี องค์ ๑ อัญทพระนดาด
องค์ ๑ อัญทพระอุรัส ๒ องค์อัญทพระหตุถังต่อง แต่อก ๒ องค์อัญทพระชานุ (เข่า) หงส์สอง
พร้อมกับค้าอธิษฐาน

พระภรร (นาคเสน) มองเห็นการณ์นาคต ได้พยากรณ์ไว้ว่า พระราชนปิยมหาราช
จะรุ่งเรืองในวงศ์ทังสกุล คือ วงศ์กัมโพธ (๑) วงศ์อิริมททนะ (๒) และ วงศ์ศรียาน (๓)

๑. วงศ์กัมโพช ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์เล่มนี้ ตอนที่เข้าใจว่า ได้แก่เมืองลพบุรี แต่มาถึงตอนนี้อาจไม่ใช่เมืองลพบุรี จะเป็นเมืองเขมรหรือเมืองใด ไม่ทราบแน่
  ๒. วงศ์อริมัททนา เข้าใจว่าเป็นเมืองพม่า
  ๓. วงศ์สยาม คือ เมืองไทย
  ๔. ในระยะนั้น ท่านศักดิ์ราชารย์ ศาสนาพราหมณ์นิกายเวทานตะ ได้สถาปนาศาสนาพราหมณ์ขึ้นในประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๙๐๐ พุทธศาสตราจะสำเร็จจนสูงสุดแล้วไปจากอินเดีย
  ๕. ใน *History of Burma* ของ G.E. Harvey ว่ามีกษัตริย์พม่าพระนามว่า พระเจ้าอนุรุทธ หรือ อินราก ทรงกรุงพุกาม ระหว่าง พ.ศ. ๑๕๘๗—๑๖๒๐
  ๖. นิรุตติบัญญิก คือ กัมภีร์สัทททาวิเสส เช่น ตำราไวยากรณ์และตำราที่กล่าวถึงภาษาว่าด้วยต้นภาษาของคำนั้น มีมาอย่างไรเป็นต้น
  ๗. มหานคร แปลว่า นครหลวง หรือ นครธม ในภาษาเขมร

มหานครช้านาน ฝ่ายพระเจ้าอนุรุทธงthropabeo จึงเด็ดดีทรงม้าอาชาในยเหะไปมหานคร
ถึงวัดพระตั้งมีแห่งหนึ่ง เสือดดจากหดั่นมา ทรงพระบังคุณเปาท์แผ่นหินแผ่นหนึ่ง พระบังคุณเปา
ของพระองค์เข้าและแผ่นหินหดั่นลงไปข้างต่าง ครองนน ยังมีพระภิกษุอยู่หนึ่ง เห็นการกระทำนั้นแล้ว
คิดว่า อุบลาก ท่านเป็นใคร มีฤทธิ์ ครองนน พระราชาไม่ครับอกพระนามจริงของ
พระองค์ แต่ครับอกกว่า พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าเป็นราชนบุรุษของพระเจ้าอนุรุทธ พระภิกษุนั้น
ถามว่า ท่านมาด้วยประตั้งค้อนใด พระราชาครับอกกว่า มาเพื่อขอรับเขา บีู้กไป พระภิกษุ
นั้นจึงแจ้งให้พระตั้งมราชนราบ ฝ่ายพระตั้งมราชนก็แจ้งให้พระเจ้ามหานครทราบว่า พระเจ้า
อนุรุทธตั้งหุ่นมาเพื่อขอรับเขานี้บีู้กหงส์องห่มหับพิตรได้มา กษัตริย์มหานครทราบเรื่องนั้นแล้ว
ครับว่า บีู้กหงส์องนี้ ได้มาด้วยบุญของเราราไม่ให้ใคร พระเจ้าอนุรุทธงthropabeo ความ
นั้นแล้ว จึงเอาไม่ทำเป็นรูปคานปดอมเป็นเครื่องถวาย แล้วเอาผงคินต์อพองทากมดาบเด็ดด
ขันม้าอาชาในย ทรงทำประทักษิณกำแพงเมือง ครอบ เมื่อชาวเมืองมีพระมหากษัตริย์เป็นคัน
กำดังดูอยู่ พระเจ้าอนุรุทธเสาดาบทาเบ็นพนดงหกออกนหงหดายเหดานนแล้วชูถือทับว่า ถ้าพาก
ท่านไม่ให้บีู้กแก่เรา เราจะตัดคอท่านด้วยธน ท่านหงหดายดองกดักอของท่านดู ฝ่ายชา
เมืองกดักอคูแล้ว เห็นผงคินต์อพอง ก็กดดวยไข่นมา จึงกราบทุดเหตุการณนแก่พระเจ้า
มหานคร ครองนน พระเจ้ามหานครจึงให้ส่งบีู้กหงส์องถวายแก่พระเจ้าอนุรุทธ ครับแล้ว
พระเจ้าอนุรุทธก็บรรบเข้าແຕบีู้กมายังเมืองของพระองค์ ทรงตัมพระศนปฐิมา

พระศนปฐิมา ปราภูในวงศ์กัมโพช ด้วยประการฉัน

ได้ยินว่า ครองนน พระราชนบุตรของพระราชนหานคร เดยงแมลงวนเขียวไว้ตัวหนัง
ล้วนบุตรของปุโรหิตพระราชาเดยงเตื้อแมลงวน (แมลงมุนชนิดหนึ่ง) ไว้ตัวหนัง ครับแล้ว
เตื้อแมลงวนของบุตรปุโรหิตได้กัดแมลงวนทพระราชนบุตรเดยงไว้ ฝ่ายพระราชนบุตรก็ร้องให้
ตงอกตงอนหนกหนา เพราเตี้ยดายแมลงวน ครองนน เสนาได้กราบทุดให้พระราชาทรงทราบ
พระราชนหานครทรงตัมเปรื่องนนแล้ว กราบทุ่นปุโรหิต ตรัสดังให้หนบุตรปุโรหิตตนนไปฆ่า
เตี้ยทตระแห่งหนัง ชื่อว่า ทะเดือน^(๑) ปุโรหิตคงโกรธพระราชนหานคร หาว่ากษัตริยองค์น
ไม่ยศธรรมอย่างยิ่ง จึงพาภารยาของตนหนึ่งไป ครองนน พญา낙พิโภพระราชนหานคร
จงบันดาดให้หนคนนพนาศต่ำนคุณด้วยนาทวมครงใหญ่ คนหงหดาย เว้นแต่พหอยูในเรือ นอก
นนคายหนด ได้ยินว่า ในครองนน คนหงหดายเขารือมาอัญเชิญพระศนปฐิมาไปประชิชฐาน

๑. ถ้าศัพท์ว่า มหาชน หมายถึงกรหลวง หรือ นกรธน ทะเลstan ในที่นี้ ก็น่าจะหมายถึง ทะเลstan ใน
ประเทศกัมพูชา

ไว้ ณ ที่ชัยเขตเดนแห่งหนึ่ง ต่อจากนั้นมา กษัตริย์อยุธยาปูระ พระนามว่า อชาติตราฯ เสด็จไปยังมหาครทรงอัญเชิญพระราชนปฐมมาไปประดิษฐ์ฐานในอยุธยาปูระ พระมหากษัตริย์ แหงชาวเมืองได้บูชาพระราชนปฐมมาในอยุธยาปูระนั้นเป็นเวลานาน ต่อจากนั้นมา ยังมีพระราชา องค์หนึ่งเป็นใหญ่อยู่ในเมืองกำแพงเพชร เสด็จไปอยุธยาปูระแล้วอัญเชิญพระราชนปฐมมาบูชาในเมืองกำแพงเพชรเป็นเวลานานเหมือนกัน ต่อจากนั้นมา พระเจ้าศรีบูญญาครองราชสมบัติในเมืองกำแพงเพชร ทรงบูชาพระราชนปฐม กรุงนน พระราชา ทรงพระนามว่า มหาพรหม เป็นพระอนุชาของพระเจ้ากอนา ครองราชสมบัติอยู่ในเมืองเชียงราย พระเจ้ามหาพรหมนน ทรงทราบความอัศจรรย์ของพระตี๊หดปฐมแต่พระราชนปฐม จึงยกพันธิกาย ๔๐,๐๐๐ เสด็จไป เมืองกำแพงเพชร อัญเชิญพระราชนปฐมนำไปบูชาที่เมืองเชียงราย

เรื่องทงหมคน โปรดทราบตามนี้ทั่วถึงมาแล้ว ในเรื่องการมาขอของพระตี๊หดปฐม

ฝ่ายพระเจ้าเด่นเมืองมา รบกับพระเจ้ามหาพรหมผู้เป็นพระเจ้าอาวุของพระองค์ ได้ ขยันจะเด็ด เสด็จเข้าเมืองเชียงราย ทรงได้แต่พระตี๊หดปฐมอาอย่างเดียว พระราชนปฐมหาได้ไม่ ทรงเป็นพระเหตุไร? ตอบว่า เป็นพระคนเอาไปซ่อนเตย จริงอยู่ ในตมยกดยุค (บ้าน เมืองวุ่นวาย) พระราชนปฐมนั้น คนเอาปุนขาวพอกไว จึงไม่ปรากฏในกราณน เมื่อพระเจ้า พิດกกรองราชสมบัติในราชธานีเชียงใหม่นั้นแล้ว พระราชนปฐม จึงปรากฏขันหม่องเชียงราย (ครุปที่ ๕๗) พระเจ้าพิດกได้ยินเรื่องกราณนแล้ว โปรดให้อัญเชิญพระราชนปฐมน มาจากเมือง เชียงราย พระราชนปฐมนไม่ประสงค์จะไปตามทางใหญ่ จึงแสดงความอัศจรรย์โดยทำให้หน้า ยังขาว เตือนกว่า ในกรุงน มหาชนครรจ์อัญเชิญไปตามทางใหญ่ แต่ไม่อาจจะยกพระราชนปฐม นนขันได้ เพราะเหตุไร? เพราะในระหว่างทางใหญ่ ไม่มีกรัดวง มัญปะสังค์จะอัญเชิญไป ตามทางเด้นที่ไปตุ่นกรเจดางค์ เพียงคนเดียว ก็สามารถยกขันได้ เพราะกรเจดางค์เป็นกรัดวง เพาะฉะนน มหาชนจึงอัญเชิญพระราชนปฐมไปนกรเจดางค์ แล้วประดิษฐ์ฐานไว้ในกรนน (ครุปที่ ๒๔) ในนกรเจดางค์อามาถยผูหนังชือ ตุ่ววนอามาถย ครองราชสมบัติอยู่ พระเจ้า พิດกมหาราชโปรดให้อัญเชิญพระราชนปฐมจากนกรเจดางค์มาประดิษฐ์ฐานไว้ที่เจดองซึ่ง ได้ตั้งเตี้ร์ดแล้ว (ครุปที่ ๓๖) พระราชนปฐมน ปรากฏพระนามว่า นครมนิปฐม เพราะ เหตุที่เคยประดิษฐ์ฐานอยู่ในนกรเจดางค์มาแล้ว และพระเหตุหมายจากนกรเจดางค์นั้นแต

พระราชนปฐมปรากฏในวงศ์ต่ำยม

จนบริบูรณ์ ด้วยประการฉะนั้นแล

การแสดงแห่งพระราชนปฐม

จนบริบูรณ์

[เว่องพระเจ้าพัดก]

ต่อจากนั้นมา บีเดาะ จุดศักราช ๘๔๔ (พ.ศ. ๒๐๒๗) วันพุธขึ้น๓ ค่ำ เดือน๙ คันทร์เต็ยศักดิ์ฤกษ์ พระเจ้าติริยวารมจักรพรรดิพิດราชชาธิราช ทรงมอบภาระให้สืบโคง เด่นบทแด่อาณกิจฯ ขึ้นตามห้องน้ำมาย (๑) หดอพระพุทธรูปทองตั้มถุท่องค์ใหญ่ ทองหนัก ประมาณสามตั้มสามแตน (๒) ให้มีดักษณะเหมือนพระพุทธรูปแบบดุประ (ดูรูปที่ ๔๐) หดอที่ วัดป่าคาดมหาวิหาร (๓) ทางทิศตะวันตกเดี่ยง ใต้ราชานนี้เชียงใหม่ ครองหดอเต็ร์จแಡ้ว พระมหา กษัตริยทรงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุประมาณ ๕๐๐ องค์กับพระพุทธรูปแก้ว ทอง และเงิน จาก หอพระชาตุตั่วนพระองค์ มาบรรจุไว้ในพระศีรษะพระพุทธรูปตั้มถุท่องค์ใหญ่ ได้ยินว่า ครองนั้น พระมหาเถรในอารามนั้นขอ ธรรมทินนะ ได้เป็นเจ้าคันจะแต่เป็นพระอบอุ่นชายด้วย ฝ่ายพระเจ้า ติริยวารมจักรพรรดิพิດราชชาธิราช ครองราชตัมบตได ๕๕ ปี ส่วนรากในบ่มะแม แต่พระองค์ มีพระชนม์พระราชได ๗๘ ปี

เร่องพระเจ้าพัดก

๑๖

[เว่องพระพุทธรูปใหญ่ในวัดบุปผาราม]

เมื่อพระเจ้าติริยวารมจักรพรรดิพิດราชตัวรากด้วย พระราชนัดดาของพระองค์ พระนามว่า เจ้ายอดเชียงราย (๔) ประดู่คุเมอบีชวด (จ.ศ. ๔๗ พ.ศ. ๒๐๐๐) มีพระชนมายุได ๓๓ ปี ครองราชตัมบตในบ่มะแม พระเจ้ายอดเชียงรายนน พร้อมด้วยพดันกิยาเด่นนำมาย เอาหับ ทองคำไปอัญเชิญพระบรมสารีริกษาพัดก พระราชนัดดาของพระองค์ ไปถวายพระเพดิ่งทวัต มหาโพธาราม (ดูรูปที่ ๔๓) ครองถวายพระเพดิ่งเต็ร์จแಡ้ว ทรงสร้างตั้มถุปใหญ่ (๕) (ดูรูปที่ ๔๔) ในวัดนั้นเดลับรากุพระอยู่ในตั้มถุปนั้นบูชาดอคณ พระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างวัดต่อไป ทาราม เมอบีชวด จุดศักราช ๘๔๔ (พ.ศ. ๒๐๒๘) พระองค์โปรดให้ช่างร้านทำตัมมาทพระญาณ ลงคด戴着 ตัมมตไว้เดลับ ท่าทางตอนแทนเมืองเชียงแต่นน เมือเดือน ๓ บีดดู ไกรบังช่วยกัน

๑. ท่านผู้นี้ ในพงศาวดารโดยยกเรื่องไว้ว่า ท่านค้ามพร้าอ้ายอาษีติการ คงหมายถึง อาฒกิจชาธินดีมห อามาตย์
๒. ทองหนักประมาณสามสิบสามแสน เท่ากับ ประมาณ ๓,๕๖๐ กิโลกรัม
๓. คือ วัดต่อไปทาราม
๔. เจ้ายอดเชียงราย ท่านผูกศพไว้ ชั่ร้ายคุกราช
๕. ยังมีพระสตุปใหญ่และที่ถวายพระเพดิ่งปรากฉือบุ่นบัดนี้

จริงอยู่ พระองค์คงแต่ได้ร้าวภัยเชกเดว ทรงเดือนໃต้ในพุทธศ่าสนา ประกอบด้วย
ศรีทักษิณย่างยงยอด มีพระกਮต์น้านานแบบแน่นไปด้วยเจตนาที่จะทรงบริจารคุบคายงานนับเป็น
ร้อยๆ เหนื่อนมหานุหารถทันด้วยห่วงน้ำใหญ่หัวประมาณ米ได้ พระเจ้าพักปันด้วยราชองค์
หดังจากได้อภิเชกเดวในบีท ได้โปรดให้สร้างอาرامขันอารามหนึ่งในหมู่บ้านที่พระราชนั่นกา
ครั้งเป็นยุพราช และพระบิคชาของพระองค์เคยประทับมาก่อน เมื่อวันของคราวนั้น ก้า เดือน ๕
ปีมะโรง จุตศักราช ๔๕๙ (พ.ศ. ๒๐๔๐) และพระองค์คงขออารามนั้นว่าปุพพาราม^(๓) (ครุ
ฑ์สาม) แปดว่าอารามก่อน โดยหมายถึงอารามนั้นอยู่ด้านที่บูรพา (ทิศที่ตะวันขึ้นทันนั้นก่อน)
แห่งราชธานีครเชียงใหม่ ต่อแต่นั้นมา ย่างเข้าบีท เป็นบะນะเมย พระองค์ทรงสร้างปราสาทขัน
องค์หนึ่งท่านกลางมหาวิหาร ในอารามนั้น เพื่อเป็นที่ประดิษฐ์สุานพระพุทธปฏิมา ต่อแต่นั้น ย่าง
เข้าบีท เป็นประจำ พระเจ้าพักปันด้วยราชทรงนดองพระไตรบัญกฉบับดงทองและหอพระ
มนเทียรธรรมที่พระองค์โปรดให้สร้างไว้ในวัดปุพพาราม แล้วทรงนดองวัดกุมาราราม ซึ่งพระองค์
โปรดให้สร้างขึ้นในคำบดบ้านเกิดของพระนางศรีวิญญา^(๔) พระราชนั่นของพระองค์ ใน

๑. กษัตริย์องค์นี้ ในชีวิตความลับทรงเรียกชื่อในโอกาสต่อไปว่า พลกปนดดาธิราช (พลกปนทุตาธิราช) แปลว่า เห็นพระเจ้าพลก ส่วนในพงศาวดารโดยก็เรียกว่า รัตนราชกุมาร หรือ พ่อท้าวแก้ว ภายหลังเรียกว่า พระเมืองแก้ว หรือ พระภูตากิจปิติราช
  ๒. ในพงศาวดารโดยก็ ถูกส่งไปไว้ยังเมืองจุવาดเมืองน้อบได้ ๑๙ ปี ถืนพระชนม์ทันนี้
๓. เดียวฉันคงเรียกว่าวัดเมือง
  ๔. พระนางสตรียสาวดี ในพงศาวดารโดยก็เรียกชื่อว่า นางปรั่งน้อบ แต่ที่ถูกควรเป็นนางปงน้อบ คำชาวเหนือไม่มีอักษร ร กด้า

เมืองกุส่าวด^(๑) ต่อหน้า พระเจ้าพิทักษ์คافيةราชโปรดให้เริ่มดำเนินการหดต่อพระพุทธรูปองค์ ให้ญี่หวดบุปผาราม^(๒) (ครุปที่ ๒ และ ๔๕) เมื่อวันพุธที่ ๑๖ ๘ ค่ำ เดือน สิงหาคม จุดศักดิ์กลาง ๙๖ (พ.ศ.๒๐๔๔) พระจันทร์เต็วบุพพัคคุณฤกษ์เป็นวันแตง จานนวยางเขับท ๒ เป็นบัดดู จึงทรงหดต่อพระพุทธรูปองค์ให้ญี่หวดบุปผาราม ๑๖ ๘ ค่ำ เดือน ๔ พระจันทร์เต็วบุพพัคคุณฤกษ์เป็นฤกษ์แตง ได้ยินว่า พระองค์โปรดให้หดต่อพระพุทธรูปให้ญี่หวดบุปผาราม ให้ทางแตงหน้า หนึ่งโภภิ^(๓) มหิดล ๔ แห่ง^(๔) สุวัณชัยเป็นตัวปรากฏในเมืองเจ้าคุณหัว (คือเมืองเชียงใหม่) เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ เป็นวันแตง กิจการเกียวกับพระพุทธรูปองค์ให้ญี่หวดบุปผาราม ๑๖ ๘ ค่ำ เดือน ๑๕ (ครุปที่ ๔๑ และ ๔๗) พระราชาชิราพร้อมด้วยเตนาบดี อามาตร์ ราชฎร์ คงจะสั่งม แฉ่ราชทูตแห่งท้าวพระยาเมืองขอนหงหดาย ได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์ให้ญี่หวดบุปผาราม ให้จากด้านที่หดต่อไป ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดบุปผาราม^(๕) เมื่อวันพุ ๑๖ ๘ ค่ำ เดือน ๔ จุดศักดิ์กลาง ๙๗ ครบประดิษฐานเดือนแล้ว จึงถวายมหาทานมผาตุคันธนขาวชนทนแดง ผ้าแพะ แดะผ้าธรรมดา เป็นตน แก่คนจะสั่งม ๓ คนจะประมาน ๑,๐๐๐ รูป ทรงกระทำหมาหกรรณ คือ การฉลองพระพุทธรูปองค์นี้เป็นการให้ญี่หวดบุปผาราม

กาจด่าวถึงพระพุทธรูปองค์ให้ญี่หวดบุปผาราม ในวัดบุปผาราม ฉบับริบูรัณ

[เร่องหล่อพระปฏิมาหองคำองค์ให้ญี่หวดบุปผาราม]

ต่อจากนั้นมา ในปีมະเนย จุดศักดิ์กลาง ๙๗ (พ.ศ.๒๐๔๔) วันมหาปวารณา (กลางเดือน๑๑) พระราชาบัญชาติให้นำหองคำเดยง^(๖) หกหมื่น^(๗) เพื่อหดต่อพระพุทธปฏิมา

๑. เมืองกุส่าวด แปลความศัพท์ ได้แก่เมืองมีหมู่ค่า ในพงศาวดารไอยนกกล่าวว่า “ให้มีการหมกรุมฉลองพระไตรบุษุกและบุปผารามและวัดกุฎามารามเมืองกุส่าวด” (จวด) อันเป็นที่เกิดแห่งพระชนนีของพระองค์” ถ้า เมืองกุส่าวดหมายถึงเมืองจاد อาจอยู่ในเขตไทยใหญ่ หรือ เชิงด้านทางเมืองฝ้าง เพราะในเขตนั้นมีเมืองชื่อนั้น
๒. วัดบุปผาราม บ้ำจุบันนี้เรียกคำสามัญว่า วัดสวนดอก
๓. หนักหนึ่งโภภิ เท่ากับ ๑๒,๐๐๐ กิโลกรัม
๔. พระพุทธรูปองค์นี้ คือพระเจ้าเก้าต่อ บ้ำจุบันนี้อยู่ในวัดพระเจ้าเก้าต่อติดกับวัดสวนดอก กล่าวกันว่า ในครั้งเดิม วัดพระเจ้าเก้าต่อนี้ เป็นวัดเดียวที่บ้ำจุบันนี้อยู่ ไม่หล่อพระให้ผู้องค์นี้แล้วเคลื่อนที่ไปไม่ได้ พระเจ้าพิลก ปนดคافيةราช จึงโปรดให้สร้างเป็นวัดขึ้นอีกวัดหนึ่ง คือวัดพระเจ้าเก้าต่อ คำว่าเก้าต่อ แปลว่า ตั้งโภภิไว้เป็นเก้าหรือหลักโภภิ
๕. ที่ว่าประดิษฐานในอุโบสถวัดบุปผาราม คือวัดสวนดอกนี้ อันที่จริงก็ถูกต้องแล้ว เพราะเวลาที่บ้ำจุบันนี้ ต่อมากายหลังจึงแยกอุโบสถนี้ออกไปเป็นอีกวัดหนึ่ง และเรียกว่า วัดพระเจ้าเก้าต่อ ดังที่ปรากฏในบ้ำจุบันนี้ (ครุปที่ ๔๒)
๖. หองคำเลียง คือหองที่ໄล่ส่วนผสมอันๆ ออกเหลือแต่เนื้อหองบริสุทธิ์ ห่านผูกศัพท์มาลีว่า นิทธนุสสุวัฒ แปล ตามศัพท์ว่า หองคำมีผลที่น้อนกำจัดออกแล้ว ตรงกับคำภาษาเหนือว่า คำขา
๗. หกหมื่น เท่ากับ ๑๒ กิโลกรัม

ทรงชั่งด้วยตราฐูหดวงท่ามกลางถังน้ำ ๓ กันะ (ไทย, รามัญ, ลังกา) เพื่อพิจารณาสร้างให้มีขนาดเท่าร่างของพระองค์ กรณถุงวนศุภกร ขัน ๓ ค่า เดือน ๑๙ พนทetyงคินไปแล้ว พระจันทร์ เดือนวิถีวันกษัตริย์ฤกษ์ ฝนแตง โปรดให้เอาห้องคำเดยงนันต์ร้างเป็นพระพุทธปฏิมาฐานของคืนหนึ่ง จริงอยู่พระพุทธปฏิมาที่ต์ร้างด้วยทองคำแม่น ให้ญ่องคัน เป็นพระพุทธรูปนั้น ต่วนถุงมีขนาดเท่าพระมหาเศียรทรายทรงยืน และห้องคำนัน โปรดให้แผ่เป็นแผ่นทับแล้วจึงเอาไปบุ ไม่ใช่หด่อเป็นแท่งทงองค์^(๑) (ครบที่ ๕๐)

กาดหด่อพระปฏิมาห้องคำองค์ให้ญ'

ฉบับริบูรณ์

[เร่องสมมติสัมมาตมมหาโพธาราม]

ต่อจากนั้นมา พระเจ้าพิพากปนดคชาธิราช โปรดให้สร้างโรงอุโบสถขันหลังหนึ่งทรงอุต្តาต์กษัณน์ กว้าง ๑๒ ศอกกัน ๑ คืบ ต่วนยา ๗๘ ศอกกัน ๑ คืบ ในวัดมหาโพธาราม ซึ่งพระเจ้าพดก พระราชนบี้กاحتรงต์ร้างไว้ในถ้านท์ถวายพระเพดิงพระบรมศพพระราชนบิคชาของพระองค์ (พระเจ้ายอดเชียงราย) ทั้งป่าถานนิมิตของโรงอุโบสถนั้น กว้าง ๔๗ ศอก ยาว ๑๖ ศอก ต่วนเขตทดหมู่บ้าน กว้าง ๓๐ วา ยาว ๔๘ วา โดยพระองค์ประทาน ทเบปถงหนงแตอกกบหองกดดาวเดวนน เนอหหಡกเปดยนน ยงเป็นทกุณอยุ ยาว ๒๐ วา กว้าง ๔๐ วา พระมหาเศียรทรายทรงประทานทเดกเปดยนกบเนอห์ทดหมู่บ้านนน เมือแรม ๔ ค่า เดือน ๕ บีมະเมี่ย จุดศักดิ์ราช ๘๗๒ ตรังกบบกทพรสาต์คามปรินพานได้ ๒๐๕๔ บี แต่ในเวดา ผูกต์มานน พระองค์ทรงนิมนต์พระภิกษุต์หงหណดามาจากทุกวัดในกรุง (เชียงใหม่) ประชุม กันท่วมมหาโพธาราม พระภิกษุต์หงหណเป็นพระวินัยชร (รุ่วันย) ให้การทำนยกรรมซึ่งเป็น กิจจำเป็นในพิธีผูกต์มานน ต่อจากนั้น ในวันที่ ๒ พระองค์ผูกต์มานน ด้วยต์มานมติกรรมว่า (๒) อนถูกต้องตามหดกนย เมือวันอาทิตย์ยามปดอค พระจันทร์เดวยอต์วนนกษัตริย์ฤกษ์ ขัน ๓ ค่า เดือน ๖ บีมະแม จุดศักดิ์ราช ๘๗๓ (พ.ศ. ๒๐๕๕) จริงอยู่ ในกรุงนั้น พระเจ้าพิพาก ปนดคชาธิราช ครั้ว่า ถ้านหงหណให้เป็นเขตแยกจากเขตบ้าน ครั้วตอบต์มีว่า ป่าสาโภ ภนุเต แปลว่า ข้าแต่ห่านผู้เจริญ หดกเขตนน คือแผ่นหิน พระอย่างสารทมหานามกับพระ มหาເගေງเจ้าอาวาสต์มหามหาโพธาราม ก็ต์มีต์มานมติกรรมว่า ในกาดเมือห้าพชต์วคต์มต์มาน

๑. พระพุทธรูปองค์นี้ ประดิษฐานอยู่หน้าพระประธานในวิหารวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

๒. สีมาสัมมติกรรมว่า คือสาวดประกาศสมมติสีมา หรือ ผูกสีมา

๙๙ พระเจ้าพัดกปน์ด้าวิราชน์พระชนม์พระราชได้ ๓๐ บีบิบูรน์ พระอภัยสารทนาถานี มี
 พระราชได้ ๔๗ พระราชฯ พระมหาเกร้าอยาภาตวัคเมห่าโพธาราม มีพระราชได้ ๔๗ พระราชฯ ครองนน
 ยังมีพระเดชะอน ๗ อีก ก็มี พระสุ่มคง, พระพรหมทต, พระญาณสิทธิ, พระสุริยะ, พระ
 ญาณวงศ์, พระธรรมวงศ์, พระทบวงกร, พระอาณัท, พระศรีหต์ตวงศ์, พระศรีภัค, พระ
 พุทธชาทต, พระวชิรบัญญา เหตุนเป็นพระเดชะเมืองเชียงใหม่ พระญาณคง เป็นพระเดชะนคร
 หริปุญชัย พระญาณดังก้า เมืองเชียงราย พระญาณวิตาต, พระญาณสิทธิ, พระศรีหัมม
 วงศ์ เมืองเชียงແಡນ พระศรีบัญญา, พระศรีภิตาต นครพะ夷า พระจันทร์วงศ์, พระศรีบ
 บัญญา นครเชียงค์ พระอุปคุต เมืองน่าน พระเทวศุพ เมืองจ้าง^(๑) อนง พระมหาเกร
 เหตุน ด่วนเป็นรอดตัญญ ก็มี นักความชั่วนายและคุณเกย นักความเชี่ยวชาญในพระไตรบูชา
 รุ่วันยเป็นปกติ เป็นเจ้าคนะใหญ่แตะเป็นอาจารย์ของคนะตงช์ ต่างมาตั้นนิบากในวัคเมห
 โพธาราม พลักพร้อมกัน เมื่อตัวคต์มต์มาเดร์จเดว พระมหาษตรย์ทรงประทานอย่างต่อหน
 ยิ่งใหญ่ เพื่อยุทธภิภารติพราชนารดาของพระองค์ จึงเเพดิยงพระภิกษุตงช์ให้ทำ
 อุปสมบทกรรมในวัคเมห่าโพธารามนน พระตงช์มีนกายต์หดหงหงด้วยกุดบตรให้อุปสมบทใน
 ต์มานท์ต์มมต์เดวในวัคเมห่าโพธารามนน เมื่อวันพุธขัน ๒ ก้า เดือน ๒ ปีมະแม จุดศักดิ์ราช ๘๗๓
 (พ.ศ. ๒๐๕๕) ประจำบด้วยโรมินนกษตรฤกษ์ และอุปสมบทกรรมนนเตร์จเมื่อวันเพญเดือน ๒
 ครองนน พระมหาษตรย์ใหทรงถวายมหาทานด้วยจตุบจจย นผาต์จนทนาขาวจนทนาแดง ผ้าแพร
 แแต่ผาต์ดือกจำป้า เป็นคนแก่พระภิกษุตงช์ที่มากจากนอกเมืองและทเบนชาวเมืองเชียงใหม่ด้วย นบ
 คงแต่กาดต์มต์มาวัคเมห่าโพธารามมา พระเจ้าพัดกปน์ด้าวิราชาได้เเพดิยงตงช์ให้ทำดังกรรม
 ภัยในพระราชฯ เพื่อให้ก้องการกุศลต่อนยิ่งใหญ่เจริญยิ่ง ๆ งานแก่พระราชนบัญก้าและพระราชนบ
 กัดต์มมต์มาวัคโพธาราม
 บีบิบูรน์

[เร่องเต็จฯ ไปเมืองเชียงແಡນ]

ในวันเพญเดือนยบเดียวกันนน (พ.ศ. ๒๐๕๕) พระราชนรอมด้วยราชภูรavaเมือง
 ทงหดาย เออาจนาทำกำแพงด้อมพระราศุเจดย์หดอย ได้
 กัดต์มมต์มาวัคโพธาราม

๑. เมืองจาง ท่านผู้อศพที่ว่า ชาบุคปุร ฉบับแปลครั้งรัชกาลที่ ๑ ว่า เมืองสว่างคบุรี แต่ในต้นฉบับในลาบเดิมว่า
 พางบุคปุร แบกล่าวเมืองพาง คงหมายถึงเวียงพานห้องที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย บีจุนนี้

เงินหนักประมาณต่องແດນຕ่องหມນ^(๑) และເຫັນຈຳນວນນີ້ແດກເປົ້າຍີນເບື່ອນຸດຄ່າທອງກຳ ຊອ
ທອງກຳດ້ວຍເງິນຈຳນວນນີ້ ໄດ້ທອງກຳຈຳນວນຕອງຫມນຫ້ພັນ^(๒) ແລ້ວແມ່ເປັນແຜນທບໍ່ຫມອງຄ່ຽ
ຮາດຸເຈົດຍໜດວງ ໄດ້ຍິນວ່າ ຈຳນວນທອງກຳທີ່ຫມນອງຄ່ຽຮາດຸເຈົດຍໜດວງນອຍຸເຄີມກ່ອນວຸນເພູເຄືອນຍ
ຮວມກັບຈຳນວນໃໝ່ທັງໝົດດ້ວຍກັນ ມີຫັນຕານເກົ້າແດນແປດໝໍ່ຫມນຫ້ພັນຕ່ວຍກັບເສົ່າງຕົບຕົ້ນ^(๓)
ພຣະອົງກໍໄປປະໂຫວັດໃຫ້ສ້າງເຈົດຍທົດສົວນາດ (ຕາລາຮາມ) ເນວນພູ ຂັນ ៤ ກໍາ ເຄືອນເຄືອນຍົກນ
(ເຄືອນຍື່) ນັ້ນເອງ ພຣະຈັນທີ່ປະກອບດ້ວຍຕ່າວນນັກໝໍຕະຮຸກໝໍ ຕ່ອງຈາກນັ້ນນາ ໃນນັ້ນ ພຣະເຈົ້າ
ພຶດກປັນດົກຊີຣາຊໄປປະໂຫວັດໃຫ້ສ້າງຮາໝານເຖິງຮັບນັ້ນ^(๔) ໃນທີ່ແມ່ນ້າ (ທັງສອງ) ເຂົ້າ
ມາຫັກນີ້ ດ້ວຍທີ່ກ່າວເຫັນອ່ອນກ່າວຫີ່ຫຼຸມຫຼັງ ເນວນຂັນ ៥ ກໍາ ເຄືອນ ៥ ບົ້ງອກ ພຣະຈັນທີ່ປະກອບ
ດ້ວຍອຸດຕະໂຮກຄຸນນັກໝໍຕະຮຸກໝໍ ວົງຂັນນັ້ນ ພຣະເຈົ້າພຶດກປັນດົກຊີຣາຊເຕີດຈານປະທັບພຣະຮາຊ
ນັ້ນເຖິງຮັບນັ້ນ^(๕) ເນວນກຸກຣ ຂັນ ៩ ກໍາ ເຄືອນ ៥ ພຣະຈັນທີ່ປະກອບດ້ວຍອຸນ່ງຮາຊນັ້ນ
ໝໍຕະຮຸກໝໍ ຕ່ອງຈາກນັ້ນ ໃນນັ້ນ ພຣະອົງກໍໄປປະໂຫວັດໃຫ້ສ້າງກ່າວດາມຫາວິນຈົດຍສ່ວນພຣະອົງກໍໃນຮາຊຮານ
ເຊິ່ງໃໝ່ນີ້ ແລະໄປປະໂຫວັດໃຫ້ສ້າງວິຫາຮໃໝ່ວັດພຣະຮາດຸຫຼຸມຫຼັງໃນກ່າວຫີ່ຫຼຸມຫຼັງ ເນວນ
ພຸດທັບຄົນ ៣ ກໍາ ເຄືອນ ២ ບົ້ງອາ (ພຣັນກັນ) ກາງກ່າວດາມຫາວິນຈົດຍແຕ່ສ້າງວິຫາຮ
ໃໝ່ວັດພຣະຮາດຸຫຼຸມຫຼັງ ເປັນເວດາເດືອງກັນໄມ່ກ່ອນໄມ່ຫັດ

ພຣະອົງກໍເຕີດຈາໄປເນື່ອງເຊິ່ງແດນ ເນວນຂັນ ៥ ກໍາ ເຄືອນ ៣ ຈຸດຕັກຮາຊ ៤៧២ (ພ.គ.
២០៥៤) ນັ້ນເອງ ແລະເນື່ອຈະເຕີດຈາໄປນີ້ ທຽງນິນນັດຄົນະຕົງນີ້ ຕະນະໃນເນື່ອງເຊິ່ງໃໝ່ໄປ
ດ້ວຍ ຄົນະຕົງນີ້ ຕະນະນັນ ພຣະກັກໝູນກ່າຍຕໍ່ຫຼັດຈຳນວນ ២០ ອົງກໍ ມີພຣະມຫາເຄົາເຈົ້າວ່າຕົວຄົມຫາ
ໂພຂາຮາມເປັນປະນູກໄປດ້ວຍ ຄຽນຄົງເນື່ອງເຊິ່ງແດນແລ້ວ ພຣະຮາຊໃບຄົນພຣະປະປົງກໍຈະທຳ
ອຸປະນບທກຮຽມໃນເນື່ອງເຊິ່ງແດນ ຈົງນິນນັດຄົນະຕົງນີ້ທັງໝົດ ຄົນະທັງນອກເນື່ອງໃນເນື່ອງເຊິ່ງໃໝ່
ໃໝ່ໄປປະຫຼຸນກັນທັງເນື່ອງເຊິ່ງແດນ

ຄຽນຄົງວັນກຸກຣ ຂັນ ៥ ກໍາ ເຄືອນ ៤ ພຣະຮາຊໃບຄົນຫຼັງໃຫ້ຫຼຸດສູ່ານເຈົດຍໃໝ່ໃນຫາວິຫາຮ
ກ່າວດາມເນື່ອງເຊິ່ງແດນ ແລ້ວໃຫ້ກ່ອເຈົດຍອົງກໍໃໝ່ ເນວນກຸກຣເບີນຍານປດອດ ແລ້ວ ៥ ກໍາ
ເຄືອນ ៥ ແລະເຈົດຍອົງກໍໃໝ່ນີ້. ສູ່ານກວັງ ຈະ ລາ (៥ ແລ້ວໆ) ຕຸ້ງ ២៥ ລາ^(៦) ພຣະກັກໝູນນີ້

១. ສອງແສນສອງໜົມນີ້ ເທົ່າກັນ ២៦៤ ກີໂລກຮັນ
២. ສອງໜົມນັ້ພັນ ເທົ່າກັນ ៣០ ກີໂລກຮັນ
៣. ມີຫັນລ້ານເກົ້າແສນແປດໝໍ່ຫມນຫ້ພັນສ່ວ່ອຍກັນເສຍອື່ກສົບສລິງ ເທົ່າກັນ ២,៣៨២ ກີໂລກຮັນ ៥០១ ກຮັນ
៤. ມຳນັກໝູນຍື່ນ ທ່ານຜູກສັກທີ່ນາລື່ວ່າ ສັນຊີຣຄາມ ທີ່ຕຽບນັ້ນນັ້ນຈຸນນັ້ນມັດຊີ້ວ່າ ວັດຄົນໝູນຍື່ນ ໃນທີ່ອັນທີ່ຈັງຫວັດລຳພູນ
ແລະທີ່ນັ້ນມັນນັ້ນພິຈີ່ຜ່ານຫັນຫຼັດຄົນໝູນຍື່ນ ເຈີຍດເຫຼົ່າໄປໄກລ໌ແມ່ນ້ຳກວງ
៥. ສົງເນົາ ຄະນະ ຄື້ອ ຄະໄວຢ ຄະຮາມລູ່ ຄະລັງກາ
៦. ເຈົດຍື່ອງຄົນ ອູ້ໃນວັດອາທິ່ນແກ້ວ ອຳກອເຊິ່ງແສນ (ດູຮູປີ່ ៥៥)

ทั้งปวงทพพระราชนมณฑ์มา พร้อมควยราชภูมิทั้งสั่น ได้ประชุมกันในเมืองเชียงແเด่น พระราชาธิบดี
ตรัมถึงให้ผู้เรืองานบันหัวการคุณแห่ง^(๑) เพื่อพระภักดิ์ทรงหาดใหญ่กระทำอุปสมบทกรรม
ในคนตั้งชั้ง ๓ ๘๘ เนพะคนตั้งชั้งดีหัวด้านวน ๑๐๙ รูป มีพระมหาเถรเจ้าอาวาสตัวด้มหา
โพธารามเป็นประธาน ลงเรืองานແດว ยังกุดบุตรทรงหาดใหญ่ให้อุปสมบทที่จำนวน ๒๓๕ คน
ด้วยอุทกุกษาปั้นมา^(๒) เมื่อวันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ พระจันทร์เต็ยวอุตตราสัพหันกษัตรฤกษ์
บาก จุดศักดิ์กราช ๘๗๗ ตรงกับบพรศาสตร์คำปรินพพานແດวได้ ๒๐๕๘ ปี และอุปสมบทกรรม
นั้นดันตุ่นคงเมื่อวันแรม ๑๑ ค่ำ ตามดับบน คนตั้งชั้งพนเมืองดงเรืองานด้านนั้นແດว
ยังกุดบุตรให้อุปสมบท ๓๗๐ คน ตามดับบน คนตั้งชั้งต้านกวัดบปผาราม^(๓) ยังกุดบุตรให้อุปสมบท
๑,๐๓ คน ฝ่ายพระราชาโปรดให้ประดิษฐ์สานพดับพดาทประทับของพระองค์ยกให้เป็นห่อไตร
ไว้ในวัดบ้ำแดงหดวัง จริงอยู่ พระมหากษัตริย์บพรมารดาทรงบริจารคเงินจำนวนแต่นั้นและ
ผ้าตัดจนผ้าแพรผ้าตัดดอยจำปาเป็นศัณามากมายไว้ในเมืองเชียงແเด่น โดยถือเอาทานเป็นใหญ่
และพระองค์ก่อสร้างกองการกุศลเป็นอนุมาก ในพระรัตนตรัยมีพระพุทธเป็นอาทิตย์ในเมือง
เชียงແเด่น แด่ต่อด้วยกุศลเป็นเชียงรายอีก ในเมืองเชียงราย พระองค์ทรงกระทำบุญกุศล
เป็นอเนกແດวต่อด้วยกุศลเป็นเชียงใหม่ พระองค์เต็็จนาจากเมืองเชียงແเด่นແດว โปรดให้
กระทำอุปสมบทกรรมในราชธานีเชียงใหม่ เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ พระจันทร์
เต็ยวอุต្រสูนกษัตรฤกษ์ บปกุนนนเอง (พ.ศ. ๒๐๕๘)

เร่องเด็คไปเมืองเชียงແเด่น

๖

[เร่องพระศรีพุทธปฏิมา]

ในบ้านนั้น กษัตริย์อยุธยา^(๔) ยกพัฒนกิจมานครเชียงค จริงอยู่ กษัตริย์
อยุธยา^(๕) เต็จมานครเชียงค เมื่อวันของคุร เดือนอย่าง แด่โดยด้วยพระพุทธปฏิมา
ชื่อ ใจไปจากวัดกุฎีขาว ขอเดาเร่องการอุบัติของพระพุทธปฏิมา ขอ ลูก ซึ่งติดอยู่ในวัดกุฎีขาว
ต่อไป

๑. เกาะดอนแห่น คนสามัญเรียก เกาะหลวง ออยู่ในแม่น้ำโขงตรงที่ว่าการอันเกอเชียงແสน (ดูรูปที่ ๒๐)
๒. อุทกุกษาปั้นมา คือ สี่มามีน้ำล้อมรอบ
๓. เรียกว่า บุบผัวสีคณะหรือนิกายรามัญ พระสุนนธรรมวชิรสำนักพระอุทุมพรมหาสามีชาวรามัญ ภายในลัง
ท่านมาอยู่วัดบุปผาราม จึงเรียกพระภิกษุคณะนี้ว่าบุบผัวสีคณะ
๔. อยุธยา เข้าใจว่า พระนครศรีอยุธยา ทรงในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงกรุงศรีอยุธยา
(พ.ศ. ๒๐๓๕—๒๐๓๒) มีกล่าวในพระราชพงคาวด้วยฉบับหลวงประเสริฐฯ ว่า ศักราช ๘๗๙
วัน๓ ๑๕ ค่ำ เพลารุ่งแล้ว ๘ ชั่วโมง ๕ ฤกษ์ ๕ สมเด็จพระรามาธิบดีเสด็จไปเมืองนครลำกางได้เมื่อง

ได้ยินว่า ยังมีหันคำก้อนหง ทางด้านฝั่งตะวันตกแม่น้ำ ไม่ไกลถอยชุมปุระ ครองหง
พระบูมพระภากของเรา เมื่อถึงพระชนม์อยู่ แวดล้อมด้วยพระชนาทพหงหาดย เต็จมา
ทางอากาศเดลตางเมืองทัน ประทับนงบก้อนหันคัน ตรัสรากขันธุปัมสุตร^(๑) แก่
พระภากหงหาดย คงแต่นาม หันคำก้อนหง เทวคตatemนุษยหงหาดย กราบให้บูชาเป็นนิตย
ตลอดมา เพราะฉะนั้น หันคำก้อนหง คงมีขอปรากษาว่า อาทรสิรา^(๒) แต่หันคำก้อนหง
ผู้เมืองแก่ชาวรัมนะประเทศ^(๓) หงหาดยเรียกด้วยภาษาของตนว่า ลิตารินิ เพราะเดิมอาเหดุท
ศตานนัมผนบถอบูชา ต่อจากนั้นมา มีพระราชบูชาของค์หนึ่ง ในรัมนะประเทศ เป็นใหญ่แก่
เจ้าประเทศราชหงหาดย ทรงพระคติอย่างนัว หันก้อนน แม้เป็นเพียงมร្ពานะเป็นเครื่องใช้สอย
แต่กยังเป็นไปเพื่อบูญใหญ่หดงแก่เทวคตatemนุษยหงหาดยได อย่างนนเดย เราจะทำหัน
ก้อนน ให้เป็นพระพุทธปฏิมา และพระพุทธปฏิมาของคน จะได้เป็นไปเพื่อบูญใหญ่หดงยังๆ
ขันไปแก่เทวคตatemนุษยหงหาดยจนกว่าศาสต์นาจะอนตรฐาน ครนทรงคติอย่างนนเดย จังครัต
ถังให้ประชุมช่างปฏิมาการณหงหาดย แล้วโปรดให้ช่างทำหันก้อนน ให้เป็นพระพุทธรูปจำนานวน
& องค์ ครนทำเต็ร์จແດວ องค์หันประดิษฐ์รูปในมหานคร องค์หันอยู่ในดงปุระ^(๔)
องค์หันอยู่ในเมืองตุชารม^(๕) อีก ๒ องค์ประดิษฐ์รูปในรัมนะประเทศโพน พระพุทธรูป
หง & องค์หันอยู่ในเมืองตุชารม^(๖) ฝ่ายพระราชบูชาผู้เป็นใหญ่ในรัมนะประเทศ ทรงถักการบูชา
พระพุทธรูป ๒ องค์เส้นอามานด์วรรคต

กษัตริย์ผู้เป็นพระราชโอร์ตของพระองค์ ก็ได้ทรงบูชามาเข่นเดียวกัน แต่กษัตริย
พระองค์น มีพระราชโอร์ต พระนามว่า มโนหารราช^(๗) ครองราชสมบัติในรัมนะประเทศนน
แต่เมื่อครองราชสมบัติอยู่ ก็ได้ทรงบูชาเป็นนิตย

ได้ยินว่า ครองนน ในเมืองอริมททันปุระ^(๘) มีพระราชของค์หนึ่ง พระนามว่า
อนรุษ^(๙) ครองราชสมบัติอยู่ พระเจ้าอนรุษหันน มีฤทธิมาก เห้อได แต่พระองค์ลังทุ่งไป
ยังถ้ำกพระเจ้าโนหาร ขอรับเอาพระปฏิมาหินคำงค์หัน ฝ่ายพระเจ้าโนหารไม่ยอมถวาย

๑. หารุกขันธุปัมสุตร ในสหายคนวัด สัญญาภิกา
๒. อาทรสิรา แปลว่า หันที่เขานั้นถือ
๓. รัมนะประเทศ เช้าใจว่า หมายถึงเมืองรามัญ
๔. ลูปุระ เช้าใจว่า เมืองลพบุรี
๕. เมืองสุธรรม กลางที่จะหมายถึง เมืองสะเติน
๖. มโนหารราช ในพงคาวด้วยโขนกัว มณฑะเมือง ในการรำมัญว่า มณฑะ มเหศชอ นั้นคลาเทว
๗. อริมททันปุระ เช้าใจว่าหมายถึงอาณาจักรพุกามของพม่า
๘. คูเชิงอรรถข้อ ๕ ในหน้า ๑๑๖

เพราพระองค์เป็นพุทธมานะกงเห็นอกัน พระเจ้าอนุรุทธากวพระเจ้า้มโนหาร ยกพดนิภัย
เต็คๆไปรัมนะประเทศ ทรงรบกับพระเจ้า้มโนหาร จับพระเจ้า้มโนหารได้หงเป็น แล้วเด็คกัดบ
อรมทหนปุระ ฝ่ายพระเจ้า้มโนหารประทับอยู่ในอรมทหนปุระ ทรงตัวงพระพุทธชูปปวีณา
ไถยาส์นองค์หงนนขนาดใหญ่นมาก แล้วทรงบุชาตดอคมา ไถยินว่า พระเจ้า้มโนหารตัวรรคใน
เมืองอรมทหนปุระนนเอง ฝ่ายกษตรยผบเป็นใหญ่ในมหานคร ทรงทราบว่า พระเจ้าอนุรุทธเป็น^๑
พุทธมานะ จึงถวายพระปวีณาหินคำทพระองค์รากษาไว้แก่พระเจ้าอนุรุทธ พระเจ้าอนุรุทธทรง
ทราบเข้า จึงตรัตต์ให้มหาชนอัญเชิญพระปวีนาหินด้านนามาจากมหานคร แล้วทรงตักการบุชา

พระนางคัมมเทวทรงอัญเชิญพระปวีนาหินด้านนามาทรงราชตัมบติใน
นครหริปุษรัย เมื่อพระค่าตัวปรินพานแล้วได้ ๑๒๐๐ ปี แต่พระนางโปรดให้สร้างวัด
ณ มักราช (^๑) (ครปท. ๔๔) ในเวลาที่พระนางบรรดัถิ่นมักราช (^๒) แล้วประดิษฐ์วันพระ
ปวีนาหินด้านไว้ในวัดมักราชนน อาศัยเหตุนน เดือน ๘ คันธ์ เรียกันว่า อาร์ท
พุทธาราม (^๓) ฝ่ายพระนางคัมมเทวได้โปรดให้พระเจ้าตุธรรม (พระเจ้าเมืองสะเทิน) ทรง
ราชตัมบติในเมืองตาก ไถยินว่า ครองนน พระเจ้าตุธรรม เมื่อทรงราชตัมบติอยู่ในเมืองตาก
ได้อัญเชิญพระปวีนาหินคำทพระองค์รากษาไว้นน มาจากเมืองตุธรรมด้วย แล้วประดิษฐ์วันไว
ในวัดตุธรรมารามในเมืองตากน จริงอยู่ พระปวีนาหินด้านน พระเจ้าตุธรรมอัญเชิญมาจาก

๑. ลักษณะ ในพงศาวดารโดยนกว่า วัดมูลการาม คือ วัดละโวเมืองลำพูนไชย ชาวลำพูนเรียก วัดกู่มัก
นี้จุบันเปลี่ยนชื่อใหม่เรียกว่า วัดรัมฟี่าราม คำว่า ลักษ์ บาลีหรือสังสกฤตเขียนเป็น ลุมก แปลว่า ชี้
หรือ คู้รัก พิจารณาดูความแล้วไม่สมกับเรื่อง ในทันฉบับใบลานเดิม สอนเทียนกับฉบับพิมพ์ คงนี้
ฉบับใบลานเดิม — สา จลจกภูฐาน สมปุตุกตาล ลกุการาม ฯ เปฯ
ฉบับพิมพ์ — สา จ ลกุภูฐาน สมปุตุกตาล ลกุการาม ฯ เปฯ
คำแปลมาลีจากฉบับพิมพ์ ได้แปลทับศัพท์ดังปรากฏอยู่ข้างบนนี้ เพราะไม่อาจถือเอาความอย่างไรแน่
ส่วนฉบับใบลานเดิมนั้นขอแปลว่า “พระนางจัมมเทวิน โปรดให้สร้างวัดชื่อ มักราช (มัก) แปลว่า ไป
หรือ ถึง คือ วัดถึง) ในเวลาที่พระนางไปถึงสถานที่ลูกธนูไปถึง หรือ จักรแล่นไปถึง” พิจารณาดูแล้ว
มีคำความอยู่บ้าง เพราะในพงศาวดารโดยนกกล่าวว่า พระนางจัมมเทว เมื่อเก็บจะถึงนครหริปุษรัยหยุดเรือ
พักอยู่แห่งหนึ่งแล้วให้นายมนังธนูยิงธนูไปยังนครหริปุษรัยแล้วตามมาถึงที่ลูกธนูตก จึงโปรดให้สร้างวัดและ
หมู่บ้านขึ้นทันก่อน เพื่อสร้างความเจริญก่อ nadziejęเด็ดขาดเข้าเมือง และบ้านนั้น ในพงศาวดารโดยนกเรียกว่า
รวมความ คนหงหลาบเรียกว่าบ้านลักษ์
๒. ลักษักษราน แปลว่า สถานที่แห่งชี้ หรือ คู้รัก แต่ตามฉบับใบลานเดิมว่า จลจกภูฐาน แปลว่า สถานที่
ลูกธนูไปถึง หรือ จักรแล่นไปถึง ถือเอาความว่า จักรแล่นไปโดยกำลังขว้าง จะหมายถึงยิงธนู หรือ จะใช้
จักรขว้างไป ลูกธนู หรือ จักร ไปถึงที่ไหนก็สร้างวัดที่นั้น คงนี้ ก็ได้ความไปอีกนักหนึ่ง
๓. อาร์ทพุทธาราม แปลว่า วัดที่อ้างถึงพระพุทธ

เมืองศุภารม เพราะฉะนน จึงได้นามว่า พระศุภารม ฝ่ายพระเจ้าศุภารมมีพระประทัศค์จะให้พระปฎิมาหินด้วยยินถาวร ทรงตักการแต่ขออนุญาตแต่วาจงเอาเตี่ยมหะดงพระพุทธรูปองค์ให้ญน แต่วาพระปฎิมาหินด้องคันบราจุไว้ในพระพุทธรูปองค์ให้ญน แต่วาเอาปูนขาวพอกทำให้เป็นรูปปรากติตามเดิม แต่คงแต่นนมา พระปฎิมาหินด้องคัน เป็นตั้งควรตักการบูชาเป็นพิเศษของเทวดาและมนุษยทงหลายทราบเท่าถ่องหนนแต

ฝ่ายพระเจ้าอนุรุทธ ทรงทราบความรุ่งเรืองแห่งพุทธศาสนาในครหริปุณชัย มีพระทัยชนชั้นชนยินดี ทรงปรารถนาจะให้ศาสตราจารุ่งเรืองยงฯ ชน จึงส่งพระปฎิมาหินดับประทานแก่พระนางจันมเทวีในครหริปุณชัย พระปฎิมาหินด้องคัน เป็นพระศิริพุทธ^(๑) อิงค์ทพระมหาภัชตรยเจ้าเมืองมหานครถวายแก่พระองค์ (พระเจ้าอนุรุทธ)

ในขณะนน พระนางจันมเทวีได้เด็คฯ ไปนกรเขดางค์เยี่ยมพระราชบุตรของพระองค์พระนามว่า มหาศรี^(๒) ฝ่ายราชทุกคู่ตามไปนกรเขดางค์ถวายพระศิริปฎิมาแก่พระนางในครเขดางคัน เจ้ามหาศรีทรงรับพระศิริปฎิมาจากพระมารดาของพระองค์ในเวดาที่พระนางเด็คฯ มา ทรงตักการบูชาในครเขดางค์ ได้ยินว่า ครองนน ถูกคนหนงชื่อ ตุ่พรหม ม่องเห็นอนาคตคงพุดชนว่า ถ้าหากพระศิริปฎิมาของคันประดิษฐานอยู่ทางผงนาคานตะวันออกแม่น้ำวังแล้ว คนทงหลายจะไม่ได้รับความเจริญยันยงให้ญ แต่ถ้าประดิษฐานอยู่ทางผงนาคานตะวันตกแม่น้ำวังนนแล้ว คนทงหลายจะได้รับความเจริญรุ่งเรืองคงน เพราะฉะนน ในเวดาตรั้งเมืองเขดางค์ใหม่ พระศิริปฎิมาประดิษฐานอยู่ในวัดกุฎีขาวด้านทิศตะวันตกนครเขดางค์ โปรดทราบไว้ดังนดวย

กาดอุบดแห่งพระศิริพุทธปฎิมา

ฉบับนี้

[เร่องกาดก่อกำแพงศิลาแดงนครหริปุณชัย]

คงแต่นนมา พระราชนารดาพระนามว่า สิริยศรีค์เทวี ทรงบริจาคบ้านชั้นเป็นท้อบูของมหาอิมมาตย์ทเป็นให้ญอยู่ในหนองขาว^(๓) เพื่ออุทิศให้เป็นตั้งชาวราม (วัดพระสงฆ์) กรณ

๑. พระลิขพุทธ กือ พระพุทธองค์หนึ่งในสมัยก่อนภรกปน ทรงพระนามว่า พระพุทธลิข (ดูหน้า ๒๙) ส่วนคำว่า ลิข โดยเฉพาะ แปลว่า เปลวไฟ หรือ นกยูง

๒. มหาศรี องค์ในหน้า ๘๗ เรียกว่า อนันตศรี คงจะคัดลอกผิดไป

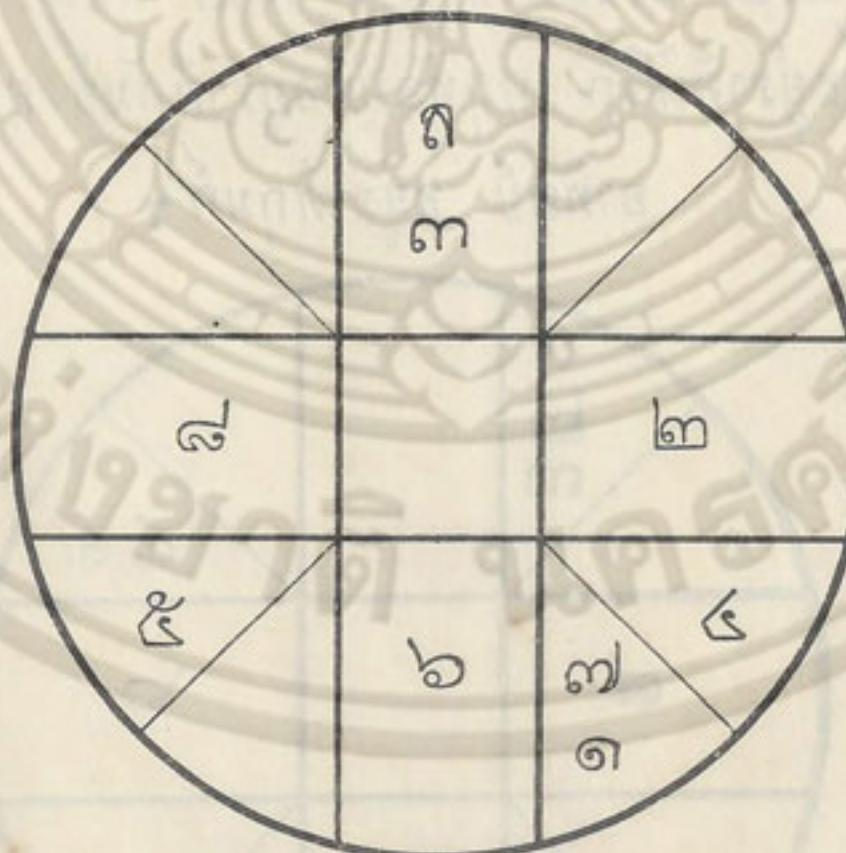
๓. หนองขาว ท่านผูกศพทบนาลีว่า ติริยวัน

ทรงบริจารกเดว ในวันข้างตนเดือน ๗ บีชวด (พ.ศ. ๒๐๖๐) นี้เอง พระเจ้าพิจกปนคักชาธิราช โปรดให้สร้างตระพาณ ใหญ่ท่าสู่น้ำหดง แดวนมันต์พระสิงห์ ๑ คนะ มีพระพุทธเป็นประธาน ทรงถวายมหาทานคือ ผ้าถัดจนทันขาว ผ้าถัดจนทันแดง ผ้าแพร อาหารบินทبات ที่ตระพาณใหญ่ ในบืน (พ.ศ. ๒๐๖๐) วันขัน ๑๒ ค่ำ เดือนอ้าย พระนางสิริย์ตัวคราชนำรดา โปรดให้ยกนัตราชย์เดกด้วยตัวชั้งพระนางได้สร้างไว้ ณ ตำบลบ้านอยุ่ของมหาอามาตย์ผู้เป็นใหญ่ในหนองขาว แต่ให้ยกมหาวิหารขันด้วย

ในบืน (พ.ศ. ๒๐๖๐) พระเจ้าพิจกปนคักชาธิราช ทรงเริ่มก่อกำแพงคิตาแดงด้อม นครหริปูญชัย เพื่อบังกันกองทพของราชศัตรุด้วย จริงอยู่ กรุงนน พระราชาตรัตติ์ให้พนิกษัย ตามด้านคน มีโภหริฒหาเด่นเป็นหัวหน้าก่อกำแพงคิตาแดงในยามฝันແడ္ ใจอาบทดยตากเดว วันพุทธสุด ๑๙ & ค่ำ เดือนยี่ ประกอบด้วยอุคตราสัพหะนักชัตฤกษ์ เมื่อจะก่อ เริ่มนั่งก่อ ตงแต่ประตูด้านตะวันตก (ดูรปที่ ๑๕)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แบดความว่า

พระธรรมราชา รักษาพระมหากาดุหริปูญชัย ตรัสสั่งให้พลนิกษัยก่อกำแพงคิตา ลงในกรุงนน ราหอยู่รากศักกรกู อังการอยู่รากเมฆ พฤหัสบดีอยู่รากสิงห์ ศุกร์อยู่รากศักดิ์ อาทิตย์เสาร์อยู่รากศักพิจิ พุธอยู่รากศัชน ลัคนาอยู่รากเมฆ จันทร์อยู่รากศัมภักรา

วัน ๕๗๒ ค่ำ บีชวด จุลศักราช ๘๗๙ (พ.ศ. ๒๐๖๐)

กาดก่อกำแพงคิตาแดงนครหริปูญชัย

ฉบับบูรณา

[เร่องการแห่งพุทธศาสนาในกาลต่อไปเรื่อง]

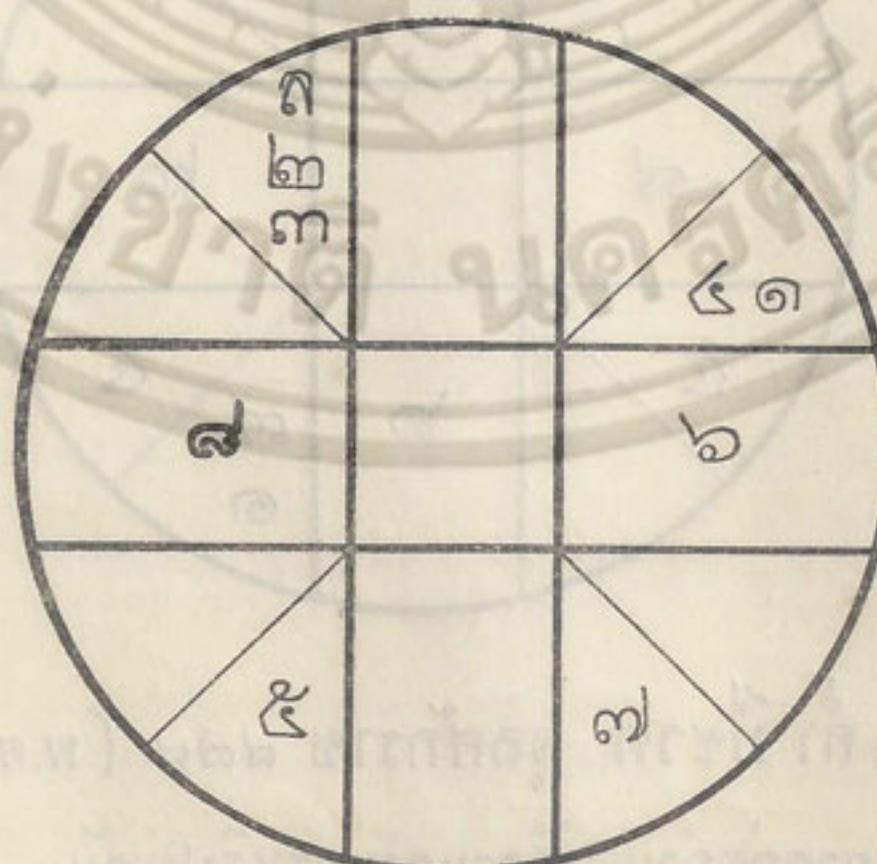
อนึ่งในปัจจุบัน พระเจ้าพิดกปนดีดาชิราช ทรงท้าวัดป่าแดงมหาวิหารให้ร่วงเรื่อง ทรงพระดำริว่า เดียวนี้ ท่านมหานามแห่งพุทธศาสนาในกาลต่อไป ไม่ได้อยู่แล้ว อนึ่ง วัดป่าแดงมหาวิหาร ก็เก่าคร่าคร่วงมาก อิย่ากระนนเดย เวลาจะนิมนต์พระมหาเถรชื่อ ตั้ทชัมณ์ดันสูรี ซึ่งเป็นใหญ่อยู่ ในวัดมหาโพธารามให้มารออยู่ในที่ของท่านมหานามศาสนาต่อไป ในวัดป่าแดงเดิม เมื่อทำได้ คงนนแต่ว่า วัดป่าแดงมหาวิหาร ก็จักเครื่องรุ่งเรืองยังชน ทั้งจะเป็นการยกย่องพุทธศาสนาในกาลต่อไปด้วย ครนพระองค์ทรงคำร้องนนแต่ว่า พอยังงานเตารวง ๑๒ ค่า เดือน ๓ จังดงมือชาระ ทำความต่ออาคติถานทันทปะบวิเวณวัดป่าแดงมหาวิหาร ในเดือนนนเอง วนพุธแรม ๑ ค่า พระมหาเศียรเต็จๆไปวัดป่าแดงมหาวิหารด้วยพระองค์เอง ทรงครุฑตราดถานทันน คือ จาบนน พระราชาธิบดีโปรดให้ชื่อมแซมบวิเวณและมณฑป เมื่อวันศุกร์ ขัน ๑๐ ค่า เดือน ๔ พระจันทร์เต็วยกตอกกษัตริย์ เวลาถางคินยามดัน อนึ่ง มณฑปนน เอาประถາททประทับ ของพระราชนิกายทบ้านศรีภูมิทางทศตตะวันออกเฉียงเหนือราชานเชียง ใหม่มาท่า โปรดให้รอด ประถานทันจากบ้านศรีภูมิมาถึงร้าง ในวัดป่าแดงมหาวิหาร เพื่อให้เป็นทอยู่ของพระมหาเถร ศรีวิญญา ถานทัน มพนทบวิเวนยา ๒๘ วากว้าง ๒๓ ว่า ประกอบด้วยคชดักชณ์ (ลักษณะเหมือนช้าง)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคด้า แปดความว่า

พระธรรมราชา โปรดให้ยก (สร้าง) มณฑปและบวิเวณในวัดป่าแดงมหาวิหาร

เพื่อให้พุทธศาสนาคงเรื่อง ครองนั้น อังคาร จันทร์ ลัคณา อิยรากศพฤษาก ราช อิยรากศรีกรกฎ เสาร อิยรากศิริก พฤหัสบดีอิยรากศิกนย์ ศุกร อิยรากศิมังกร พุ

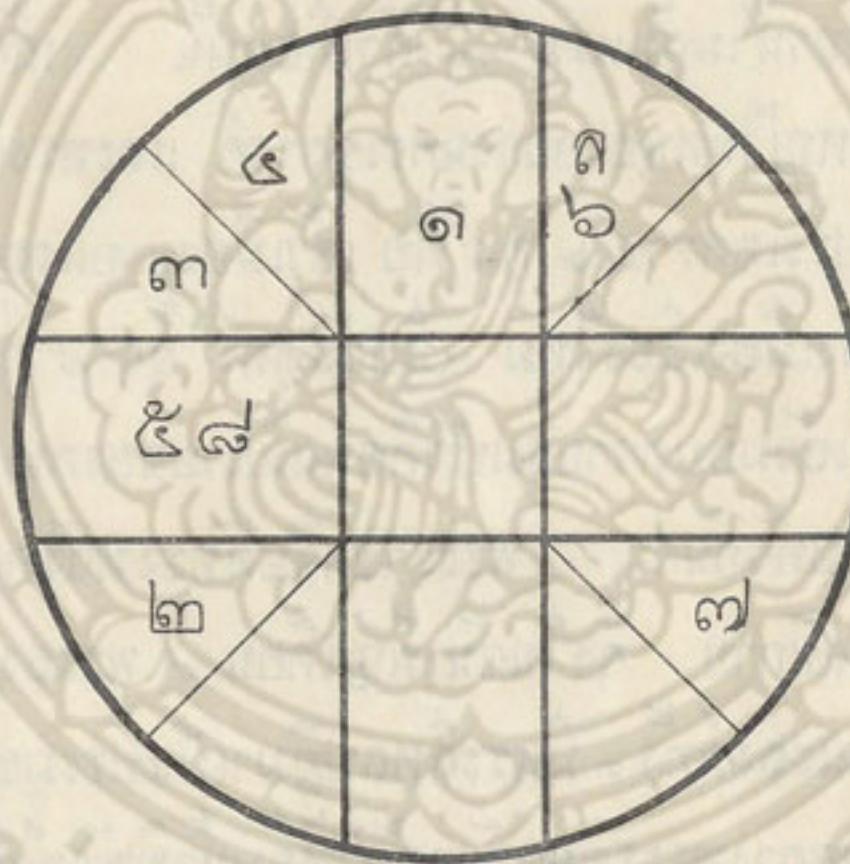
อาทิตย์ อิยรากศกุณภ์ ฯ

วัน ๑๐ ค่า ปีชวด จุลศักราช ๙๗๙ (พ.ศ. ๒๐๑๐)

ณ วันนั้นได้มีการตั้งนาคามากาด้าพระมหาพุทธพิมพ์ (พระพทธรูปองค์ใหญ่) ที่วัดเกะกนกาน ต่อจากนั้นมา โปรดให้ยก (สร้าง) เรือนหดังเป็นที่ประทับแรม เมื่อวันของครุฑ์ ขัน & ค่า เดือน & ประจำปีด้วยอัตราเงินกษาครุฑ์ ต่อจากนั้น พระราชาทรงก่อตั้งรั้วกุฎีใหญ่ เมื่อวันอาทิตย์ยามบด็อก ขัน & ค่า เดือน ๒ จันทร์ เกาะราชีกรกฎ บุณณพัฒนกษาครุฑ์ อนั้น พระเจ้าพิตกปนัดดาธิราช โปรดให้อธิษฐานก่อกำแพงเมืองเชียงใหม่ เมื่อฤกษ์ ยามก่อนตะวันขึ้นประจำปีด้วยนามนกษาครุฑ์ วันพุทธศับดี ขัน ๓ ค่า เดือน ๒ ข้างเข้าบดดู ฉุດศักราช ๘๗๙ (พ.ศ. ๒๐๖๑) พระราชาทรงปดูก้าตามหาวนจันทร์ ให้ในเวลาเที่ยงวันนั้น ท่านประพันธ์ไว้เป็นคanto แบบความว่า

พระราชาโปรดให้ก่อกำแพงเมืองเชียงใหม่ด้วยอธิษฐาน เพื่อรักษากำลังไว้พร้อม สรรพ และเพื่อให้เมืองเชียงใหม่สุอย่างมี ครองชน ศุกร์และลัคนา อัญรากัมมิน พฤหัสบดีราหูอัญรากีรกฎ อາทัยอัญรากัมเมษ จันทร์อัญรากลังห์ อังคาร อัญรากัมมิน พุธอัญรากัมดุน พุธอัญรากัมพฤษ์ เสาร์อัญรากัมมุน *

วัน ๕ ๗ ๖ ค่ำ บีนลู ฉุດศักราช ๘๗๙ (พ.ศ. ๒๐๖๑)

อนั้น อุปสมบทกรรม (การอุปสมบท) ได้ที่ควรทำในวันที่มีวัดมหาโพธาราม คงแต่ ปีมะแม (จ.ศ. ๘๗๓) แต่ต้องมาทำเอาในบีนดู (จ.ศ. ๘๗๕) เพราะเป็นระหว่างพื้ဏ์ แม้กระนั้น พระเจ้าพิตกปนัดดาธิราช ก็ได้โปรดให้กระทำอุปสมบทกรรมนั้น ในวันที่มีวัด พระราชนบี้กาโปรดให้ทำไว้ ทงนโดยพระองค์มีพระประทัศค์จะให้วัดบี๊แห่งมหาวิหารเจริญ รุ่งเรือง และจะให้การตั้งรั้วสำหรับพระภารตานั้นແຕวเร็วเข้า จึงโปรดให้กระทำ (อุปสมบท กรรมนั้น) ในต่อมาที่พระเจ้าตั้รติธรรมจักรพรรดิพิตก พระราชนบี้กาทรงผูกไว้แล้ว ก็ทำใน วัดบี๊แห่งมหาวิหารนั้น ในบีนดูเดียที่เดียว โดยคาดแต่งกระเบองมุงให้เป็นกระเบองนาฬิกา

เป็นกราบของ ครุณน พระตงษ์นกายต์หดทงหมด มีท่านเจ้าอธิการวัดมหาโพธารามเป็นประมุช ยังกุฎบุตรให้อุปสมบทจำนวน ๒๕๕ คน คงเดือนแรม ๔ ค่ำ เดือน ๖

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคากา แปลความว่า

คำนงชั่นกายลั่น มากประชุมกันยกย่องพุทธศาสนา กระทำอุปสมบท
กรรม เมื่อวันพุธ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๖ บัดลุ ประกอบด้วยวิสาขนักมัตรฯ

ต่อจากนั้น พระมหาไชยและพระราชนารดา ทรงบริจาคมทร์จำนวนสี่คนแล้ว (^๑)
ถวายทานแก่พระภิกษุตั้งมั่นพระพุทธเป็นประมุช แด่อาจารย์พระมหาเถรชัย พุทธสาร (นิเกย
รามัญ) ให้มาอยู่ในวัดที่พระเทวราชมารดาพระนามติริย์ตัวคู่สร้าง ในคำบดบ้านชั่งเคียงเป็นทอย
ของมหาอามาตย์ให้ญี่ในหนองช้าง เมื่อวันพุธ ๔ ค่ำ เดือนแปดต้น ประกอบด้วยอุตตรา
ผู้คุณนักมัตร วัดนนขอ ตุธราภรณ์ (^๒) เพรัววันนั้น พระราชนารดาโปรดให้สร้างชน แดะ
ให้ถวายเดกวดจำนวน ๒๐ ศรีวเรือน ณ วันนนเอง พระมหาเถรทั้งหลาย มีพระมหาเถรเจ้าอาวาส
วัดมหาโพธารามเป็นประมุช ได้ผูกขันตาสี่มาในเวดานั้น กษัตริย์ทรงต้อง (พระราชา กับ พระราชน
ราดา) ทรงบริจาคมหทานในวันแรม ๑๐ ค่ำเดือนนั้น แด่โปรดให้ฉุดองวัดชั่งเป็นที่
มาปนกิจค์พมห้าอามาตย์ให้ญี่ในหนองช้างนครเชียงค์ แต่ทรงตั้งชื่อวัดนั้นว่า วัดนนหาราม
ต่อจากตั้นยังนนมาก ไม่เจ้าประทศราช ๒ คน คือ เจ้าเมืองนายและเจ้าเมืองเชียงทอง (^๓) พร้อม
ด้วยบริวารเป็นอันมาก ไปถึงเมืองเชียงใหม่ เมื่อวันศุกร์ ๔ ค่ำ เดือน ๙ (๑๗๘๕)
กราบบาทพระเจ้าราชบัชรากษาเด็มอบถวายตั้งมั่นบดคือพดินกายของตนแต่คนเอง วันนน พระราชา
บัชรากษาทรงบ้ำว่าประการ์ให้ทราบทั้งนั้นว่า พระราชาบัดดิทรงห่วงความเจริญอย่าง ให้ญี่แก่เจ้า
ประทศราชทั้ง ๒ พร้อมทั้งพดินกาย จึงในวันเพญเดือน ๙ พระองค์ตรัสให้เจ้าประทศราชกับ
พดินกายเหตุนั้น นมต์การคณะตั้งมั่น ณ พระต์หดปฏิมาเป็นประมุขและพระคณก์ไตรบูญก แด่
ให้กด่าวคำถ้อยปฏิญญาท่ามกถางพระต้นตรวยแด่ให้คุณนาพพมณ์ด้วย เนื่องรังเดิม พระเจ้า
ติริย์ธรรมจักรพระติพิดกราชาบัชรากษา (^๔) ทรงคัดเดอกพระมหาเถรผู้ทรงพระไตรบูญก
แด่โปรดให้ชั่วระยะกษรพระไตรบูญก พระมหาไชยตริย์พตกปันดิคิราษทรงอบรมสัมโภชหอไตร
ในวัดมหาโพธารามเป็นการใหญ่ เพื่อให้เป็นที่ไว้พระไตรบูญกฉบับชั่วระยะแด่ ครุณพระเจ้าพดกนน
ต่อมา หอไตรนนเก่าไป พระราชาโปรดให้เอาปราสาทยอดเมือง (^๕) ชั่งเป็นของเก่าที่พระราชา
บัชรากษาติริย์ธรรมจักรพระติพิดกราชาบดิคิราษของพระองค์ทรงถืบ ๆ กันมานั้น คัดแปลงให้เป็นหอไตร

๑. ส่องแสง เท่ากับ ๒๐๐ ชั่ง หรือ ๑๖,๐๐๐ นาท คิดเป็นชั่วหนักสองสามเท่ากับ ๒๕๐ กิโลกรัม

๒. วัดสุธรรมาราม คือ วัดสะเทิน เขาใจว่าตรงกับที่พงคาวด้วยโยนกเรียกว่า วัดเมือง

๓. ท่านผู้ศักดิ์บ้าลีว่า นายปุราชิปติ ชยกำปุราชิปติ ฯ เขาใจว่าหมายถึง เจ้าเมืองนาย และเจ้าเมืองเชียงทอง

๔. ท่านผู้ศักดิ์บ้าลีว่า นครกุญแจ แปลว่า ปราสาทยอดเมือง

เมื่อคดีเบงป่าส่าทายอดเมืองให้เป็นห้อไตรเตร์จແಡວ จึงทรงฯราชนาพระมหาราชรัฐทรงพระ
ไตรบูชาจำนวน ๔๐ รูป มีพระเดรษฐ์เป็นใหญ่ในวัดมหาโพธารามเป็นประมุข ให้สวดพระ
ไตรบูชาด้วยทรงตั้งโภชนาดองเป็นการใหญ่ คงแคน ๙ ค่ำถวันศุกร์เดือนอย่าง พระองค์พร้อม
ด้วยราชภูมิอาณาเพรษผ้าต่อจันทน์เป็นคันและผ้าธรรมคาเป็นอันมาก คดุมมหาตถุป (กู่หลวง)
จนมีค เพื่อแดกทองคำเบ็ดเตล็ดของคุณมหาตถุป (กู่หลวง) ซึ่งพระราชนิพัทธ์ของพระองค์
ตั้งไว้เป็นทบทวนจารุพราศร์(๑) ของพระราชนิพัทธ์ ต่อจากนั้นมา พระราชนิพัทธ์ทรงตั้งคับ
พระธรรมเทศนาเร่องพุทธวงศ์ คงแคน ๙ ค่ำถวันเพญเดือน ๓ ทรงบูชาพระธาตุเจดีย์หดง
หริปุญชัย แดกด้อมด้วยกาแพงเงินหนักจำนวนหดายແตน(๒) อนั้ง พระองค์โปรดให้ยกิหาร
ขันหดงหนังในด้านทิศเหนือแห่งพระธาตุเจดีย์หดงหริปุญชัยนั้น เมื่อวันพุธแรม ๙ ค่ำ เดือน ๓
ประกอบด้วยวัสดุงานกษาคร

ต่อหน้านอย่างตัวท่านห้ามตามที่ได้มรณภาพเมื่อบชาด ต้อมากับบันดูจงได้ทำบุญงานศพ
ท่านมหาตถุ ถ้ามว่า เพราเหตุไร จึงทำบุญงานศพท่านในบันดู ไม่ทำเตี้ยในบันท่าน
มรณภาพ ถือว่า เพราทำมหามณฑปเป็นทอยู่ของท่านมหาตถุทวดป้าแดงยังไม่เตร็จกิจ
เรียนร้อย เพราจะนั้นในระยะเดดา ๒ ปี ข้าพเจ้า^(๓) ผู้ร้อยกรองพวงมาด้วยคอกมารชินกาด
มาดปกรณ์ จึงต้องไปปลดล้างความยุ่งยาก^(๔) โดยอนุนัติของพระมหาเถรผู้เป็นใหญ่ในวัด
มหาโพธาราม

๑. พระศรีระ ในที่นี้หมายถึง พระศรีระภายในกายหลังจากถวายพระเพลิงแล้ว คือ พระอัญชนะ่อง และกู่หลวงนี้
ยังปรากฏอยู่ในวัดมหาโพธาราม หรือ วัดเจดีย์เจ็ดยอด (ดูรูปที่ ๔๕)
๒. หนักจำนวนหลายแสน หนึ่งแสน เท่ากับหนัก ๑,๒๐๐ กิโลกรัม หรือ ถ้าจะเทียบเป็นราคางินบาท หนึ่งแสน
เท่ากับ ๘,๐๐๐ บาท
๓. คือ พระรัตนบัณฑุญา
๔. “จึงต้องไปปลดล้างความยุ่งยาก” ท่านผู้อศพที่มาลีว่า มหาพิน อกุครี ขอแปลว่า ลบล้างความยุ่งยาก
ศพที่ว่า มหาพิน = ความยุ่งยาก, อกุครี = ลบล้าง, กิริยาศพที่น้ำมานาจากธาตุ คร แปลว่า ไป, ถึง, กลืน, ทำให้
หายไป อี นั้นจึงแห่งวิกตหี้ดี้ต้นนี้ อัตตโนบุท อุตตมนบุรุษ เอกวัจนะ บอกอดีตภรา อ ทันธาตุสำเร็จรูปเป็น
อกุครี แปลว่า ทำให้หายไป หรือ ลบล้าง แต่ต้นฉบับในลานเดิมเมื่อว่า มหาภินุน อกุครี แปลว่า ได้ไกล
เกลี่ยความแข็งกระด้าง รวมความทั้งประโยคว่า “เพราจะนั้น ข้าพเจ้าผู้ร้อยกรองพวงมาลัย คือ คัมภีร์ชินกาด
มาลีปกรณ์ ได้ไกลเกลี่ยความแข็งกระด้างถึง ๒ ปี โดยอนุนัติของพระมหาเถรผู้เป็นใหญ่ในวัดมหาโพธาราม”
ยังมีอีกท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ ท่านแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสลงพิมพ์ในหนังสือ *Bulletin de
l'École Française d'Extrême-orient, Tome. XXV* ท่านแก้คำว่า มหาพิน เป็น มหาพิน ได้ความ
ในภาษาไทยว่า “เพราจะนั้น ข้าพเจ้าผู้แต่งคัมภีร์ชินกาลามาลีปกรณ์น้ำแล้ว ๒ ปี ได้ไปกระทำการฉลอง
โดยได้รับฉันทะจากพระเถรผู้เป็นใหญ่ในวัดโพธาราม” ท่านแปลว่า มหาพิน ว่าการฉลอง และคำว่า
“๒ ปี” ท่านนำมาใช้ กับเรื่องแต่งคัมภีร์ คือ คัมภีร์ชินกาลามาลีปกรณ์นี้ แต่งใน ๒ ปี เสร็จแล้วจึงฉลอง ตาม
ความที่ท่านศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ แปลไว้คำว่า “เพราจะนั้น” คัมภีร์ชินกาลามาลีปกรณ์นี้ ไม่สัมพันธ์กับความประโยคตน์ คือ ประโยคตน์ความว่า ทำมหามณฑปยังไม่เสร็จ ประโยคหลังความว่า
เพราจะนั้นจึงทำการฉลอง

ฝ่ายพระราชาชิรากับพระเทวราชมารดา ทรงบริจารคิงคำนวนหดายพัน สร้าง
มหามนต์ เพื่อให้เป็นทอยู่ของพระมหาเถรซึ่งเป็นใหญ่ในคัมภ่าโพธาราม กับบริเวณรอบ
ด้านประกายบด้วยชั้นประคุ ทำรูปเป็นมนต์ปนอข ๔ ด้าน มีเวท กือ บันไดขันดงเป็นชั้น ๔^๔
แฉดด้อมด้วยโรงช้าง เรือนใหญ่ เรือนหดัง มหามนต์ปนน สร้างเดร์จัมบารันกรบทุกอย่าง
เมื่อปีขาด (จ.ศ. ๔๔๐) งานดังว่าถ่ายทอดพิภพท้าวอขบดีตุราดัย (พระอินทร์)

๔๘ ครั้งนั้น พระราชาชิบดี เมื่อจะทรงอภิเชกพระมหาเถร (คือ พระสัทธรรมสันติรุษ
วัดมหาโพธาราม) ในคำแห่งกรุของพระองค์ จึงทรงนิมนต์พระมหาเถรทั้งหลายจากเมือง
หริปุญชัย, เชียงแต่น, เชียงแคน,^(๑) เชียงราย, เชียงค, ฯลฯ, มอบ, วัง แตะ เชียงของ

พระมหาเถรเหตุนั้น ได้มีประชุมกันในเมืองเชียงใหม่ และพระมหากษัตริย์พระ
ราชประตั้งคorte ให้คำแห่งนั้น และให้ความเครื่องของพระมหาเถร (สัทธรรมสันติรุษ)
มีความยิ่งใหญ่ที่สุด จึงนิมนต์พระภิกษุ ๑๒๐ รูปมาตักดมกตปฏิตร, ชรรนจักกปปวัตตน-
ตุรและมหานมยตุร ๓ วัน โดยถวายเครื่องตักการบูชาเป็นอันมาก คือคงแต่วันแรก ๑๒ ค่ำ^๕
ถวันแรก ๑๓ ค่ำ ซึ่งเป็นวันอุโบสส (สันเดือน) เดือน & ปีขาด ฤดุศักกราช ๙๔๐ ตด世俗
ทงสำนวนนเป็นเวดาต์วะปวิตร ครนถวันอาทิตย์เดือน ๖ ซึ่งเป็นวันถดจากวันเดือนนั้นไป
(ขัน ๑ ค่ำ) เมื่อจันทร์ประกอบด้วยอตุนนกษัตรในเรือนคุก ๑๓ ค่ำ กันว่าเป็นติทิโยก
พระราชาชิบดิจัมนนต์พระมหาเถร (สัทธรรมสันติรุษ) พร้อมด้วยพระภิกษุ ๑๐๐ รูป กระทำ
ภัตติกิจ (บริโภคอาหาร) ในพระราชนเทียร ครนเวดาตะวันบ่ายยามคืนแห่งวิกาด (ระหว่าง
เที่ยงถึง๓.๐๐ น.) พระราชาชิบดี ทรงถวายการวะพระมหาเถร (สัทธรรมสันติรุษ) ในพระ
ราชนเทียรแต้ว อัญเชิญพระมหาเถร (สัทธรรมสันติรุษ) ขันกุญชรปราสาท^(๒) บีดทอง มีพระ
ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร พร้อมด้วยเครื่องตักการตั้มนานะ (เครื่องบูชาแสดงความ
นับถือ) เป็นอันมาก นิมนต์เข้าในปราสาท^(๓) อันวิจิตรงดงามในโรงศรีระสานหน้าต่อป่าแดง
มหาวิหาร ซึ่งพระเจ้าถิรธรรมจักรพระศิพิตกโปรดให้ผูกดึมไว้แล้ว ตรัสสั่งให้พระบรม
วงศานุวงศ์ มหาพรหมณ์ มหาเกรชสุคุหบดงหดาย ไตรคติรังพระมหาเถรด้วยนาอภิเชก
และในด้ำดบันน พระราชาทรงคัดเดือกพระมหาเถรหัวหน้าคณะตั้งฉะง ๓ ได ๙๐ รูปให้เข้าไปใน

๑. ท่านผูกศพที่บناเลี้ยว ชบเชห คือ เมื่องเชียงจะ ใบพงคาวدار โยนกตอนว่าด้วยสร้างเมื่องเชียงแสน กล่าวว่า
เมื่องเชียงจะอยู่ในจำนวนสิบสองพันนาแควนชัยขันกับเมื่องเชียงแสน
๒. กุญชรปราสาท คือ กุนที่ใช้วางบนหลังช้าง มีรูปทรงเป็นปราสาท สำหรับผู้ซึ่งช้างนั่งไปในกุบันน แต่สำหรับพระ
มหาเถรน คงจะให้กุนหามไปเหมือนวอ หรือ เสลี่ยง ไม่ได้วางลงบนหลังช้าง คงเป็นเช่นนบุญกสร้างเป็นรูป
กุบช้าง เช่นที่สร้างเป็นที่ประดิษฐานพระประธานในอุโบสถวัดบรมวงศ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๓. คงเป็นแท่นเบญญาสำหรับนั่งรับสรงน้ำสมญุตตามากิเมก

๒๘
มหามนทป ครั้งนพระราชาทรงบุชาด้วยเครื่องตั้มนะบริหารหาคำมีได (มีความมาก) ด้วนแต่
เป็นราชูปโภคอุทิศให้เป็นเครื่องตักการตั้มนานะมากมาย แล้วโปรดให้อ่านประกาศพระราชนิพนาน
ของพระมหาเถร ซึ่งจาริกดงในแผ่นทองคำหักคำนวนหนึ่งร้อย^(๑) พระราชนิพนานนี้ มี ๕๗
พยางค์ ดังต่อไปนี้

ถั่มเด็จพระหมาสามี ตรีโลกนาถราชครุฑามนี่ ถั่วธรรมรัศมีศักดิ์ตั้งทัช ยุกคุณด
วาที มหากวัลหดงค์ ถังประวินายก รัตตหนาวาขับดี วรตุนมดุดย ปุณยวันโโคพารัชมาต้ย
ไตรบัญชร วรมเมธักรบรมติโลกาจารย^(๒)

เมื่อจบคำอ่านประกาศ พระมหาเถรหงหดายกพร้อมกันถวอกถาดหงหดายเหตาน เพอ
อนุโมทนายัง ๆ ขันแก่นหาทานของพระราชาชิราช

แด่คถาเด่านน (เป็นภาษาบาลี ดังต่อไปนี้)

๑. ราชินุทัน ขล้าน สุกนกมกุฎี เสตภาเสน ภาส
ราคปุปตุโต กุปาน อสทิสสรณ์ เนกสาต นิยาต
เสภูเจม ราชวั่ส สุวิมลมตุเด ယว จุคัชราชา
ตสุเสวากกุโต ปุลลวรธโช กุตเลโก วิภาต ฯ

๒. รัฐุณ เตนสุสมพุญาสุรปติภัน หาสยกุเตน พุยมห
ทาเนนานคุณทานา สุวิมลมนสา ปุชิต โภยตินุโท
ยสุสณณ์ อสันต กุสลมปคต แทนติ รามาทินาม
ลงุก้าทีปคตตุต มนิวรจน์ โชตนตุต มนูกปี ฯ

๓. นรรปต เหหส วนุทเนบุญาหุเนบุโย
คุณวนิกโโร ภานุนิโย อายตัน

สกกลทิสมเสเส กิตตุติมันุโต ชลนุโต
วิมลสรทกາເດ ภานุมาลว ขมุห ฯ

๔. สกกลชนหิเตส พุทธพชนุตุเรส
วรรณกวิจตุเต พุยมหเสภูเจ ตโยป

สกกลคุณนิวาเส ชุมมราชา ยเชต
อัตรมยุคนาเมปชุช ทินุนปี เสภูร ฯ

๕. หนักหนึ่งร้อย เท่ากับประมาณ ๑๒ กรัม

๖. ที่นับในความเดิมมีดังนี้ สมเด็จพระมหาสามี ตรีโลกนาถ ราชครุฑามนี่ ศรีสัทธรรมสุมิรศีลวิสุทธ ยุกคุณด
วาที มหากวีสีหพวงค์ ถังประวินายกรัตหนาวาขับดีวิรสุมนนดุลยปุณยวันโโคพารัชมาสัย ไตรบัญชร วรมเมธักร
บรมติโลกาจารย

๕. ราชินุเทนปิจตุํ กฎสลขิลวร โนมทมนา มยมบี
สพุพ ภูม ชินิตุว ทสพลปยต พุทุชภาว นรินุโภ
เทว มาตา อโรค ทสพลชนนนากเต สา ว โหตุ
ที่มาขุทุยาติสาต สงกลบสีคเน ราชครุ โส ปยาตุ ฯ
๖. สิริธรรมกุณินุเท ราชวั่ส ปุเรสี
ปิกายพลกาเบ ราชโยเค อเสส
อมิตพหลเสร ราชธานี อเสส
กุสลมุปจิดนุํต ราชภาวัภิวัตุต ฯ
๗. โย โส โพธาย โพธ อดุลกุลส์ริทุชิมา ราชเสณูโจ^๑
ปุลุณานุโภ ชนินุโภ สา ฯ สิริมหาเทวิยา สชุชเนตุยา
เตร ทุลุลทุชตุํ ชิติสติมติํ มนุทกนุต้าติกนุํต
อณุณ รณุณ ฯ ทพุห อติวทบุห อตุถการ ประส ฯ
๘. อุทุทิสุ โสภาก รตนวรุชล จิตรกิจจาภิกณุํน
มาเปตุว วาสเสณูํ ติทิวตลดต ราชເຄຫາສີເຄຳ
ມະເຫດຕุว ປິນຫຍືຕุว สຸຂົມຕວຮໍ ສມປັກຸງຫາຫານ
ທິນໂນ ທິນໂນກິໂພທ ສກລະຫນວເຮ ໂຕສຍນຸໂຕ ອໂຫສີ ฯ
๙. รະລຸນຸແລສ ມກຸ້ວູສີຕປາຖສຸສ ກູມບໍາສປຸລຸນາ
ສດຸເຕ ນຕຸເຕ ແພດຕຸລະເກ ສາມເມວານຸໂກຄ
ໂລກຄຸໂຄ ໂລກສນຣູ ຮະຫຸຍນຸຕາຍນຸໂຕ
ເຫວ ວ ເຫວີ່ຈີຫຫາ ສາທໍ ໂສວີເຫດນຸຕ ຈ ฯ

ແປດຄວາມວ່າ

๑. ມຫາບົດປົກພຣະຣາຊສມກາຣເຈ້າ ຊົ່ງສົບສັນຕິວົງຄໍມາໃນວົງຄ^(๑) ພຣະເຈົ້າມັງຮາຍ ອັນ
ປະເສີງ ບຣີສຸທຶທ່າທ່ເປົ້ອຍນີ້ໄດ້ ຕັ້ງແຕ່ພຣະເຈົ້າລາວຈັກອີຣາຊ ກຽງສ່ອງແສງ
ສ່ວ່າງເໜີອສຸວຣະນຸມກູງແກ່ງຈອມຣາຊທັງໝາດ ເສົ່ມອັນດົງດວງອາທິຍ່ສ່ອງແສງສ່ວ່າງ
ເໜີອຍອດກູເຂາ ກຽງດົງແລວໜັງເຄວຕະຕ^(๒) (ຄຣອງຣາຊສມບັດ) ກຽງນອບຄວາມສຸຂ

๑. ໃນຈົບປົນພິມພໍປາກຄູຮູປັກທົ່ວ່າ ເສົ່ງເຊັນ ຮາຊວັສ ອາຈແປລໄດ້ວ່າ ໃນຣາຊວັງຄໍອັນປະເສີງ ໃນທີ່ນີ້ແປດຄວາມ
ທີ່ນຈົບປົນໃນຄານເດີມຊື່ງປາກຄູໃນຄາກວ່າ ເສົ່ງເຊ ມໍຮາຍວັສ
๒. ໃນຈົບປົນພິມພໍປາກຄູຮູປັກທົ່ວ່າ ຮາກປຸປຸໂຕ ອາຈແປລໄດ້ວ່າ ປະກອບໄປດ້ວຍພຣະເມຕາ ໃນທີ່ນີ້ແປດຄວາມທີ່ນ
ຈົບປົນໃນຄານເດີມຊື່ງປາກຄູຮູປັກທົ່ວ່າ ຈົກຖປຸປຸໂຕ

เป็นอุนภัยต่อประเทศญี่ปุ่น ให้เป็นทพงพำนักแก่กษตรย์ทงหลายหาทจะเสมอเหมือน
มิได้ ทรงเป็นเสมือนลังการเครื่องประดับของราชตระกูลนั้น และทรงเป็น^{ศรี}
เสมือนธงชัยผืนใหญ่อันประเสริฐ ทรงแจ่มจ้าเป็นเอกอยู่หนือพชนแผ่นดินฯ

๒. พระมหาเถระผู้เป็นจอมสังฆของค์เอก อันพระมหากษัตริยนน ทรงบุชาด้วยทานมี
ค่ำมาก โดยถวายมหามณฑป^(๑) ดังว่าทิพยพิมานซึ่งเป็นที่สถิตขององค์อนุสร
ด้วยน้ำพระทัยอันบริสุทธิ์ผ่องใสร่าเริง พระมหาเถระผู้ซึ่งแม้กษัตริยทรง ๒ พระ
องค์ (พระราชา กับ พระราชมารดา) ถวายทานอันจัดเข้าในบุญกุศลที่คนอันๆ
หามีไม่ เพื่อจะยังค่าสนใจของพระพุทธ ซึ่งพระมหากษัตริยทรงพระนามว่า
รามราชา^(๒) ทรงนำม้าแต่ลังกาทวีปนั้นให้รุ่งเรือง ।

๓. จริงอยู่ พระมหาเถรผู้เป็นเจ้าอันประเสริฐของนรชน เป็นผู้ควรกราบไหว้และ
ควรรับจดหมายไทยธรรม เป็นที่ประชุมคุณธรรมอันประเสริฐ ควรแก่ความ
สรเสริญแห่งพระภิกขุสงฆ์ทั้งหลาย มีเกียรติยศชื่อเสียง มีความรุ่งเรืองไป
ทั่วทุกทิศ เห็นอนแสงพระอาทิตย์รุ่งเรืองบนฟากพานิจดูสารทกาลอันสดใส ฯ

๔. พระมหาเกรนั้น เป็นผู้แสวงหาประโยชน์เกอกุลแก่นรชนทั่วไป เป็นหน่อพิช
แห่งพระพทธ^(๓) พระธรรมราชา (พิลกปันดดาธิราช) ทรงบุชาคณะสังฆ^๔ทั้ง
สาม ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยแห่งคุณธรรมทั่วถ้วน ดังว่าทพยพมานอันเลิศ งามวิจาร
ไปด้วยทองคำอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญทานที่พระองค์ได้ถวาย^(๕) และเป็นทาน
อันประเสริฐ ในนามแห่งทานซึ่งไม่มีผ่อนเทียบเที่ยม^(๖) ได้ฯ

๕. แม้อาตมาภาพหงห่วย ขออนุโมทนาบุญกุศลที่มหานพิตรสะสมไว้แล้วเป็นกุศล
กรรมอันประเสริฐกว่าสิ่งอื่นทั้งหมด ขอให้มหานพิตรทรงชนะทั่วแผ่นดิน ขอ
จงได้ถึงความเป็นพระพุทธ (คือบรรโพธิสัตว์ อันจะตรัสรู้เป็นพระพุทธ ในอนาคต)

๑. ห้ามผู้ก่อศัพท์ที่ว่า เต้นสุสมพุยาสุรปติกวัน แต่ในฉบับนั้นในล้านเดิมเป็น เต้นสุสมคุยาสุรปติกวัน แปลได้ว่า
อย่างเดี๋ยวกัน
  ๒. หมายถึงพระเจ้ารามคำแหง แห่งกรุงสุโขทัย
  ๓. ในฉบับพิมพ์ว่า พุทธพีชนกุเรโ isot แปลว่า เป็นเชื้อไขแห่งพระพุทธ ในที่นี้แปลตามรูปศัพท์ฉบับในล้านเดิมว่า
พุทธพีชนกุเรโ isot แปลว่า เป็นหน่อพีชแห่งพระพุทธ
  ๔. ฉบับพิมพ์ศัพท์บาลีว่า ทินนุนบี เสฏฐ์ แต่ในฉบับในล้านเดิมว่า ทินนุนบุ เสฏฐ์ แปลว่าทานที่พระองค์ได้ถวาย
แล้วหนอเป็นทานอันประเสริฐ
  ๕. ในที่นี้แปลตามฉบับพิมพ์ศัพท์บาลีว่า อิตรนยุคนาม แต่ในฉบับในล้านเดิมว่า อิตรนยุตนาม แปลว่า ใน
นามซึ่งผู้อ่อนประกอบไม่ได้ กือ คนอ่อนทำไม่ได้

ประกอบไปด้วยกำลัง ๑๐ ประการ พระเทวราชมารดาณ์ ขอให้ปราชจาก
โราคายาช จงได้เป็นพritchdnิของพระศพลงในอนาคต พระมหาเถรผู้เป็นพระ
ราชครุณ ขอจงปกครองคณะส่งฟ์แมลงสน โดยมีความสุขสำราญยิ่งๆ ขัน
เช่นม้อายุยืนนานเป็นอาที ฯ

๖. มหาบพิตรทรงสมภาพในราชวงศ์อันเป็นใหญ่กว่ามนุษย์ผู้ทรงไว้ชั่งสิริ^(๑) ในพระ
บุรุษอนมช้างม้าพลนิกรายเครื่องราชป้าคครบทุกอย่าง ขอให้บุญกุศลทัมหานพิตร
ทรงสมไว้นี้ จงรักษา^(๒) ซึ่งพระราชานุภาพและราชธานทั้งหมดทัมอสรภาพ
หนาแน่นหาประมาณมิได้ ฯ
๗. ผู้ซึ่งมีความรู้ด้วยบัญญา มีตระกูล สมบดี และอำนาจหาที่เปรียบมิได้
เป็นพระราชอาันประเสริฐ มีนาพรทัยนิดในบุญกุศล เป็นใหญ่แก่ประชาชน,
และพร้อมด้วยพระธรรมทางเทว ผู้เป็นพระราชนิอันดึงดี ทรงตรัสปฏิญาณ
ไว้อย่างแข็งแรงกับพระมหาเถร ผู้มีความมั่นคง มั่สติ มั่บัญญา ล่วงพ้น
จากโมหและตัณหา และตรัสปฏิญาณไว้กับพระราชทั้งหลายอันด้วย ว่าจะ
ส่งเสริมการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ผู้อัน ฯ
๘. พระมหาเถร อันมหาบพิตรทรงสร้างมหาณทป้อนร่องเรือสุกใส่ลงมาอ่อนไว
ด้วยรัตนะ ทำการไปด้วยจิตกรรม ถวายให้เป็นท้อญอันประเสริฐ เที่ยม
เท่าภาคพันสวรรค์ ประกอบด้วยเรือนใหญ่ เรือนหลวง ประดับตกแต่งรวม
รวมให้เป็นท่านพร้อมด้วยเครื่องบรรจารอันประณีตอย่างดีเลิศ ท่านยังชนผู้
ประเสริฐทั้งสั้นให้ยินดีต่อบัญญาตรสู (คือพระธรรมของพระพุทธ) ฯ
๙. มหาบพิตร เสวียราชสมบดีด้วยพระองค์เอง ในฉัตรมี ๗ ชั้นหาที่เปรียบ
มิได้น^(๓) ในแผ่นดินของพระองค์ผู้มีพระบาทอันยิ่มกุฎของราชอาัน ฯ ด้วย
บุญญาภินิหารของพระองค์เอง พระพุทธผู้เลิศในโลก ทรงยังโลกคือ เทวคा

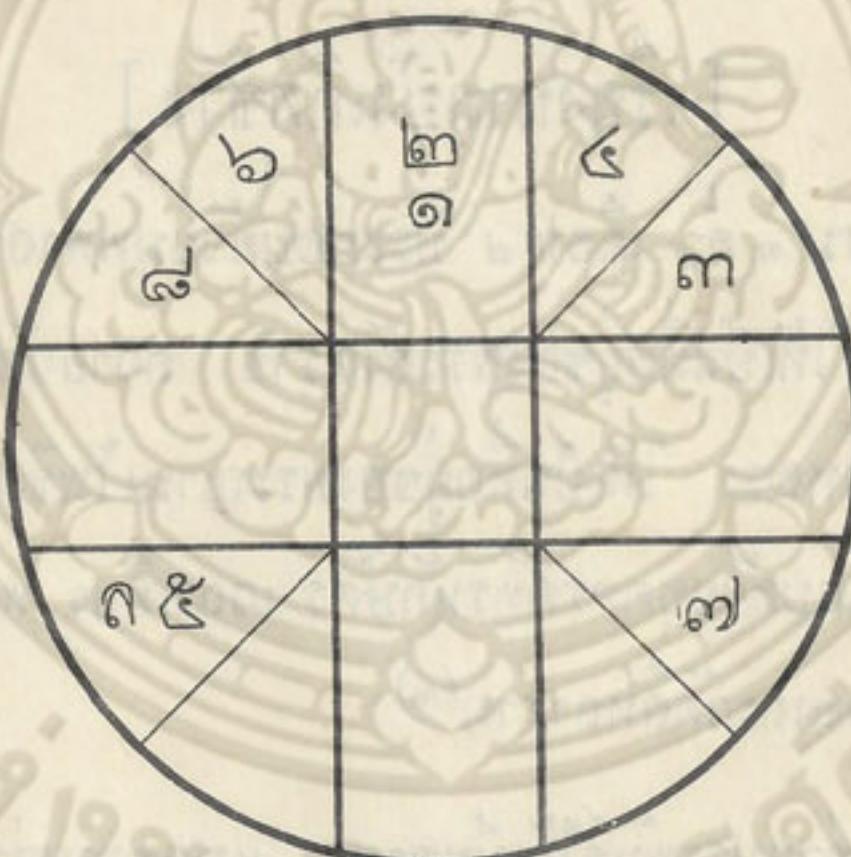
๑. ในฉบับพิมพ์รูปศพที่ว่า ศิริธรรมกุฎีนุเท แปลว่า อันเป็นจอมกุฎทรงไว้ชั่งสิริ ในที่นี้แปลตามฉบับในланเดินว่า
ศิริธรรมนุชินุเท เป็นใหญ่กว่ามนุษย์ผู้ทรงไว้ชั่งสิริ
๒. ในฉบับพิมพ์รูปศพที่ว่า ราชกาวกิวัตุ แปลว่า จกรอบง่ำราชานุภาพ ในที่นี้แปลตามต้นฉบับในланเดินว่า
ราชกาวกิปตุ ของรักษาซึ่งพระราชานุภาพ
๓. ในฉบับพิมพ์รูปศพที่บาลีว่า สตุเต ฉตุเต หพลคุลเก แปลว่า ในฉัตร ๑ ชั้นอันแข็งแรงหาที่เปรียบมิได้ ใน
ที่นี้แปลตามต้นฉบับในланเดินว่า สตุเต ฉตุเต หพลคุลเก แปลว่า ในฉัตรมี ๑ ชั้นหาที่เปรียบมิได้น

พร้อมด้วยมนุษย์ ให้มีครั้งชาและให้ข้ามไปสู่ฝั่งโน้น^(๑) (คือถึงโลกุตตรธรรม)
อันงเหพคากังหularyผู้ให้เหพวิชัย (ความชนะของเทวคาก) ย้อมเอօอ่านวย
พระองค์ให้ทรงชัยชนะเป็นอันดี ๆ

เมื่ออนุโนทนาสัณฑุดงแಡว พระนากษตรย์ทรงเดอกพระภกษุที่มีเตียงดี ฉลาดใน
พยัญชนะและพฤทธิ^(๒) เดอกได สรูป อาราธนาให้ตัวคนหามงคลปฏิตร

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคافية แปดความว่า

ดาวพระเคราะห์อยู่ในราศีดังนี้ คือ พฤหัสบดีกับลักษณะอยู่ราศีสิงห์ ออาทิตย์
กับจันทร์อยู่ราศีเมษ ศุกร์อยู่ราศีพฤษภ เสาร์อยู่ราศีธน ราหูอยู่ราศีมิถุน
พุธอยู่ราศีมิถุน อังคารอยู่ราศีกุมภ์ ในวันศกร์ประกอบด้วยอัสวณิฐกน ขึ้น
๑ ค่ำ เดือน ๖ บีชาล เวลาบ่ายสิงค์ยาม^(๓) พระราชาธิราชทรงโปรด้าน
ความเจริญแห่งพุทธศาสนาในกิจลักษณะ จึงอัญเชิญพระมหาเถรนัมพรราชา และ
มาจากวัดโพธาราม ทรงแต่งตั้งในตำแหน่ง ครู อยู่วัดบีชาลแห่งมหาวิหารฯ

ณ วัน ๖ ค่ำ บีชาล เวลาบ่าย จุลศักราช ๘๘๐

จริงอยู่ ในเวดาเนื้อพระเจ้าพิดกปน์ด้าธิราชทรงประทานตุพวรรณบัญญาคตางพะราชาครุ
ให้แก่พระมหาเถรนัม พุทธค่าต้นนา นับคงเหตุพระค่าต์ดาปรินพานดงแಡวได ๒๐๒๒ ปี พุทธ

๑. ในฉบับพิมพ์รุปศัพท์บลีว่า รษุชนุตราชนุโต แปลว่า ให้มีครั้งชาและข้ามพื้นสังสารวัฐ ในที่นี้แปลตามต้น
ฉบับใบลานเดิมว่า รษุชนุโตรชนุโต ให้มีครั้งชาและให้ข้ามไปสู่ฝั่งโน้น คือ (โลกุตตรธรรม)
๒. ฉลาดในพยัญชนะและพฤทธิ คือ ฉลาดในพยัญชนะและสระ
๓. สิงค์ยาม เวลาบ่ายประมาณตั้งแต่ ๑๒.๔๙ น. ถึง ๑๕.๑๒ น.

ศาสตราจารย์ด้วยมาตั้งเมืองเชียงใหม่ได้ ๙๘ ปี ส่วนพระราชนม์พระชนม์พระราชาได้ ๑๖ ปี ครองราชสมบัติมาได้ ๒๓ ปี

จากวันที่พระราชาประทานศุภราชนบัญชาตรี ให้แก่พระมหาธรรมเดวถงวนท ๔ พระองค์โปรดให้พระลั่งษ์นิกายด้วยหดทำอุปสมบทกรรม พระภิกษุสั่งสอนพระราชนม์เป็นพระนุช ให้ยังกุฎบุตรให้อุปสมบทจำนวน ๑๑๐ คน และอุปสมบทกรรมนี้ ตั้งตุตดงในวัน (ขึ้น) ๔ ค่ำ

คงแต่แรก ๔ ค่ำ เดือน ๗ ไปจนถึงก旦ทางเดือน (๙) พระราชาขึบดิกับพระราชนารดาทรงคัดเดอกพระมหาธรรม ผู้ทรงเครื่องบูรพาจักรได้ ๒๒ รูป มีพระมหาราชาครุเป็นพระนุช ทรงบูชาด้วยเครื่องถักการบูชาอันใหญ่ยิ่งแล้ว อาราธนาให้เทศนาคัมภีร์คุณวาระ แตะ至尊ที่ทรงตัดบอยู่นั้น ได้นิมนต์พระภิกษุจำนวน ๒๐ รูป ให้พึงอยู่ในค่าตามหัวนิจัยของพระองค์อีกด้วย

กาดแห่งพุทธศาสตร์ศาสตราจารย์ด้วยเรือง
พุทธ
ฉบับบูรพ์

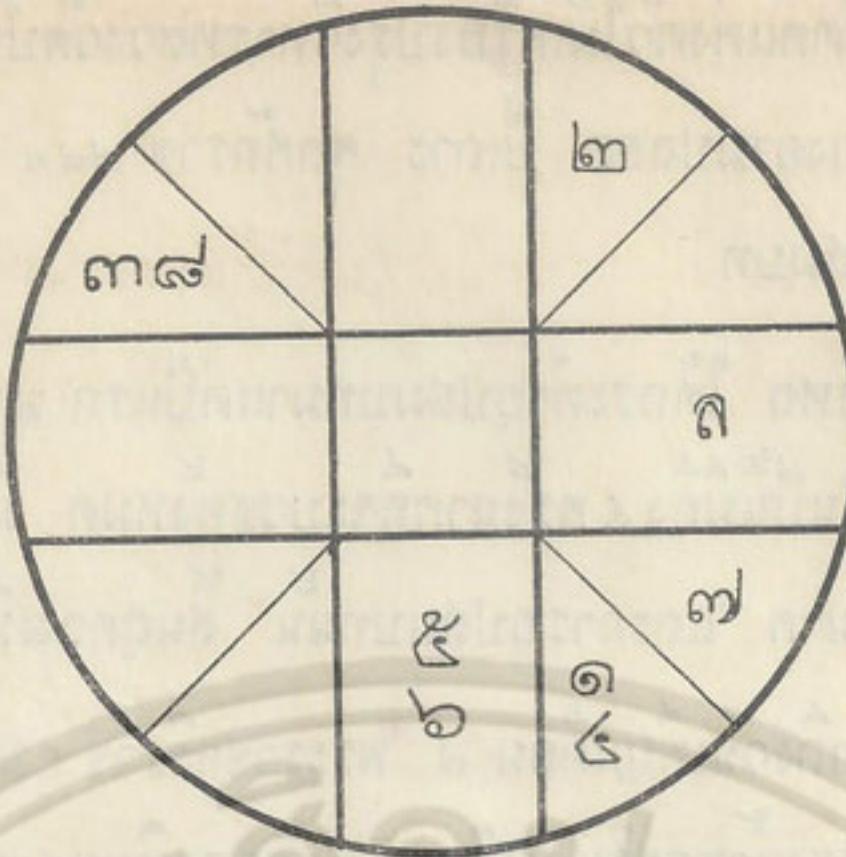
[เรื่องกาลบังเกิดช้าง]

ท่อนมา ถวันแรก ๔ ค่ำ เดือน ๙ ประกอบด้วยปุพพาสาพะนกษัตริ พระราชาขึบดิ ทรงถวายคำบ้านศรีภูมิ ให้เป็นทอยู่ของพระลั่งษ์ราชา ถวายวัดปุพพาราม ให้เป็นทอยู่ของท่านมหาตาม ถวายวัดเจดีย์หดวัง ให้เป็นทอยู่ของพระญาณโพธิเดร ต่อจากนั้นมาถวันคุกร ๙ ขัน ๑๐ ค่ำ เดือนอ้าย ประกอบด้วยอุตตรภัทรณ์กษัตริ เวดาเที่ยง พระราชาโปรดให้ยก (สร้าง) มหาวิหารชั้นในวัดเจดีย์หดวังและวัดดีหدارาม^(๑)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปลความว่า

ณ วันคุกร ขัน ๑๐ ค่ำ เดือนอ้าย บขลา จันทร์เสวยอุตตรภัทรณ์กษัตริ เวลาเที่ยง ดาวพระเคราะห์สดต้อยู่ในราศีดังต่อไปนี้ อังคากับราหูอยู่ร้าค มิกุน จันทร์อยู่รากมิน พฤหัสบดีกับคุกรอยู่รากดุล อาทิตย์กับพุธอยู่รากพิจิก เสาร์อยู่รากซู แลลคันหาอยู่รากมังกร คิงนั้น พระเจ้าแผ่นดินแห่งเราทั้งหลายโปรดให้ยกวิหารในวัดเจดีย์หดวังและวัดสีหาราม ฯ

๑. วัดสีหาราม หมายถึง วัดเจดีย์เจ็ดยอด คือ วัดมหาโพธาราม (ดูรูปที่ ๓๙)

ณ วัน ๖๊๊๑ ค่ำ ปีขาด จุลศักราช ๔๘๐ เวลาเที่ยง

ต่อจากนั้นมา ณ วันจันทร์ ขึน ๕ ค่ำ เดือนยี่ เวดาเข้าครู่ คณะสั่งมีนกายต์หด มีพระเดราราชครูเป็นประธาน ได้ก่อกำแพงแก้วในวัดป่าเบง ซึ่งพระเจ้าต์ราชรัมจักรพราหมณ์สถาปนาโปรดให้ผู้ก่อต์มาไว้ ฝ่ายพระต์ทัชราชนโขคิเตรไถ่รังพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ถูง ๔ ศอกในวัดทหาราม^(๑) เมื่อวันคุ่กง ขึน ๕ ค่ำ เดือนยัน敦เอง ซึ่งเป็นวันฝนตก แม้ในเดือนนั้น ณ วันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ ได้สรงมราภิเชกพระราชนิบดีด้วยน้ำอภิเชกอนเป็นเหตุให้รุ่งเรือง และด้วยอาบุญพุฒบุญบำรุงอนวย ให้ปูของพระราชนิบดี กับด้วยการคัดบันดาดของเทพดานุรักษาราษฎร์ ได้มพญาช้างวิเศษเชือกหนัง นต์เห็นอนเจ้าไกรศาสตร์ เปือกหมดหงตัว น้อยยะต์มบูรน์ ด้วยดักฉะนะกรบหูกอย่างบงเกดชนแดบทศเห็นอของเมืองเชียงใหม่ เมื่อวันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๓

กาดบังเกิดช้าง
จนบริบูรณ์

[เร่องพระพุทธรูปแก่นจันทน์]

แต่ก่อนหน้านั้น พระราชนิบดีด้วยพระเทวราชมารดา ทรงกระทำกรรมการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระตุ๊กไกใหญ่ทวดทมชาติสาราม^(๒) เมื่อวันพุธ ขึน ๕ ค่ำ เดือน ๓ ต่อจาก

๑. ทหาราม แปลว่า วัดถวายเพลิงคงหมายถึงวัดมหาโพธารามหรือวัดเจดีย์เจ็ดยอด ซึ่งเป็นที่ถวายเพลิงพระเจ้าพิลก
๒. ท่านผู้อุปถัมภ์นาลีว่า ที่นาขุวิสาราม แต่ต้นฉบับในลานเดิมเป็น ที่นาขุวิสุวรรณ ในพงศาวดารโยนกเรียกว่า วัดที่นาชี้วัสดสาราม

นั่นมา พระราชาโปรดให้ยกแต่งตัวไม่เครื่องปรุงวิหารหดงวัดบ้ำแดงมหาวิหาร เมื่อวันพุธ
๙ ก.ค. เดือน ๖ เวลาเที่ยงยามปดออก บีกาะ จุดศักดิ์ราช ๘๙๑ แค่พอถึงวันชน ๔ ก.ค. พระ
สั่งชนกายต์หดให้กราท่ำอุปสมบท

จริงอยู่ พระสั่งมต์หด ให้กราท่ำอุปสมบทมาแต่บีก ๓ ครั้ง นาคทัจฉาวชน ๒๔ นาค
เข้าบวชคราวเดียว นาค แค่ในบันนัง ๕ ครั้งนาคทัจฉาวชนหด มี ๓๐๐ นาค เข้าบวชคราวเดียว
๑ นาค บวชได้วันเดียว ๑๒ นาค และการอุปสมบทนั้น ดันดุกดงเมื่อวัน ๑๔ ก.ค. (๑)

คงแค่นนนน ๔ คำถังวนเพญเดือน ๙ พระราชาชิรราช พร้อมด้วยราชทานุทศของเจ้า
ประทศราชหดใหญ่ ได้สรงน้ำพระต์หดปฐม แต่ตต์เงินหดใหญ่หมื่นเพือยกแต่งมหาบริเวณ
แล้วทรงต์คบันทานเร่องมหาเวสสันดรและธรรมบรรยายชื่อมหาเวสสันดร ซึ่งพระองค์โปรดให้
เขียนคดไว้ ต่อจากนั่นมา พระองค์โปรดให้ยกมหาวิหารหดบุปผาราม เมื่อวันพุทธศบดี เป็น
ที่รู้กันว่า คันทร์ประกอบด้วยปูสต์นกษัตริตต์สหโภค ๑๖ ๗ ก.ค. เดือนแปดตน ครนถงเดือน
แปดหด คงแค่น ๔ คำถังวนเพญ พระราชา กับพระราชนาราพร้อมด้วยพฉนิกายและราช
ทานุทศของเจ้าประทศราช ให้เอาเงินทำเป็นกำแพงด้อมมหาธาตุหริปุณฑรี เพื่อจะเอาเงินไป
ซื้อทองใบมาบดองค์มหาธาตุ แล้วทรงต์คบธรรมบรรยายชื่อพุทธวงศ์ พระองค์ทรงท้าว
ทองเหติองด้อมรอบองค์มหาธาตุ เมื่อวันเพญเดือนแปดหดตนนเอง แต่เมื่อวันพุทธศบดี ๑๖
๗ ก.ค. เดือน ๑๒ พระองค์ตรัสตั้งให้อัญเชิญพระปฐมบทองต์มฤทธิ์หนักประมาณสามตัน (๒) ขัน
ประดิษฐานบนแท่นวัดกุนมกานที่ปาราม (วัดเกาจะกุนมกาน) และโปรดให้ยก (สร้าง) ประคุ
นกรเชียงใหม่ (ครุปที่ ๔๗) เมื่อวันศุกร์ ๑๖ ๗ ก.ค. เดือนอ้าย และได้ทรงบรรจุพระบรมสาร
ริริยาตุในมหาเจดีย์วัดเจดีย์วัดเจดีย์วัดเจดีย์วัดเจดีย์วัดเจดีย์วัดเจดีย์วัดเจดีย์
๑๖ ๗ ก.ค. เดือน ๓ แต่โปรดให้ยกปาราสาท ๔ ชั้น กับกำแพงแก้วภายในพระราชวัง เมื่อวัน
พุธ ๑๖ ๗ ก.ค. (เดือน ๓) เวลาเข้าตรุ ครนถงวนพุทธศบดี ๑๔ ก.ค. โปรดให้ยก (สร้าง)
อุโบสถหลังเก่าในวัดบ้ำแดงมหาวิหาร ในเวลาเที่ยงวัน ต่อจากนั่นมา พระราชาโปรดให้
คนบั่นชนกายต์หดทำอุปสมบทกรรม เมื่อวันศุกร์ ๑๖ ๗ ก.ค. เดือน ๕ คันทร์ประกอบด้วย

๑. เช้าใจว่าขึ้น ๑๔ ก.ค. เดือน ๙ ก.ค. เริ่มทำการอุปสมบทแต่วันขึ้น ๘ ก.ค. เดือน ๖ วันละ ๑๒ นาค ถึงวันแรก
๑๕ ก.ค. เดือน ๖ อุปสมบทได้ ๒๒ วัน ได้นาคจำนวน ๒๒๖ นาค เว้นตอนขึ้นขึ้นเดือน ๙ ติดงานสรงน้ำพระ
พุทธรูปและพึงธรรม เริ่มอุปสมบทต่อในวันแรก ๘ ก.ค. กับวันแรก ๑๔ ก.ค. อีก ๒ คราวๆ ละ ๑๒ นาค ได้นาค ๒๔ นาค
ทั้งหมดรวมวันอุปสมบท ๒๕ วัน ๆ ละ ๑๒ นาค รวมเป็นนาค ๓๐๐ นาค

๒. สามล้าน เท่ากับ ๓,๖๐๐ กิโลกรัม

บุพผคคุณนักษัตร บีมะโรง จุดก้าวราช สส๒ (พ.ศ. ๒๐๖๔) ฝ่ายพระราชา กับพระราชนารดาได้โปรดให้ฯ ดังนี้ ตามที่ทรงได้ทรงอภิเษกในวัดบ้านท่าริหาร เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ (เดือน ๔ บีมะโรง) และโปรดให้ลงมือตากแต่งพระปฏิมาองค์ใหญ่ ห้าด้วยแก่นจันทน์ เมื่อวันอังคาร แรม ๑๑ ค่ำ

ครน ณ วันขึ้น ๓ ค่ำ เดือนยี่ โปรดให้พระสังฆเจริญพระพุทธมนต์มงคลปริตรในพระราชนิพัทธ์ และการเจริญพระพุทธมนต์นั้น จบลงเมื่อวันเพ็ญ (สวัสดีวัน) พอดังวันอังคาร แรม ๒ ค่ำ (เดือนยี่) จนที่ประกอบด้วยปูร์สันนักษัตร พระมหาจารย์และบุโวหิดหงหดายก กระทำพิธีราชาภิเศกพระองค์เพื่อให้เป็นพระราชบดี

อนิจ พระมหาจารย์และบุโวหิดเหดานน ได้อภิเชกพระองค์เพื่อเป็นพระราชบดี ณ วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๓ จนที่ประกอบด้วยอุดตรผคคุณนักษัตร อัคคิงหง นับเป็นครองที่ ๓ พระราชา ครองทรงอภิเศกแล้ว ณ วันนี้เอง ทรงถวายจ่าวเป็นมหาทาน คือ ผ้าแพะและผ้าต่ำป่าต่ำจันทน์ จำนวน ๕๐๐ คู่ แก่คุณสังฆ ๓ นิกายจำนวน ๕๐๐ รูป

ณ วันศุกร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ พระราชาตรัสตั้งให้ชุดราชสุานเจดีย์หลวงในวัดพระเจ้าแต่นเมืองมา (ดูรูปที่ ๓๕) ครนแล้วโปรดให้ก่อตงแต่สุานขึ้นไป เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ของคุณศุภนกิจวังด้านละ ๘ วา ๒ ศอก ตั้ง ๑๙ วา ๒ ศอก^(๑) และในบืนพระองค์ตรัสตั้งให้ช้าราชการนกรพิงค์ (เชียงใหม่) เจียนพระไตรบัญญาในวัดบ้านท่าริหาร

ต่อจากน้ำมา พระราชาโปรดให้คุณสังฆนิกายต่อหดกราทำอุปสมบทกรรม เมื่อวันจันทร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ประกอบด้วยถ่านนักษัตร บีมะเด้ง^(๒) จุดก้าวราช สส๒ (พ.ศ. ๒๐๖๔) ฝ่ายพระสังฆกราทำอุปสมบทกรรม ตงแต่วันนนมาจนถึงวันอุปสมบทแรม ๑๔ ค่ำ จังเตร็จ นาคทบวชกรรณนມจำนวน ๒๒๐ นาค ดำเนินต่อจากนี้ไป พระราชาแต่

๑. ตามคำนนพราชาคุ้ดเจดีย์หลวง เรียนเรียงโดยพระครุวินัยโภศลและพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ว่า ฐาน๔ เหลี่ยมกว้างด้านละ ๒๓ วา สูง ๕๗ วา ส่วนในหนังสือขึ้นกลุมมาลีปกรัตน์ ในตอนที่แล้วมากล่าวว่า พระเจ้าพิลกก่อสร้างเจดีย์องค์เก่าสร้างเมื่อสมัยพระเจ้าแสงเมืองมา เมื่อสร้างแล้วฐานกว้างด้านละ ๑๓ วา สูง ๒๓ วา ดังนั้นที่ว่าในครองนกวางด้านละ ๘ วา ๒ ศอก สูง ๑๕ วา ๒ ศอก คงจะเป็นสร้างของเดิมขยายให้ใหญ่ และสูงขึ้นตามจำนวนดังกล่าว

๒. ตามที่ฉบับพิมพ์บีน สถาสุสมุหิ แปลว่า นี้ถูก ใบฉบับในланเดิมบีน สถาสุสมุหิ ผู้แปลเห็นว่าผิดทั้งสองฉบับ ที่ถูกต้องบีน สถาปุปสุสมุหิ แปลว่า บีมะเสง และ ทรงกันจุลศักราช ๔๘๓ ด้วย

พระราชนคราช (พระราชนารดา) พร้อมด้วยพระมาศุจนาเทวะคณะตั้งมี ๓ นิเกย มีพระมหา
เดชาวราก្រเป็นประธาน ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในองค์เจดีย์หดง ในวัดที่พระเจ้าแต่น
เมืองมาทรงสร้าง (วัดเจดีย์หลวง) เมื่อวันพุธ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๔ จันทร์เดือนบุพพาถ้าพะ
นักชัต្រ ถึงค่าย (ยามบ่าย)

อนึ่ง สำตามหัวนิจฉัยหดงเก่า ดังแต่ครั้งพระเจ้าบปิยภารีราช (พระเจ้าพิลก) นั้น
พระราชาทรงตั้งเกตเห็นว่า นั้นเป็นเหตุแห่งความเริ่ม จึงทรงปฏิสังขรณ์ยกขันในด้านทิศ
ตะวันตกช่วงหดง^(๑) ทำให้เป็นโรงหอยอดกาดวายต์

ในวันบูรพาฯ พระบรมสารีริกธาตุนั้น พระองค์ทรงนิมนต์พระเดรages ทั้งหลาย มีพระมหาเดว
ราชครูเป็นประธาน ให้สวดพระปริตรในหอยอดคนนั้น การสวดพระปริตรดังนี้คงในวันอุปถัດ
(๑๕ ค่ำ กลางเดือน)

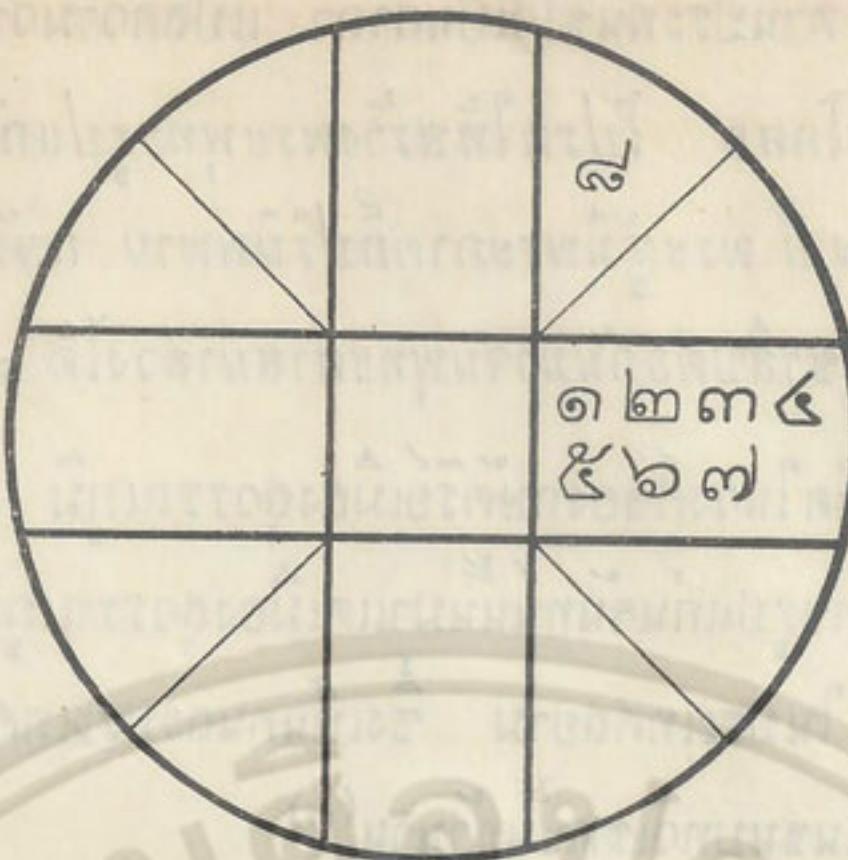
อนึ่ง พระองค์โปรดให้ชุดธรรมงค์ใบกรรณไว้เป็นที่เสด็จประพาสสำราญพระราชน
หฤทัยของพระองค์ ทรงนิมนต์พระมหาเดรages ๓ นิเกย ๒๙ รูป มีพระมหาเดวราชครูเป็น
ประธาน ให้สวดพระปริตรตอนเช้ารอบตระใบกรรณนั้น เมื่อวันอาทิตย์เพญเดือน ๑๐ นั้นเอง
และในวันนั้น เมื่อสวดจบอนุโมทนาบทติดตามห้องใต้ฟ้าห้องอันเป็นมงคลเดียว พระองค์ทรงตั้งรายได้ประจำ
นคร เพื่อเป็นค่ากับปั้นปั่นที่แก่พระมหาเดวราชครู และพระองค์ทรงบูชาพระบรมธาตุหริปุณฑร
โดยประทีปเกรองบูชา กต่าวกอ งานประทีปอันวัดครับเป็นจำนวนไม่น้อย ดังเด่นชัน ๔ ก้า
จนถึงวันเพญกตางเดือน ๓ งานประทีปอันวัดครับได้อาภิเษกไว้ภายในบึกพระบรม
ธาตุหริปุณฑร

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปลความว่า

ในบ้มะเสิง^(๒) วันอาทิตย์ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ดาวพระเคราะห์มารวมกันอยู่
ในราศีมังกรถึง ๗ ดวง คือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุกร์ และเสาร์
พระเคราะห์ทั้ง ๗ นี้ อัญญิในราศีมังกร ราหูอยู่ราศีมีนฯ

๑. ช่วงหลวง คือ สนามหลวง

๒. ในฉบับพิมพ์ท่านผู้ศักดิ์ที่บันทึกไว้ สม瓦สุเต แปลว่า ในบ้มะเสิง ไม่ได้ความว่าบ้มะไส สอบดูกับที่นี่
ฉบับในланเดินปรากฏว่าเป็น สมปุปวสุเต แปลว่า ในบ้มะเสิง พึ่งได้ความดี จึงแปลตามความในที่นี่ฉบับ
ในланเดิน

ณ วัน ๑ ๗ ๓ ค่ำ บีมະເສົ່ງ ຈຸລສັກຮາຊ ສສຕ ๑๔

ณ วันອังค์ (ขึ้น) ๕ ค่ำ เดือน ๔ ພຣະອອງຄໍທຽງຈັດກາຣຕັດຕວໄມ້ເຄື່ອງປຸດກ່ຽວັງກຸ້ມ
ຫດ້ໃຫຍ່ໃນວັດບໍ່ແຕງແຕະສ້າງວິຫາຣໃນວັດຂອງພຣະຮຣມເຕີນາບົດໆ (ຄື່ອງ ວັດມາໄພຫາຮາມ)

ທ່ານປະປັນຫຼືໄວ້ເປັນຄາດາ ແປດຄວາມວ່າ

ณ ວັນຄຸກ່າ ขັນ ๔ คໍາ ເດືອນ ๓ ຈັນທີເສວຍກຣນິນກັບນັ້ຕົກ ພຣະບຣມຮຣມີກຣາຊ
ໂປຣດີໃຫ້ອັນເຫຼີຍພຣະພຸທຽບປະກັນຈັນທີນາຈາກທີ່ອູ່ເດີນປະດີນູ້ຈູານໄວ້ໃນ
ວັດປຸ່ພພາຮາມ^(๑)

[ເວັບອົງທໍານານພຣະພທຽບປະກັນຈັນທີນ]

ໃນຂໍ້ນັ້ນ ຂອດເຕົາເວັບອົງພຣະພທຽບປະກັນຈັນທີນ ດັ່ງແຕ່ເວັບເວັນເປັນດຳບັນນາ ໄດ້ຢັນວ່າ
ຫດ້ຈາກທີ່ພຣະພຸທຽບປະກັນຈັນທີນ ໃຫ້ພຸທັນເຈັດຍິໄຕ ອ່າຍ່າງ^(๒) ແກ່ພຣະອານທເຕຣແດວ ພຣະເຈົ້າ
ບັດເຕັນທີ່ໂກສົດໃນເນື້ອງສ້າວຕົດ ທຽບປະວາງຈະຫວ່ານພື້ນ ຄື່ອງ ບຸນູກຸສົດໂຄຍຈະໃຫ້ຄົນທີ່ໄດ້ກຣາບ
ໄຫວພຸທັນເຈັດຍິນນ ຈຶ່ງໂປຣດີໃຫ້ສ້າງພຣະພຸທຽບປະກັນຈັນທີນອັນຄົນຂັນ ຕ່ອນມາເນື້ອພຣະເຈົ້າວິງງາກ^(๓)
ກຣອງຮາຊສົມບົດໆ (ໃນເນື້ອງສ້າວຕົດ) ກະຕຽຍເນື້ອງຕຸ່ວຣຣນກຸມໄຫ້ອັນເຫຼີຍພຣະພຸທຽບປະກັນຈັນທີນ
ນັ້ນມາບູ້ຫາເຕື່ອຍແດວ

1. ໃນພັກສາວຄາຣໂຍນກກລ່າວວ່າ ລຸລສັກຮາຊ ສສຕ ບົ້රກາ ສັປຕົກ ວັນພຸຫຼ ເດືອນ ៤ ທຸກີ່ຢາສາລີ ขັນ ๕ คໍາ ເຫຼີຍ
ພຣະພຸທຽບປະກັນຈັນທີນແດງອອກມາຈາກວັດບໍ່ພພາຮາມ (ໃນຫີນກາລມາລືປົກລົງວ່າ ວັດປຸ່ພພາຮາມ) ໄປ
ປະດີນູ້ຈູານໄວ້ໃນຮຣມເສນາບດີວິຫາຣ່າງສໍາຫັນພຣະຈັນທີນພິມພື້ນ ໃນ ວັດໄພຫາຮາມ ຄື່ອວັດເຈົ້າຍື່ອຈົດບອດ
(ດູຮປິກ໌ ៥៥)
2. ພຸທັນເຈັດຍິໄຕ ອ່າຍ່າງ ຄື່ອງ (១) ບຣິໂກຄເຈັດຍິ່ (២) ຮຣມເຈັດຍິ່ (៣) ອຸທເທລິກເຈັດຍິ່
3. ດາວແໜ່ງເຮັກ ວິຫຼຸກ ຕິ່ນຈົບນັບໃນລານເດີນເບື້ນ ວິຄຖຸກ ນັບນັບໃນລານຮອງເບື້ນ ວິຫຼຸກ

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคด้า แปดความว่า

พระราชบัญญัติโภคล โปรดให้สร้างพระพุทธรูปแก่นจันทน์ เมื่อวันที่
ต่อจากบันนมาอีก ๗ ปี พระผู้มีพระภาคกับปรินิพพาน กษัตริย์ในเมืองสุวรรณ-
ภูมิได้บชาสันตอกันมานานพุทธศาสนล่วงได้ ๑๐๐๐ ปี

พระเจ้าอาทิตย์ เกิดในวงศ์ของกษัตริย์เมืองศุวรรณภูมิ เป็นพระราชนิยมของพระเจ้า
นราบดี ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทน์มาแต่เมืองศุวรรณภูมิ แต้วตัวร่างนครชนบทอยด
เข้าวิเชพในชนบทวิเชชต์^(๑) ในประเทศต้ยาม ซึ่งเป็นคนละประเทศกับเมืองศุวรรณภูมิ^(๒) ทรง
บูชาพระพุทธรูปแก่นจันทน์ในชนบทวิเชชต์ช้านาน^(๓)

กถาวกันมาว่า พระพุทธรูปแก่นจันทน์ประดิษฐ์ไว้ในวิเชชต์ฯ เป็นเวданา
ประมาณ ๘๓๐ ปี ฝ่ายพระพุทธรักษาต์เดร ได้อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทน์ฯ มาให้แก่
พระเจ้าศุวรรณ์ต้าม ในวิเชชต์ฯ นัยว่าพระเจ้าศุวรรณ์ต้ามนน ทรงบูชาอยู่ ๑๐ ปี ต่อนมา
ฝ่ายพระราชนุทกิเนตร ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทน์ฯ มาบูชาในวิเชชต์ฯ ๑๐ ปี
ต่อจากนน พระติวเตอร์ได้อัญเชิญพระพุทธรูปคงคันน มาให้แก่พระนผุหงในคำบ้านพด
แควนวิเชชต์ฯ พรานผุนบูชามา ๑๓ ปี ต่อจากนน พระอภัยเตอร์ได้อัญเชิญพระพุทธรูปคงคันน
มาบูชาในครพdim แต่ไม่นานเท่าไร พรานผุนกอัญเชิญจากนกรพdim กดับไปบูชาในคำบด
บ้านพดอีก จากนนมา ยังมอubaต์กผุหงชอ โนดี เป็นคนอยู่ในแควนพะ夷า ได้อัญเชิญพระพุทธรูป
คงคันน มาบูชาในวัดปทุมาราม ๒๐ ปี ต่อจากนน เจ้ากรพะ夷าพระนามว่า ยุทธสัณฐีร^(๔)
ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทน์คงคันนมาประดิษฐ์บูชาในวิหารวัดดอนชัย^(๕)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคด้า แปดความว่า

ณ บขวด จุลศักราช ๔๔ พระคยาสดาปรินิพพานล่วงแล้วได้ ๗๐๐๐ ปี
พระพุทธรูปแก่นจันทน์ประดิษฐ์บูชา ในวิหารวัดดอนชัย ๗๗ ปีแล้วๆ

๑. ชนบทวิเชชต์ เข้าใจว่าหมายถึง แจ็ตาก หรือ เมืองตาก เมื่อสร้างครั้นแล้วก็ถูกยกลายเป็นวิเชชต์ฯ
๒. ข้อความตอนที่ว่า “เป็นคนละประเทศกับเมืองสุวรรณภูมิ” นี้ ท่านใช้ศัพท์นาลีว่า วิเทเส ข้อความดังกล่าวนี้
ไม่มีในต้นฉบับในланเดิน
๓. ในฉบับพิมพ์ภาษาไทยนาลีว่า จีวะ ปูเชสิ แปลตามพยัญชนะว่า บูชาชั่งจีวะ ไม่ได้ความเข้าใจว่าพิมพ์ผิด สอง
กับต้นฉบับในланเดินเบ็น จริง ปูเชสิ แปลว่า บูชาช้านาน
๔. ยุทธสัณฐีร ลางแห่งเรียกว่า ยุทธสิริ ลางแห่งเรียกว่า พระยาเซลียง
๕. ท่านผูกศัพท์นาลีว่า วิชัยวิหาร แปลว่า วัดดอนชัย คือวัดที่สำคัญแห่งหลวงดอนชัย อ่านกอพะ夷า จังหวัดเชียงราย
(ดูรูปที่ ๕๙)

ต่อหน้า พระมหาเถรธรรมเด่นนาบดี อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันท์นมาประดิษฐาน
บูชาในวัดอโศการาม^(๑) นอกกำแพงเมือง ด้านทศตะวันออกครเชียงใหม่

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

พระพุทธรูปแก่นจันท์ มาสู่เมืองเชียงใหม่ เมื่อวันจอ จุลศักราช ๔๕๐ เมื่อ
มาถึงเมืองเชียงใหม่ครั้งแรก อยู่ในวัดอโศการามอันประเสริฐและอยู่ได้ ๕๐ ปี
เป็นรัชสมัยของพระเจ้าพิลกทรงราชสมบัติ ๑

ต่อจากนั้นา มหาอุมาตย์ผู้หนังชือ ปานเทป^(๒) ได้อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันท์
ลงคันนาประดิษฐานบูชา ในวิหารวัดคุณชัยเดือนพฤษภา

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

พระพุทธรูปแก่นจันท์ประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดคุณชัย ๗๙ ปี ตั้งแต่
จุลศักราช ๔๕๕ ฯ

ต่อมา พระเจ้าพุดกปันคดากิราช ตรัสใช้ให้มหาอุมาตย์ผู้เป็นใหญ่ในทางหนังสือ^(๓)
เกี่ยวกับชาวนคร (เจ้ากรมพระอลาักษณ์?) อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นั้น มาประดิษฐานไว้
ในวัดปุพพารามฯ เมื่อวัน ๘ ค่ำ เดือน ๓ (วันศุกร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๓)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แปดความว่า

พระมหากษัตริย์ โปรดให้ราชทูตเมืองใต้^(๔) ชั่งมาเจริญราชไมตรีไปมัลการ
พระพุทธรูปแก่นจันท์ทวดปุพพาราม

พระพุทธรูปแก่นจันท์มาถึงเมืองเชียงใหม่ เมื่อปีมะเดื่ง จุลศักราช ๔๕๓ ตรงกับ
พระค่ำคืนพานด่วงแด่วได้ ๒๐๒๕ ปี เป็นบทพระพุทธรูปมาถึง^(๕)
บริเนท ว่าด้วยพระพุทธรูปแก่นจันท์โดยย่อมเพียงเท่านั้น แต่เรื่องนั้นมาในท่าน ชื่อ
วรจันท์สารโภดพิตต์ดา

บริเนทว่าด้วยพระพุทธรูปแก่นจันท์
ฉบับริบูรัช

๑. วัดอโศการาม คือ วัดศรีภูมิ

๒. มหาอุมาตย์ ชื่อ ปานเทป ใช้คำกล่าวว่า ปานหโภ นาม นามจุใจ เข้าใจว่าเรียกตามชื่อพื้นเมืองว่า บ่าเตบ
 เพราะสำเนียง ท ออ กะ เสียงเป็น ต ผู้ให้ผู้เรียกผู้น้อยมักใช้คำว่า บ่า นำหน้าชื่อเสมอ ดังนั้น คำว่า บ่าเตบ
 ก็คือ อ้ายเตบ หรือ เจ้าเตบ ตรงกับคำว่า นายเทป สอบต้นฉบับในล้านเดิมเมื่อ ปานหโภ นาม นามจุใจ
 แปลว่า มหาอุมาตย์ของปานเทป

๓. ในต้นฉบับในล้านเดิมชื่องูกศัพท์ว่า นครปัตติ นามจุ แปลว่า มหาอุมาตย์ ผู้เป็นใหญ่ในกรอัน
 ประดิษ์ คำว่ากรอันกรอันประดิษ์ คงจะหมายถึงกรเชียงใหม่ และมหาอุมาตย์ผู้นั้นคงจะหมายถึงผู้สำเร็จราชการ

๔. คงหมายถึง กรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๕—๒๐๗๒)

๕. ต่อมาได้นำพระพุทธรูปแก่นจันท์องค์นี้ มาประดิษฐานไว้ในวัดเจดีย์เจ็ดยอด (คุรุปที่ ๕๕)

[เว่องพรวนนาความตอนจบ]

ณ วันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ พระราชกุمارต้นพระชนม์ พระเจ้าพิทักษ์ปันดดาชาธิราชตรัสดังให้เข้าหับพระศพบีดทองมาอัญเชิญพระศพราชกุмарนั้นไปวัดถัดหدارาม เมื่อวันแรม ๑๙ ค่ำ รุ่งขึ้นวันแรม ๑๓ ค่ำ ทรงถวายมหาทานมีผ้าแพรและผ้าถือกำป้าเป็นทัน แก่พระสังฆ ๓ คนจะแตะโปรดพระราชนาทานเพดิจ ต่อจากนั้นมา พระราชาโปรดให้ส่งข้อคนะถือหดทำอุปถัมภกรรน เมื่อวันพุธหัสပดิ ขัน ๔ ค่ำ เดือน ๖ บีมະเมี่ย จุดศักดิ์กราช ๘๘๔ ประกอบด้วยภรนันกษัตริยานาคทบวชครองนั้น มีจำนวน ๒๒๐ นาค แต่โปรดให้ยก (สร้าง) วิหารวัดธรรมเต่นาราม เมื่อวันพุธหัสพดิ ๕ ค่ำ เดือนแปดหลัง^(๑) จันทร์เต็วขึ้นปุ่ตตันกษัตริย์ต่อจากนั้นมา พระราชาทรงบำเพ็ญกุศล เพื่ออุทิศผลให้แก่พระราชชิคาของพระองค์ ทรงนิมนต์พระมหาเถร ๑๕ รูป มีพระมหาเถรราชาครุเบ็นประมุข ให้แสดงธรรมคงแหน่ง ๓ ค่างวันเพญเดือนแปดหลัง พระองค์ทรงบูชาธรรมโดยถวายจ่าวอย่างดีแก่พระเถระองค์ดังคู่ๆ ต่อจากนั้น พระองค์โปรดให้ยก (สร้าง) หอพระมนเทียรธรรมวัดบ้ำแดง เมื่อวันพุธขัน ๕ ค่ำ เดือน ๑๙ และเมื่อวันพุธคืนเดือนอ้ายได้เกิดแผ่นดินไหวใหญ่

พระราชาทรงบำเพ็ญกุศล เพื่ออุทิศถวันกุศลไปให้แก่พระราชชิคาของพระองค์ ทรงนิมนต์พระมหาเถร ๒๒ รูป มีพระมหาราชาครุเบ็นประมุข (ให้แสดงธรรม) แล้วจึงทรงตั้งบูชาธรรมบรรยายชื่อ พุทธวงศ์ ในวัดถัดหدارาม คงแหน่ง ๔ ค่างแหงบากษัณกระหงลงวันเพญ (เดือนอ้าย) ทรงบูชาธรรมด้วยผ้าถังจำวีแพรออย่างดีของค์ดังผน แต่เมื่อเดือนย พระราชาชิบดีโปรดให้อยุเชิญพระกันโโพชปวีณา^(๒) ไปไว้ในปราสาทหอค่า ชั้งตกแต่งด้วยทองคำเดียงดีดูกແลงมีดุกดายวิจิตรด้วยประการต่างๆ อันมีในอุโบสถวัดมหาโพธาราม พร้อมด้วยเครื่องถักการตั้งมานะเป็นอเนก คงแหน่ง ๔ ค่า ถังวันเพญเดือนย พระองค์ทรงนิมนต์พระมหาเถรผู้ทรงไตรบีญา ๓๖ องค์ มีพระมหาราชาครุเบ็นประมุขให้แสดงธรรม ทรงตั้งบูชาธรรมบรรยายชื่อ จิรยาบีญา ทรงบูชาด้วยจ่าวอย่างดีของค์ดังคู่ๆ ในวันเพญเดือนยนั้นเอง พระราชาโปรดให้ราชทูตเมืองไห้นมต์การพระมหาชาตุหริปุณชัย แต่ในวันนั้น พระองค์ตรัสดังให้เก็บรักษาหนังตื้อตื้นญานุราชไม่ครวทพระเจ้าอรมทหนะใช้ให้ราชทูตอุปถุตเชิญมา เพื่อกราชบัตต์พนังไม่ครวทกับพระองค์ ไกวทเชิงพระมหาชาตุหริปุณชัย หนังตื้อตื้นญานุราชไม่ครวทของพระเจ้าหงสาวดี กเช่นเดียวกัน

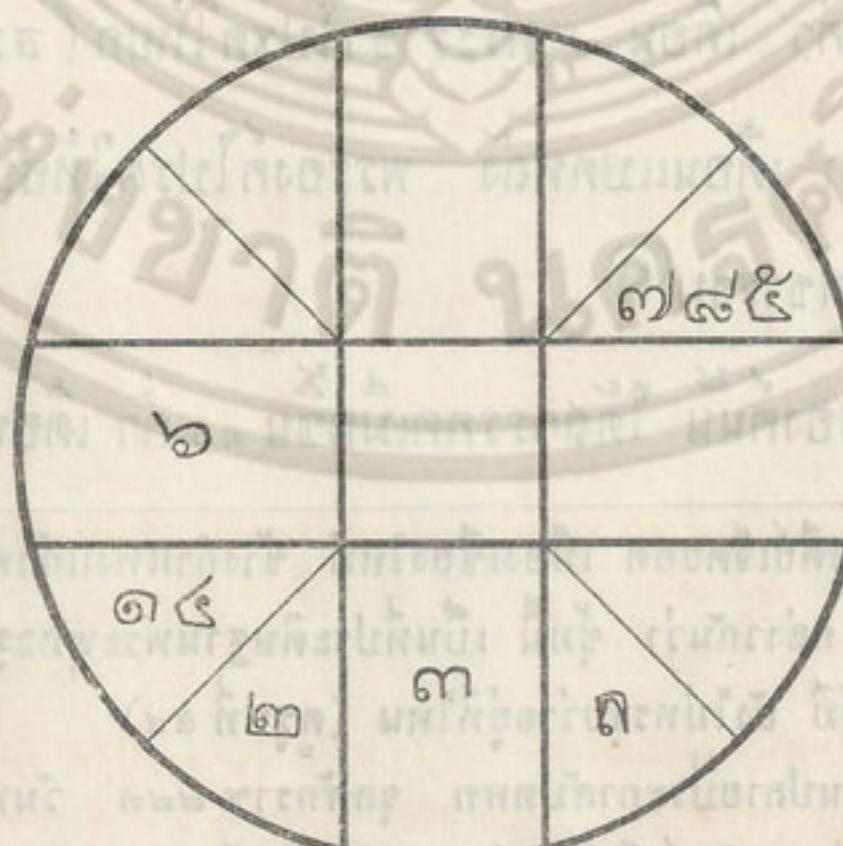
๑. วันกับดีคลาดเคลื่อน คือ เดือนแปดหลังขัน ๑ ค่ำ เป็นวันอังคาร ขัน ๕ ค่ำ ต้องเป็นวันเสาร์ และแรม ๑ ค่ำ เป็นวันพุธ แรม ๕ ค่ำ ต้องเป็นวันอาทิตย์ แต่เดือนแปดต้นขัน ๑ ค่ำ วันอาทิตย์ ขัน ๕ ค่ำ เป็นวันพุธหัสบดี ดังนั้น จึงน่าจะเป็นวันขัน ๕ ค่ำ เดือนแปดต้นไม่ใช่เดือนแปดหลัง

๒. พระพุทธรูปแบบสมัยอุทิถ์ เรียกกันว่า พระเจ้าแข็งคນ บ้าจุนน้อญี่วนัดครีเกิด จังหวัดเชียงใหม่ (ครุฑ์ที่ ๔๐)

พระองค์โปรดให้เก็บรักษาไว้ที่เชิงพระมหานาถหิริปุญชัย ในวันพุธสุดท้าย เดือน๓ พระองค์โปรดให้ยก (สร้าง) เสนาณะสำหรับพระภิกษุอาคนคุกะชน ในวัดบ้านแดง ต่อนมา พระราชาทรงอนุญาตอุปถัมบทกรรมแก่คนละตั้งชนกิจย์ต์หด เมื่อวันเดียวกัน ๔ ก้า เดือน & ประกอบด้วยเชื้อชุมชนกษัตริย์ บ้มะแม จุดศักดิ์ราช ๔๘๕ (พ.ศ. ๒๐๖๗) อุปถัมบทกรรมครองหนังสือด้วยบุตร ได้ทำศักดิ์ตั้งบ้านดูน้ำพรมนต์คยาต่อหน้าพระรัตนตรัย ในวัดสีหารามเมื่อวันเดียวกัน ก้า ผู้ชายพระราชา ทรงบำเพ็ญพระราษฎร์ให้พระราชนิศาของพระองค์ ทรงนิมนต์พระมหาเถรผู้ทรงไตรบูน ๔๙๖ นี่พระมหาเถรราษฎร์เป็นประมุข ให้แต่งธรรมในวัดสีหาราม เมื่อวันนี้ ก้า ค่า เดือน ๔ และการบำเพ็ญพระราษฎร์ให้สันตุสุลงในวันเพ็ญเดือน ๔ พระองค์ทรงบูชาธรรมแก่พระมหาเถรแคดะองค์ด้วยผ้าแพรอย่างดงามคดะคุ พระองค์โปรดให้ยก (สร้าง) มหาภูมิที่ประมาน ๕๐ วา เพื่อให้เป็นที่อยู่ของพระมหาเถรราษฎร์ในวัดบ้านแดง เมื่อวันพุธ ๕ ก้า ค่า เดือน ๑ ประกอบด้วยบพพผู้คนนักษา เวดาเทยงวน

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคากา แปดความว่า

พระราชปรคให้ยกมหาภูมิ เพื่อยังคานานาให้เจริญรุ่งเรือง เมื่อวันพุ
ไข่ ๒ ค่ เดือน ๑๐ สารทกาล ประกอบด้วยบพผู้คุณนักชัตตา ข่มะแม
เวลาเที่ยงวัน พระเคราะห์อยู่ในราชศัดงต่อไปนี้ เสาร ราช พฤหัสบดี อุ่รากกุมภ
ศุกร์ อุ่รากกรกฏ อาทิตย พุธ อุ่รากสิงห จันทร อุ่รากกันย อังคาร อุ่
ราชศุคล ลัคนา อุ่รากพิจิก พระองคปρคให้ยก (สร้าง) มหาภูมิขึ้นแล้ว ।

ณ วัน ๕๗๑๐ ค. บ. บมจ. จำกัด จุดศักดิ์ราช ๙๙๕ เวลาเที่ยง

พระคำหనกหดังเก่าเคยเป็นที่ประทับของพระบัพย์กาธิราช ซึ่งได้ทรงบูรณะให้ดูน่า
เด่นน พระราชทรงนั่นคือพระมหาเถร ๑๒ รูปนี้พระมหาราชนครุเป็นประธานให้สวดพระปริตร
๓ วัน ทรงนมัสการบูชาถวายเครื่องถักการแด่วาเต็ค้านถุพระคำหนกหดังนน ด้วยพระยาการ
ชัย เยօงกรายงานต่างๆเป็นต์รยงนก เมื่อวันพุทธศับดีแรม ๔ ค่ำเดือนอ้าย ประจำอยู่ด้วยปุ่ตต์นักชัตว
ณ วันเดือน ๗ ขาน ๑๓ ค่ำ เดือนยี่ โปรดให้ยก (สร้าง) วิหารใหญ่ทวัดกุํกานครเกาง
กุํกาน

ในวันเพญเดือนยี่ ทรงบริจาคมหาทานถวายตั้มนะบิขารประกอบด้วยผ้าเนื้อคุ้นหู
แก่พระเทพมงคลธรรมทรงพระภิกษุบิวาร แล้วถึงพระเทพมงคลธรรมด้วยคำกราบบี้ก
จำนวน ๒๐ คณาร ไปให้แก่พระเจ้านครด้านซ้ายเพื่อให้เกิดศรัทธาปถะ

น วันศุกร์ ๑๐ ก้า เดือน ๓ พระองค์ทรงบูชาพระภราดรากันะคำยเกรองบวชาร
ราคาแพงแต้วนนิดใหอยุ่ดบุปผารามแต่ปพพาราม

ณ วันพุธ ๑๓ ก้า เดือน ๔ พระราชาตรัตต์สั่งให้จุดธูระในวัดป่าแดงมหาวิหาร

ณ วันศุกร์แรม ๑ ค่ำ เดือนพ้าย จุตศก็ราช ๔๔๒ (พ.ศ. ๒๐๖๔) พระราชาขึ้นบด
นิมนต์พระมหามาตรราชครูให้อยู่กู้หงส์หงส์ใหญ่

ณ วันจันทร์ ๑๒ ค่ำ เดือน ๖ ปีรัชกา จุลศักราช ๔๘๗ (พ.ศ. ๒๐๙๕) พระองค์
โปรดให้การทําอุปถัมภกธรรม เติร์จเมืองวนเพญเดือน ๖

ณ วันเดียว งานค่า เดือน ๗ พระราชาโปรดให้ยก (สร้าง) มหาวิหารในวัดป่าแดง

ณ วันพุ ช วน ๙ ก า เดือนแปดหก พระองค์โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นกันที่
ไปไว้ในพระอุโบสถวัดมหาโพธาราม^(๑)

พระมหาชัตติยพรางค์นั้น ได้สร้างครั้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๐ ก้า เดือน ๓ พระชนมายุได้ ๔๓ ปี(๒)

๑. ที่วัดมหาโพธาราม หรือ วัดเจดีย์เจ็ดยอด เมืองเชียงใหม่ ข้างกำแพงแก้วด้านหน้า มีชื่อก่ออิฐถือปูน แต่ชารุคแสดงว่าทำมานานแล้ว กล่าวกันว่า ชุมชน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแก่นจันทน์ บังจุบันนี้มีแต่ชุมส่วนพระพุทธรูปแก่นจันทน์ไม่มี ยังไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน (ดูรูปที่ ๕๕)
  ๒. ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า ในปลายปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๘๘๗ วันพฤหัสบดี เดือน ๕ คือ เดือน๓ ขึ้น ๑๐ ค่ำ พระเมืองแก้วเจ้านครพิงค์เชียงใหม่เสวยด่านเนื่องม้าดิน ประชาชนพระโขนงเจียนถึงแก่พิราลัยอยู่ในราชสมบัติดี ๓๐ ปี พระชนมายุได้ ๔๔ พรวยา หาพระราชนิรภัยสันติวงศ์มีได้

พระยุพราชผู้เป็นพระราชบุตรองค์ใหญ่ของพระมหาภกษตรยนน ^{๗๐๖๘}^(๑) ได้รับราชสมบัติ
ณ วันแรม ๑ ค่ำ ขานะเนื่องค่ำพระชนมายุ ๒๙ ปี พระองค์ประทุมบันดาลง เจ้าศึกษา
๔๕๙ (พ.ศ. ๒๐๔๑)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แบดความว่า

พระราชบิดาประสูติบุชาล พระชนมายุ ๓๐ ปี ได้รากภิเมืองเมื่อวันเดียว
เสวยราชสมบัติอยู่ ๓๐ ปี บรรบันทน์ สวรคตบราhma พระชนมายุ ๔๓ ปี
พระยุพราชผู้เป็นราชบุตรองค์ใหญ่ของพระราชนัน พระทับอยู่ ในพระราช-
นิเวศน์แห่งเดียวแกน ได้เสวยราชสมบัติเมื่อวันเดียว พระชนมายุ ๒๙ ปี

อนง พระราชาองค์นี้ เป็นพระเจ้าธรรมิกราชโดยแท้ ณ วัน & ค่ำ เดือน ๒ ปี๙
พระมหาเดวราชครุมราชนภาพ

อนง ไนปี ๙๙ พระราชาทรงอัญเชิญพระครุฑ์ของพระองค์มาถืออยู่ในวัดมหา
โพธาราม ซึ่งเป็นวัดที่พระองค์ทรงผนวช แตะอัญเชิญพระมหาตุรังค์เดว จากวัดมหาโพธาราม
ไปถืออยู่ในวัดบ้ำแดง แล้วพระราชาท่านถวายตุพรณบัญชาติทรงต่ำแห่งตั้งมหาราชให้แก่
พระมหาตุรังค์เดว แต่ทรงประทานถวายต่ำแห่งมหាតม ให้แก่พระมหาตุรังค์เดว ซึ่ง
ถืออยู่ในวัดเห็นอันเป็นวัดของพระมหาเทว (วัดสุธรรมาราม)

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคถา แบดความว่า

พระราชบิดาผู้เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่นั้น ทรงกางเศวตฉัตร (ครอง
ราชสมบัติ) เมื่อวันพุทธสบด แรม ๑ ค่ำ ปี ๖๖ จุลศักราช ๔๕๙ ๑

เมื่อบนฝันพันไปแล้ว ถึงปีจุลศักราช ๔๕๙ พระราชบิดาผู้เป็นพระราชโอรด
องค์ใหญ่ โปรดให้คณะตั้งมั่นกิจยติ์หดทำอุปถัมบທกวรรณ เมื่อวันจันทร์ ๑๒ ค่ำ เดือน ๒

๑. ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า เสนาอัมมาตี้ทั้งหลายปรึกษาพร้อมกันให้ไปเชิญท้าวเกยแก้วกุมาร ผู้เป็นพระอนุชา
ธิราช คือ ราชบุตรพระยอดเชียงรายซึ่งอยู่ ณ เมืองน้อยนัมมาสืบท่อพระวงศ์คำรงราชสมบัติ ณ นครพิงค์
เชียงใหม่ เจ้าฟ่อท้าวเกยได้มานั่งเมืองเชียงใหม่ในวันพุธ เดือน ๕ คือ เดือน ๓ แรม ๙ ค่ำ ยังมิได้รากภิเมือง
คนทั้งหลายขานพระนามว่า พระเมืองเกยกล้าเจ้านครพิงค์เชียงใหม่

น วนเพญเดือนยบกันน พระองค์อยู่เชิงพระพุทธรปองค์ใหญ่ ซึ่งพระราชนิค
ของพระองค์โปรดให้หดตัวไว้น ไปประคิชฐานที่หอปราสาทคำ ท่ามกลางวิหารหอวงนกร
หริปุณชัย เพื่อให้ชาวดอกได้ห่วงพิช คือ บุญกุศลกันทั่วหน้า

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคด้า แปดค้วมว่า

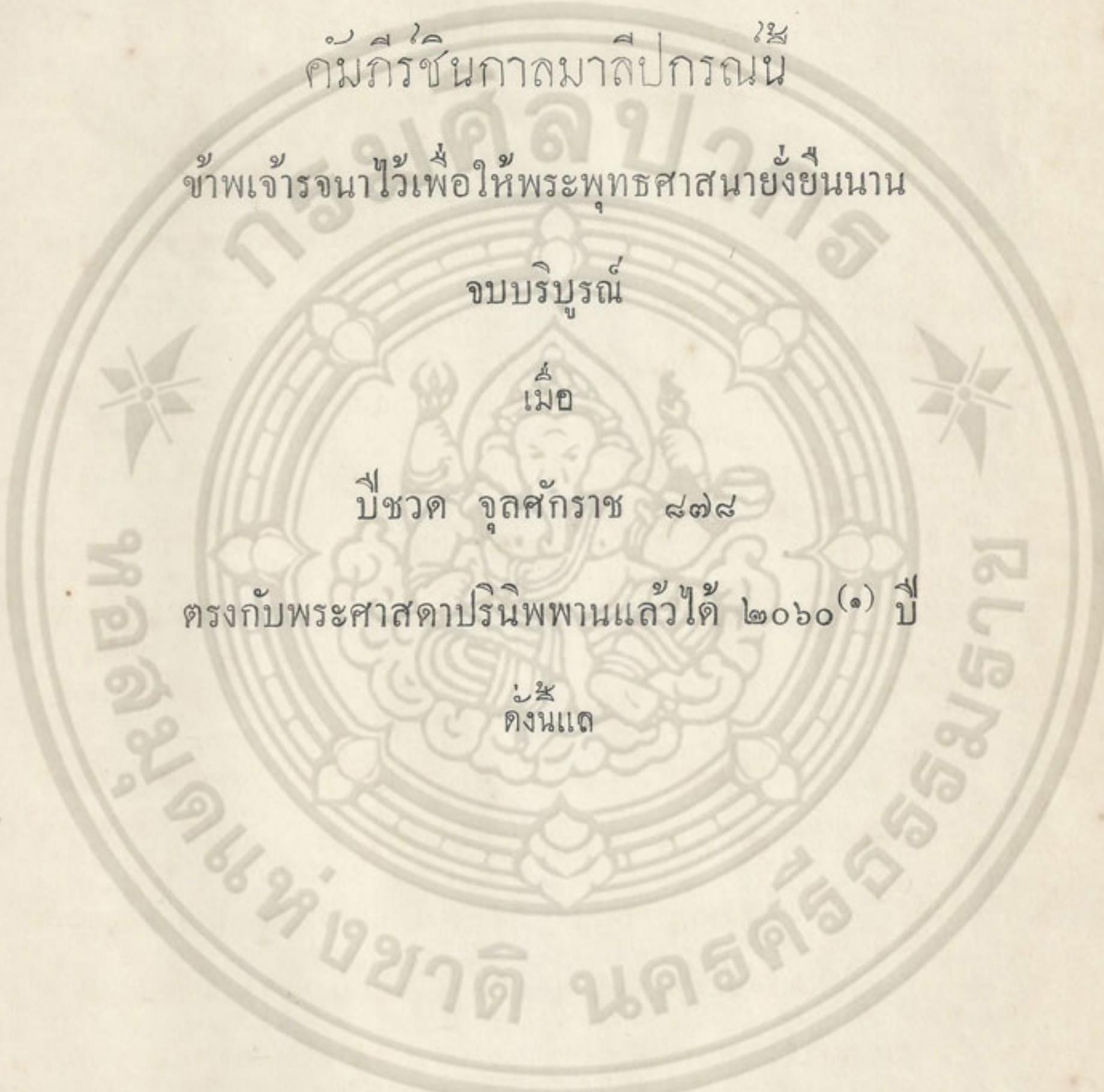
พระเจ้าแผ่นดินพิล ทรงสมภพในวงศ์ของพระเจ้ามังราย ปรากฏ
พระนามในที่ทวีปว่า พระเจ้าสิริธรรมจักรพระศิริ ส่วนพระราชาผู้เป็นพระราช
ปนดดา (เหลน) ของพระองค์ (คือ พระเมืองแก้ว) ทรงดำรงอยู่
ในธรรม พับถือพระพุทธศาสนา เป็นเจ้าหนือหัวประชาชน ทรงปักครอง
แผ่นดิน มีพระประสงค์จะให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง โปรดให้กระทำความดี
งามไว้ในก្រោមប្រជាពលawan

พระภิกขุผู้ขอว่า รตโนบัญญา เพราะมีบัญญາเพียงดังว่า รตโน
ได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากพระปนัดดาธิราชนั้น ออยู่กุฎิที่พระปนัดดาธิราช
สร้างถวาย ขณะนั้น มิพระชาได้ เทศ พระชา กำลังอยู่ ในระหว่างพระชา
ได้เพิ่มเติมตกแต่งคัมภีรชั้นกาลให้เป็นคัมภีรอันงดงาม (คือ เพิ่มเติมตกแต่ง
ให้สมบูรณ์ขึ้น) ।

เพาะเหตุที่คัมภีรนั้น เพื่อรุ่งงาย ได้รวบรวมกากลแห่งพระพุทธสิบ
ต่อตามลำดับกันมา ทั้งกปรชาญูช้างไว้ในคัมภีร์ต่างๆ คัมภีรนั้นจงขอว่า
ขືนกາລມາລີ คัມภີຣ໌ນກາລມາລິນນັນ ມີຂ້ອຄວາມບັນທຶກໄວ້ຢ່ອງ ຕາມຄວາມ
ປະສົງຄໍ ເສັອແກ່ປະຈານທັງຫລາຍ ໂດຍປຣາຈາກອັນຕາຍອັນໄດ
ຂ້າພເຈົ້າຈຶ່ງຫວັງໃຫ້ປະຈານທັງໝາດເຫັນນີ້ ຈົງປຣາຈາກອັນຕາຍອັນນີ້ເດີດ
ຂອພຣະນາທາກນີ້ຕ້ອຍທັງຫລາຍ ຈົງມີນາພຣະທັຍຢືນດີ ໃນຄວາມສາມັດຄິກັນທວພັນ
ແຜ່ນດີນ ແລະຂອງຈທຽງປົກຮອງຮັກໜາປະຈາຮານງຽບຂອງພຣອງຄໍຕາມພຣະຈາຫ
ກຳທັນດກງາຫມາຍ^(๑) ຂອຸປະຈາກມານພັນແຜ່ນດີນຕາມຖຸດກາລ ຂອປະຈານ

๑. ในฉบับพิมพ์มาแล้วว่า สม ปช หวานนุตานุตุ แต่ที่นับในланเดิมว่า สม ปช ป่วงนุตานุตุ แปลว่า ปักษรองรักษาประชาราษฎร์ของพระองค์ตามพระธรรมวินัยอันเป็นพหุจัน

ทั้งหลาย จงได้รับความสุขกันทั่วหน้า ขอให้ข้าพเจ้า พึงเป็นผู้สามารถรอบรู้
กาลเวลาของพระพุทธ ครน์ได้รู้เห็นกาลเวลานี้แล้ว ขอให้เกิดมีญาณคติ
(แนวความรู้) โดยง่าย เมื่อพึงธรรมอันประเสริฐของพระศรีอารยเมตไตรย
ขอให้ข้าพเจ้าได้ตรัสรู้มรรคผลเบ็นขึปปากัญญา (ตรัสรู้เร็วผลัน) ใน
อนาคตการ เทือญฯ

๑. คุณวิชัยบุญมา จำกัด รายงานเมื่อ ๑๓.๘.๒๕๖๐ (พ.ศ. ๒๕๖๐) และหากแต่งเพิ่มเติมมาถึง ๑๓.๙.๒๕๖๑ (พ.ศ. ๒๕๖๑) พระเกี้ยวก็ถือเป็นวาระสมบุตได้ ๐ ปี

เรื่อง ลำดับกิจกรรมของนครเชียงใหม่

ตามคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์

๑. พระเจ้ามังราย

ประดุจบกุน	๑.๔. ๒๐๓	พ.ศ. ๑๗๘๓	
เดวຍราชยบวราก	๑.๔. ๒๒๓	พ.ศ. ๑๗๐๕	พระชนมายุ ๒๒ ปี
ถงบกุน	๑.๔. ๒๗๓	พ.ศ. ๑๗๕๕	พระชนมายุ ๗๒ ปี
ตัวรรคบปีกุน	๑.๔. ๒๗๓	พ.ศ. ๑๗๕๕	พระชนมายุ ๗๒ ปี

๒. พระเจ้าคราม

ประดุจบันดู	๑.๔. ๒๒๗	พ.ศ. ๑๗๐๕	พระราชนบุตรพระเจ้ามังราย
เดวຍราชยบกุน	๑.๔. ๒๗๓	พ.ศ. ๑๗๕๕	พระชนมายุ ๔๒ ปี
ถงบกุน	๑.๔. ๒๗๓	พ.ศ. ๑๗๕๕	พระชนมายุ ๔๒ ปี(๑)
ตัวรรคบปีนดู	๑.๔. ๒๘๗	พ.ศ. ๑๗๖๙	พระชนมายุ ๒๐ ปี

๓. พระเจ้าแสนภู

ประดุจบชา	๑.๔. ๒๕๙	พ.ศ. ๑๗๓๐	พระราชนบุตรพระเจ้าคราม
เดวຍราชยบวราก-			
บกุน	๑.๔. ๒๗๓	พ.ศ. ๑๗๕๕	พระชนมายุ ๒๕ ปี
ถงบชาด	๑.๔. ๒๗๕	พ.ศ. ๑๗๕๗	พระชนมายุ ๒๖ ปี(๒)

๑. ครองนครเชียงใหม่ได้ ๔ เดือน มอบราชสมบัติให้พระเจ้าแสนภูรัชโ/or สแล้วไปครองแคว้นโยนก (เชียงราย)
๒. พระเจ้าแสนภูครองนครเชียงใหม่ได้ ๔ เดือน เกิดศึกขุนเครื่องยึดนครหริปุญชัย พระเจ้าแสนภูจึงยกไปแคว้นโยนก ขุนเครื่องยึดนครหริปุญชัยได้เมื่อ ๑.๔. ๖๗๔ กรองนครหริปุญชัยอยู่ ๕ ปี บุตรชายขุนเครื่องซือเจ้าโครน กรองนครหริปุญชัยต่อมาก็ ๒ เดือนเมื่อ ๑.๔. ๖๙๓ เจ้าขัคกะ พืชายเจ้าโครนกรองต่อมาก็ ๓ เดือน พ่อขุนน้ำท่วมราชบุตรพระเจ้าครามยกมาจากเมืองตากยึดนครหริปุญชัย เจ้าขัคกะกลัวหนีไปเขลงคนคร พระเจ้าแสนภูยกพลมาจากแคว้นโยนก เข้าครองแคว้นพิงค์ คือ นครเชียงใหม่ รบกับพ่อขุนน้ำท่วม จับพ่อขุนน้ำท่วมได้ส่งไปถวายพระราชนิดา พ่อขุนน้ำท่วมกรองแคว้นพิงค์ได้ ๑ เดือน ระหว่าง ๑.๔. ๖๙๓ ถึง ๖๙๔ พระเจ้าแสนภูกลับมาครองนครเชียงใหม่อกเมื่อ ๑.๔. ๖๙๔ แต่กรองอยู่ไม่นาน จึงมอบให้พระเจ้าคำฟุครองต่อมาก ล่วนพระองค์ไปปฏิบัติพระเจ้าครามที่แคว้นโยนก (เชียงราย) จนกระทั่งพระเจ้าครามสรรคตเมื่อ ๑.๔. ๖๙๗ ต่อมาก็ ๑.๔. ๖๙๘ ทรงกับ พ.ศ. ๑๗๗๐ จึงได้สร้างเมืองเชียงแสน ต่อมาก็ ๖๙๙ จึงสรรคตที่เมืองเชียงแสน

๔. เทวราชย์กรุงหง-

บีชอ	๑.๊. ๒๘๔	พ.๊. ๑๙๑๒	พระชนมายุ ๓๖ ปี
ถังบีชอ	๑.๊. ๒๘๔	พ.๊. ๑๙๑๒	พระชนมายุ ๓๖ ปี
ศูนย์ราษฎร์เมือง-			
เชียงแต่น บีชอ	๑.๊. ๒๘๗	พ.๊. ๑๙๑๕	พระชนมายุ ๔๙ ปี

๕. พอกขันนาทวน

ประดู่คบี ไม่ปรากฏ	๑.๊. ไม่ปรากฏ	พ.๊. ไม่ปรากฏ	พระราชนบุตรพระเจ้าครรภ์
เตวราชย์บารากา	๑.๊. ๒๘๓	พ.๊. ๑๙๑๕	
ถังบีชอ	๑.๊. ๒๘๔	พ.๊. ๑๙๑๒	ครองราชสมบัติอยู่ ๗ เดือน

๖. พระเจ้าคำฟู

ประดู่คบีบารากา	๑.๊. ๒๗๑	พ.๊. ๑๙๕๓	พระราชนบุตรพระเจ้าแต่นก
เตวราชย์กรุงแรก-			
บีชอ	๑.๊. ๒๘๔	พ.๊. ๑๙๑๒	พระชนมายุ ๓๓ ปี
ถังบีชดู	๑.๊. ๒๘๗	พ.๊. ๑๙๑๕	พระชนมายุ ๓๖ ปี
เตวราชย์กรุงหง-			
บีชอ	๑.๊. ๒๘๗	พ.๊. ๑๙๑๕	พระชนมายุ ๒๕ ปี
ถังบีกุน	๑.๊. ๒๘๗	พ.๊. ๑๙๑๕	พระชนมายุ ๒๖ ปี(๑)
ศูนย์ราษฎร์ชวด	๑.๊. ๒๘๘	พ.๊. ๑๙๑๐	พระชนมายุ ๒๙ ปี
			(นับอายุย่าง)

๗. พระเจ้าพ้าย

ประดู่คบีชดู	๑.๊. ๒๘๗	พ.๊. ๑๙๑๕	พระราชนบุตรพระเจ้าคำฟู
เตวราชย์บีชวด	๑.๊. ๒๘๘	พ.๊. ๑๙๑๐	พระชนมายุ ๑๑ ปี เทวราชย์ ทเมืองเชียงแต่น

๑. ครองนครเชียงใหม่ได้ ๒ ปี ไปอยู่ครองเมืองเชียงแสนประทับอยู่ที่เวียงหวย ห่างที่ว่าการอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ด้านทิศตะวันออก ประมาณ ๒ กิโลเมตร และสร้างศาลาที่แม่คำ ห่างที่ว่าการอำเภอแม่จัน ด้านทิศเหนือ ประมาณ ๔ กิโลเมตร

ສ້າງແຫ່ງສຸດແທ່ງຫຼາຍ

ນາຄຣອງນກຮ່າຍໃໝ່

ເນັບຂາດ	ຈ.ຕ. ໭໦໦	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ດັບປິນແນ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ຕ່ວຽກຕົບປິນແນ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ

໤. ພຣະເຈົກອນາ

ປະດູຕົບເກາະ	ຈ.ຕ. ໭໦໬	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະວານບຸດກພຣະເຈົ້າພາຍ
ເຕືອຍວາຊຍບິນະແນ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ດັບປິນດູ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໪ ປ
ຕ່ວຽກຕົບປິນດູ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໪ ປ

໥. ພຣະເຈົກແສນເມືອນນາ

ປະດູຕົບຂາດ	ຈ.ຕ. ໭໨໬	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະວານບຸດກພຣະເຈົ້າອນາ
ເຕືອຍວາຊຍບິນດູ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ດັບປິນເຕັ້ງ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ຕ່ວຽກຕົບປິນເຕັ້ງ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ

໦. ພຣະເຈົກສໍາຜັກແກນ

ປະດູຕົບປິນເຕັ້ງ	ຈ.ຕ. ໭໮໬	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະວານບຸດກພຣະເຈົ້າແດນ- ເມືອນນາ
ເຕືອຍວາຊຍປິນເຕັ້ງ	ຈ.ຕ. ໭໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ດັບປະກາ	ຈ.ຕ. ໨໠໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໫ ປ(๑)
ຕ່ວຽກຕົບຂາດ	ຈ.ຕ. ໨໠໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໫ ປ

໧. ພຣະເຈົກພົກ

ປະດູຕົບນູດ	ຈ.ຕ. ໭໧໬	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະວານບຸດກພຣະເຈົ້າສໍາຜັກແກນ
ເຕືອຍວາຊຍປະກາ	ຈ.ຕ. ໨໠໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ດັບປິນແນ	ຈ.ຕ. ໨໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ
ຕ່ວຽກຕົບປິນແນ	ຈ.ຕ. ໨໧໨	ພ.ຕ. ເລີ້ມ	ພວະນາຍຸ ໩ ປ

໨. ນອບຮາສນນຳໃຫ້ແກ່ພຣະເຈົກສີຣິຍຣົມຈັກພຣະຕິພົກ

๑๖. พระยอดเชียงราย

ประดุจบุชาด	๑.๗. ๔๙	พ.ศ. ๒๐๐๐	หданพระเจ้าพด
เดียวราชยบมະແນ	๑.๗. ๔๕	พ.ศ. ๒๐๓๑	พระชนມາຍุ ๓๑ ป
ถงบมະໂຮງ	๑.๗. ๔๕	พ.ศ. ๒๐๔๐	พระชนມາຍุ ๔๐ ป <small>(๑)</small>
ສົດຣາຄຕັບຫາດ	๑.๗. ๔๗	พ.ศ. ๒๐๕๐	พระชนມາຍุ ๕๐ ป <small>(๒)</small>

๑๒. พระเมืองแก้ว

ประชุม ประชุม ประชุม	จ.ร. ๔๔ จ.ร. ๔๕ จ.ร. ๔๖	พ.ร. ๒๐๒๒ พ.ร. ๒๐๓๔ พ.ร. ๒๐๗๔	พระราชนิเวศน์ พระราชนิเวศน์ พระราชนิเวศน์
เต็ยวราษฎร์ เต็ยวราษฎร์ เต็ยวราษฎร์	จ.ร. ๔๕ จ.ร. ๔๖ จ.ร. ๔๗	พ.ร. ๒๐๓๔ พ.ร. ๒๐๗๔ พ.ร. ๒๐๗๔	พระชนมายุ ๑๓ ปี พระชนมายุ ๑๓ ปี พระชนมายุ ๔๓ ปี
ถังบรรณาการ ถังบรรณาการ ถังบรรณาการ	จ.ร. ๔๖ จ.ร. ๔๗ จ.ร. ๔๘	พ.ร. ๒๐๗๔ พ.ร. ๒๐๗๔ พ.ร. ๒๐๗๔	พระชนมายุ ๔๓ ปี พระชนมายุ ๔๓ ปี พระชนมายุ ๔๓ ปี
ส่วนราชการ ส่วนราชการ ส่วนราชการ	จ.ร. ๔๗ จ.ร. ๔๘ จ.ร. ๔๙	พ.ร. ๒๐๗๔ พ.ร. ๒๐๗๔ พ.ร. ๒๐๗๔	พระชนมายุ ๔๓ ปี พระชนมายุ ๔๓ ปี พระชนมายุ ๔๓ ปี

๑๙
๓๓. พระเกี้ยงเกล้า

ประดุจคบบันจะเด็ง ๑.๐. ๔๕๘ พ.ศ. ๒๐๔๑
เสวยราชย์บีระกา ๑.๐. ๔๕๙ พ.ศ. ๒๐๔๒ พระชนมายุ ๔๙ ปี(๒)

๑. มอบราชสมบัติให้พระราชนูกร แล้วอยู่อีก ๑ ปี จังสวัสดิ์

๒. คัมภีร์ชินกากลามาดีปกรณ์ ร้านจันในแผ่นดินพระเกย์เกล้า จึงไม่ปรากฏการสรรคตของพระองค์

กษกรปริราชวังศ์มั่งรายครองนครเชียงใหม่

เที่ยบระหว่าง

ชนกalemajipgrn กับ พงศาวดารโยนก

[ช. คือ ชนกalemajipgrn ย. คือ พงศาวดารโยนก]

อันดับที่	นาม	จ.ศ.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			แต้	ถึง		
๑.	พระเจ้ามั่งราย					
		๒๔๓	๒๒	๗๒	๕๐ ปี	มาจากเชียงราย ชนะดຳພູນ สร้างเชียงใหม่
๒.	พระเจ้าคราม	๒๔๐	๒๑	๔๐	๕๕ ปี	
		๒๗๓	๔๖			ครองได้ & เดือนกัดบ้าไปโยนก
๓.	พระเจ้าแสนภู ครองที่๑	๒๗๕				ครองได้ & เดือนกัดบ้าไปเชียง-
		๒๙๓	๒๕	๒๖	๗ ปี	ราย
๔.	เจ้าขุนเครือ	๒๙๐	๔๑	๔๒	๑ ปี	
		—	—	—	—	ในชนกalemajipgrn ไม่กล่าว ว่าครองเชียงใหม่
๕.	พ่อท่านนาทวน	๒๘๓			๑ ปี	อาจ มาจากเมืองพาย
		๒๘๓			๗ เดือน	ไม่ทราบชื่อ
		๒๘๙	๓๐	๓๔	๔ ปี	

อันดับที่	นาม	จ.ค.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			แตร	ถึง		
๖.	พระเจ้าสแตนเลส ทรงที่ ๒					
		ช. ป.	๒๘๔ ๒๙๖	๓๖ ๔๗	ไม่ถึงปี ๕ ปี	ไม่ทราบว่ากี่เดือน ไปเชียงราย
๗.	พระเจ้าคำพู					
		ช. ป.	๒๘๔ ๒๙๗	๑๖ ๒๕	๓ ปี	๘๙ ทรงที่ ๑ ๘๙ ทรงที่ ๒ ได้ไปเชียงแสน
๘.	พระเจ้าพายุ					
		ช. ป.	๒๙๐ ๒๙๒	๑๖ ๒๕	๑ ปี	๘๙ ทรงที่ ๑ ๘๙ ทรงที่ ๒ ได้ไปเชียงแสน
๙.	พระเจ้ากอนา					
		ช. ป.	๒๙๗ ๒๙๙	๑๖ ๒๗	๑๖ ปี	๘๙ ปี
๑๐.	พระเจ้า สแตนเมืองนา					
		ช. ป.	๒๙๗ ๒๙๙	๑๖ ๒๗	๑๐ ปี	๘๙ ปี
๑๑.	พระเจ้า สามผงแกน					
		ช. ป.	๒๙๗ ๒๙๙	๑๖ ๒๗	๑๒ ปี	๘๙ ปี
๑๒.	พระเจ้าพลิก					
		ช. ป.	๒๙๗ ๒๙๙	๑๖ ๒๗	๑๑ ปี	๘๙ ปี
	พระเจ้าพลิก					
		ช. ป.	๒๙๗ ๒๙๙	๑๖ ๒๗	๑๖ ปี	ได้รับมอบสมบัติจากพระบิดา แยกเมืองพระบิดา

อันดับที่	นาม	จ.ศ.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			แต่	ถึง		
๓๙.	พระเจ้า ปอดเชียงราย					
		ช. ป.	๗๕๘ ๗๕๙	๓๑ ๓๒	๔๐ ๔๑	๘ ปี ๘ ปี
๔๔.	พระเมืองแก้ว					
		ช. ป.	๗๕๗ ๗๕๙	๓๓ ๓๐	๔๓ ๔๖	๓๐ ปี ๒๖ ปี
๔๕.	พระเกษเกล้า					
		ช. ป.	๗๕๘ ๗๕๗	๒๙ ๔๒		หนังสือจบ ไม่ได้ถังดัน ราชกิจ
			(ควร เป็น ^{๔๖} มาก)			เรียนนามพระเกษเกล้าตามพง- ษ์กาจ อยู่ในตำนาน พระชาติ เรียกว่า ท้าวยาเยก แปลว่าราชนบุตรองค์หัวปี ถ้วน ในชนกัดมาตั่งปกรณ์เรียกเป็น ภาษาบาลีว่า เชื้อชัยพราชา และ ชนมิกราชา

ວິທີນບອສົງໄຂຍ

ກລ່າວໄວ້ໃນຄົມກົງໆໂນຄຄຳລານມາໄວຍາກຣນ ດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້

ຫຼັກ	ນີ້ເດືອ	ຕົວເຄີຍວ
ດົບ	ເຕີນສູ່ນູ	๑ ຕູ້ນູ
ຮ້ອຍ	ເຕີນສູ່ນູ	๒ ຕູ້ນູ
ພັນ	ເຕີນສູ່ນູ	๓ ຕູ້ນູ
ໜົນ	ເຕີນສູ່ນູ	๔ ຕູ້ນູ
ແດນ	ເຕີນສູ່ນູ	๕ ຕູ້ນູ
ດ້ານ	ເຕີນສູ່ນູ	๖ ຕູ້ນູ
ໂກງິ	ເຕີນສູ່ນູ	๗ ຕູ້ນູ
ປໂກງິ	ເຕີນສູ່ນູ	๘ ຕູ້ນູ
ໂກງິປປໂກງິ	ເຕີນສູ່ນູ	๙ ຕູ້ນູ
ປຸນນຫຼຸດ	ເຕີນສູ່ນູ	໧໔ ຕູ້ນູ
ນິນນຫຼຸດ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໔ ຕູ້ນູ
ອັກໂຂ້ທິນ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໕ ຕູ້ນູ
ພິນທຸ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໖ ຕູ້ນູ
ອັພພຸທະ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໗ ຕູ້ນູ
ນິວັພພຸທະ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໘ ຕູ້ນູ
ອໜໍ້	ເຕີນສູ່ນູ	໨໙ ຕູ້ນູ
ອພພ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໚ ຕູ້ນູ
ອງນໍ້າ	ເຕີນສູ່ນູ	໨໛ ຕູ້ນູ
ໂດກັນທຶກ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໜ ຕູ້ນູ
ອຸປຳດ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ ຕູ້ນູ
ກຸມທຸ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ໔ ຕູ້ນູ
ປຸນທຽກ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ໖ ຕູ້ນູ
ປຖຸນໍ້າ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ໗ ຕູ້ນູ
ກຄານ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ໘ ຕູ້ນູ
ນໍາກຄານ	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ໙ ຕູ້ນູ
ອດໍຈໍຍ (ອສົງໄຂຍ)	ເຕີນສູ່ນູ	໨ໝ໚ ຕູ້ນູ

สารบัญศัพท์เรือง

ก กาภันฑ์ & อักษร

กบดพ์ดุ — เมือง

กษตรย — ราชวงศ์นันท์

— ราชวงศ์พระเจ้ามหามาต

— ราชวงศ์มงราย

ແຕະເຖິບຮະຫວາງຊື່ກາດມາດ

ກົພງສາວຄາໄອນກ

— ราชวงศ์โนรຍະ

— ราชวงศ์พระเจ้าอชาตคัต្រ

— ราชวงศ์พระเจ้าอาทิต្យ

— ດຳດັບ ເນື້ອງໂຮບປຸງຂໍ

— ດຳດັບ ດັກທົບ

ກັບທີ

๑) ກັກັບ — ໂດຍ, ໂດຍ

๒) ມັນທັບ — ຄະ, ໂດຍ, ໂດຍ

ດຳ

๓) ວຽກັບ — ຄະ, ຄະ, ໂດຍ

๔) ສ້າກັບ — ຄະ, ຄະ, ໂດຍ

๕) ສ້າມັນທັບ — ຄະ, ຄະ, ໂດຍ

ກັບປາດີກວັນ — ບໍາ

ກົມໂພຊ — ແກວ້າ

— ພຣະເຈົ້າ

— ເນື້ອງ

ກັດຍານ — ປະເທົ່າ

— ແນ້າ

ກາກວັນນັດິຕ — ພຣະເຈົ້າ

ກາດກຸນການ — ທ່າ

ກາເຜື່ອກ — ພນາ

ກາຣານເຈດຍ

ກາວ — ພນາ

ກົດຕິດີວິເນີນ — ພຣະເຈົ້າ

ກົນວົ່າດົກ

ກອນາ — ພຣະເຈົ້າ ຄະ, ຄະ, ຄະ, ຄະ

กุนรวม	— พระเจ้า	๙๙
กุนาม, กุนาม — เมือง		๙๔
กุนาราษ — วัด		๑๒๐
กุดเทพ — พระเจ้า		๙๖
กุตั่นคร — เมือง		๙๓
กุต้าดี — เมือง		๑๒๑
กุค —	— เศรษฐ	๙๖
	— วัด	๑๕๐
กุดมัก — วัด		๑๒๗
เกษเกดา — พระ		๑๕๑, ๑๕๒, ๑๗๑
เกาตอม — วัด		๑๒๑
เกากุنمagan — วัด		๑๓๑, ๑๕๒
แก่นจันทน — พระ ศุภพะพุทธารบ		
ชุนหดวงพงสว		๑๐๒
เจดางค — พระ		๙๔
เจดางคนคร — เมือง		๙๔, ๙๕, ๑๓๔
เจดางค'ใหม — เมือง		๙๔, ๑๒๘
คราน — พระเจ้า		๙๔, ๑๕๕, ๑๕๖

คง	— ทุต	๙๙
กำฟู	— พระเจ้า	๙๗, ๑๕๖, ๑๖๐
เกริง	— พระเจ้า	๙๓, ๙๕
โคง, โคง	— บ้าน	๑๐๐
โครน	— พระเจ้า	๙๔
ง, โน	— คำว่า (ในคำว่า ทัวร์ว ทัวร์)	๑๐๕
จำเมือง	— พระเจ้า	๙๓
เงินยาง	— เมือง	๙๔
โน'	— ท้าว	๑๐๕
จิรยาบัญญิก		๑๑
จอมกิตติ	— ศรี	๑๐๕
จัมมเทว	— พระนาง	๙๓, ๑๒๗
จาง	— เมือง	๑๒๓, ๑๓๔
จาครองค์สันนาพาด		๑๑
จิตคุปนาพาด		๓
เจดีย	— ทวัตส่วนพาด	๑๒๔
เจศยคร	— ภูษา	๙๔

เจดีย์เจดีย์อุด — วัด ดูที่มห้าโพธาราม

เจดีย์นาพด

เจดีย์หดดง ดูทพระขាតเจดีย์หดดง

— วัด

๑๔๐. ๑๔๓

เจดีย์องค์ใหญ่ — ทวัตอาทศน์แก้ว

๑๒๙

เจาเมืองนาย, เจาเมืองเชียงทอง

๑๓๒

น

นับปีทา — พรัวป้าจารย์

๑๑๑

น

ราชวงศ์ — เจ้า

๑๕๘

ชัยนาท — เมือง

๑๐๒

ช้างເອກຂອງเชียงใหม่

๑๑๕. ๑๑๖

ช้างເຜົກ

๑๕๑

ชินกาดมาด — ต้านหนังสือ ช.

— เหตุผลทชອເຊັນ [ ] [ ] [ ]

ชูก — พรະເຈົ້າ

๔๒

เชดຍັງ — พรະຢາ

๑๕๗

เชียงข่อง — เมือง

๕๓. ๑๓๔

เชียงແຈະ — เมือง

๑๓๔

เชียงគຸງ — เมือง

๕๕

เชียงย — วัด

๑๐๔

เชียงราย — เมือง

๕๓. ๑๓๔

เชียงรุ่ง — เมือง

๕๗

เชียงแตน — เมือง

๕๒. ๑๒๔. ๑๓๔

เชียงใหม่ — เมือง

๕๔. ๕๒. ๑๐๗. ๑๓๓

บ

บุญานดิศ — พรະຢາ

๑๐๓

บุญานโพธิ — พรະມಹაສຳ

๑๐๕. ๑๒๐

บุญานมังคล — พรະມಹาເຕີ ๑๐๗. ๑๑๐. ๑๑๒

บุปนา — พรະເຈົ້າ

๕๒. ๕๔

ไบยยิด — พรະເຈົ້າ

๕๗

ດ

ດອກໄນທພົນ ๓ ອິບ່າງ

๑๕

ດອນຮູຍ — วัด

๑๔๒

ດອນແກນ — ເກາະ

๑๐๕. ๑๑๑. ๑๒๕

ດອຍງານ

๕๓. ๕๔

ດອຍຕຸຫັພ

๕๗

ດຳນພາຄົດ — ໜັນ

๑๑๔

ດຳນພຣາອໍາຍອານທກາວ — ໜັນ

๑๑๕

ຕ

ຕໂປຖານ — ວັດ	๑๙๙
ທາກ — ເມືອງ	១០៤
ຕານພບໍ່ນີ — ເກະຄນຳມືອແດງ(ນິຍາຍ)	៥៦
ຕົບໝູນາ ຕົບໝູນາ — ພຣະເຈົ້າ	៣០៣. ៣៣៨
ຕິໂດກຣາຊ — ພຣະເຈົ້າ ຕຸກົມພົດກຣາຊ	
ຕິດສົມຫາວິຫາຮເຄີຍ	៤០

ດ

ດູປານ — ວັດ	៥៩
ດູປານເຄີຍ	៥០

ທ

ທທຽບ — ເມືອງ	៥៣
ທຫານ — ວັດ	១៤៣
ທອນກຳເຕີຍ — ກຳວ່າ	១៩១
ທຶດຕະ — ພຣະເຈົ້າ	៥៧
ທໝວາບເຄີຍ	៥០

ທໝາຂວດຕ່າງ — ວັດ	១៤៣. ១៤៣
ທຸນສູ່ຄານິນ — ພຣະເຈົ້າ	៦៥

ທຸຽນທານ	៣៣
ເທັນນົມຄົດເກຣ — ພຣະ	១៥០

ເທົວດາຈຸຕົມນົມຄ & ອິຍ່າງ

ເທົວດາ & ດານ ທິນຄຣັສ່ວຍມາຮັມຮາຊ	៣០០
ເທົວນັ້ນບີຍືດ — ພຣະເຈົ້າ	៥៣
ໄກຍ — ປະເທດ	៥៥
ໄກຍຍະ — ອຳນາຕີ	៥៥

ຂ

ຂຽນຄົມກວ່າ — ພຣະນຳຫາເດරະ	៣០៧. ៣៣៤
ຂຽນທິນນະ — ພຣະນຳຫາເດරະ	៣៣៨
ຂຽນຮົດນະ — ພຣະນຳຫາເດරະ	៣០៩
ຂຽນຮົກຂູດ — ພຣະນຳຫາເດරະ	៣០៩
ຂຽນຮາຊາ — ພຣະເຈົ້າ	៥៧. ៣០២
ຂຽນຕື່ນ້ານ ແລ້ວ ອິຍ່າງ	៥៣
ຂຽນເຕັນາປົກົດວົງສົກ — ພຣະນຳຫາເດරະ	៣០៩
ຂຽນເຕັນາຫານ — ວັດ	១៤៥
ຂໍນມົກຮາຊ — ພຣະເຈົ້າ	៥៥

ນ

ນັ້ນທານ — ວັດ	១៣៥
ນາຄເດັ່ນ — ພຣະເດරະ	១១៥
ນາຄນໍາຫາເຄີຍ	៥០
ນາຍ — ເມືອງ	៥៥

สารทชาดก

๓๗

ป่าดิไถก

๔๐

น้ำตะโภทอง

๓๓๓

ปุณณกาม, ภุกาม — เมือง

๗๓. ๙๗

นาทวน — เจ้า คุทพอญานาทวน

ปุตร — อร์มาร์ต

๙๗

นาแม่ขาน

๙๙

ปุบพวาร์ — ศรันส์ตั้งชี

๑๒๕

บ

บุปผาราม — วัด

๑๐๕. ๑๖๑. ๑๕๒

ปุพพาราม — วัด
โปกษรพารช — ฝัน

๑๒๐. ๑๔๐. ๑๔๗

๑๔

ปงน้อย — นาง

๑๖๐

ผ้าย — พระเจ้า

๘๒. ๑๕๒. ๑๒๐

ปทุมวดีเทวี — พระนาง

๕๙

ผับศรีราชา — การนับถือ

๑๐๗

ประคุเมืองเชียงใหม่

๑๕๒

ผากะระคน — แม่น้ำ

๕๗

บัน — เมือง

๙๕

ผ่าง — เมือง

๕๓

บ่าแดง(หรือ)บ่าแดงหด旺—วัด ๕๙. ๑๐๙. ๑๑๒

๑๒๕. ๑๓๐. ๑๔๓. ๑๕๙. ๑๕๐

บ่าแดงหด旺ค่อนชัย — วัด

๑๕๒

พญาเมืองราย คุทุมงราย

๑๐๓

ป่าดิบุตร — เมือง

๕๙

พระหนูเชย — มหาอิมามาตร

๑๐๓

ป่าเทป — มหาอิมามาตร

๑๕๗

พระแก้วมรกต

๑๑๔

ปานานหท — แม่น้ำ

๕๗

พระเจ้าเก้าต๊ะ

๑๒๑

ป้ามังม่วง — วัด ที่ดู่ใจทัย

๕๗

พระเจ้าแข็งคณ

๑๔๔

ป้าด — พระเจ้า

๑๐๒

พระเจ้าแต่นเมืองมา — วัด

๑๕๓

ป้าดิยะ — ภูเขา

๔๐

พระไตรบัญญา — ชันตุ์ใบดาน

๑๕๔

พระพุทธปฏิมาศิลป์		๕๗
พระพุทธรูป — แก่นจนทัน	๑๔๓.	๑๔๕
— ทรงค่าของคือขุน้ำพระประธาน		
ในวัดตุ่นดอก	๑๒๒	
— ทรงตั้มถุทธรูปทรงคี\$\$\$\$	๑๑๙	
— & คงคทหรบุญชัย	๕๘	
พระพุทธรูป — จากดงกามาเชียงใหม่	๑๐๖	
,, มาตุ้ยวิทย์	๑๓๗	
พระโพธิ์ตัวของเรา		
ประรรถนาเป็นพระพุทธคัมภีร์	๓	
,, ด้วยวาจา	๑๐	
,, ด้วยกาลและวาจา	๑๙	
เริ่มได้รับพุทธพยากรณ์		
๑๖		
พระโพธิ์ตัว ๓ จำพวก	๓. ๔๔	
พระมหาเทว		
๑๐๓		
พระมหาชาตุ ที่หรบุญชัย	๕๘	
พระยน — วัด	๕๘. ๑๐๕	
พระรตนปฏิมา		
๑๓๗		
พระดังกาน — มากังอโยชนบุรุษ, ตุ้ยวิทย์		
และเชียงใหม่	๑๐๙	
พระครร — วัดเจ้า	๕๙	
พระสิงมนากายณปปทาววงศ์	๑๑๑	
พระตีนพุทธปฏิมา		
๑๒๕		

พระสิงห์ — วัด

๑๐๕

พระศิริหงษ์ ประดิษฐ์สุานอยู่ — ทัตถกາ	๑๐๐
— ทันครศิริธรรมราช	๑๐๑
— ที่ตุ้นโขทัย	๑๐๒
— ทชยนาท	๑๐๓
— ท่อไอซ์มปุรี	๑๐๔
— ทากาแพงเพชร	๑๐๕
— ทเชียงใหม่	๑๐๖
— ทเชียงรายเชียงแต่น	๑๐๗

พระพุทธ

(ก) รายพระนาม

พระกัตติป	๒๒
พระกุกุลตันธะ	๒๒
พระโภณฑัญญา	๒๖
พระโภนาคมนะ	๒๒
พระโคคุมะ	๒๒
พระศันหังกร	๒๒
พระศิริตตัง	๒๐
พระทบงกร	๕. ๒๒
พระชนมทัตติ	๑๙

พระนางทรง

๑๖

พระปทุม	๑๖
พระปทุมศิริ	๑๗
พระบีบี้ทัตติ	๑๘
พระปุตตัง	๒๐
พระพรหมเทวะ	๗
พระมังคละ	๑๔
พระเมธังกร	๑๒
พระเรวศิร	๑๔
พระวบบัตติ	๒๑
พระเกตตัญญา	๒๑
พระศรันงกร	๑๒
พระศิริชัย	๒๑
พระศิริพัทต์	๒๐
พระศรีชาติ	๑๗
พระศรีมนະ	๑๔
พระศรีเมฆะ	๑๗
พระไตรภาคี	๑๔
พระอนันท์	๑๖
พระอัคคิทัตติ	๑๙

(ฯ) เมืองที่ทรงกำเนิด

กรัณฑกະ	๗
กาตີກະ	๒๐
ເຂັນະ	๒๐
ເຂັນວົດ	๒๒
ຈຸນທວດ	๑๔. ๑๖
ຈົມປກະ	๑๖
ຈົມປກະວົດ	๒
ຂໍ້ມູນວົດ	៥. ๑๗
ປຸປຜວດ	๑๙
ພົນຮຸນວົດ	๒๓
ພາຣານດີ	๒๓
ເນົາດະ	๑๙. ๑๕
ຮົມນວດ	๑๙. ๑๔. ๑๕
ເວກວະ	๒๐
ສ່ຽນະ	๑๕
ດີຣິນະວົດ	๕
ດຸທັດສັນະ	๑๙
ດຸຫຼວມ	๑๕
ດຸຫຼົມນູນ	๑๙
ດຸຫຼົມນູນວົດ	๑๕
ດຸນັກຄະ	๑๙
ດຸວຸດ	๑๙

ເຊື່ອພະຍະ

ໜ. ၃

ໄສການ

၁၅

ໄສກວົດ

၂၂

ຫັງຕ່າວົດ

၁၇

ອິໂນນະ

၂၈

ອິນຮາວົດ

၁၂

ອິຮຸນວົດ

၂၈

ອຸດຕະວະ

၁၄

(ຄ) ทรงครองເພີ່ມມາວາສ ແລະເວລາ

ทรงນຳເພື່ນເພີ່ມ

၄၄

(ມ) ໂພນີ (ດັ່ງນີ້ກົບກະທັນ ລະ ກາບໃດ
ແລ້ວໃດຕ້ອລ໌)

ກຣະນິກາວ

၂၀

ກັກຖຸຮະ (ກຸ່ມ)

၁၄

ກິງດຸກະ (ກອງກວາວ)

၁၂

ຈົມປກະ (ຈຳປານໍາ)

၁၅

ນິໂຄວົງ

၃. ၂၃

ປາຕົດ (ແກຝອຍ)

၁၂. ၂၃

ບີປັດ (ເລີຍນ)

၁၂

ບຸນທົກ (ມະນ່ວງນໍາ)

၂၃

ໄຟ່ໄຫຍ່

၁၄

พิมพ์ดง (มะพลับ)	๑๙	บัพพตาราม	๒๔
มหาสาร	๒๑	มีค่าจิราณ	๓๐
มหาโสสันกะ (คำมอก) ๑๖. ๑๗		เมฆาราม	๓๙
มะชานบป้อม	๒๐	ເວັດຕົງ	๔๕
มะเดื่อ	๒๒	ສົດາຮານ	๓๙
රັກພ້າ	๑๘	ສົ່ງຫາຮານ	๓๕
ຕົດພ (ສນ)	๑๗	ສຸມືຕາຮານ	๒๗
ຕະເດີບປໍາ	๑๙	ເຕື້ອພຍະ	๒๓
ດົດຕະບຽນ	๑๙	ເຊົ່າຮານ	๒๐
ຕ່າດກັດຍານີ້ (ຂານາງ)	๑๔	ອໂນມາຮານ	๑๕. ๒๐
ດີຣິດ (ຊຶກ)	๒๒	ອັນລູ້ສົງຫາຮານ	๓๙
ອັດນະ (ປະຈຸ)	๒๐	ອັນຄາຮານ	๓๕
ອັດຕົກພົກຂົງ	๓๓	(ຈ) ພຣະຜູນມາຢູ່	๔๔
(ก) ສວນ (ຄົກນິ້ງປົກວິນິພພານ)		ພົມ — ເນື້ອງ	๑๔๒
ເກົດຮານ	๑๙	ພອງຫຼຸນຈົນນາ	๑๐๒
ເຂົມຮານ	๒๑. ๒๒	ພອງຫຼຸນນາທ່ວນ	๙๕. ๑๕๒. ๑๕๕
ຈົນທຽຮານ	๑๕	ພ່ອທ່າວແກ້ວ	๑๒๐
ຖຸດົດຮານ	๒๑	ພົນນາເຊົ່າຍງເວົ້າກ — ຄຳບັດ	๑๐๕
ຂຽນຮານ	๑๖. ๑๗	ພານ — ວິຊູ	๕๙
ນັ້ນທຽຮານ	๑๒. ๑๗. ๒๐	ພິມພົດຍາ — ພຣະເຈົ້າ	๕๒

พิพารชา — พระเจ้า ๑๗๐. ๙๗๒
๑๗๐. ๑๕๗

พิงกง — พญา ๘๓
พุกาน — เมือง ๗๓
พุทธกิจ แคบพท. ๑—๒๐ ๓๕
พุทธปรินิพนา ๔๓

พุทธตักร — พระมหាក്രะ ๑๗๐
แพร — เมือง ๕๖
โพธิ — ศัน ทตงกາ ๕๕. ๕๗
ทเชียงใหม่ ๑๗๓

ภ
ภัทรกป — คุทกป

นันอักษาก — พญา낙 ๔๐
นนหด — พระเจ้า ๑๙๖
นนหะเมือง — พระเจ้า ๑๙๖
นโนปณิธาน ๖

นโนหารราช — พระเจ้า ๑๙๖
นรคคเจดย — ๔๐. ๖๖
นหนัตย์ — พระเจ้า ๘๓. ๘๕
นหานทกาน — ๖

มหาพรหม — พระเจ้า ๕๒. ๑๐๓
๑๑๙

มหาโพธาราม — วัด ๑๗๓. ๑๗๕
๑๙๙. ๑๙๙
๑๙๙. ๑๙๙

มหาယต — พระเจ้า คุทหนัตย์
มหาวิถกนະ & อป่าง ๓๐
มหาเวสต์ตันตราชาดก ๓๔. ๑๔๔
มหาต์มนุตตามากิศก — พิช ๑๙๔
มหาต์มนต — พระเจ้า ๒๔
มหาทตต์กเระ — พระ ๕๑. ๕๓. ๕๕
นหยงคณะเจดย ๑๖. ๖๕

ນอบ — เมือง ๕๓. ๑๙๔
ມังคดต์ตวงค — พระมหាក្រะ ๑๑๐
ມງราย — พระเจ้า ๕๒. ๑๕๕. ๑๕๖
ມັນທກป — คุทกป
ນິຄດັກ, ນິຄຕັ້ງມັນຄຣ — ເມືອງ ๕๖

ນຸງເນືອງ — วัด ๑๐๗
ນຸດກາຮານ — วัด ๑๙๗
ເນືພຍະ — พระມหាក្រະ ๑๑๓
ເນີນ — วัด ๑๙๐

เมืองราย — พระเจ้า ดูที่ ~
ราย

เมืองกร — พระมหาเถระ ๑๐๗. ๑๑๑

— พระมหาถาน ๑๑๑

เมืองกรภาน — พระมหาเถระ ๑๑๐

เมืองแก้ว — พระ ๑๒๐. ๑๕๐. ๑๕๙. ๑๖๑

โนคดดบุตรคตส์เถระ — พระ ๔๔

ข

ขอกปักษิหารย — ๓๔

ขอกเชียงราย — พระ ๑๑๕. ๑๕๘. ๑๖๑

ยางคปุรัส — เมือง ๕๙

ยางพร้าว — ท่า ๑๐๙

ยกหันสุรีวงศ์ — เจ้า ๑๔๒

โขน — แคว้น ๕๓. ๕๕

ร

รตนบัญญา — พระเถระ ๑๕๓. ๑๕๙

ร่วง, ด้วง — พระ ๑๐๐

รัตนราชกุมาร — พระ ๑๕๐

รัตนปุรัส — เมือง ๕๙

รัมมนะประเทศ ๕๗. ๑๕๒

รัมนัยรา� — ฤทธิ ๑๕๗

ราม — พระเจ้า ๗๐๙

— เมือง ๕๓

รามัญ — เมือง ๕๓

雷达, แด็ด — เจ้า ๕๕

ໂຮງ, ໂຮງරາຊ — พระเจ้า ๕๓. ๑๐๐

ໂຮໝນຂັນບທ ທົດກາ ๖๑

ໂຮໝນ — ແນວ ๕๓

ຖຸ

ດ

ດນກ — ບ້ານ ๑๕๗

ດນກກາຣາມ — ວິດ ๑๕๗

ດະວ — ພຣະເຈົ້າ ๕๗

ດະປະ — ເມືອງ ๕๑. ๕๙

— ຊຸກຫີພເຮືອດີຣີຮຽນນັກຍົດ ๕๖

ດະໄວ — ວິດ ๑๕๗

ດັກາ — ເພີແພີມນູຮຣາມ

ມາຍັງເຊີຍໃໝ່ ๑๐๗

ດັກາທົບ ๓๖. ๔๖. ๕๖

ດັງສູວັນ — ສຸວັນ ๓๗

ດັນຊາງ — ພຣະເຈົ້າ ๑๕๐

ດາວຈັງກຣາຊ — ພຣະເຈົ້າ ๕๓

ດຳພູນ — ຄໍາວ່າ ๕๓

ไทย — พระเจ้า ส. ๑๐๙

โดยประถำ — ๖๖

วราป — คุกข์กป — ๗๗

วราช — พระเจ้า ๘๒

วัง — เมือง ๑๓๔

วังคำ — บ้าน ๑๓๐

วัชรคามิน — พระเจ้า ๘๕

ว่าสุเทพ — ฤทธิ์ ๘๐

วิกาณพาก — พระธรรม ๑๐๙

วิชัย — พระเจ้า

(ปุณณกัตติรย์ของลังกา) ๕๖

วิเชชนคร ๑๕๒

วิชินบอร์ด้วย ๑๒๔

เดพุณดิหาร — วัด ๑๕๒

เดย়กุณภาน ๑๐๕

เดย়พาน ๑๒๓

ศรีบุญยัน — บ้านและวัด ๑๒๔

ศรีภูมิ — บ้าน ๑๓๐. ๑๕๐

ศรีศรีชานาดย — เมือง ๘๑

ศรีนาถ์หណ្ឌเมืองเชียงใหม่ ๑๐๘

โดยประถำ — ๖๖

ศรีภูมิ — ๗

ศรีราษฎร์ภูมิท ๗๗

ศรีสุนหตว — ท่า ๑๑๐. ๑๒๕

ศรีมศ์นาข่องพระเจ้าพญา ๑๑๙. ๑๒๕

ศรียามประเทศ ๙๙. ๑๐๐. ๑๔๗

ศรีภรัศก — พระมหาเถร ๑๒๓. ๑๕๑

ศรีวนดออก — วัด คุกข์บุปผาราม

ศรีวนคาด — วัด ๑๒๔

ศรีหชาติของพระศรีทักษัตรราชกุمار ๑๑

ศรีคงนา — ครองท ๑ ๔๖

, ๒ ๔๗

, ๓ ๔๘

, ๔ ๔๙

ศรีฉัมมิคตา — ราชชีดา ๕๑. ๕๕

ศรีชานาดย — เมือง ๘๗. ๑๐๑. ๑๐๙

ศรีคุตตาปน — พระเจ้า ๕

ศรีชัมมิโกวิท — พระมหาเถร ๑๐๙

ศรีชัมมับชีโชติกา — คณภร ๗๓

ศรีชัมมัตันสุรีวงศ์

— พระมหาสาร ๑๒๐. ๑๓๐. ๑๓๔

ศัทชาดิศ	พระธรรม	๕๙
ศัพต์เกนิธาน		๓๔
ศัพต์พกาน	พระธรรม	๘๐
ศัพพาดิทช	พระเจ้า	๕๒
ศามผงแกน	พระเจ้า	๑๐๗
		๑๕๗. ๑๗๐
ศาร	แมนา	๘๑
ศารกป, ศารมณากป — ดูที่กป		
ศารภ	ขำເກຍ	๘๔
ศាតວນ	บໍາ	๓๓
ศាត់ន	ใช້ານໃນໃບຕານ	๘๒
ศិក្ខត	កាំវា	២. ៣៤
សិរីគុត	ចាំមាតួ	៨៨
សិរីវរមនគរ	เมើង	៨២. ១០៣
សិរិយត្រូវពេទ្យ	พระนาง	
		៩២០. ៩២១. ៩៣២
សិទាតុទិន	พระមហាផ្ទៃ	១០៨
សិទ្ធិកតែជោរាបដិ		១១៤. ១១៥
សិទ្ធិភាពរាម	ធមិ	១៤០. ១៤៥
សុកាណុទ	កណ្ឌីត់តិ	៨៧. ៨៨
សុខិយ	មើង	៨៧. ១០០. ១០៥
សុគន្ល	พระមហាផ្ទៃ	១០៣
សុខិត, សុរិគិទ្យាស — พระเจ้า		៨៦
សុុំុុកប		៩៤

ศุภาราม	— พระเจ้า	๑๒๗
ศุภารัมนคร	— เมือง	๙๗. ๑๒๖
ศุภารามาราม	— วัด	๑๒๗. ๑๒๘. ๑๓๐
ศุภวรรณบัตร		๑๓๕
ศุภรม	— บุษ	๙๔
ศุมนากุฎ	— ภูเขา	๔๐
ศุมนเกระ	— พระ	๙๕. ๙๗. ๙๙. ๑๐๕
ศุเมช	— ดาบต์	๑๒
ศุระ	— มหาอ่ำมานาถย	๑๐๙
ศุรตีหะ	— พระมหาเทรา	๑๒๐
ศุริยเกระ	— พระมหาตា	๑๕๑
ศุวรรณเจดีย		๙๑
ศุวรรณภูมิ	— เมือง	๑๔๕. ๑๔๖
ศุวรรณมาดิกเจดีย		๖๗
ແດນກູ	— พระเจ้า	๙๕. ๑๕๕. ๑๕๖
ແດນເນືອນນາ	— พระเจ้า	๑๐๒. ๑๕๗
		๑๖๐
ໂຄມົດເຕຣ	— พระ	๑๑๒
ໂຄມົນຄຣ		๖๙
ໂຄສຸກຫຼັກ	— เมือง	๑๔๗
หน่องພາດ, หน่องເທິບ		๙๗
ໜົນດຳມພວກຕ		๑๑๔

หนึ่งคําพราวยาณศึกษา	๑๑๙
หิตทวัตตนกร — เมือง	๘๗
หริปุณชัย — คำว่า	๘๙
— เมือง อ. ๑๒๕. ๑๓๔	
หดง — เกาะ	๑๖๕
หดอพระ — ภาร	๑๐๐
หอยไตร ที่เชียงใหม่	๑๖๕. ๑๓๓
หอยแม่น้ำ	๘๗
ก	
ขอตศศิครว — พระเจ้า	๔๙
ขอตศศิคยาขิกรณ — พระมหาถาน	๑๓๓. ๑๓๓
ขอทูรนิทาน	๕
อนันตยศ — พระเจ้า	๘๙-๙๕
อนุบีญอัมพวน	๓๓
อนุรักษ (หรือ) นิรุทธ — พระเจ้า	
	๑๓. ๑๑๖
อภัยครวหาร	๒๙
อภัยถารทะ — พระมหาถาน	
	๑๓๓. ๑๖๓. ๑๓๓
อโยชนบุรี — เมือง ๕๗. ๑๐๔. ๑๖๕	
อิริททนบุรี — เมือง ๑๓๓. ๑๖๖	
อิวิทูรนิทาน	๙๙

อสังไชย	— ประเกท	๗
	— วชิรบ	๑๖๙
อสังคคงคาน	— แม่นา	๓๓
อสันชนมิตคาน	— พระนาง	๕๙
อสุญญาภิ		๙๕
อโถก	— พระเจ้า	๕๙
อโถการาม — วัด ที่เชียงใหม่	๑๕๗	
อครมมหาสาวกนิพพาน		๕๗
อัมพวนาราม — วัด		๙๗
อาณกิจชาชิบดี — มหาอัมมาคย		
		๑๑๙
อาทิจ	— พระเจ้า ๙๙. ๑๖๖	
อาทิศตราษ	— พระเจ้า	๑๑๙
อาทศันแก้ว	— วัด	๑๖๖
อารหทพุทธาราม — วัด		๑๖๗
อาพวยกษ		๔๐
อาพว	— เมือง	๔๐
อินทวร — พระเจ้า ศุภกิจอนนคယด		
อุจฉิตศรีกรพรรด — พระเจ้า		๙๙
อุตคณบัญญา — พระมหาเกระ		
		๑๐๔. ๑๓๓
อุทกโซศดตะ	— พระเจ้า	๑๖๖
อุทกุกเขปส์นา		๑๐๔. ๑๖๖. ๑๖๕
อุทุมพร	— พระมหาถาน ๕๗. ๕๙	
อูรเวดะ	— คำบด	๓๓

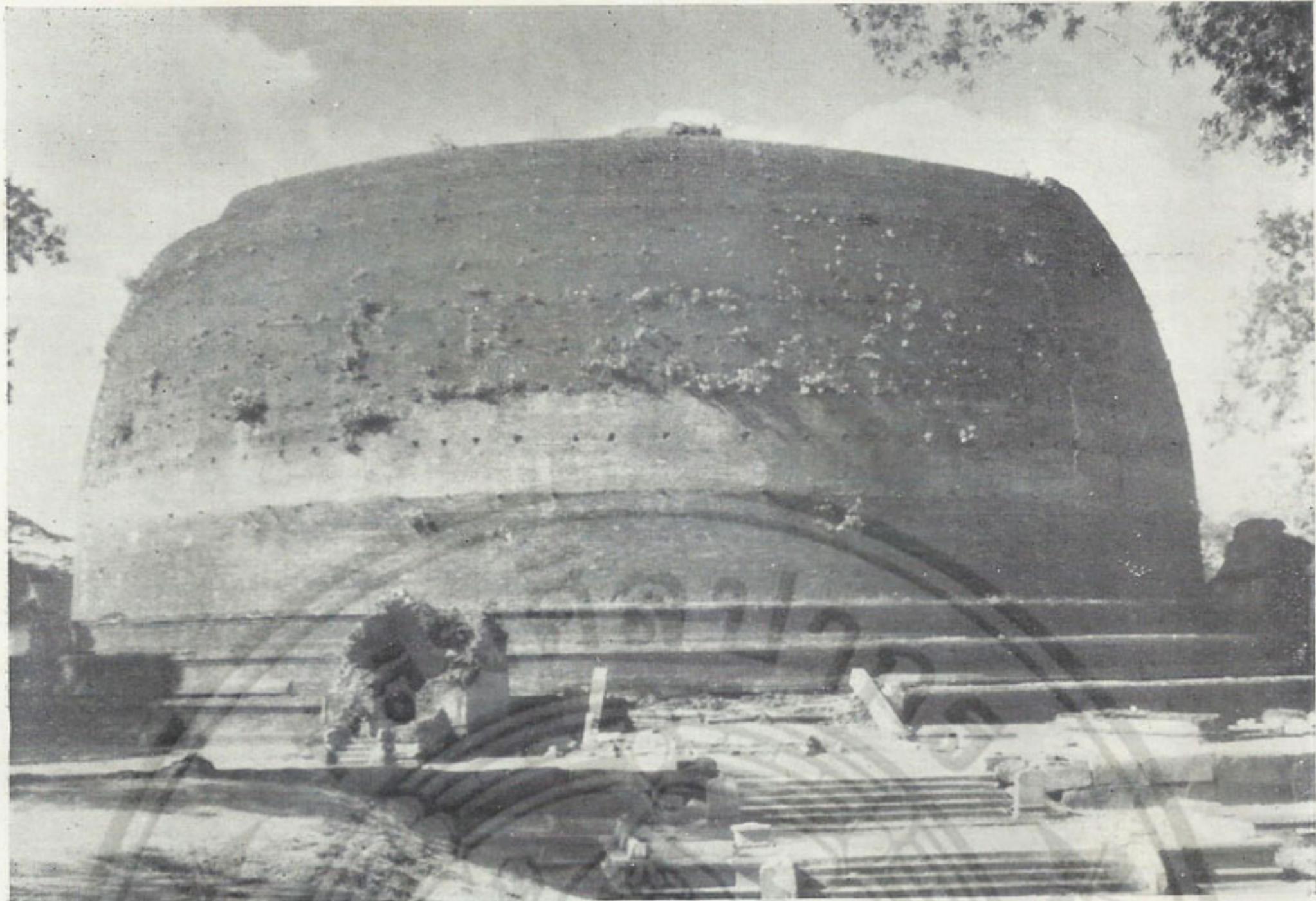
วิหารหอสัมมุตแห่งชาติ

๓. เจติยคร ประเทศไทย
หน้า ๕๔

๔. ศรีมหาโพธิ ประเทศไทย
หน้า ๕๘

๕. มรจวัตติบเจดี้ ประเทศไทย
หน้า ๖๖

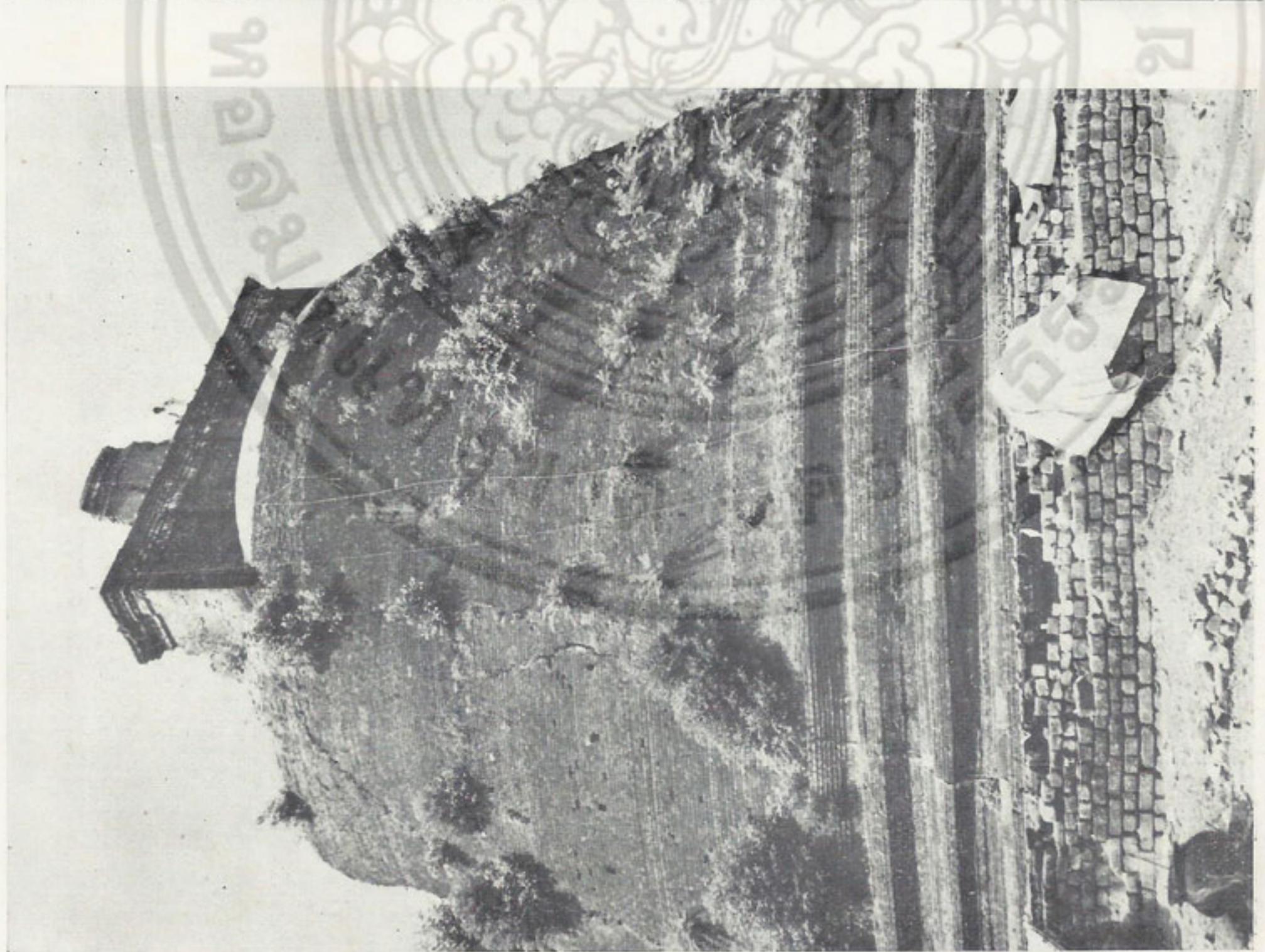
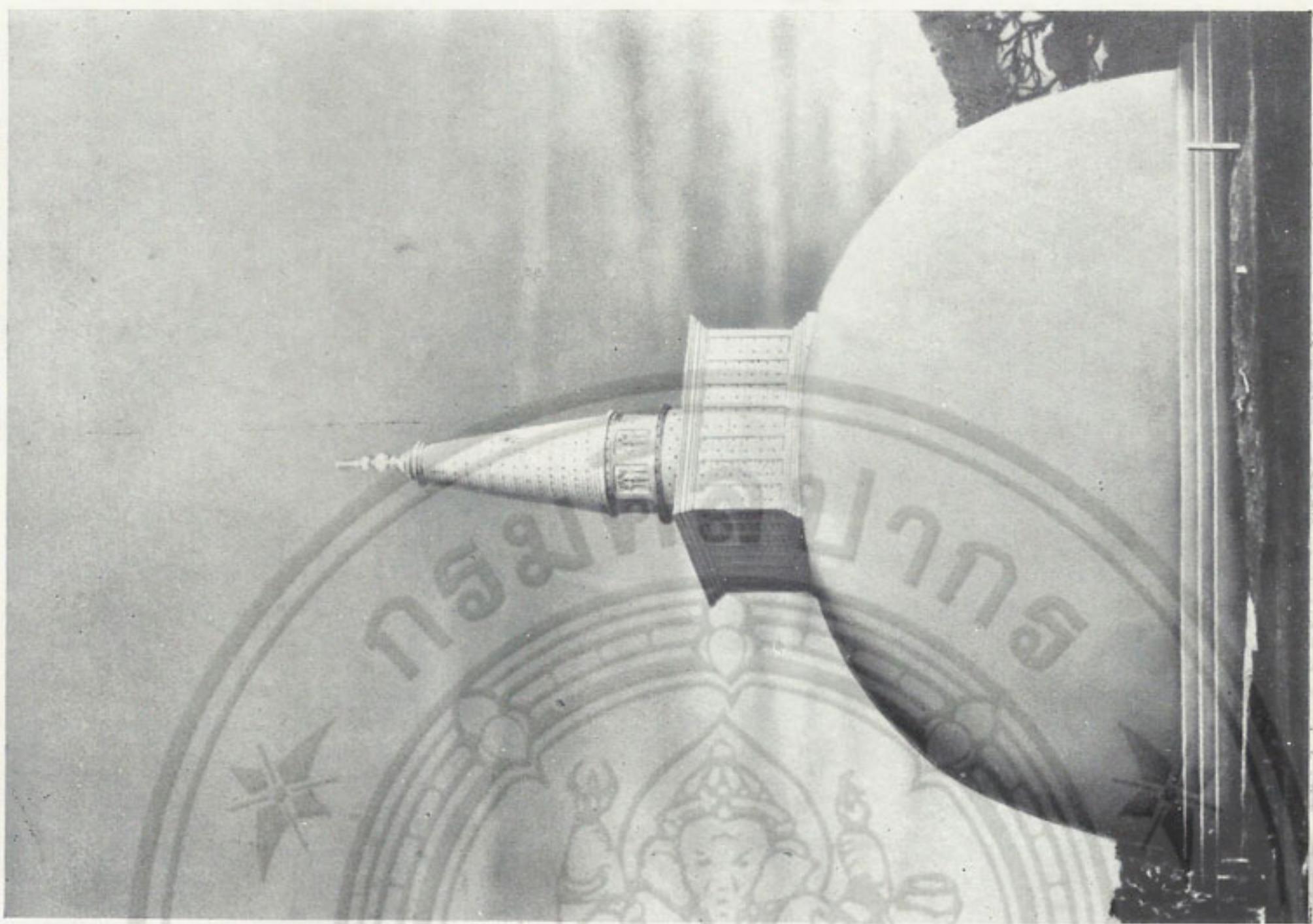
๖. โลงปราสาท ประเทศไทย
หน้า ๖๖

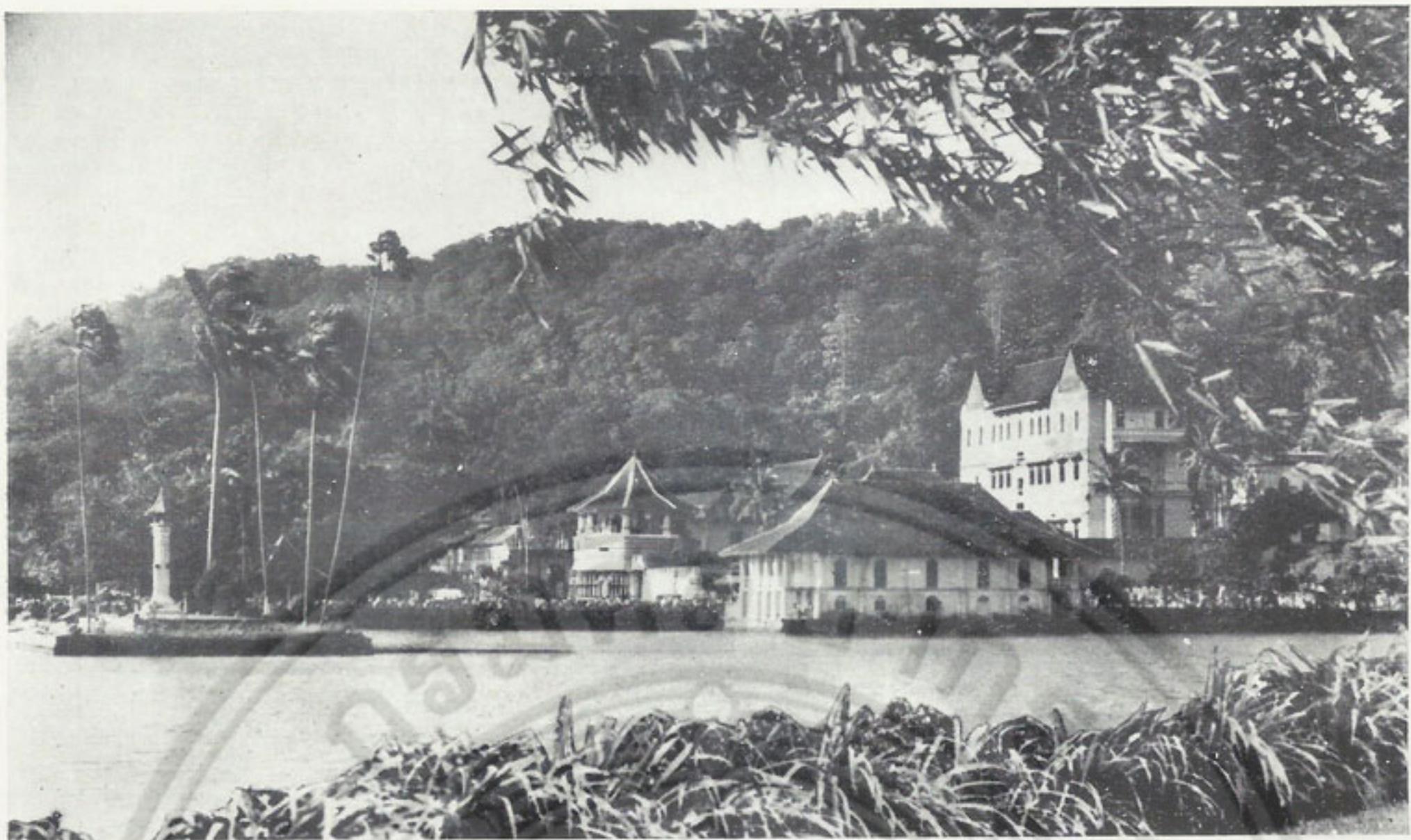
ပထမဗောင်းရှစ်ပုံပြည့်လိုက်

၁၃၄

ပထမဗောင်းရှစ်ပုံပြည့်လိုက်

၁၃၅

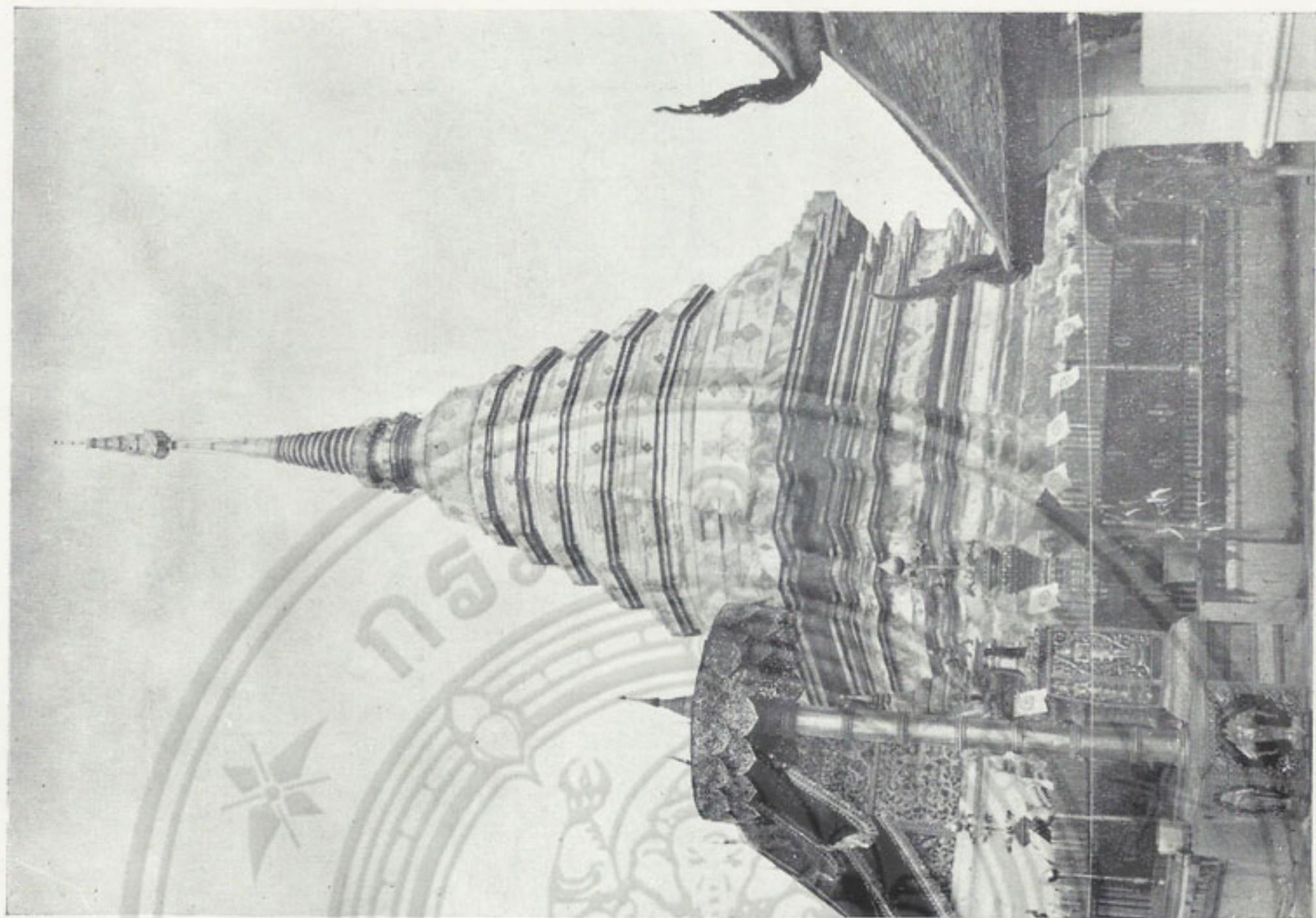
๕. ทิวทัศน์วิหารพระพันธชาตุ ประเทศไทย
หน้า ๗๕, ๑๐๙

๖. วิหารพระพันธชาตุ ประเทศไทย
หน้า ๗๕, ๑๐๙

๑๒. พระชาตดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่
๑๓. ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

๙๖
๙๗

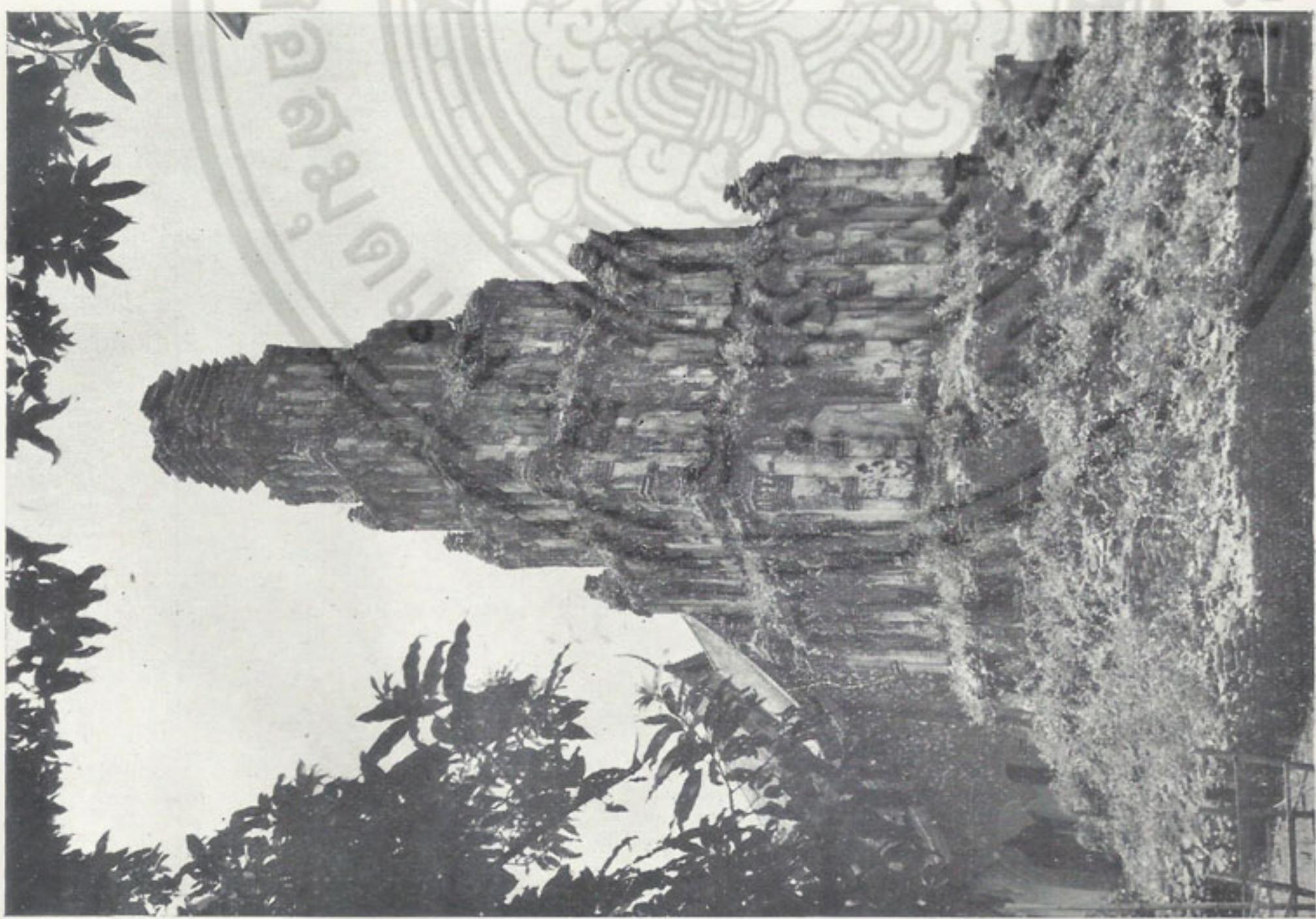

၁၃၂

၁၃၃

၁၃၃ မြတ်ချောင်းရှုပါသည့် လျက်စောင်
၁၃၄ မြတ်ချောင်းရှုပါသည့် လျက်စောင်
၁၃၅ မြတ်ချောင်းရှုပါသည့် လျက်စောင်

၁၃၆ မြတ်ချောင်းရှုပါသည့် လျက်စောင်
၁၃၇ မြတ်ချောင်းရှုပါသည့် လျက်စောင်

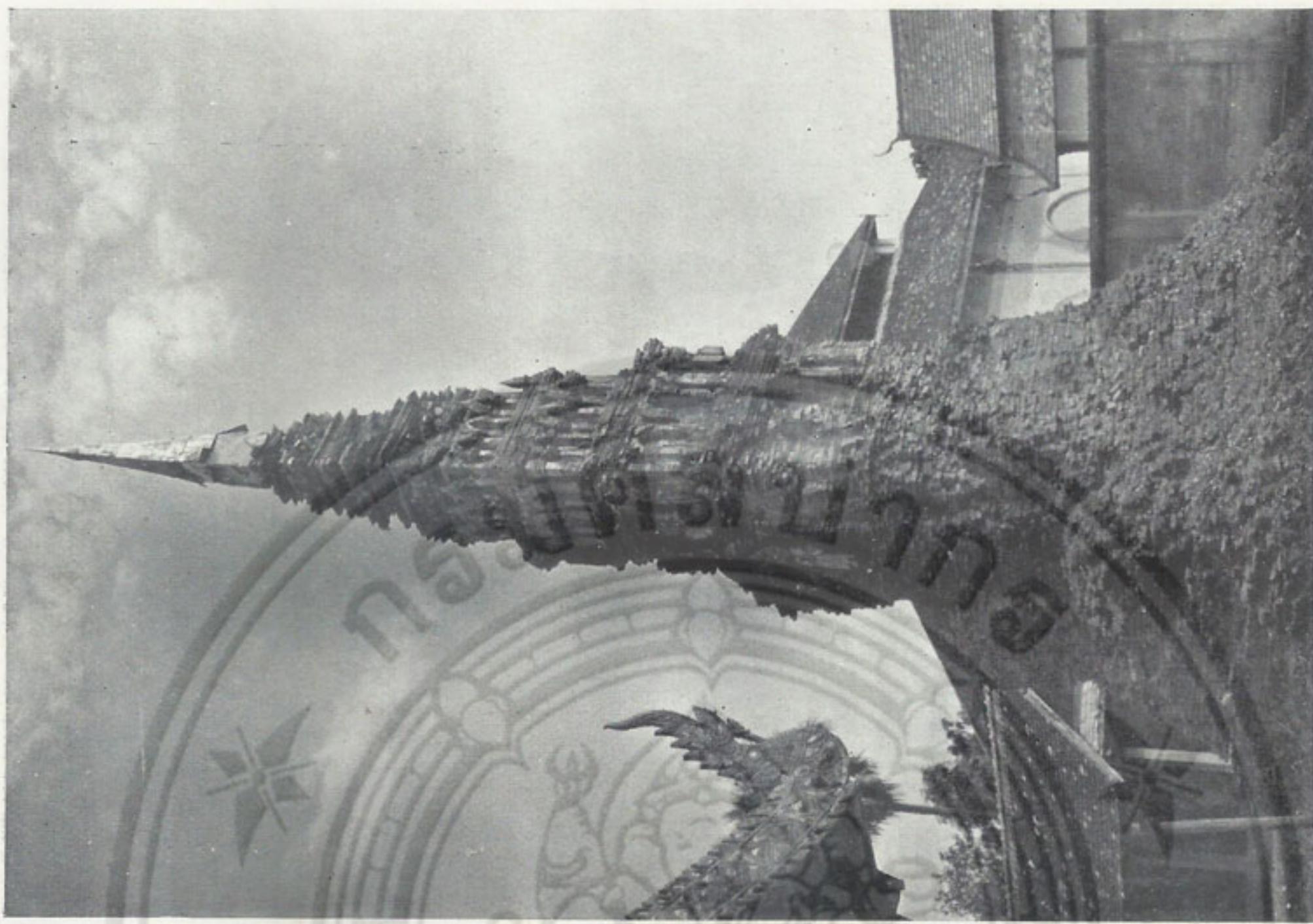

၁၅

မြန်မာနိုင်ငြချေမှုမြတ်စွာ ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန် ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန်
မြန်မာနိုင်ငြချေမှုမြတ်စွာ ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန် ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန်
မြန်မာနိုင်ငြချေမှုမြတ်စွာ ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန် ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန်

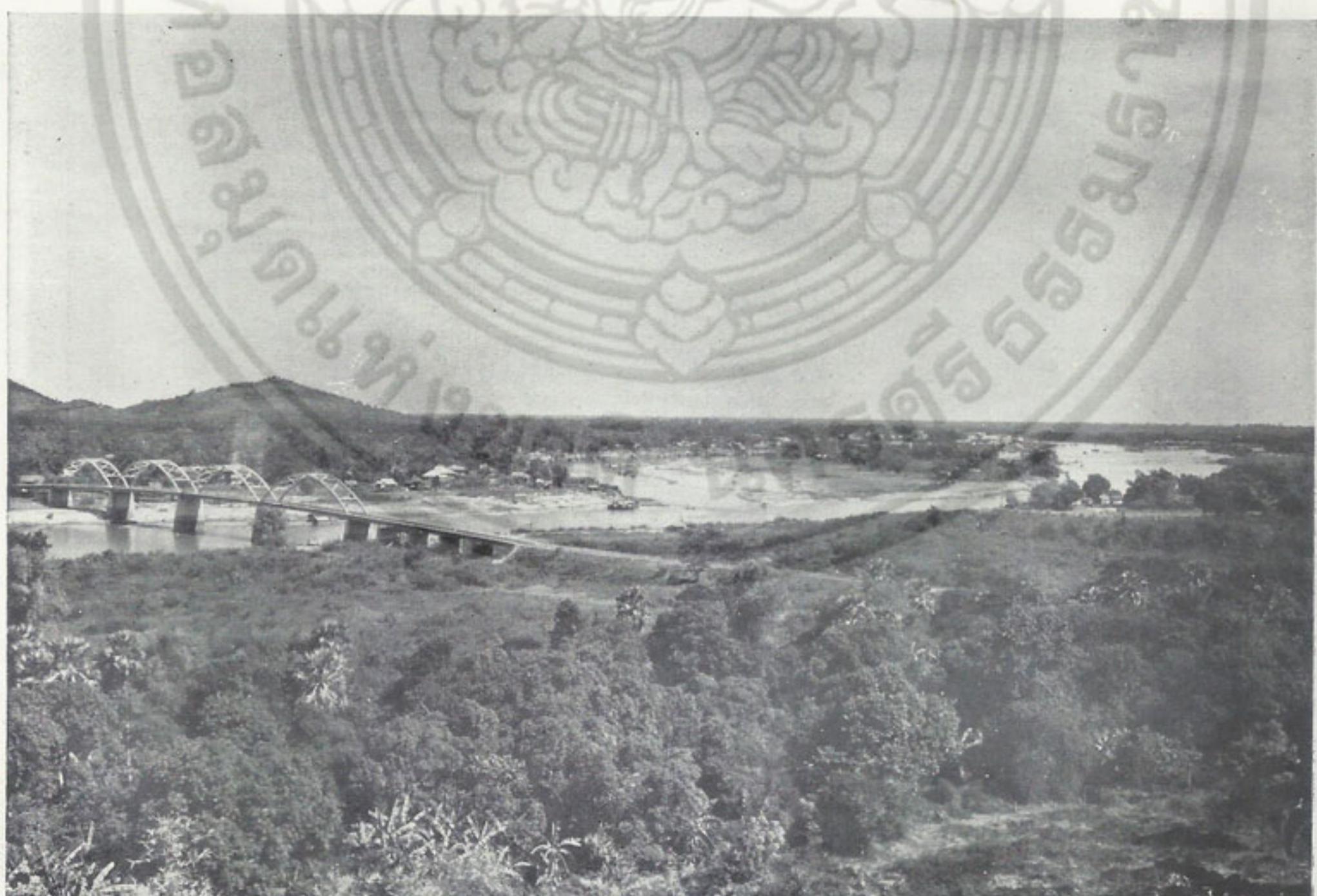
မြန်မာနိုင်ငြချေမှုမြတ်စွာ ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန် ပေါ်လေသံများ ဖြစ်ရန်

၁၅

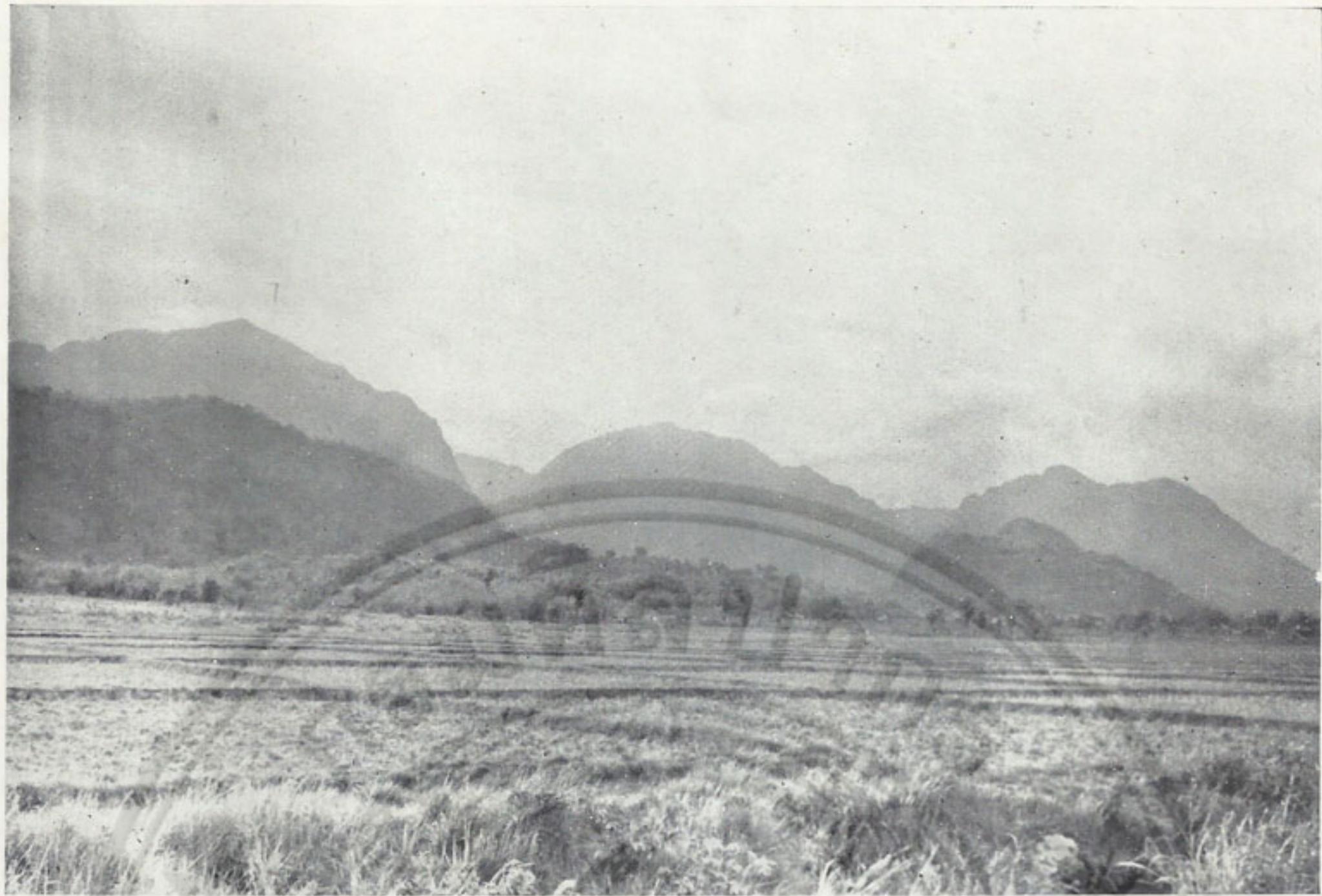

๑๗. ทิวทัศน์เบื้องหน้า คือ แก่งหลวง ถัดไป คือ ภูเขาพระศรี
ไนเมืองครีสัชนาลัย อําเภอครีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
หน้า ๘๙, ๕๙

๑๘. ทิวทัศน์ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแม่น้ำบึงกุบแม่น้ำน่านมาบรรจบกัน
หน้า ๑๐๓

ຮັດ. ດອຍຕາຍສະ ມ່ວນ ດອຍ ຕ ເສົາ

ເບີນທີ່ຂອງຕະກຸລພູາລາວຈາກ ມ່ວນ ລາວຂັ້ງກາຍ ອີ່ມີໃນອຳເກອແມ່ສາຍ ຈັງຫວັດເຊື່ອງໄຮຍ ມີຄອຍຖຸງອີ່ລູກໜ້າຍສຸດ

ໜ້າ ៥២

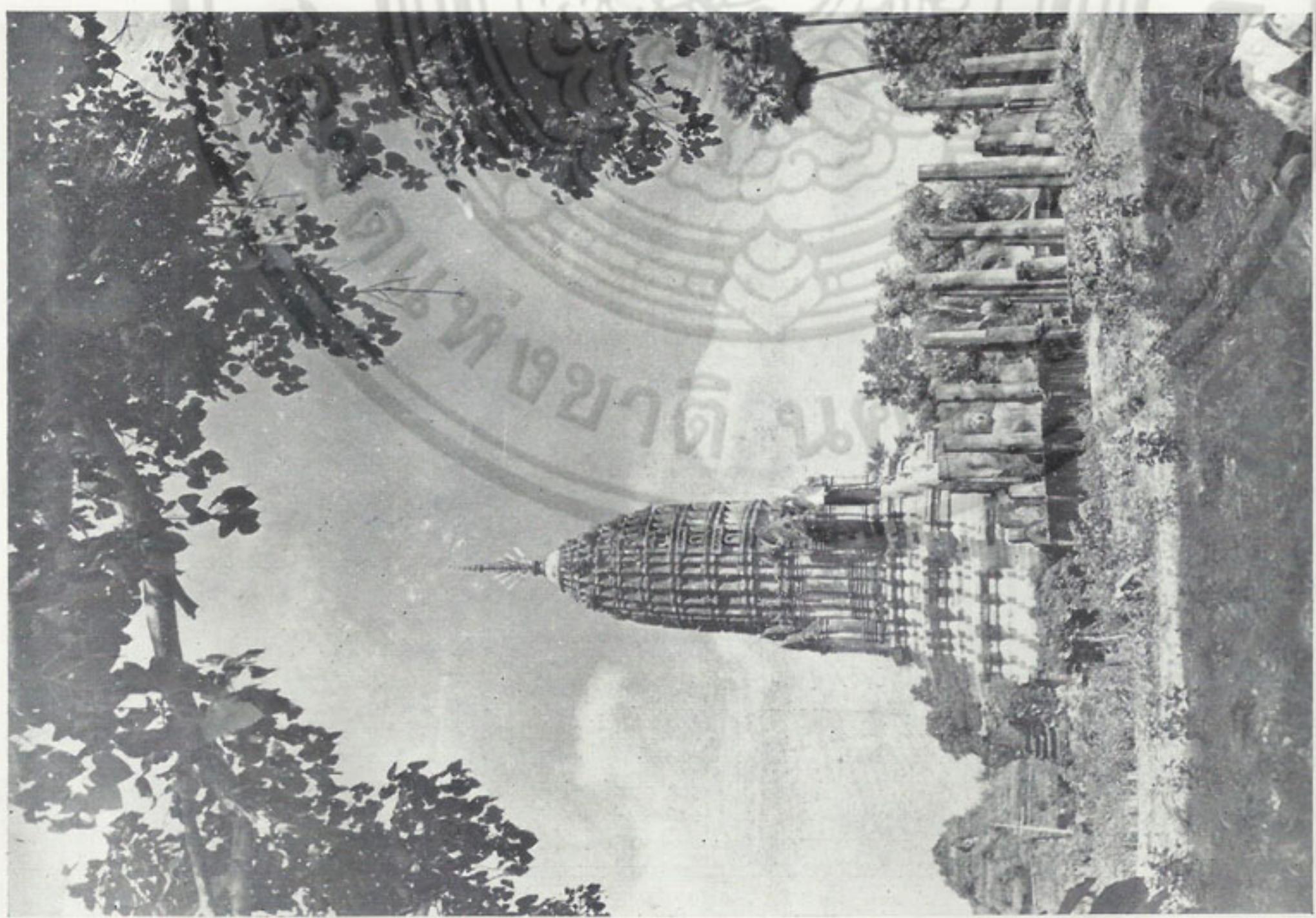
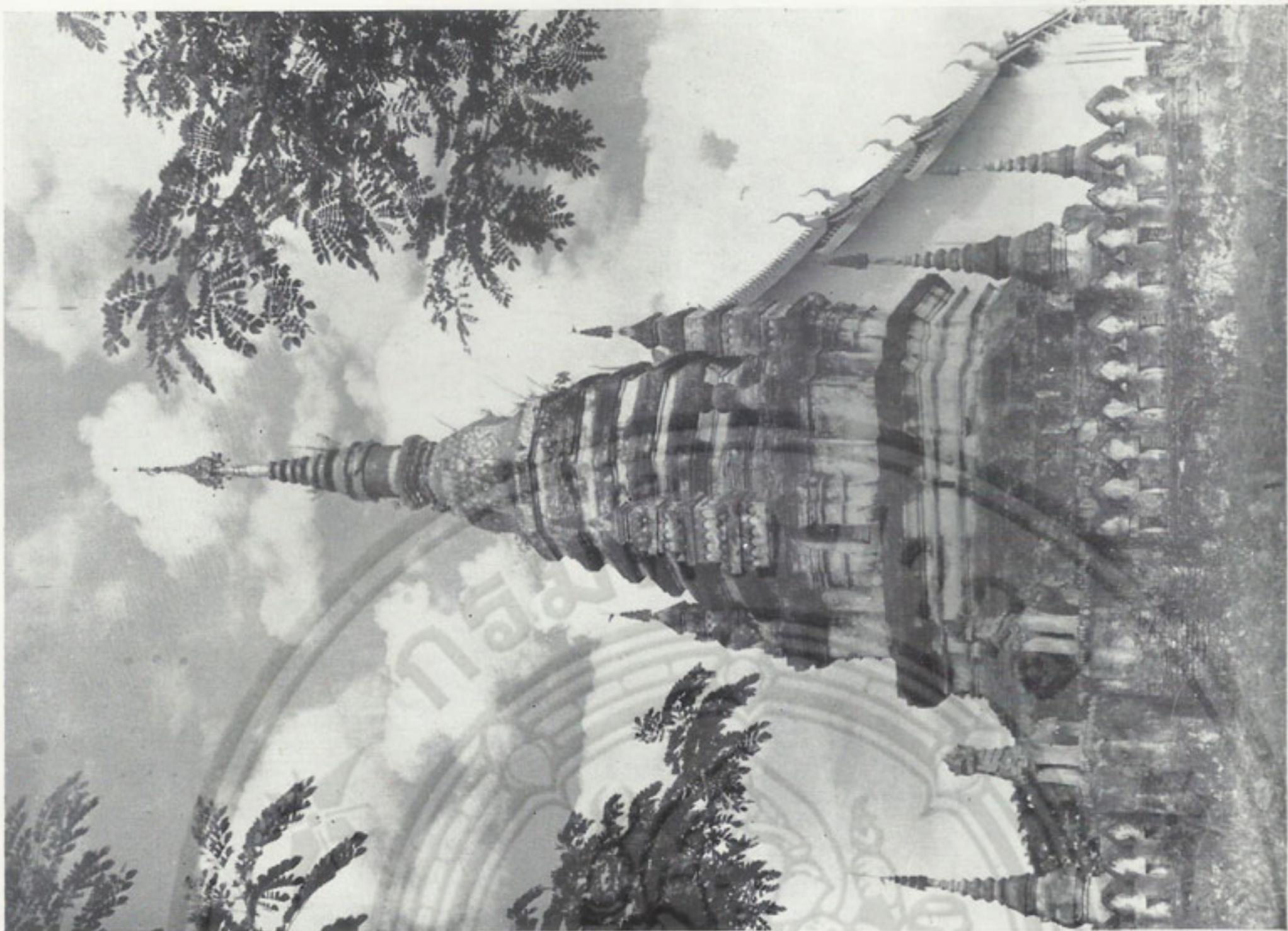
ໜ້າ. ເກະດອນແທນ ໃນແມ່ນ້ຳໂພງ

ນັ້ງຈຸບັນເຮັດກວ່າເກະຫລວງ ຕັ້ງອີ່ໜ້າທີ່ວ່າກາຣອຳເກອເຊື່ອງແສນ

ໜ້າ ១០៥, ១០៥, ១១១, ១២៥

ក្រសួងពេទ្យ នគរាមេណ
ក្រសួងពេទ្យ នគរាមេណ

លេខ ១០១
ចំណាំ ក្រសួងពេទ្យ នគរាមេណ
ប្រជាជាតិ ក្រសួងពេទ្យ នគរាមេណ

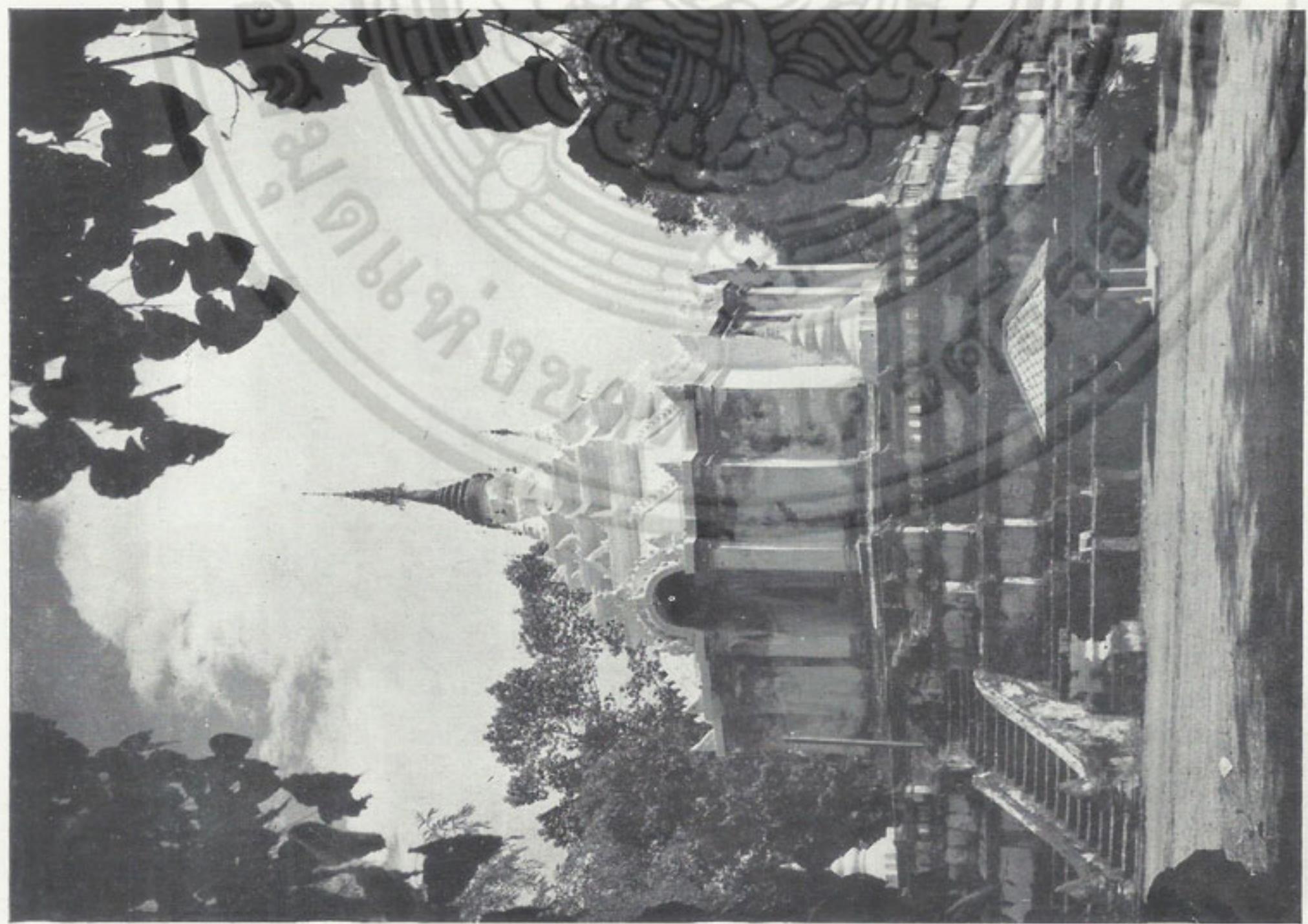
၁၃၅

၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အမှေးသနပိုင် လုပ်ငန်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အမှေးသနပိုင် လုပ်ငန်း။

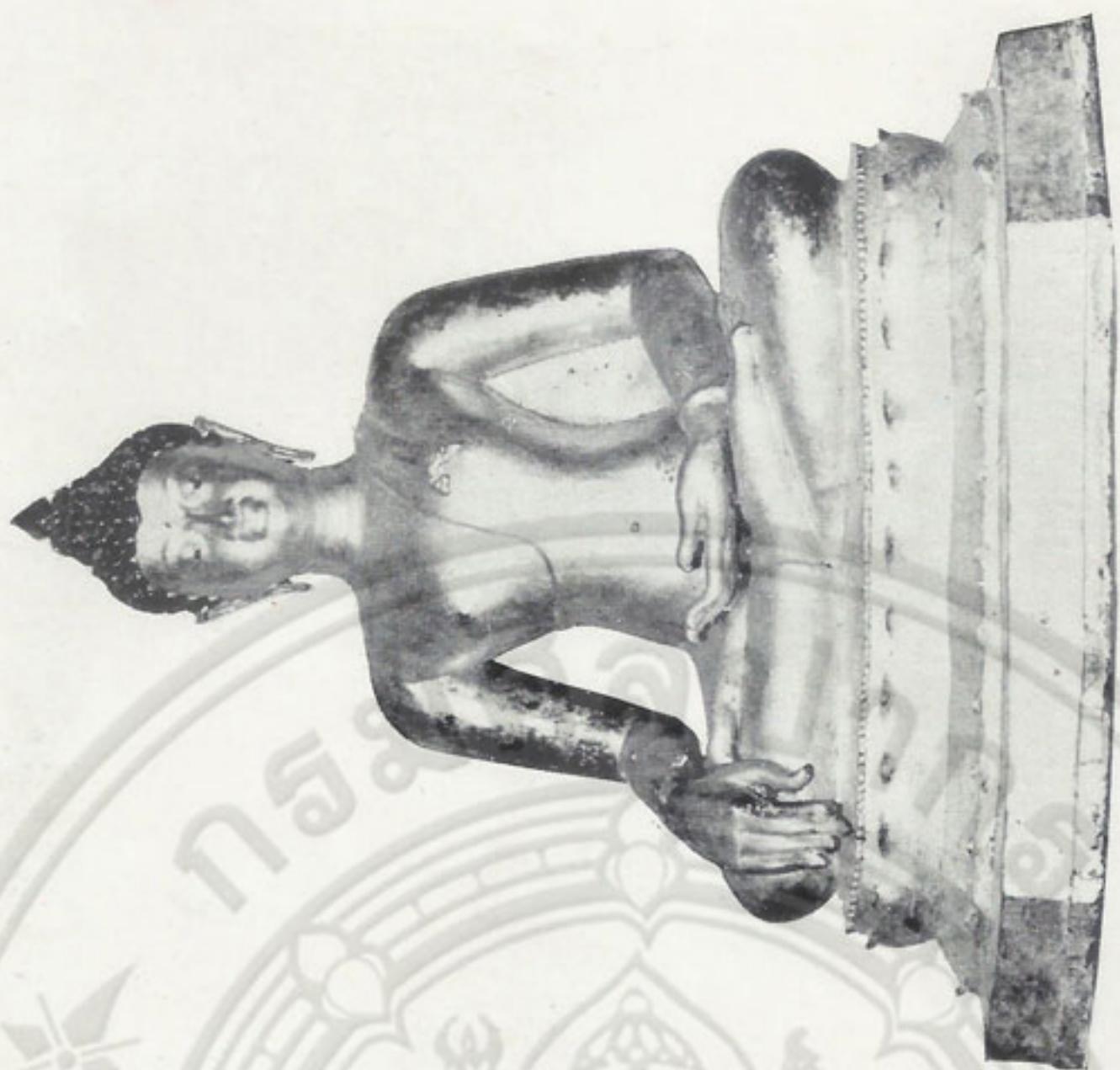

၁၃၅

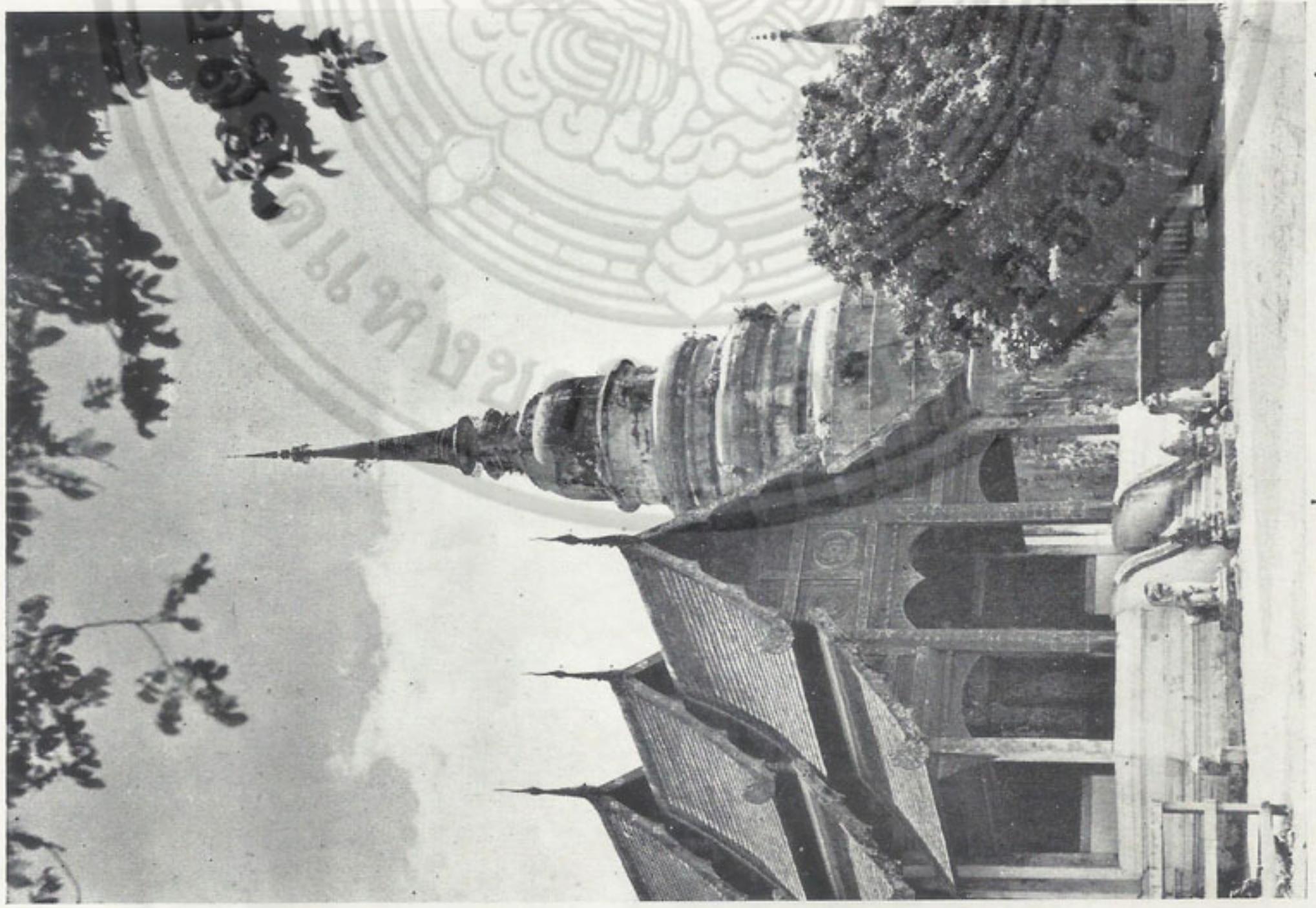
၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အမှေးသနပိုင် လုပ်ငန်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အမှေးသနပိုင် လုပ်ငန်း။

၁၃၆

የኅብረት ከዚያ የዚያ
የሆነውን ስምምነት
የሆነውን ስምምነት

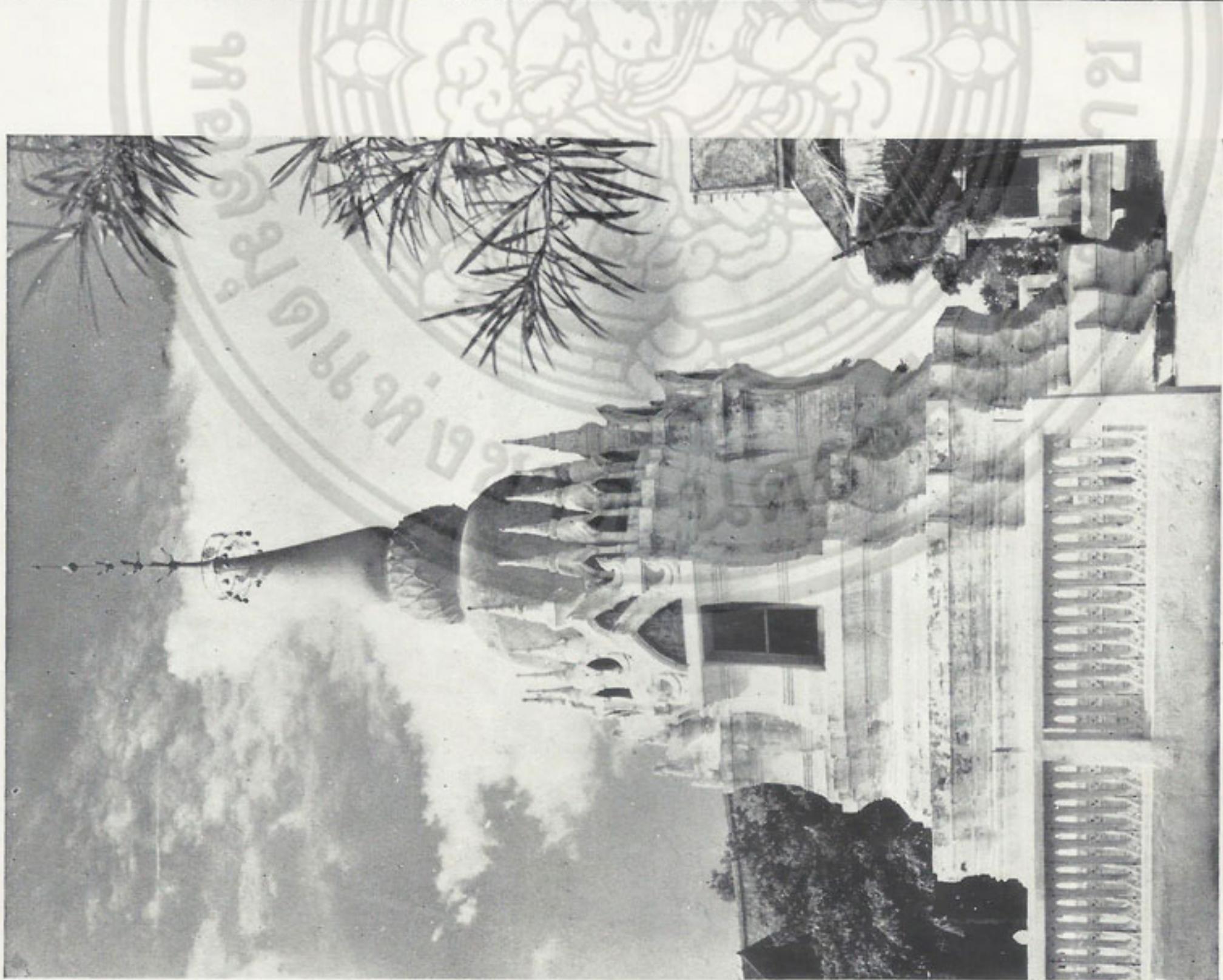
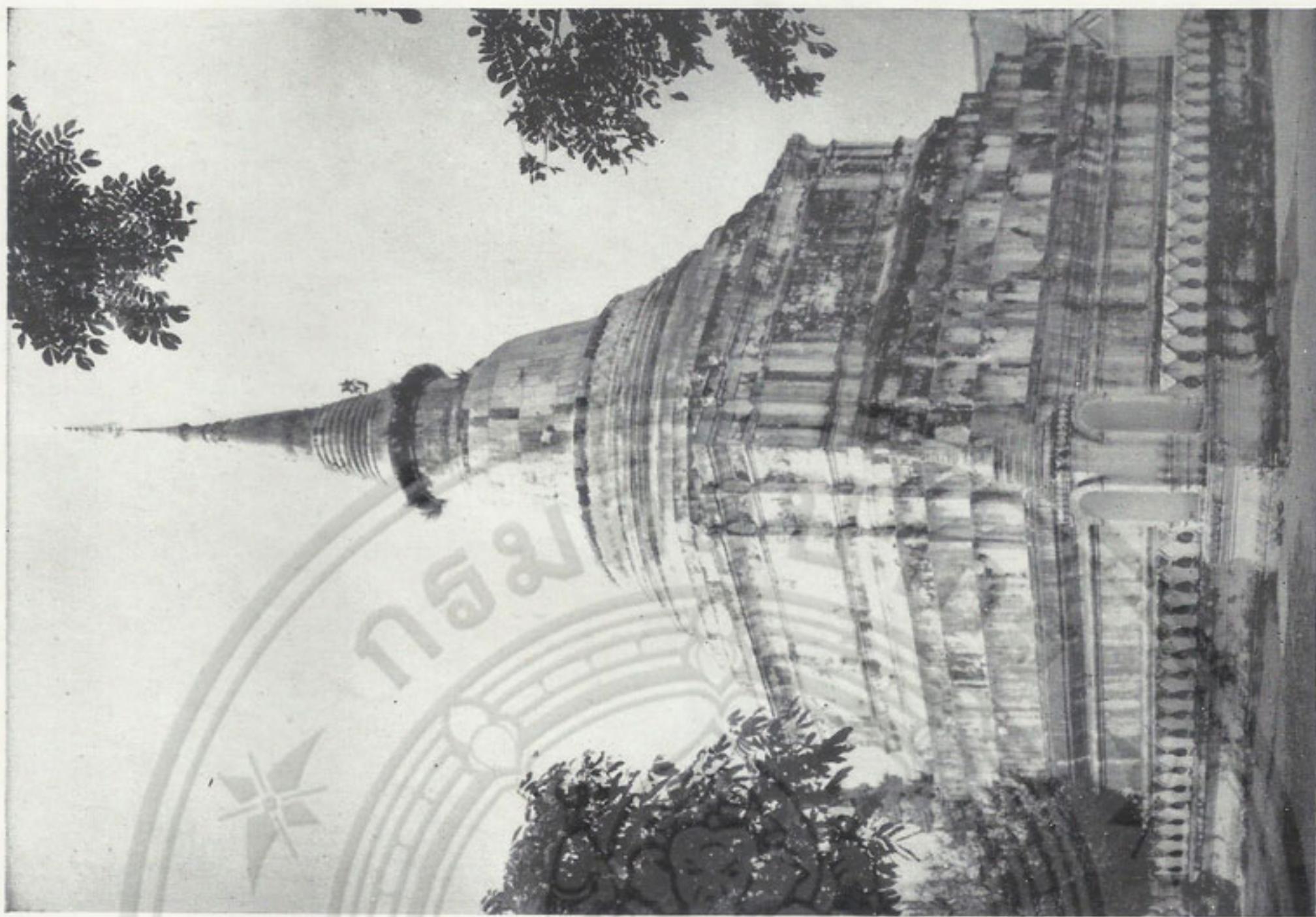
የኢትዮጵያውያን
የተሟልጋቸውን
የሚከተሉት በግብር
የሚከተሉት በግብር
የሚከተሉት በግብር

နေပါဒ်မြတ်စွာ အမြတ်စွာ မြတ်စွာ မြတ်စွာ

၁၉၆၅

မန္တလေးမြတ်စွာ မန္တလေးမြတ်စွာ မန္တလေးမြတ်စွာ

၁၉၆၅

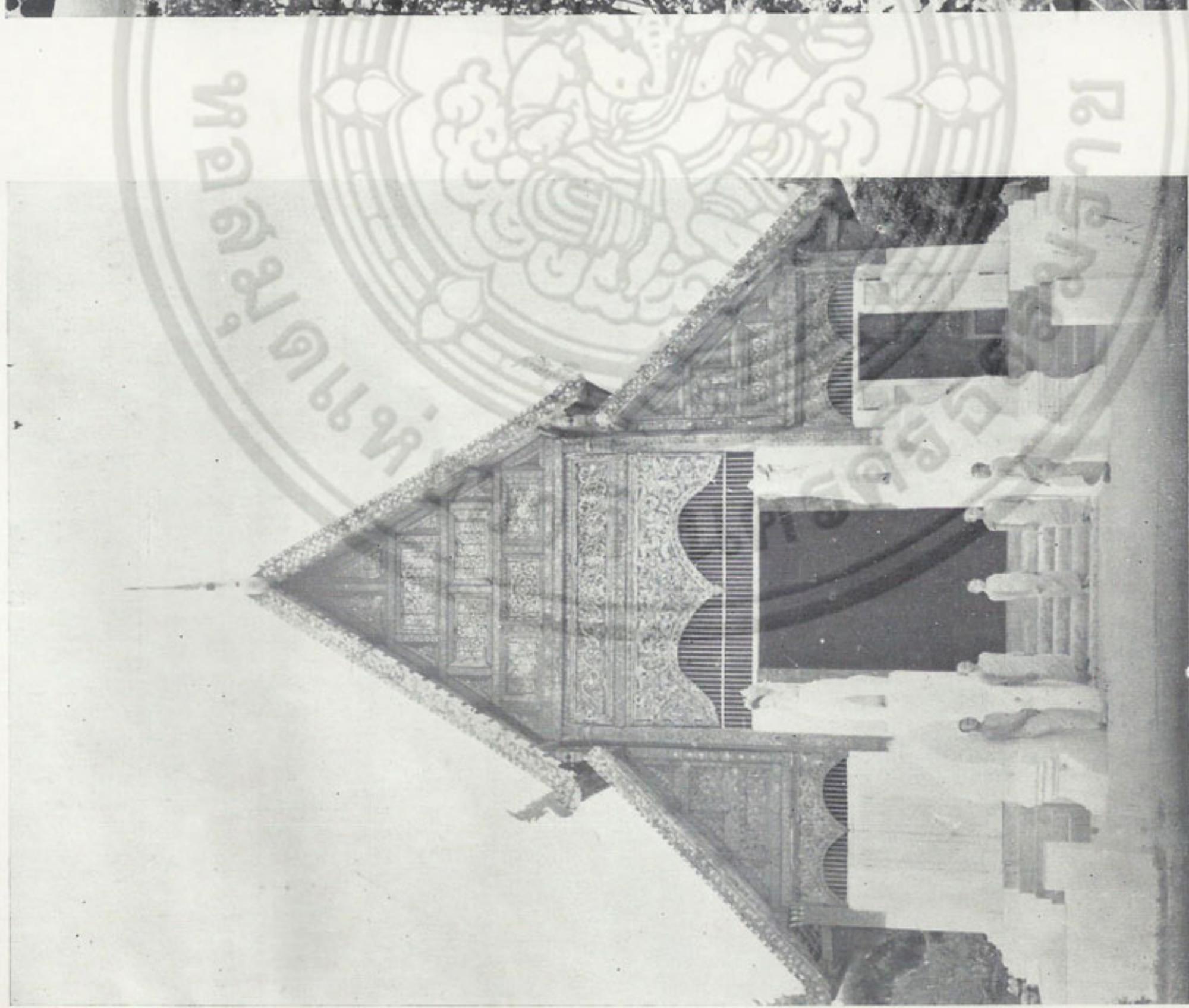
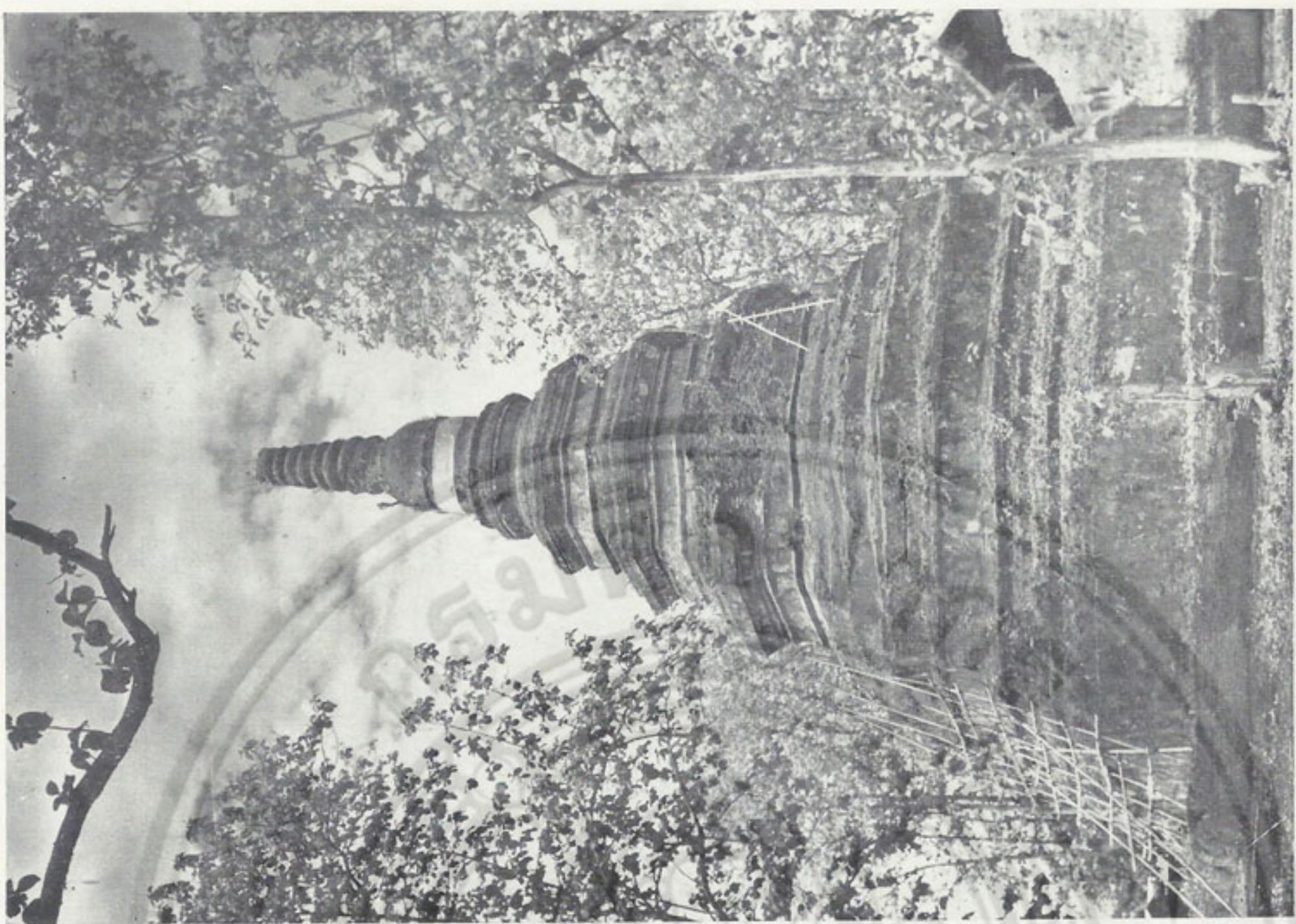

๓๐. เจดีย์หอวงศ์วัดเจดีย์หอวงศ์วัดพระเจ้าต้นหวง
อ่ำเกาอุทัยและอนุสาวรีย์หัวดีชัยราษฎร์

๙๐๘

๔๕. วิหารหลวงวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย

๙๑๕

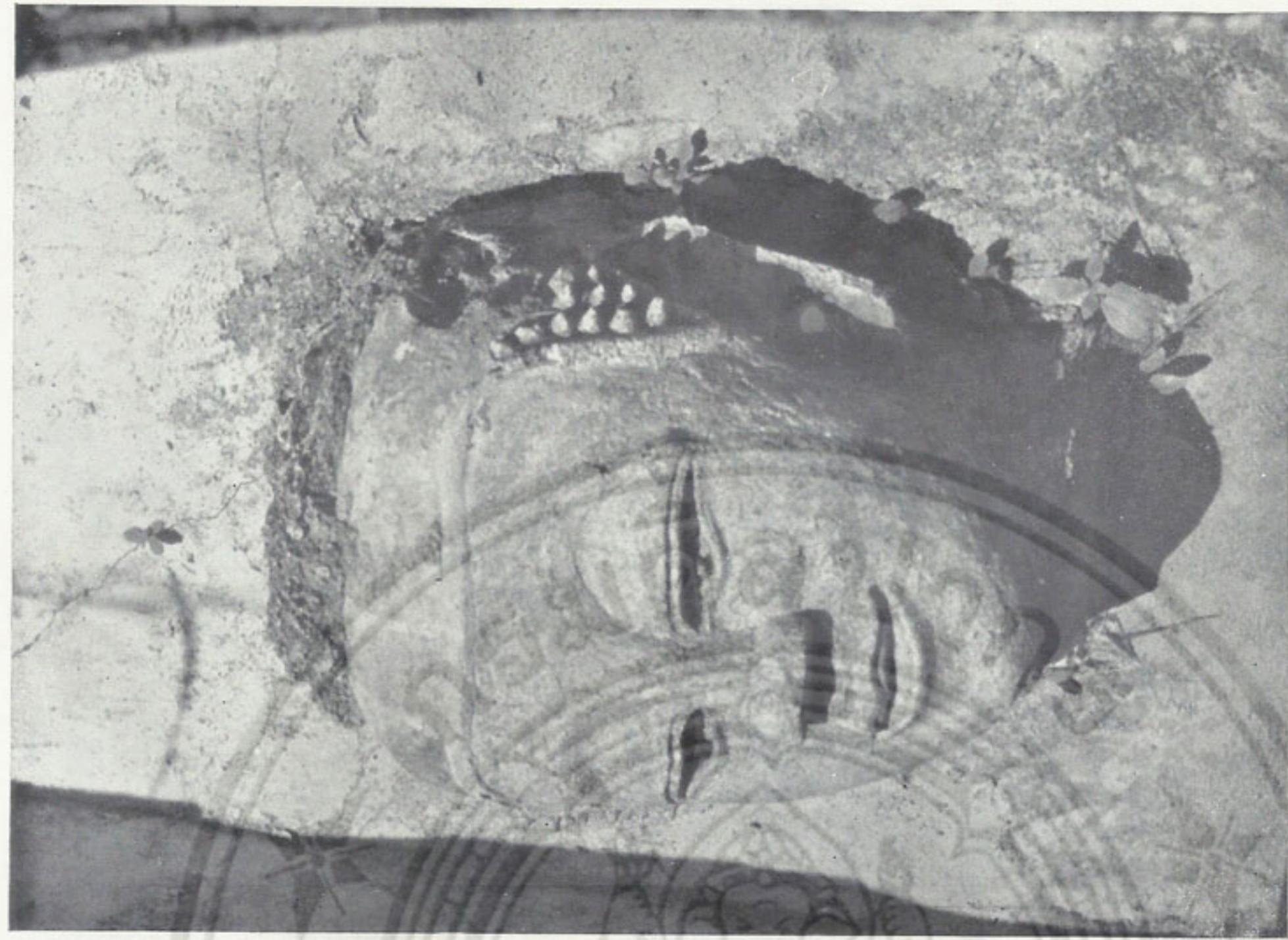

ព្រះពុម្ពនាមុខរុប
កត្តិយាយសាស្ត្រនាមុខរុប
កត្តិយាយសាស្ត្រនាមុខរុប
(គម្រោង)

៦០៩

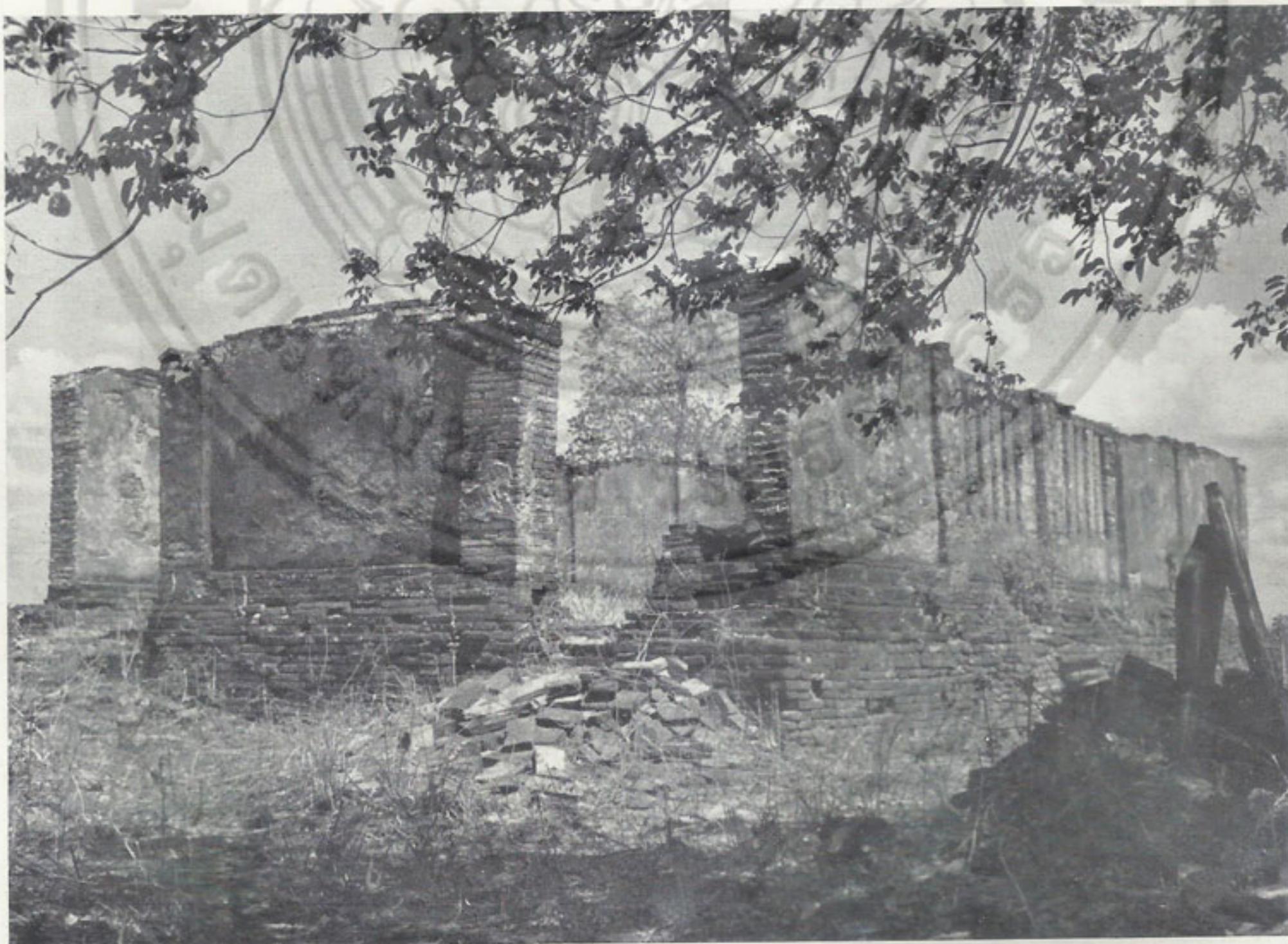
រាយរាយទេង អេហែនីរាយ ជាកំណើនកិច្ច និងការងារដែលបានរាយរាយ នៅក្នុងប្រព័ន្ធអាស៊ានកម្ពុជា

៦០៩ ពេល

๓๓. วัดบ้านเดงหลวง อําเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
หน้า ๑๐๕

๓๔. ซากฝาผนังโบสถ์ วัดข้อยเขาแก้ว จังหวัดตาก

၁၀၀၀၊ ၄၅၇၊ ၂၀၀၃၊ ၂၀၀၅၊ ၂၀၀၆

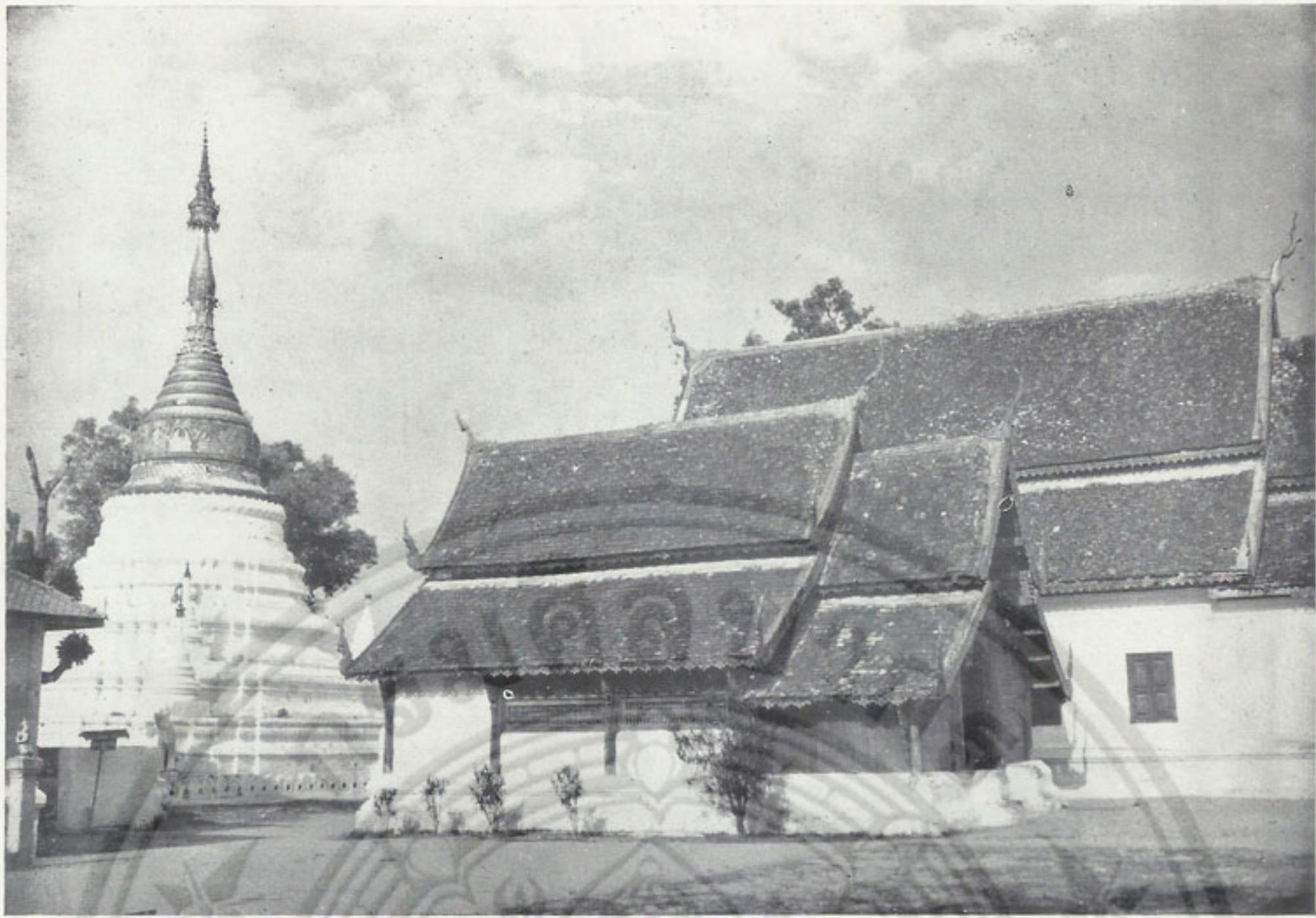
၁၀၀၀၊ ၄၅၇၊ ၂၀၀၃၊ ၂၀၀၅၊ ၂၀၀၆

မြန်မာစုအေး (အာရာပြနာမ) တော်ဝန်ဆေးရေးနှင့်
ပြည်ထဲရေးနှင့် ပြည်သူများနှင့် ပြည်သူများနှင့်
ကျော်များနှင့် ပြည်သူများနှင့် ပြည်သူများနှင့်

အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက်
အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက် အော်ဒုရိယောက်

၁၁

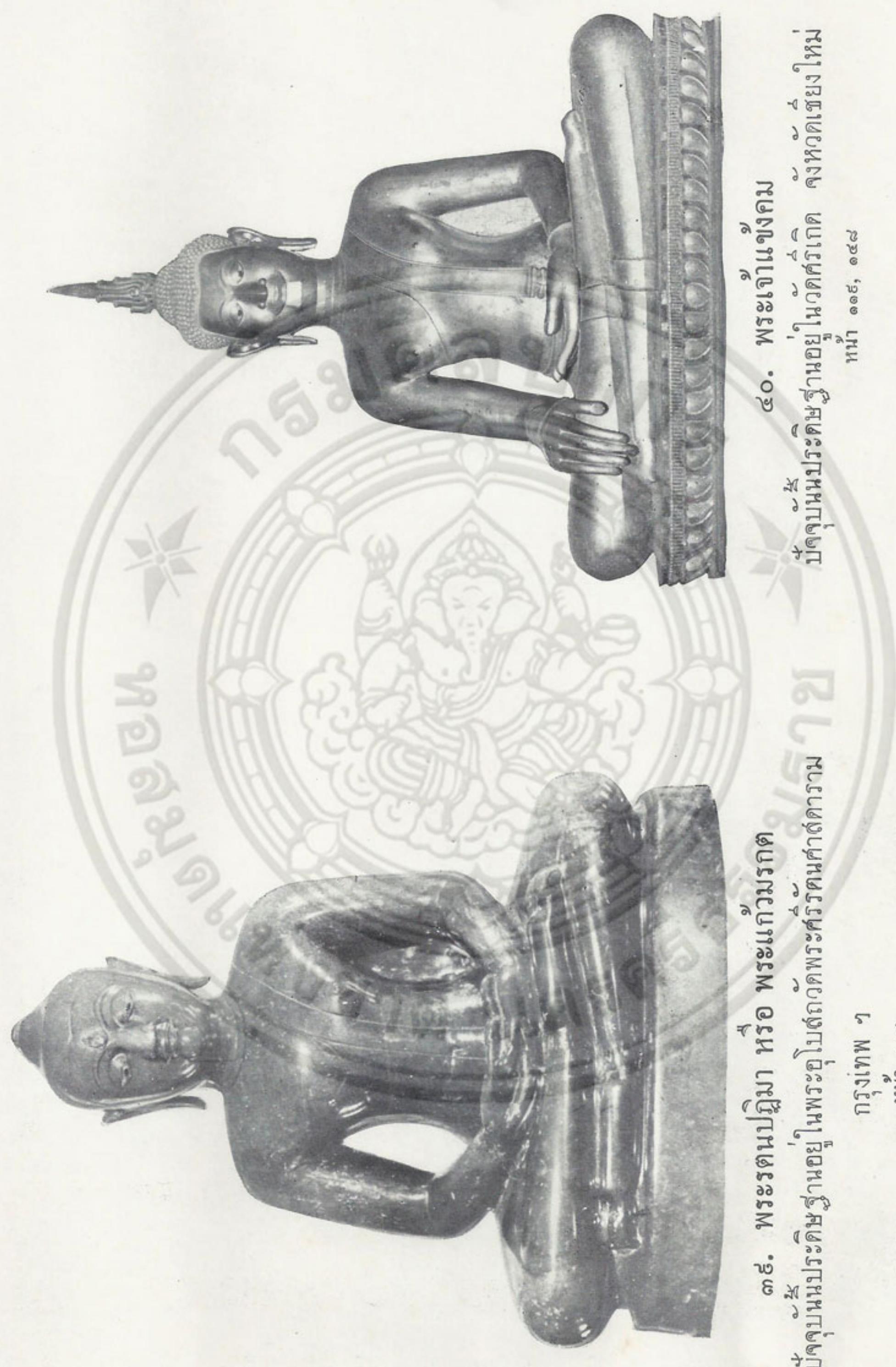

๓๗. วัดปุพาราม หรือ วัดเมือง จังหวัดเชียงใหม่
หน้า ๑๒๐

๓๘. วัดมหาโพธาราม หรือ วัดเจดีย์เจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่
หน้า ๑๓๓, ๑๕๐

๔๑. พระเจ้าเก้าตอ
ในวัดพระเจ้าเก้าตอ
จังหวัดเชียงใหม่
หน้า ๑๒๑

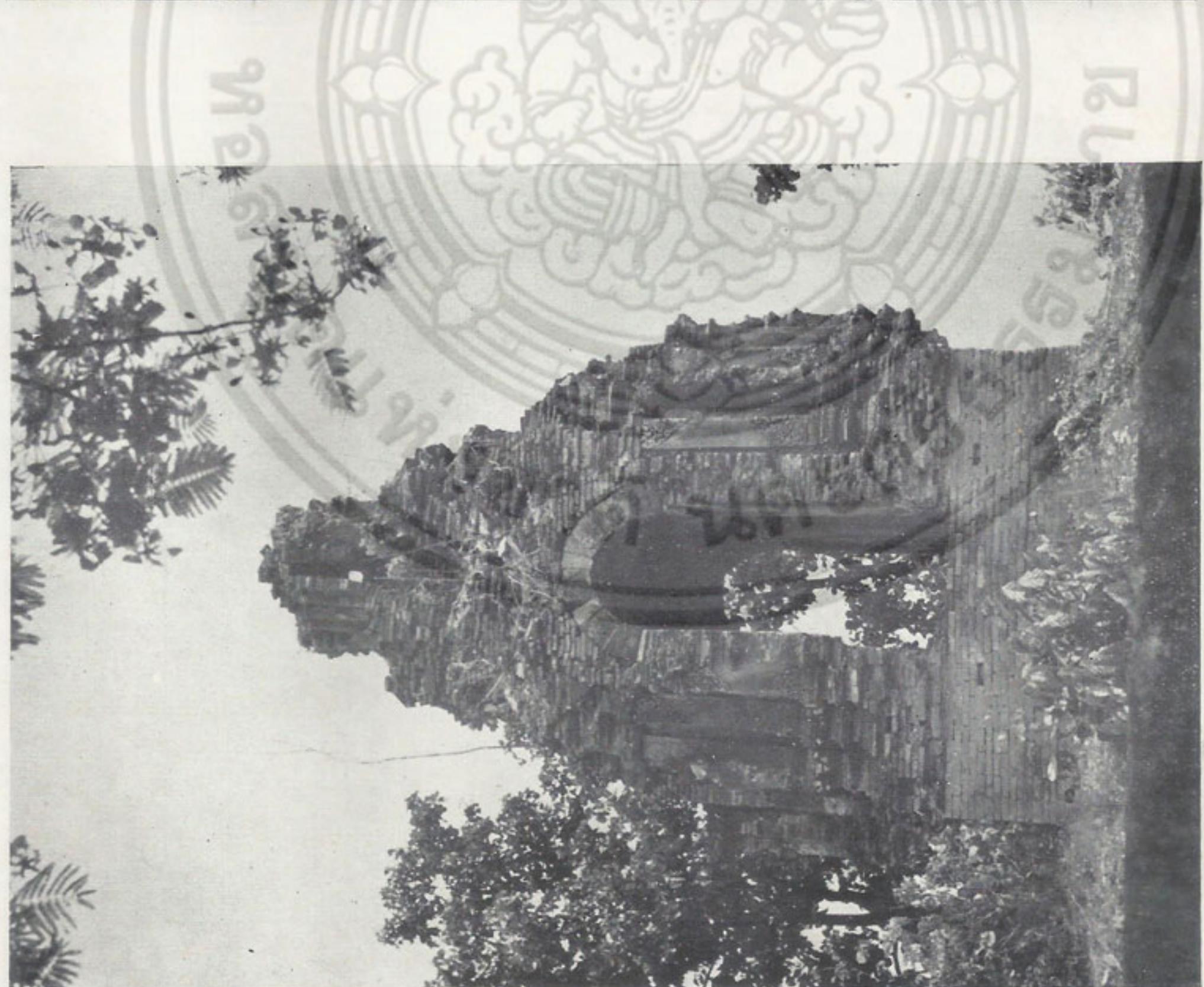
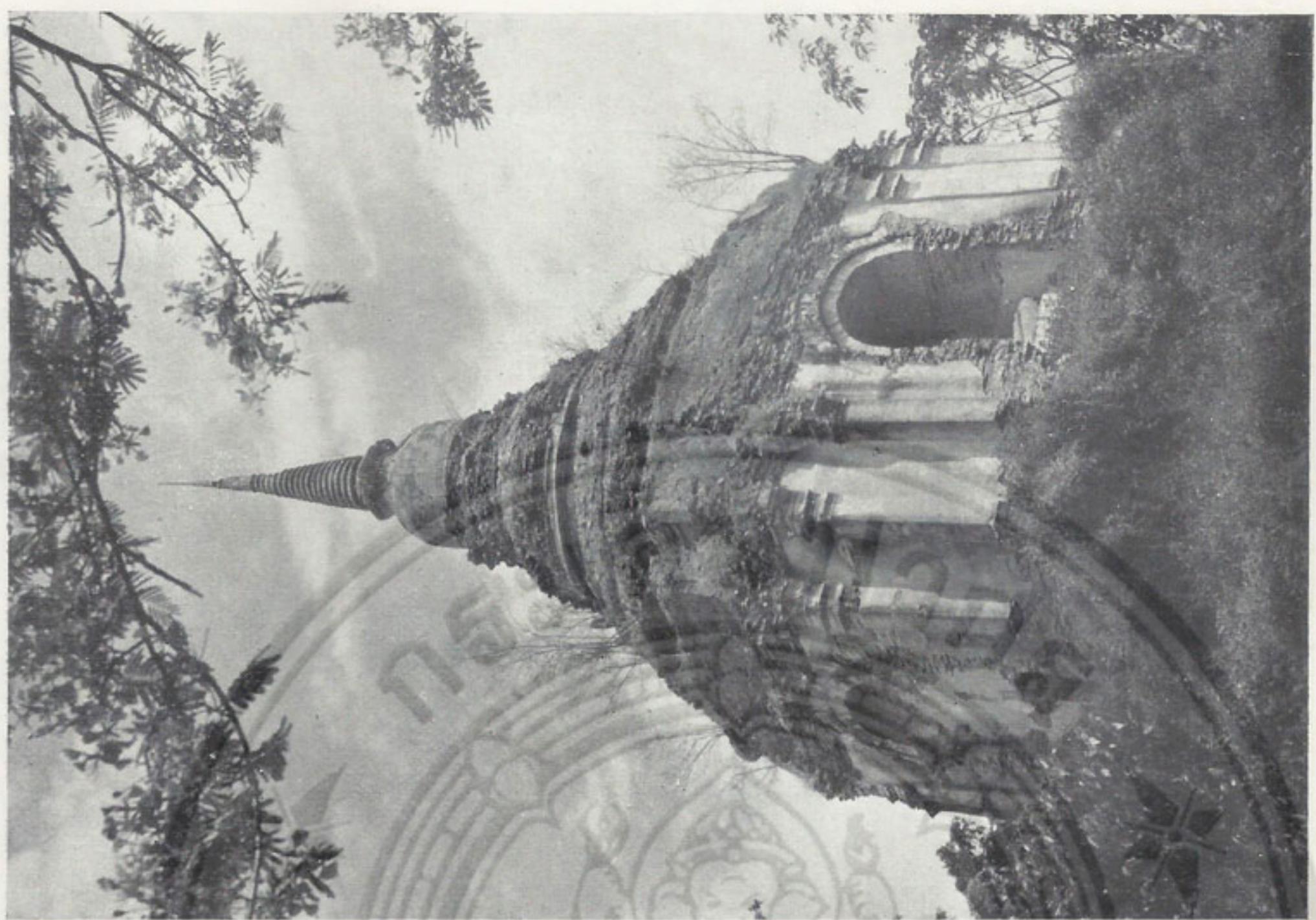
๔๒. วัดพระเจ้าเก้าตอ ประดิษฐานพระเจ้าเก้าตอ จังหวัดเชียงใหม่
หน้า ๑๒๑

မြတ်စွာပေါ်လေ့ရှိခဲ့သူများ၏ အမြတ်ဆင့် အနေဖြင့် မြတ်စွာပေါ်လေ့ရှိခဲ့သူများ၏ အမြတ်ဆင့် အနေဖြင့်

မြတ်စွာပေါ်လေ့ရှိခဲ့သူများ၏ အမြတ်ဆင့် အနေဖြင့် မြတ်စွာပေါ်လေ့ရှိခဲ့သူများ၏ အမြတ်ဆင့် အနေဖြင့်

မြတ်စွာပေါ်လေ့ရှိခဲ့သူများ၏ အမြတ်ဆင့် အနေဖြင့် မြတ်စွာပေါ်လေ့ရှိခဲ့သူများ၏ အမြတ်ဆင့် အနေဖြင့်

၁၅၃

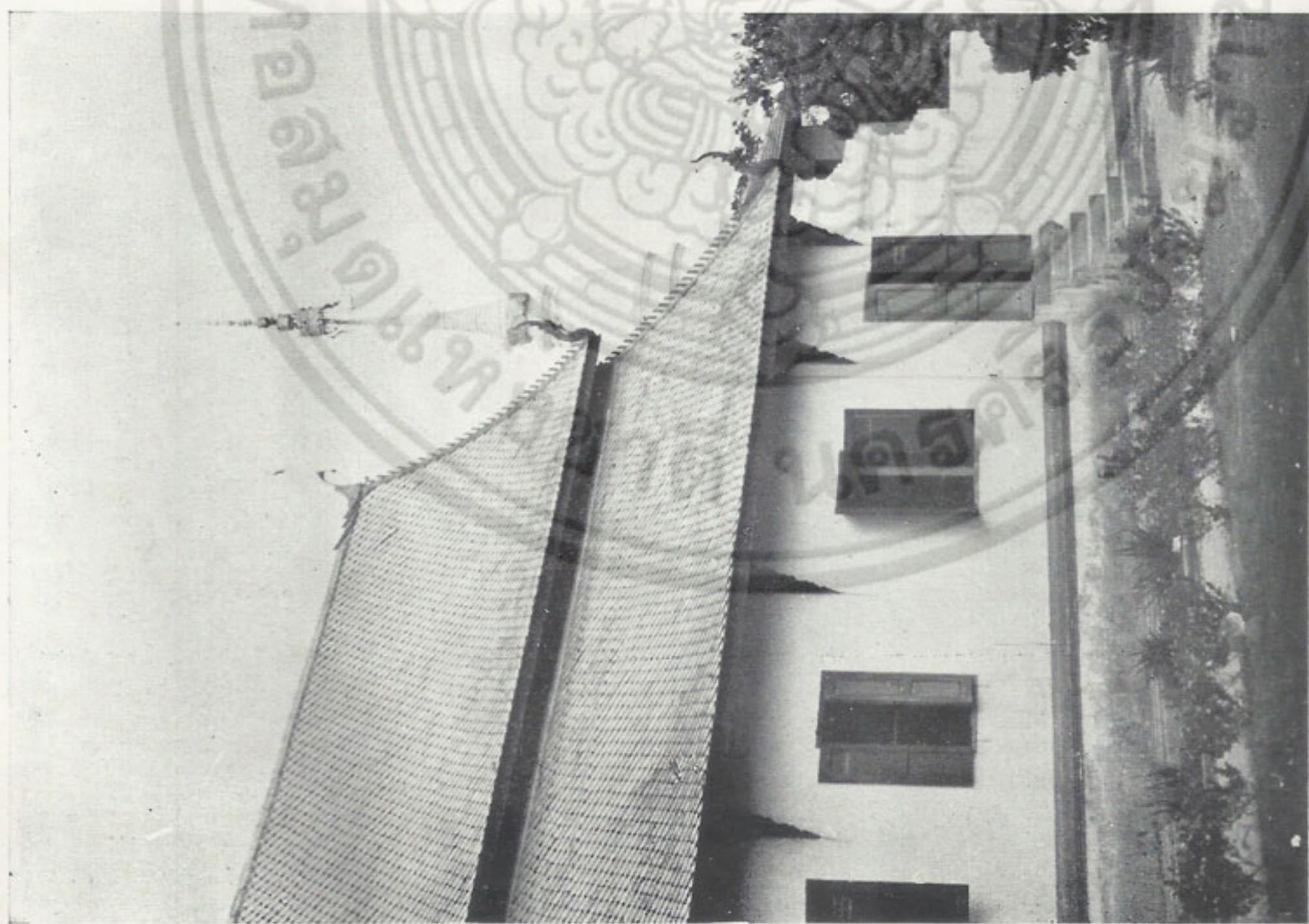

២៤០ ពាម.

អ៊ិស់មេងហេតុ អ៊ិស់មេងហេតុ និងអាប់សៀវា
(បច្ចីរួមនៃខ្លួនអាណាពលទេរូមទេ)

៧១ ៩៣ ៩៦

អណ្ឌិតនរោត្តិកុំដ្ឋានអារ៉ាស់
អ៊ិស់មេងហេតុ រួមចំណែក ៩៣

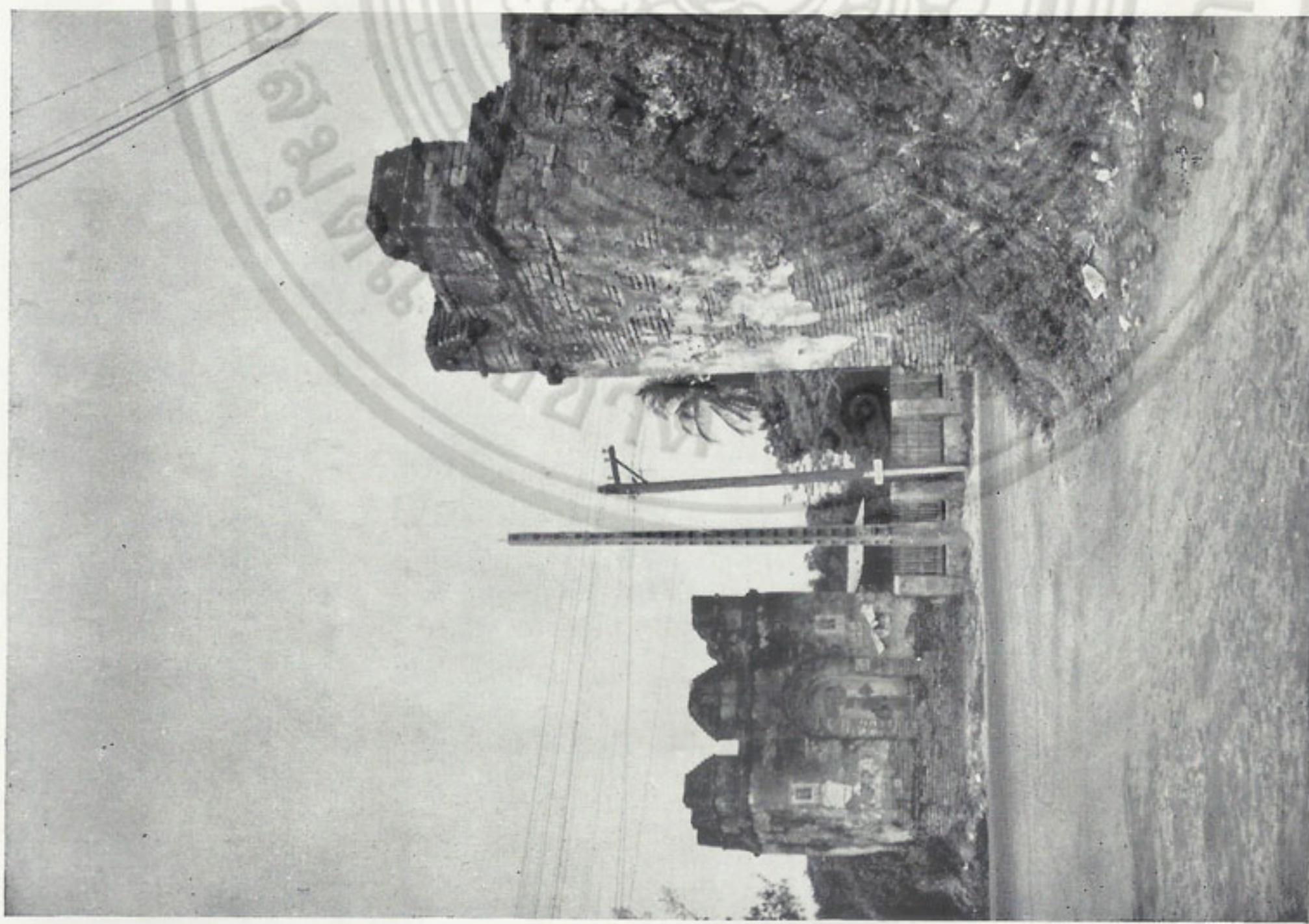
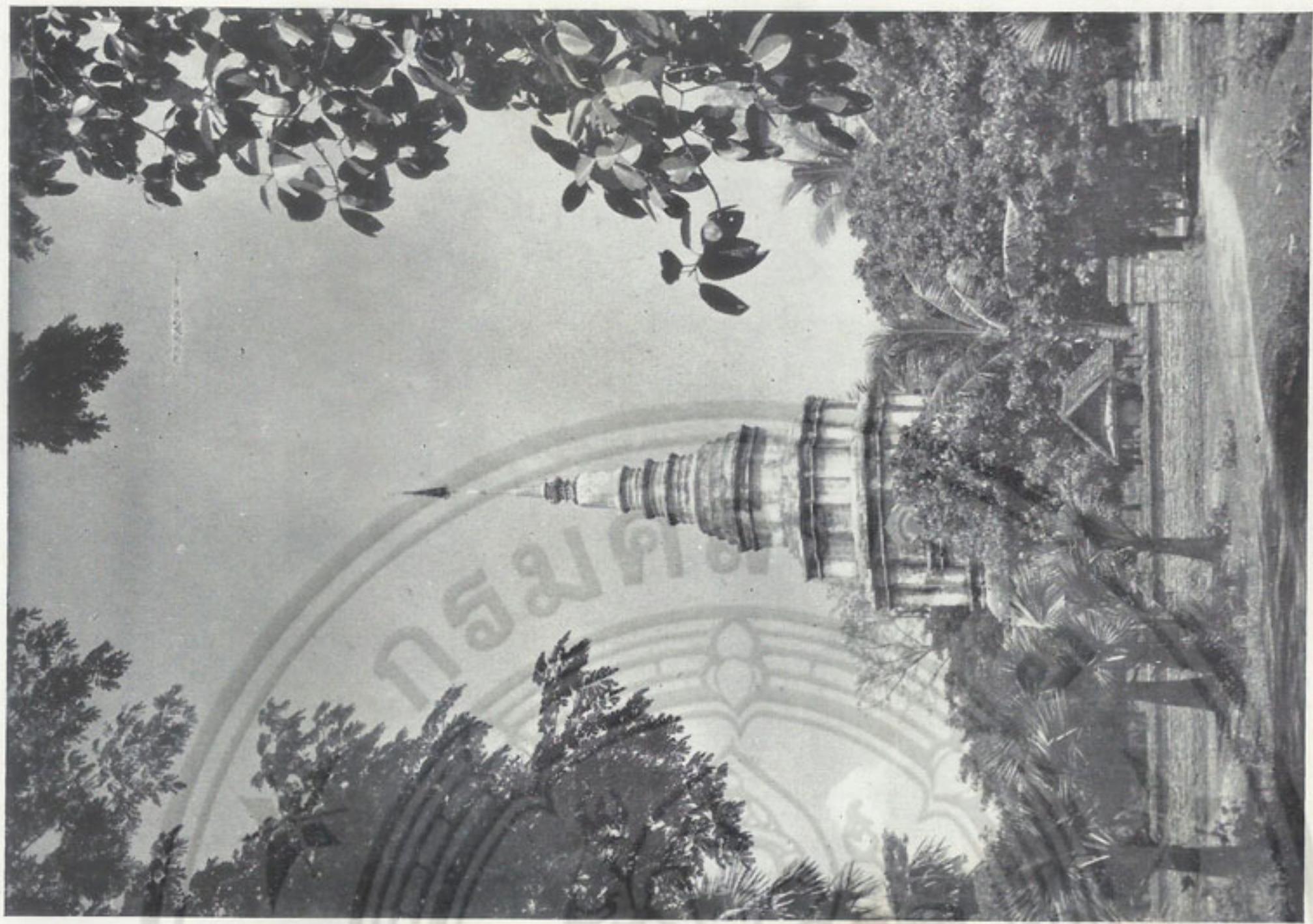

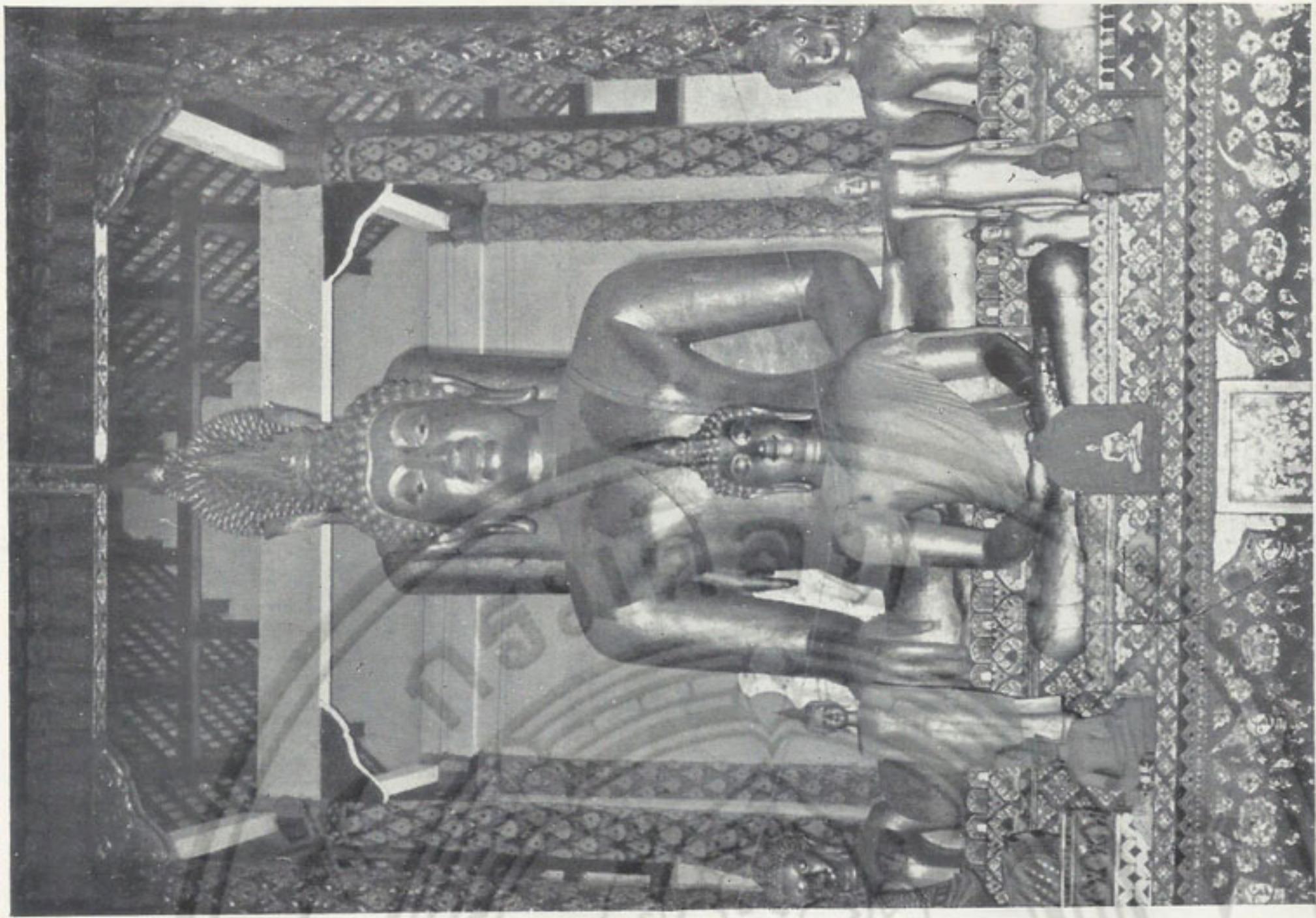
ମନ୍ଦିର ତଥା

ମହାଶୁଣ୍ଡଳ ପାଇଲିକାରିଙ୍ଗ
ରାଜପାଇଲିକାରିଙ୍ଗ
ମହାଶୁଣ୍ଡଳ ପାଇଲିକାରିଙ୍ଗ
ମହାଶୁଣ୍ଡଳ ପାଇଲିକାରିଙ୍ଗ

ମହାଶୁଣ୍ଡଳ ପାଇଲିକାରିଙ୍ଗ
ମହାଶୁଣ୍ଡଳ ପାଇଲିକାରିଙ୍ଗ

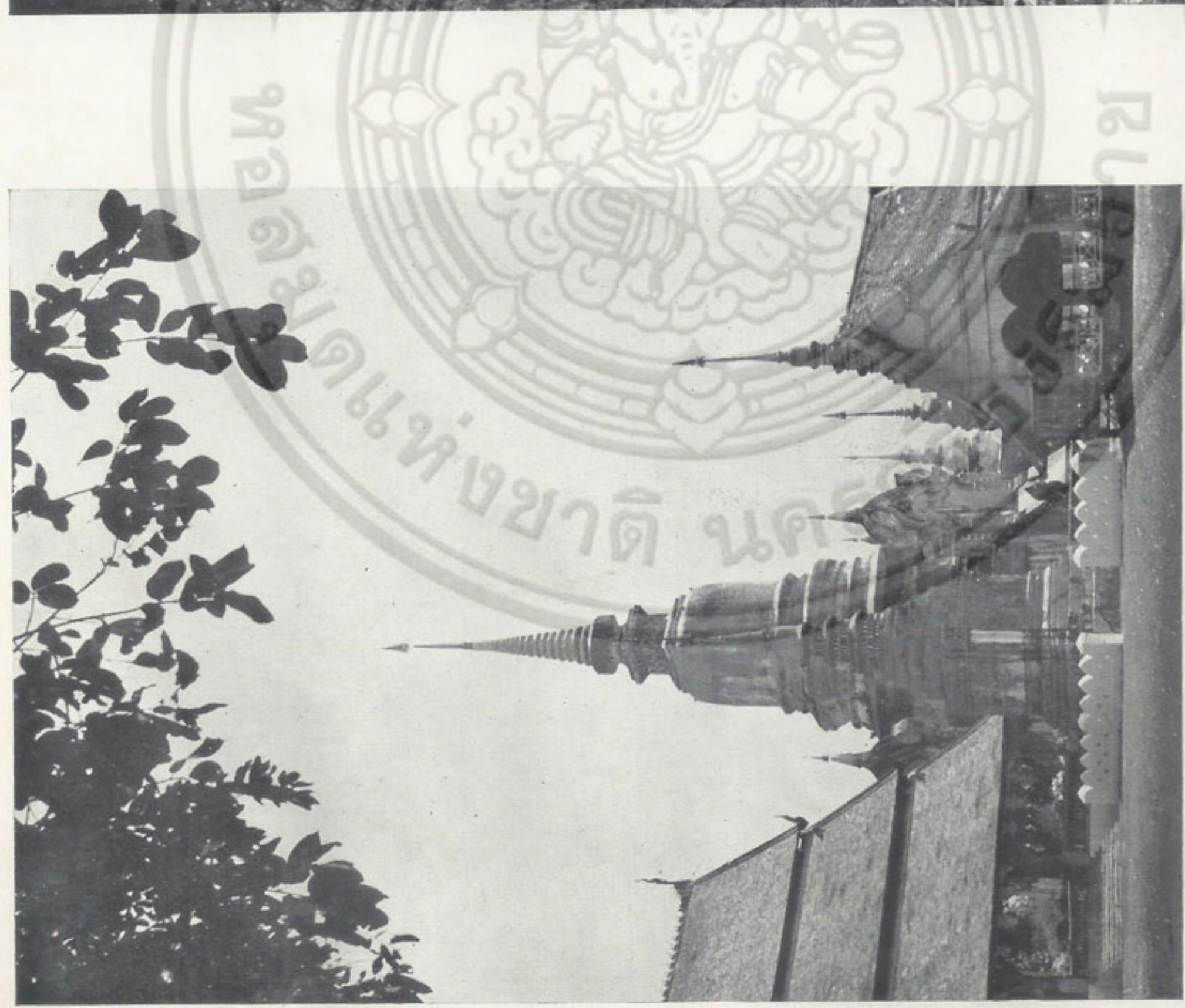
ମନ୍ଦିର

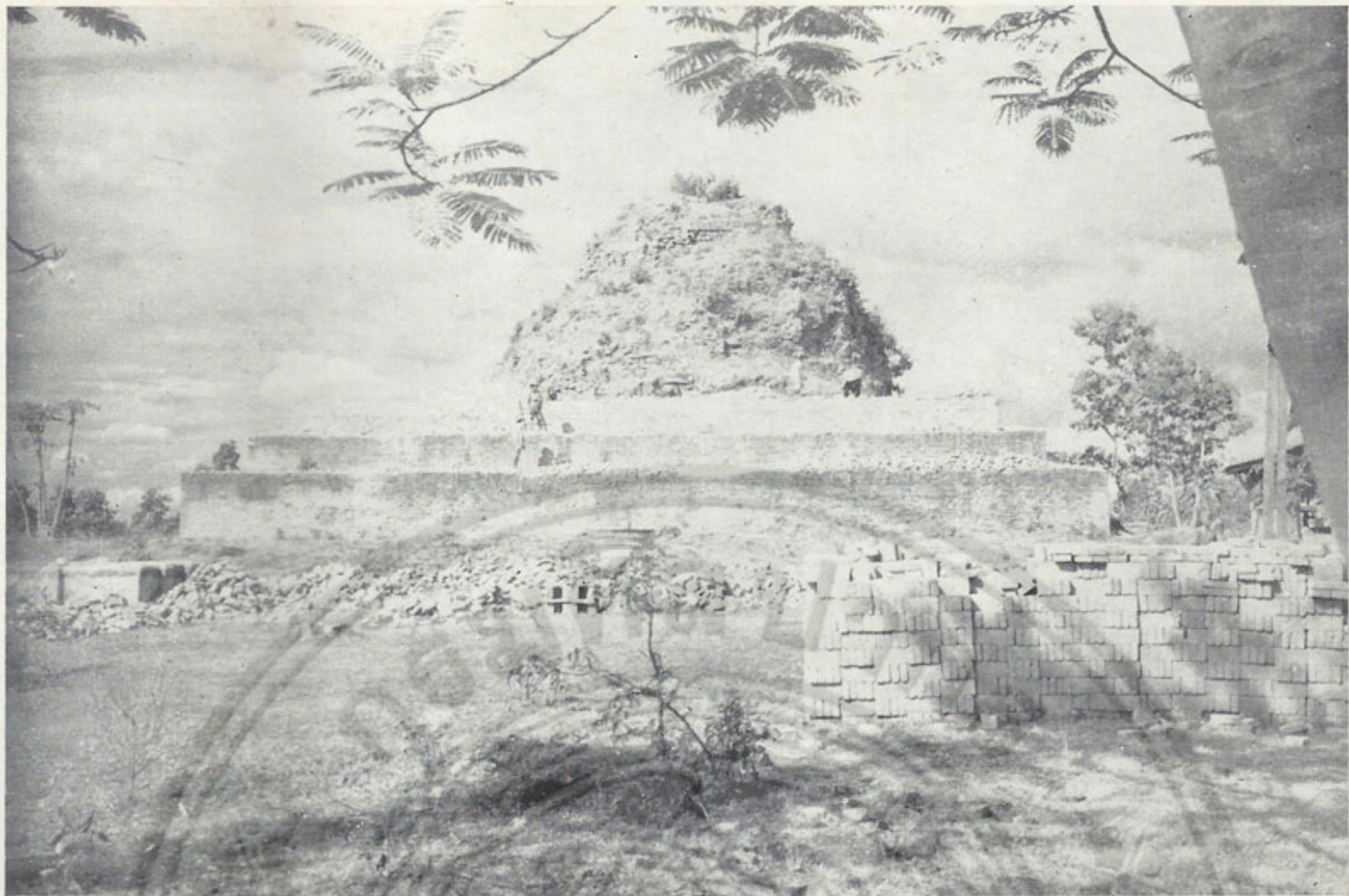

၁၇၀

ມະນາຄາດຕະຫຼາດ ມະນາຄາດຕະຫຼາດ ມະນາຄາດຕະຫຼາດ

(ດັບກົດລູກຄະຫຼາດໃຫຍ່ ສະຫຼຸບໄຫວ້ ພົມເພດເມນາກ)

๕๑. วัดบ้านแดงหลวงดอนไชย อําเภอพะ夷า จังหวัดเชียงราย
หน้า ๑๕๖

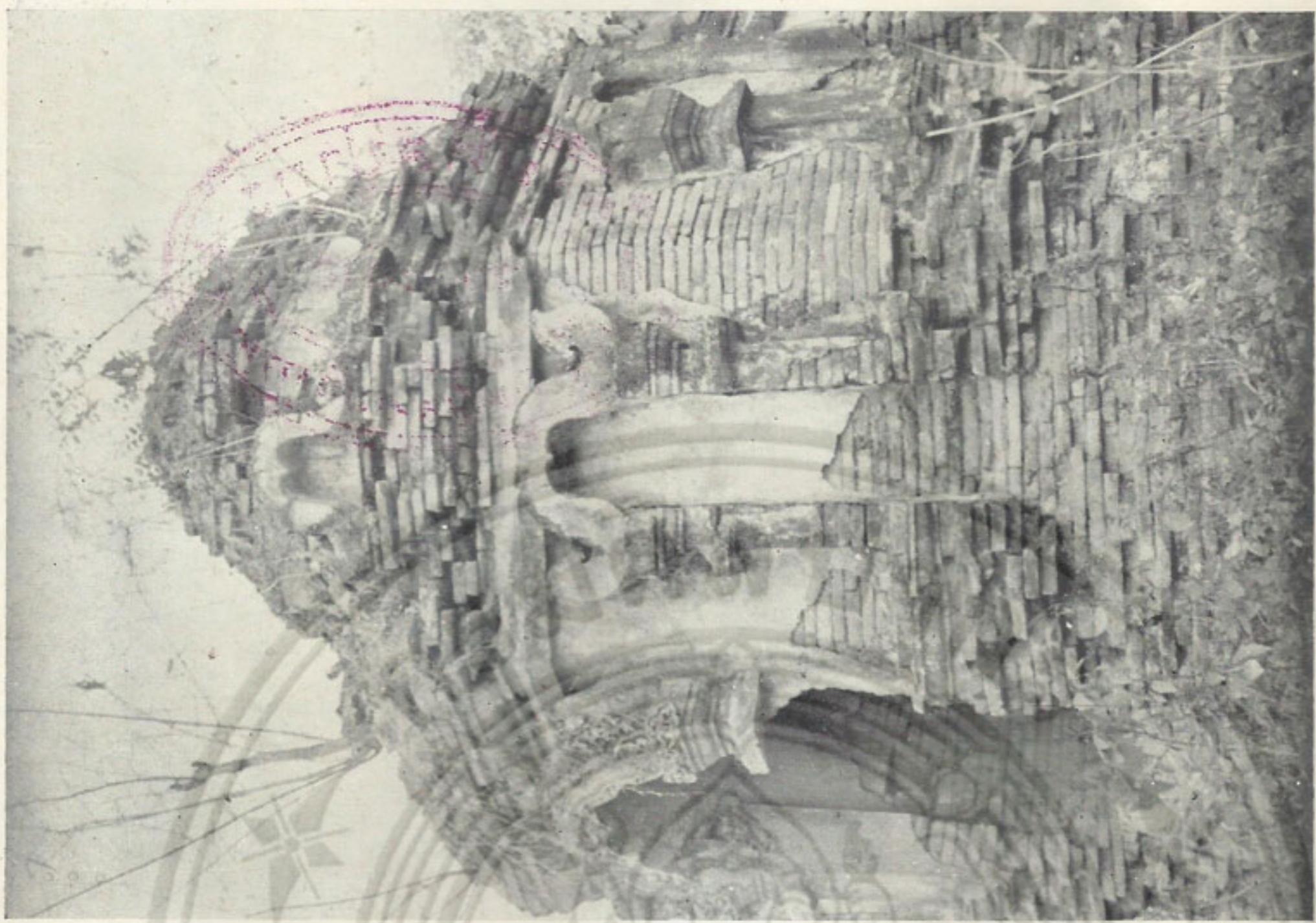

๕๒. วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย
พระเจดีย์ที่เห็นเบองหดัง ว่าเคยเป็นทับรรคุพระแก้วมรกต
หน้า ๑๙๙

๕๕๔. អំពីក្រោមទីអ្នការនអរគេងកន្លែង
គុណភាពរបស់សងកម្មនៅក្នុងការបង្កើតប្រព័ន្ធដែល
ត្រូវការអនុវត្តន៍ដូចជាអាជីវកម្ម។

និងការអនុវត្តន៍ដូចជាអាជីវកម្ម។

សាស្ត្រ ៩៥, ១៩៧, ១៥០

卷之三

၁၂၆

卷之三

ທີ່ມະນາຄາ

ເລກ

卷之二

二〇一〇

600

พอกับน้ำ

卷之三

ມັກການ

三

ไทย

กิตติมศักดิ์

卷之三

ประวัติไทย

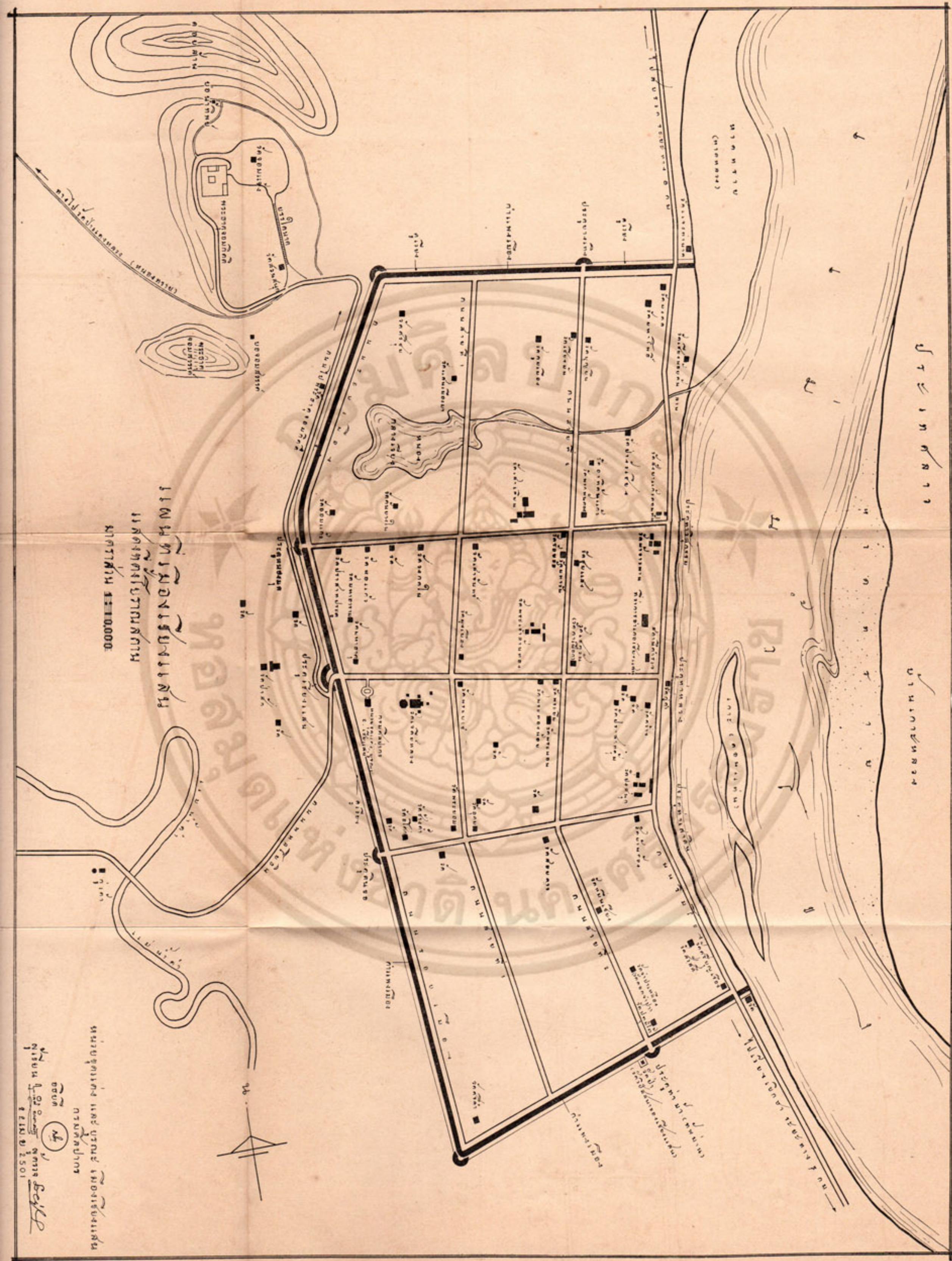

ក្រសួងពេទ្យ នគរបាល នគរូបាល នគរូបាល នគរូបាល

มีมาตรา ๕๗
๔๙/๑๙๘๖ จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๒๕๖๒

๔๙/๑๙๘๖ จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๒๕๖๒

